BABEL

Sarah
**PERRY**

„O capodoperă
a goticului
postmodern!“
*The Guardian*

# Melmoth

NEMIRA

colecție coodonată de Dana Ionescu

BABEL

Sarah Perry s-a născut în Essex, în 1979. A avut rezidențe literare la Gladstone’s Library și UNESCO World City of Literature Writer în Praga. Prima ei carte, *After Me Comes the Flood*, a fost nominalizată la Guardian First Book Award și Folio Prize și a câștigat East Anglian Book of the Year în 2014. *Șarpele din Essex* (Nemira, 2018) a ajuns bestseller și a câștigat numeroase premii. Cărțile ei au fost traduse în 15 limbi și colaborează frecvent cu BBC, RTE1 sau scrie cronică literară pentru *The Guardian* sau *Financial Times*. *Melmoth* este cea mai recentă carte a autoarei. Locuiește la Norwich.

Sarah
**PERRY**

# Melmoth

Traducere din limba engleză
Ioana Văcărescu

NEMIRA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PERRY, SARAH

Melmoth / Sarah Perry; trad. din lb. engleză: Ioana Văcărescu. – București: Nemira Publishing House, 2019

ISBN print: 978-606-43-0491-9

ISBN epub: 978-606-43-0646-3

ISBN mobi: 978-606-43-0647-0

I. Văcărescu, Ioana (trad.)

821.111

Sarah Perry

MELMOTH



Coperta: Cristian FLORESCU, Ana NICOLAU

Ilustrația copertei: Images © iStock, Design: Peter Dyer

Redactor: Monica ANDRONESCU

Lector: Ioana POPA, Viorica DUMITRENCO

Tehnoredactor: Magda BITAY

Tehnoredactor ebooks: Mihai Eftimescu

# Cuprins

*In memoriam Charles Robert Maturin*

„Zăgăzuiește-ți gândurile în Iad
și nu te lăsa copleșit de disperare.“
Sfântul Siluan Atonitul, citat de *Gillian Rose*

*J.A. Hoffman*
*Prin bunăvoința*
*Bibliotecii Naționale a Republicii Cehe*
*Decembrie 2016*

*Dragă dr. Pražan,*
*Regret teribil că sunt nevoit să las documentul acesta în mâinile tale și astfel să te iau drept martor al lucrurilor pe care le-am făcut!*

*De atâtea ori m-ai întrebat „Joseph, ce scrii? Cu ce te ocupi tu de atâta vreme?“ Dragă prietene, nu am putut să-ți spun, căci în toată vremea aceasta am fost străjer, am fost cel care a vegheat la ușă. Dar acum cerneala din condei mi s-a uscat, ușa este deschisă, iar dincolo de ea așteaptă ceva care va distruge, fără îndoială, bruma de respect pe care o ai pentru mine. Mă pot împăca acum cu gândul acesta, pentru că, de fapt, nu am fost niciodată demn de respectul tău, dar mă tem pentru tine, căci dincolo de prag sclipește o singură lumină, iar aceasta este mai înfricoșătoare decât întunericul…*

*Au trecut zece zile și în tot timpul acesta nu m-am gândit decât la greșeala mea, la greșeala mea cumplită! Nu dorm. Simt ochii ei ațintiți asupra mea și, cu speranță și groază, mă întorc, dar nu găsesc pe nimeni, sunt singur! Cutreier orașul pe întuneric și mi se pare că-i aud pașii, mă trezesc că întind mâna… însă ea mi-a oferit o dată mâna ei și mă îndoiesc că o va face din nou.*

*Încredințez acest document bibliotecii, spre păstrare, cu indicațiile necesare pentru a-ți fi înmânat cu prima ocazie în care vei fi găsit la pupitrul tău.*

*Iartă-mă! Vine ea!*

*J.A. Hoffman*

# Partea întâi

*Iată!* La Praga e iarnă deja: noaptea își intră în drepturi asupra „orașului-mamă“ și a celor o mie de clopotnițe ale ei. Privește întunericul ce-ți învăluie picioarele, pe străzi și pe alei, ca un praf negru, catifelat, învolburat de o mătură nevăzută! Privește apostolii de piatră de pe bătrânul Pod Carol, privește stăncuțele cu ochi albaștri de pe umerii Sfântului Ioan Nepomuk! Privește! Iat-o cum străbate podul, cu capul aplecat spre pietrele albicioase ale caldarâmului: Helen Franklin, de patruzeci și doi de ani, nici scundă, nici înaltă, cu părul nici brunet, nici blond. În picioare are bocancii ce-o slujesc din noiembrie până în martie, iar la mână are ceasul din oțel de la mama ei. Pe mâneci și pe umeri ninsoarea i-a cernut o pulbere fină ca sarea. Haina îi e prinsă cu o curea, la fel de lipsită de culoare cum este și ea, o curea uzată după cei nouă ani de purtare. Ține breteaua de la geantă peste piept, iar în tașcă se află ce a lucrat în după-amiaza aceasta (instrucțiunile de folosire pentru o mașină de spălat, traduse din germană în engleză) și un măr verde.

De ce ți-ar atrage atenția o ființă atât de ternă, când deasupra, în ceruri, norii joși se despică, iar luna argintie, ca un vas răsturnat, varsă lapte pe întinderea râului? Nu ar avea de ce, chiar nu ar avea, cu excepția unui motiv: orele acestea, aceste lungi momente ale zilei scurte, trebuie să fie ultimele în care Helen nu știe nimic despre Melmoth – când tunetul este doar tunet, iar umbra este doar o pată de întuneric pe perete. Dacă ai putea-o avertiza acum (Fă un pas înainte! Înșfac-o de încheietură și șoptește-i!), poate că s-ar opri, ar păli și, neștiind ce să creadă, te-ar țintui cu privirea. Poate că ar privi cetatea luminată de felinare, de sus, de deasupra Vltavei, ar privi lebedele albe care dorm pe mal, apoi s-ar întoarce pe tocurile ei joase, de doi centimetri, și ar porni înapoi prin mulțimea de oameni. Dar vai!, n-ar avea niciun rost: ea doar ar zâmbi, impasibilă, pe jumătate amuzată (așa-i este firea), apoi ar trece pe lângă tine și și-ar continua drumul spre casă.

Helen Franklin se oprește în locul în care podul se intersectează cu cheiul. Tramvaiele huruie în drum spre Teatrul Național, unde, jos, în fosă, oboiștii suflă în tuburile lor, iar prim-violonista lovește de trei ori cu arcușul în stativul partiturii. Au trecut două săptămâni de la Crăciun, dar bradul mecanic din Piața Orașului Vechi încă se învârtește și se învârtește și cântă acordurile plăcute ale lui Strauss, iar

turistele din Hove și Hartlepool își încălzesc mâinile pe paharele cu vin fiert. Pe strada Karlovy plutește aroma de șuncă și de fum, de aluat presărat cu zahăr și copt deasupra cărbunilor. O bufniță așezată pe o încheietură înmănușată acceptă ca trecătorii să i se adreseze, cu politețea cuvenită penelor ei impresionante, iar apoi chiar să fie ținută pe mână, cu timiditate, în schimbul câtorva monede. Toate astea nu sunt decât un decor de teatru, mânuit de sfori și de scripeți: e suficient de plăcut ca să te amăgești o seară, dar nu mai mult de-atât. Pe Helen nu o poate amăgi spectacolul, nu s-a lăsat niciodată păcălită de atmosfera aceasta – plăcerile Boemiei nu o atrag. Nu s-a oprit niciodată să privească ceasul astronomic, al cărui inventator fusese orbit cu ace de gămălie pentru a nu face de râs orașul, construind în altă parte un instrument mai precis. Nu a dat niciodată bani pe un set de păpuși matrioșka, în echipamentul vișiniu al unei echipe englezești de fotbal. Nu s-a oprit niciodată pe pod pentru a privi cu melancolie Vltava la apus. Vinovată de un păcat pe care se teme că nu-l va putea ispăși niciodată, se află în exil și își suportă de bunăvoie sentința pe viață, după ce și-a fost singură jurat și judecător.

Lumina se schimbă, mulțimea trece în valuri, iar Helen este purtată de mareea de oameni gălăgioși și se oprește, se sprijină de o balustradă de oțel, scoțându-și mănușile din buzunar. Atunci își aude – peste trăncăneala coreenilor înstăriți care se pregătesc să se îmbarce pe vapoarele placate cu aramă, ancorate pe chei – numele purtat de vântul ce se ridică de pe râu.

– Helen… Helen Franklin! se aude strigătul disperat, ca și cum i-ar fi găsit cineva poșeta pierdută.

Ridică privirea, ducând la gură mâna înmănușată și vede – nemișcat sub un felinar, fără palton și tremurând de frig – un bărbat înalt, cu o cămașă albastră, strângând tare la piept un obiect mare, închis la culoare. Privirile li se întâlnesc, bărbatul ridică un braț.

– Da?

Imperios, nerăbdător.

– Da! Vino aici, te rog! Vino acum!

Bărbatul trage de materialul cămășii, ca și cum mătasea aceea pe jumătate transparentă îi irită pielea: sub veșmânt, tremură violent din tot corpul.

– Karel, rostește Helen, care nu se clintește încă.

Este Karel Pražan, care constituie fix jumătate din prietenii și cunoștințele ei. S-au împrietenit în cafeneaua Bibliotecii Naționale a Republicii Cehe, într-o dimineață în care nu mai erau mese libere. Este înalt și subțire; părul întunecat îi

strălucește întotdeauna; cămășile sunt din mătase, pantofii din piele întoarsă sau din piele de vițel, în funcție de anotimp; nu e chipeș, dar creează iluzia că ar fi și este întotdeauna proaspăt ras. Însă, chiar și de la distanța aceasta, înghiontit încoace și încolo de copiii încotoșmănați în pufoaice colorate, care tot trec pe lângă el, se văd cu ușurință paloarea cenușie și ochii încercănați ai unui om care n-a mai dormit de mult. Frigul i-a pudrat buzele cu un praf albăstrui; brațul cu care strânge obiectul la pieptul ce tremură nestăpânit pare înțepenit acolo, ca și cum încheieturile ar fi sudate laolaltă.

– Karel, rostește ea și pornește spre el fără să se grăbească.

După zece pași își dă seama că are la piept un dosar din piele neagră, aspră. Este atât de uzat, încât pe margini a început să se decoloreze. Este legat cu un șnur din piele, înfășurat de trei ori în jurul lui. Lumina felinarului se reflectă într-un semn de pe colțul dosarului, însă Helen nu-l distinge în detaliu.

– Karel? Uite, pune-ți eșarfa mea! Ce s-a întâmplat?... Unde-ți e paltonul?... Ai pățit ceva?

Îi dă prin minte o variantă și mai probabilă.

– A pățit Thea ceva?

Și-o imaginează pe Thea, partenera lui, șezând fără suflare în scaunul cu rotile, la parter, cu ochii fixați pe un punct aflat dincolo de tavanul din ipsos, doborâtă – așa cum se temeau întotdeauna – de formarea unui alt cheag de sânge în creier în timpul nopții.

– Thea? îi răspunde Karel agitat. Ce? Ah, e bine, n-a pățit nimic. Nu, n-o vreau – respinge nemulțumit eșarfa oferită și apoi o privește pe Helen ca și cum nu-și dă seama de ce l-a deranjat.

– O să te îmbolnăvești.

– Ia-o înapoi! Nu mă îmbolnăvesc. Nu mă interesează. Uite ce e, cred c-ar trebui să stăm jos.

Se uită în jur ca și cum ar fi în stare să se așeze pur și simplu turcește pe caldarâm. Apoi ridică dosarul din piele și îl flutură în fața ei. Helen își dă seama că e greu, plin-ochi cu documente și pătat de apă; când bărbatul mișcă degetele, în colț iese la iveală o monogramă suflată cu aur: *J.A.H.* Tulburată, Helen își dă seama că el strânge dosarul la piept cu lăcomie, dar și cu dezgust, ca și cum ar fi un obiect la care a jinduit toată viața, ca, după ce a plătit prețul cerut, să-și dea seama că acesta răspândea un miros pestilențial.

– N-are rost. Trebuie să spun cuiva și, dintre toți oamenii pe care-i știu, tu ai suporta cel mai ușor. Adică – se întrerupe, izbucnind într-un râs în care nu răsună niciun strop de veselie –

cred că ea ar putea veni direct la tine, să te privească drept în ochi, și tu tot n-ai crede. N-ai crede nicio iotă!

– Ea? Cine este „ea"…? Dosarul ăsta l-ai luat de undeva, Karel… Este al vreunui prieten de-ai tăi? N-ar trebui să faci farse din astea.

– Ah… O să vezi, îi răspunde el vag.

Apoi pornește, strigându-i peste umăr să țină pasul, ca și cum Helen ar fi un copil și chiar un copil exasperant. Îl urmează pe o alee pavată cu piatră de râu, pe sub o boltă din piatră ce nu se află la nici zece metri distanță de traseul turiștilor, dar pe care n-ai găsi-o cu ușurință, dacă n-ai ști să o cauți. Karel deschide o ușă din lemn pictat, se strecoară printre draperiile trase pentru a ține frigul la distanță și se așază – făcându-i semn să vină și ea – într-un colț întunecos. Localul îi e familiar – aerul ușor îmbâcsit, scrumierele verzi, becurile de 40 de wați din abajururile din sticlă verzuie – și neliniștea ei se mai domolește. Se așază lângă prietenul ei (care încă tremură), își scoate mănușile, își netezește mânecile puloverului la încheieturi și se întoarce spre el.

– Trebuie să mănânci. Erai deja prea slab, iar acum ai slăbit și mai mult.

– Nu vreau să mănânc.

– Chiar și așa…

Helen îi face semn unei fete îmbrăcate într-o cămașă albă, comandă o bere pentru Karel și doar apă de la chiuvetă pentru ea.

– Îți par ridicol, începe Karel.

Își netezește părul, nereușind decât să sublinieze că a îmbătrânit cu cinci ani în ultima săptămână. A avut mereu chipul slăbuț, însă acum este chiar bolnăvicios de tras la față și în începutul de barbă sclipesc fire albe.

– În fine, poate chiar sunt ridicol. Uită-te la mine! Nu dorm, după cum vezi. Stau treaz toată noaptea, tot citind și recitind… N-am vrut s-o deranjez pe Thea, așa că am citit pe sub plapumă. Cu o lanternă, ca un puști.

– Și ce-ai citit?

Sosește berea; sosește apa, cu un singur cub de gheață.

– Ce am citit, mă întreabă! Direct la subiect. Așa cum ești mereu. Deja mă simt mai bine, cum să nu mă simt mai bine!? În prezența ta totul pare… fantastic, bizar. Ești atât de normală, încât însăși existența ta face ca orice este ieșit din limitele normalului să pară imposibil. Ți-o spun ca pe un compliment.

– Sunt sigură. Atunci, spune-mi – Helen își așază cu grijă paharul, ca să fie chiar pe mijlocul suportului din hârtie –, spune-mi cel puțin ce anume ai citit… e aici, în dosarul ăsta?

– Da.

Scutură o țigară Petra, reușind s-o aprindă abia la a treia încercare.

– Ia-l! Haide, ia-l! Deschide-l!

Privirea pe care i-o aruncă în clipa aceasta este aproape răutăcioasă: îi sugerează expresia unui copil care a ascuns niște gângănii într-o pungă cu dulciuri. Se întinde după dosar, e foarte rece, a petrecut ceva timp în aerul înghețat al serii. Helen trage de șnur, descoperind că este strâns tare, și nu reușește să-l desfacă imediat, are tot felul de noduri și încurcături. În cele din urmă, șnurul cedează pe neașteptate, dosarul se deschide și se revarsă pe masă un teanc de hârtii îngălbenite.

– Uite! exclamă Karel. Uite!

Împunge hârtiile cu degetul arătător și apoi se lasă pe spate, retrăgându-se și rămânând lipit de perete.

– Pot să le citesc?

– Dacă vrei… Ah, stai, stai – ușa se deschide cu o smucitură, draperiile de catifea freamătă în bătaia vântului – ea e? A venit? *O vezi?*

Helen se întoarce. Au intrat doi băieți: de vreo optsprezece ani, nu mai mult, umflându-se în pene de mândrie că au încasat salariul și că au să-l cheltuiească cum trebuie. Acum își scutură zăpada de pe bocancii de muncitori, cheamă cu mare tupeu chelnerița și-și îndreaptă atenția asupra telefoanelor.

– Sunt doi bărbați, îi răspunde Helen. Doi bărbați cât se poate de normali.

Karel râde, ridică din umeri, se așază mai bine.

– Nu mă băga în seamă! N-am prea dormit, știi… Nu e… Mi s-a părut că văd o cunoștință.

Helen îl privește cu atenție o vreme. Pe figura lui se citesc neliniștea și jena, iar femeia simte curiozitatea cum îi frământă măruntaiele, ca o foame de nestăvilit. Însă, în cele din urmă, câștigă bunătatea – *va povesti ce-l supără,* își spune ea, *când va fi în stare* – și Helen se întoarce la manuscris. E în germană, migălit cu un scris elegant, înclinat, la fel de dificil de citit precum trebuie să fi fost și de scris; sunt multe tăieturi și note de subsol numerotate. Pare un palimpsest [1] scos dintr-o arhivă de muzeu, însă prima pagină este datată cu anul 2016. Separat, prinsă de teanc cu o agrafă de hârtie, o foaie cu un text în cehă, bătut la mașina de scris, datat săptămâna anterioară și adresat lui Karel.

– Asta nu e pentru mine, spune Helen, întorcând foaia cu fața în jos.

Stânjeneala o face să rostească cu mai multă asprime decât ar vrea:

– Of, de ce nu-mi spui odată ce s-a întâmplat? Te porți ca un copil care are coșmaruri. Haide, trezirea!

– Aș vrea să mă pot trezi! Chiar aș vrea! Bine.

Trage aer în piept, pune ambele mâini cu palmele în jos pe document și rămâne nemișcat o clipă. Apoi spune, lejer, relaxat, nonșalant, de parcă nu ar avea nimic de-a face cu ce au vorbit până acum:

– Spune-mi, ai auzit vreodată numele Melmoth?

– Melmoth? Nu. Mi l-aș aminti, cred. Melmoth… nu e ceh, nu? Nici a engleză nu sună…

Rostește numele din nou, a treia oară, apoi a patra oară, ca și cum ar fi ceva nou, așezat pe limba ei prima dată și cu un gust amar. Lucrul acesta are un efect straniu asupra companionului ei: pare să-l anime, să provoace o strălucire avidă în ochii lui adânciți în orbite.

– Păi, nu, de ce să-l știi, nici pentru mine nu însemna nimic acum o săptămână… O săptămână! Atât de puțin! exclamă el și râde din nou, cu aceleași hohote nefericite. Melmoth… Ea…

Mâinile lui se plimbă pe foile de hârtie cu o mișcare ciudată, care o duce pe Helen cu gândul la un om care dezmiardă temător o pisică supărăcioasă.

– Ai avut vreodată senzația, continuă el, că ți se înfioară pielea pe ceafă, că ți se face părul măciucă, ca și cum o pală de vânt rece ar fi intrat în încăpere căutându-te parcă pe tine, doar pe tine? Nu e nimic, îți spui tu – cum e expresia aia în engleză… trece o gâscă peste mormântul tău [2]? –, dar, dacă ai ști...!

Clatină din cap, își aprinde altă țigară, trage fumul adânc în piept, o stinge.

– N-are rost. Nu m-ai crede, iar dacă m-ai crede, ai fi ridicolă… Uite, ia asta, ia scrisoarea!

Eliberează foaia din strânsoarea agrafei și i-o întinde.

– Mă duc să mai iau ceva de băut (Dumnezeu știe că am nevoie de niște alcool!) și te las s-o citești… Haide, ia-o, nu sunteți toate curioase, voi, femeile, întotdeauna cu urechea lipită de vreo ușă?

Helen este prinsă între o mare întunecată și un țărm al certitudinii. În toți anii de când îl cunoaște, Karel nu a dat niciodată dovadă de teamă, nici n-a părut să aibă vreo înclinație spre superstiții ori să creadă în legende și în povești. Schimbarea pe care a suferit-o nu este cu nimic mai prejos decât ar fi preschimbarea din muritor în nemuritor: lui Helen îi trece dintr-odată prin minte, pentru prima oară, că el are să

moară. Că moartea l-a însemnat deja, că a însemnat zilele pe care el nu le-a trăit încă, ca un filigran pe niște foi goale de hârtie. Acum este la bar, sprijinit de tejghea, cu umerii lăsați, într-o postură tulburătoare – cu atât mai tulburătoare, cu cât nu l-a mai văzut niciodată așa. Helen se gândește cât de înalt păruse mereu, cât de drept se ținea atunci când îi vorbise prima oară, abordând-o în cafeneaua bibliotecii, pentru că nu existau alte mese libere. „Îmi permiteți?“ o întrebase în cehă și nu așteptase răspunsul, se așezase concentrându-se asupra unei diagrame imposibil de complicate (cercuri care se intersectau, linii care se întâlneau într-un punct) și asupra unui ștrudel cu mere.

Cana ei cu cafea neagră, amară și rece, era așezată lângă o broșură pe care o traducea din germană în engleză, cu tariful de nouă penny pe cuvânt. Arătau, avea Helen impresia, ca un păun și o vrabie. Dr. Karel Pražan într-un pulover violet, din cașmir, Helen Franklin într-o bluză ieftină, ternă. Cu siguranță, după întâlnirea aceea n-ar mai fi urmat nimic, dacă nu și-ar fi făcut apariția Thea. Helen, ridicând privirea, văzuse o femeie de înălțime medie și de vârstă tot cam mijlocie, stând cu mâinile în buzunarele pantalonilor din lână, cu manșete întărite, care s-a aplecat să-l sărute pe Karel pe creștet. Avea părul roșcat, scurt și mirosea a parfum. I-a aruncat lui Helen o privire veselă și a evaluat-o într-o clipă.

– Ți-ai făcut o prietenă? îl întrebase pe Karel în engleză.

Helen se îmbujorase pentru că tonul, cu toate că nu era chiar răutăcios, îi trădase surprinderea. Karel ridicase privirea din caiet și o studiase pe Helen cu o vagă uimire, ca și cum în minutele care trecuseră de când se așezase uitase că era și ea acolo. Apoi spusese repede, în cehă, că-i părea tare rău că o deranjase și că aveau să plece imediat, lăsând-o să lucreze liniștită.

Conștientă că-i făcea plăcere să prindă acel cuplu elegant pe picior greșit, Helen îi răspunsese în engleză:

– Nu plecați din cauza mea, vă rog! Eu aveam de gând să plec oricum.

Începuse să-și strângă lucrurile și să le pună în tașcă.

În clipa aceea, Thea se luminase la față, cu o sclipire bruscă de încântare, despre care Helen învățase mai târziu că era caracteristică capacității ei de a găsi plăcere și bucurie oricând, în orice.

– Vai, accentul acesta… Mă purtați acasă, așa exilată cum mă aflu de ceva vreme! Londra? Essex, poate? Rămâneți, vă rog… Stați jos, permiteți-mi să vă mai aduc niște cafea. Karel, insistă tu să rămână – vrea să plece și așa ceva nu se poate!

Karel și Helen își aruncaseră o privire, înțelegându-se fără cuvinte – *Nu are rost să vă opuneți, mă tem. E-n regulă, înțeleg perfect* –, astfel punându-se bazele primei prietenii adevărate pe care o legase Helen de ani întregi.

Și, într-adevăr, nu avusese niciun rost să se opună. În weekendul acela, Helen Franklin – care în mod normal respingea orice plăcere și orice prietenie la fel de asiduu cum evită un călugăr trapist [3] conversația – fusese primită cu brațele deschise într-un apartament în care Thea amesteca de zor într-o tigaie din cupru de pe aragaz, iar Karel stătea la o masă frumos aranjată și măsura adâncimea curbei dintr-un disc convex din sticlă. Așa a aflat că era membru al unui departament al universității, iar subiectul său de studiu era istoria fabricării sticlei, precum și a tuturor utilizărilor ei domestice și industriale.

– E o oglindă telescopică, îi explicase, întâmpinându-și musafira cu foarte puțin interes și nedând niciun semn c-ar fi fost gata să-și părăsească îndeletnicirea. Așadar curba trebuie să fie de adâncimea unei parabole, nu a unei sfere.

Helen își scosese haina și mănușile și îi înmânase Theei o sticlă cu vin (din care ea însăși nu avea de gând să bea). Apoi, supunându-se invitației gazdei, se așezase la masă, cu mâinile în poală.

– Mai povestește-mi!

– Fac un telescop reflector, îi răspunsese el, șlefuind oglinda de mână, așa cum l-ar fi făcut Newton, în 1668.

Lăsase jos sticla și îi arătase mâinile. Erau aspre și lăsau impresia că îl dor. Pe lângă unghii avea rămășițe dintr-o pastă albă.

Thea pusese pe masă pâine și unt. La gât purta un lanț din argint, cu un pandantiv verde, straniu – arăta ca o floare din sticlă. Tigaia din cupru făcea bulbuci pe aragaz.

– N-o să-l termine niciodată.

– Lungimea focală, continuase Karel, este jumătate din raza curbei.

O privise pe Helen, care nu-și putea ascunde plăcerea de a învăța lucruri noi și asculta cu interes sincer, în timp ce continua să-i explice că avea de gând să creeze o suprafață de oglindă evaporând un strat de aluminiu.

Pe tot parcursul acelei seri își privise cu atenție gazdele. Thea, care era cu zece ani mai mare decât partenerul ei, era mămoasă și îl alinta întruna – ba chiar îl și dojenea uneori, dacă simțea că bărbatul depășește limitele („Nu fi băgăcios, Karel, las-o să-și păstreze secretele!“). Cu Helen era atentă și caldă, deși întotdeauna ușor amuzată, ca și cum și-ar fi găsit

musafira un pic ciudată, dar nu într-un mod neplăcut. Karel, pe de altă parte, avea un aer cultivat de ironie, de indiferență, ce dispărea atunci când o privea pe Thea, la care se uita cu un soi de recunoștință iubitoare, sau atunci când o trata pe Helen ca pe o elevă. Mai târziu, Helen și-a dat seama că partenera de viață și subiectul lui de studiu erau singurele lucruri care îi acaparau gândurile – că era asemenea unui om căruia îi plac atât de mult două feluri de mâncare, încât nu-i vine niciodată pofta de a mânca altceva.

Helen – care refuzase vinul și acceptase doar o porție minusculă de friptură – o întrebase pe Thea:

– Predai și tu la universitate?

– Sunt pensionară, îi răspunsese Thea, anticipând cu un zâmbet protestele lui Helen că era imposibil, nu avea cum să aibă vârsta de pensionare.

– În Anglia a fost avocată, intervenise Karel, făcând un gest către biblioteca ale cărei rafturi se aplecau sub greutatea cărților de legislație. Încă mai are peruca [4], o ține într-o cutie neagră, din metal.

Apoi continuase cu atâta mândrie de parcă ar fi fost întru totul meritul lui:

– A condus o anchetă guvernamentală, să știi. Și-ar fi putut lua și un titlu, dacă voia.

Apoi îi cuprinsese mâna în mâna lui și i-o sărutase:

– Prietena mea învățată!

Thea o servise pe Helen cu cartofi cu unt într-un vas de porțelan. Observându-i refuzul – mai bine zis, văzându-i mâncarea din farfurie, nici pe jumătate mâncată, și doar câteva guri luate din paharul cu apă –, Thea nu comentase nimic.

– Multă muncă, și niciun pic de distracție, a răspuns ea. Așa că mi-am luat o vacanță la Praga, vacanță care s-a transformat într-un concediu sabatic, care s-a transformat în pensie. Și, bineînțeles, a fost și Karel.

Karel acceptase un sărut și apoi privise cu nemulțumire farfuria lui Helen. Se pare că lui îi lipsea tactul de care dădea dovadă partenera lui:

– Nu ți-e foame? Ești cam tăcută, să știi.

– Mi s-a mai spus.

– În fine, rostise Thea, lăsând jos furculița. De când locuiești în Praga?

– De douăzeci de ani.

– Și cu ce te ocupi?

– Lucrez ca traducătoare, însă știu mai bine germană decât cehă.

– Ce minunat! Și ce traduci acum? Schiller? Peter Stamm? O ediție nouă a lui Sebald?

– Un manual cu instrucțiuni de folosire pentru niște unelte electrice Bosch.

(Helen zâmbise atunci; zâmbește și acum, amintindu-și.)

– Nu pot să mă prefac că nu sunt dezamăgită! Atunci, spune-mi, am avut dreptate? Ești din Londra sau din Essex?

– Din Essex, mă tem.

– Ah! În fine, n-ai ce-i face. Și ai venit în Praga pentru că…?

Helen se îmbujorase. Cum ar fi putut explica exilul, pedeapsa autoimpusă, în fața acestor străini zâmbitori? Thea i-a observat ezitarea și a revenit imediat:

– Iartă-mă! Se pare că nu reușesc deloc să scap de obiceiul interogatoriilor.

– Dacă musafira noastră ar fi pusă sub acuzație, intervenise Karel, mă întreb de ce anume ar fi acuzată?

O privise pe Helen pe deasupra paharului cu vin, iar în clipa aceea ea simțise o urmă de resentiment: pentru cuplul acela, pentru hainele lor frumoase, pentru apartamentul cald, pentru nonșalanța lor, pentru ospitalitatea lor firească, pentru farmecul lor, pentru felul în care reușeau să obțină confidențe de la ea. Dar senzația aceea fusese imediat înăbușită, pentru că Thea rostise, bătându-l ușor pe mână pe Karel și zâmbind liniștitor:

– L-a văzut vreunul dintre voi pe bătrânul care se afla la bibliotecă în ziua în care ne-am întâlnit și plângea peste un manuscris? Ce credeți că scria – scrisori de dragoste, poate, către vreun bărbat sau vreo femeie care nu mai e de mult în viață?

Mai târziu, când o ajuta pe Helen să-și pună paltonul, adăugase:

– Mi-a făcut atâta plăcere vizita ta… N-ai vrea să mai vii pe la noi, să stăm de vorbă despre Anglia, despre toate lucrurile pe care le urâm la ea și despre cât de mult ne-am dori să mergem acasă?

Helen își amintește toate acestea cu un soi de duioșie neîncrezătoare, pentru că ele au dispărut acum, serile acelea plăcute. De fapt, parcă au fost cu totul șterse în cele câteva luni de la atacul cerebral al Theei. Iar acum se află la masa asta mică, cu un pahar de apă în față… Cu acest nou Karel: cu umerii lăsați, stingher, agitat. Dacă lucrul care se ascunde în dosarul acela, înfășurat de trei ori cu șnurul de piele, are asemenea putere malefică, oare nu i-ar tulbura și ei liniștea

sufletească? Dar… nu! E imposibil. Liniștea aceea sufletească, atât de greu dobândită, e bătută în piatră. Helen trage foaia de hârtie spre ea și citește:

*Dragă dr. Pražan,*
*Regret teribil că sunt nevoit să las documentul acesta în mâinile tale și astfel să te iau drept martor al lucrurilor pe care le-am făcut...*

După ce citește scrisoarea, Helen Franklin nu simte niciun fior, nu i se ridică părul de pe ceafă. O citește cu interes, atâta tot. Un bătrân își mărturisește un păcat de mult uitat (*greșeala mea*, murmură ea, *greșeala mea cumplită*), care în ziua de azi, cu siguranță, nu l-ar fi făcut nici pe cel mai mare ascet dintre preoți să ridice sprânceana. Totuși (trage din nou hârtia spre ea și recitește: *cerneala din condei mi s-a uscat, ușa este deschisă*), e ceva straniu în amestecul acesta de teamă și dorință, ceva foarte asemănător cu expresia neliniștită, pe jumătate rușinată a prietenului ei (*Ea vine!*).

Karel se întoarce cu mâncare: fâșii de carne de vită, sos gros, care îmbibă găluștele pufoase.

– Ei bine? întreabă el, cu un zâmbet nu prea plăcut.

Helen ia farfuria și mănâncă încet, cu dumicați mici, fără nicio plăcere.

– Bietul om! îi răspunde ea. E în vârstă, presupun? Doar un om foarte bătrân sau unul foarte prețios ar folosi o mașină de scris.

– Avea nouăzeci și patru de ani. Arăta de parcă fusese pus la murat în oțet. „Tu ai să mă îngropi pe mine“, i-am zis la un moment dat. „Când vii la înmormântare, să aduci niște votcă.“ A râs când m-a auzit.

Helen observă că a folosit timpul trecut.

– A murit, deci? Eu nu vreau bere. Mulțumesc.

Lasă furculița jos și îi aruncă bărbatului o privire, plină de bunătate.

– Știi, ar fi mult mai simplu dacă mi-ai spune, pur și simplu, despre ce este vorba. Dacă mi-ai povesti despre bătrân, despre femeia pe care ți se pare că o vezi. Mie nu-mi plac misterele sau surprizele. De câte ori ți-am spus asta? Nu-mi plac deloc.

El râde, ridică din umeri, mănâncă tot din farfurie. Băieții cu bocanci de muncitori au dispărut. În colț o studentă fumează, aplecată peste niște cărți. Karel pune teancul de hârtii înapoi în dosar; mâinile nu-i mai tremură.

– În regulă. Am să-ți spun tot. Tot ce am văzut eu însumi, adică. Restul îl lăsăm pe seama lui Josef, adaugă el și aruncă o privire spre dosar. Și da, a murit.

Urmează un moment lung de tăcere. Lasă amândoi capul în jos, aproape caraghios, pentru că au bune maniere. Apoi Karel își aprinde o țigară de la lumânarea de pe masă, se lasă pe spate, se sprijină de peretele de lângă draperia din catifea și zice:

– L-am cunoscut acolo unde te-am întâlnit și pe tine prima oară: la bibliotecă, într-o dimineață, devreme de tot, acum vreo șase luni, cel puțin…

Într-o dimineață, foarte devreme, cu cel puțin șase luni în urmă: Biblioteca Națională a Republicii Cehe de la Klementinum. O lumină blândă strălucea deasupra palidului turn cu clopotniță al fostului colegiu iezuit. Karel, aflat în concediu de la Universitatea Carolină din motive personale, pentru că Thea făcuse atacul cerebral, mergea zilnic la pupitrul său din bibliotecă, încercând să scape de sentimentul de vinovăție și de rușine. Femeia din scaunul cu rotile, pentru care fuseseră instalate hidoasele rampe din casa lui, nu era sub nicio formă – Karel nu putea nici să se prefacă c-ar mai fi fost – femeia cu care petrecuse el un deceniu. Thea, care înainte nu putea nici să traverseze strada fără a recruta un musafir pentru cină sau un nou amic cu care să meargă să vadă spectacolele cu ultraviolete [5], pe care le iubea cu entuziasm de copil. Thea, care părea de la prima vedere genul de om căruia nu-i puteai încredința un secret, dar căreia i l-ai fi spus oricum – acea Thea, se temea el, fusese ștearsă de pe fața Pământului. Pe suporturile pentru picioare ale scaunului cu rotile, picioarele ei încălțate de iarnă stăteau cu vârfurile întoarse spre interior, slăbite. Mâinile ei, odinioară atât de îndemânatice, stăteau acum nemișcate în poală ori moșmondeau stângace la paginile unei cărți. Karel s-a trezit dintr-odată cu totul inadecvat și nepregătit pentru sarcina de îngrijitor, care fusese întotdeauna rolul Theei: cine mai era acum gata să-l consoleze când îi venea vreo supărare copilărească, când trebuia să se ocupe de curățenie, să care, să scoată analgezicele, antipireticele și anticoagulantele din foliile lor argintii și să i le ducă Theei pe o farfurioară? Plângea cu lacrimi amare pe pâinea prăjită, mult prea arsă, și și-ar fi dorit ca acele lacrimi să fi izvorât mai mult din durere decât din furie. Thea îi spunea:

– Of, du-te de aici, mergi la treaba ta! Crezi că am nevoie să mi te încurci printre roți toată ziua? Fugi la bibliotecă și adu-mi ceva bun când te întorci!

Scutit de îndatoriri, ușurat și rușinat că se simțea ușurat, Karel mergea la Klementinum de luni până sâmbătă, se așeza la pupitrul 220, unde stătuse mereu, fotografia, bombănea, lua notițe; după-amiezile – pentru că acestea erau orele alocate de ea lucrului – se întâlnea cu Helen la cafenea, unde împărțeau câte o prăjitură cu umplutură de mac.

Cam în a doua săptămână – într-o zi de primăvară, în care florile începeau să îmbobocească cu o vitalitate aproape indecentă – privirea i-a fost atrasă de un bărbat în vârstă, care stătea vizavi de el, la pupitrul 209. Mai târziu n-avea să-și mai amintească ce anume îi atrăsese atenția – o mișcare bruscă, poate? Scrâșnetul neîncetat, entuziast, al condeiului? –, ci doar că vreme de câteva minute nu și-a mai putut smulge privirea. Deși vremea era caldă, bătrânul purta o haină groasă și stătea aproape nemișcat, în afara gesturilor făcute cu mâna dreaptă, care umplea o foaie de hârtie cu o caligrafie desăvârșită. Peste tot în jurul lui, studenții tastau rapid, în fața ecranelor luminoase, ori stăteau cu ochii în tavan, ascultând muzică pe furiș. Dar bărbatul acesta adusese o călimară cu cerneală în care își înmuia condeiul cu o regularitate de ceas elvețian. Lângă călimară, a văzut Karel, se afla o piatră pătrățoasă, micuță, ca acelea care alcătuiesc caldarâmul Pragăi și care sar des de la locul lor, fiind călcate de prea mulți trecători, ori când sunt împinse de rădăcina unui copac prea lacom. Bătrânul atingea din când în când această piatră, fără să-și ridice privirea din hârtie. Punând toate aceste imagini laolaltă, efectul era de ruptură în țesătura timpului, prin care Karel avea impresia că se uită în lumea de odinioară, de acum câteva decenii. *Urmează să mai aud și copitele cailor pe caldarâmul de-afară*, și-a spus el.

Documentul la care lucra bărbatul semăna foarte bine cu un tratat academic, cu note de subsol consistente, adăugate ici și colo. Din când în când, recitea ce scrisese și, clătinând din cap cu o expresie aproape dezgustată, rupea hârtia în bucățele mici, atrăgând privirile dezaprobatoare ale studioșilor din jur. Pupitrul de lângă el era liber, însă lampa era aprinsă. Bătrânul trăsese scaunul spre el și, dacă se apropia cineva – strângând plin de speranță câteva cărți la piept și întrebând „Se poate?“ –, ridica ușor capul, îl clătina cu asprime și trăgea scaunul și mai aproape.

În dimineața următoare, venind mai devreme la cafenea, să bea o ceașcă de cafea și să mănânce un pateu, Karel l-a găsit stând singur la o masă. Curiozitatea și-a proptit zdravăn palma pe spinarea lui, între umeri, și l-a împins spre el. Și-a pus pe masă farfuria și i s-a adresat:

– Îmi permiteți să mă așez?

Surprins, bătrânul a ridicat privirea și s-a uitat de jur împrejur. Apoi, punând mâna pe scaunul de lângă el, ca pentru a spune că aștepta ca în curând să i se alăture cineva, i-a răspuns vag:

– Ăăă… Mda, scaunul de-acolo cred că e liber.

Vorbea ceha cu mare atenție, corect și cu un vocabular elegant. Avea accentul german al unui bărbat pentru care râul care traversa Praga avea să fie întotdeauna Moldau [6].

– Lucrați asiduu, a spus Karel, arătând spre un dosar de piele aflat pe masă. Ne faceți pe toți să părem leneși. Ce etică a muncii! Karel Pražan, de la Universitatea Carolină, deși încerc să nu dau pe-acolo prea des, a mai rostit el, întinzând mâna.

– Josef Hoffman. Îmi pare bine.

Și-au strâns mâinile, iar când palmele lor s-au atins s-a auzit un foșnet, ca și cum mâna lui Hoffman ar fi fost făcută din hârtie.

Nu vorbiseră despre cine știe ce – clasicele replici politicoase despre vremea frumoasă și despre cât de greu era să găsească ceva pe rafturile bibliotecii, angajații fiind atât de tineri și aflându-se mereu în căutarea vreunui nou sistem de organizare a cărților. Dar în zilele care au urmat, dacă unul dintre ei îl vedea pe celălalt, se salutau în tăcere, ca și cum ar fi fost doi colegi ce căutau să îndeplinească un scop comun. Era o plăcere să-l întâlnească pe Hoffman în cafenea, să-l găsească la masă, mâncând cu lingura o salată de cartofi. Era o plăcere să vadă că și de data aceasta avea dosarul din piele, uneori frecând cu degetul mare monograma aurită *J.A.H.*; că ținea tot timpul piatra din caldarâm în buzunar. Karel n-a aflat niciodată care-i fusese meseria, dar a descoperit cu bucurie că bătrânul avea cunoștințe vaste despre tot felul de subiecte și că nu locuise prea multă vreme în nicio țară. Avea o memorie formidabilă pentru informații și cifre și-i făcea atâta plăcere să-și trateze noul prieten ca pe un elev, încât Karel trăsese concluzia că trebuie să fi fost vreun director de școală în provincie. Știa, de exemplu, că lui Saddam Hussein i se oferise la un moment dat cheia orașului Detroit? Că până și după moarte oamenilor li se poate face pielea de găină? De multe ori stăteau de vorbă în germană, Hoffman străduindu-se să râdă cât mai puțin zgomotos atunci când îl amuzau frazele deloc elegante ale lui Karel, vocabularul său atât de sărac. La schimb pentru ajutorul primit cu gramatica și cu exersarea vocabularului, Karel i-a arătat lui Hoffman cum să folosească un calculator, față de care bătrânul a reacționat cu o uluire deosebit de inteligentă. Îl interesa orice formă de tehnologie și vorbea deseori, cu ceva afecțiune, despre un radio vechi, pe care îl avusese în tinerețe. Cam așa era în legătură cu orice:

inteligent, politicos, discret și mai curând timid. Dacă era întrebat ce scria, răspundea: „Doar memoriile unui bătrân, ce nu vor fi citite nicicând“ și apoi schimba subtil subiectul.

Avea din când în când crize bruște de melancolie, iar în acele dimineți nu făcea decât să-și încline capul spre prietenul său, de-abia ridicând ochii din manuscrisul care părea să-i fie singura preocupare. În asemenea momente, Karel îl vedea scriind pagină după pagină, condeiul său zgâriind întruna hârtia și plângând în felul acela arid al bătrânilor, care și-au plâns deja toate lacrimile. Apoi trăgea neliniștit scaunul de lângă el mai aproape, se apleca spre scaun, apoi se îndepărta…

Astfel și-au continuat prietenia – bătrânul și bărbatul care începea să îmbătrânească. Dacă atacul suferit de Thea și consecințele lui îl marcaseră pe Karel și-i demonstrau zilnic propriul egoism, Josef Hoffman era o constantă – și, mai mult, o constantă care necesita și un anumit fel de bunătate prin care Karel simțea că-și mai ispășește din greșeli. Când a ajuns la bibliotecă în ultima zi – trecuse un an întreg, aerul de iarnă era curat și rece ca o sticlă bine lustruită, curtea era poleită în chiciură – și și-a dat seama că sosise primul (custozii garderobei bibliotecii încă sorbeau din termosuri, iar paznicii nu se aflau încă la posturi), s-a amuzat la gândul că reușise, în sfârșit, să-l întreacă pe Hoffman și să ajungă el primul. Tocmai pe Hoffman, care-l dojenea atât de des în glumă, spunându-i că ajungea la pupitrul său cu o oră mai târziu decât ar fi sosit un elev silitor! Ba chiar i-a dat prin minte să facă o glumiță: ar fi putut să îndrăznească să se așeze la biroul 209 ori pe acel scaun veșnic gol și să riște să-l înfurie pe bătrân. S-a strecurat dincolo de garderobă neobservat, cu haina pe braț, amuzându-se în tăcere de această mică păcăleală nevinovată. Biblioteca era pustie, iar pantofii lui bocăneau tare pe podea. Coridoarele, sertarele din stejar, pline cu armata lor de fișe demodate, priveliștea din curtea bibliotecii, toate, în pustietatea lor, îi păreau stranii, ca și cum nu le mai văzuse niciodată. Apoi, ușa cu întărituri de oțel și cu zăvorul ei zgomotos, pe care l-a ridicat și a intrat. Încă nu se afla niciun bibliotecar la datorie, șirurile de pupitre erau goale, ca niște gingii din care fuseseră smulși dinții. Din tavanul boltit, din ipsos, coborau copii din ipsos, urlând ca și cum, în spatele bolții, piciorușele lor grăsune și moi erau înfierate.

Karel a privit toate acestea tulburat. Ceea ce fusese până atunci un loc al liniștii și al productivității acum i se părea respingător, așa că s-a întors în prag, gata să plece. Cât de întuneric era fără veiozele aprinse! Ba nu… Era o singură lumină aprinsă, departe de tot, în spate – lăsată peste noapte, probabil de vreun om de serviciu care nu-și dăduse seama cât

avea să coste. Veioza lumina un cititor care dormea. Karel, înaintând încet pe culoarul dintre pupitre, a văzut brațele întinse ce formau o pernă dureroasă pentru capul aplecat deasupra biroului. Spatele ușor cocoșat, părul alb, revărsat peste cămașa închisă la culoare.

*E Josef!* și-a spus Karel. Până la urmă, nu era deloc surprinzător că bătrânul trăgea un pui de somn.

– Josef? a rostit el cu voce tare, apropiindu-se încetișor și vorbind cu blândețe, ca și cum ar fi încercat să trezească un copil.

Mai târziu s-a întrebat cum de nu-i dăduse prin minte chiar atunci că Hoffman dormea somnul cel de pe urmă? Avea nouăzeci și patru de ani, era obosit, iar biblioteca era un loc atât de liniștit și de confortabil.

A ajuns lângă pupitru și a pus ușurel mâna pe umărul lui Hoffman.

– Josef! N-ar fi trebuit să te fi pus deja pe treabă?

Dar Hoffman nu s-a trezit, ci doar a alunecat într-o parte, lungindu-se într-un mod nefiresc pe suprafața verzuie a pupitrului. Capul i s-a bălăngănit, lăsându-i-se pe umăr – părul era lung și aspru, părul unui om căruia nu-i mai păsa de ce credeau alții despre el, iar Karel s-a întrebat: fusese întotdeauna astfel, cu pantofii tociți și cu oasele bolovănoase, îngroșate, ale încheieturilor, care se ițeau de sub mânecile deșirate ale puloverului slinos?

– Josef! a insistat el.

De data asta a și zguduit umărul de sub mâna lui: din nou, capul s-a bălăngănit, mișcându-se pe gâtul ca o funie subțire, în așa fel încât și-a întors chipul orb spre cel care îl chinuia. Avea ochii deschiși – ochi verzi – și îl priveau pe Karel implorând cu o expresie de spaimă și groază; gura (Karel se cutremură amintindu-și) era larg deschisă, mandibula înțepenită strâmb, ca și cum o mână răuvoitoare ar fi tras-o într-o parte, în timp ce bărbatul zăcea acolo, urlând. Mâinile întinse pe pupitru nu se odihneau, ci erau rigide, cu palmele în jos, cu degetele încleștate, unghiile zgâriind suprafața. Se vedeau câteva semne palide, ca și cum Hoffman se agățase în disperare, trăgând de piele minute întregi. Împrăștiate pe birou, ca sfărâmate de o greutate mare, se aflau bucăți de piatră.

Lângă el parcă era pregătit un scaun: un pic strâmb, ca și cum bătrânul ar fi fost cufundat într-o conversație cu un companion care plecase de mult. Sub scaun se vedea un obiect nemișcat, de o formă nedeslușită, poate o bucățică dintr-un material subțire, închis la culoare; chiar foarte întunecat la culoare, deosebit de fin, ca bordura rochiei unei femei. În timp

ce Karel o privea, fărâma de material a alunecat, mișcată din nou, ca și cum ar fi trecut o adiere de vânt peste ea. Karel, ca hipnotizat, a întins mâna. Apoi una dintre ferestre a scăpat din zăvor și s-a izbit de perete. Bărbatul a strigat și s-a întors: pe pervaz a poposit o stăncuță, care a clipit o dată din ochiul ei albastru și apoi a plecat. Privirea ei, s-a gândit Karel mai târziu, îl trezise la realitate. Pe podea nu se afla nimic, în afară de picioarele lui Hoffman, îndoite în interior, unindu-se cumva nefiresc cu gleznele și umbrele nemișcate ale biroului și ale scaunului. A ieșit în fugă, indecent de grăbit (ca și cum bătrânul s-ar fi putut ridica! Ca și cum mâinile acelea s-ar fi putut întinde orbește după el!) și, dând peste paznicii sosiți în sfârșit la posturile lor, le-a spus:

– Un bătrân… infarct, cred? Mai bine chemați o ambulanță.

Apoi au urmat toate formalitățile banale: studenții, cărora li s-a refuzat intrarea încă de la ușă, pe jumătate nemulțumiți, pe jumătate ușurați; cafeaua amară, împărțită dintr-un termos, întrebările curioase ale personalului bibliotecii. Și, chiar dacă el se cutremura gândindu-se la figura lui Hoffman și la felul grotesc în care îi rămăsese gura deschisă, era doar moartea, veche datorie pe care o plătesc toți oamenii pentru anii trăiți pe acest Pământ. În timp ce aștepta lângă intrare, neștiind sigur care era eticheta în asemenea situații (trebuia să rămână cu vechiul său prieten?... Poate că ar fi stârnit suspiciuni?), s-a apropiat de el o femeie cu un aer solemn.

– Doctorul Pražan, nu? Am găsit ăsta în timp ce făceam curățenie – i-a spus ea, mijind ochii. Este și un bilet pe care scrie că trebuie să vi-l dăm dumneavoastră. Nu așa procedăm în mod normal: e cât se poate de neobișnuit. Treburile astea nu fac parte din îndatoririle mele. În fine, având în vedere situația... E al lui, nu-i așa? Al celui care a murit. La început am crezut că nu-l știu, dar imediat ce am văzut asta mi-a apărut în fața ochilor imaginea lui, la fel de clară cum vă văd acum pe dumneavoastră. Inițialele astea… m-am întrebat întotdeauna de la ce vin. Ei bine, acum am aflat. Era neamț, cred.

Pe figură i s-a zugrăvit o clipă o expresie de silă, după care a adăugat:

– Chiar și așa, e păcat.

Cu o oarecare reticență, i-a întins dosarul. Karel l-a luat și l-a lăsat nedeschis în poală.

În timp ce Hoffman era scos din bibliotecă – cu gura închisă cu forța și înfășurat decent într-un giulgiu din nailon, cu fermoar –, a sosit un ofițer de poliție, o doamnă care se purta exact ca o profesoară dezamăgită de elevii ei. Când sosise bătrânul? Greu de zis: ușile nu erau întotdeauna încuiate atunci când ar fi trebuit. La ce oră fusese lăsat dosarul la garderobă?

Nimeni nu știa, nu fusese așezat la vedere, așa că o oră-două nimeni nu-l văzuse. De ce îi fusese lăsat tocmai doctorului Pražan, știa cineva? Karel nu avea idee de motiv, iar autoritățile nu aveau decât să-l ia, din punctul lui de vedere. Nu văzuse nimeni acea singură veioză aprinsă? Nu auzise nimeni când fusese dat la o parte zăvorul? Nu văzuse nimeni, nu auzise nimeni. Dar chiar și așa (polițista a ridicat din umeri și și-a pus paltonul): în afara cazului în care i s-ar fi descoperit un cuțit înfipt în rinichi, lucrurile erau clare. Interdicția pentru studenți a fost dată jos de pe ușă: tinerii s-au întors în bibliotecă și era clar din aerul festiv că se dusese deja vestea că se întâmplase ceva extraordinar, scoțând din banal o zi de lucru obișnuită.

Karel se oprește. Își aprinde altă țigară. Dosarul este pe masă, între ei. Afară, câteva fete cu pălării albe, de cowboy trec la braț pe strada pietruită. A început din nou să ningă, zăpada se cerne pe trotuar. Ultima din grup – a rămas în urmă, poate că o dor picioarele din cauza pantofilor noi, ori poate e încetinită de greutatea din inima ei – se uită spre fereastră și vede un bărbat și o femeie stând în tăcere, gravi, uitându-se în jos, la ceva nevăzut. Nu seamănă deloc între ei, dar ceva din fizionomia lor – să zicem un soi de încântare plină de melancolie – îi face să pară sculptați din aceeași piatră. Fata ridică din umeri, își continuă drumul (o ciondăneală între iubiți, poate?) și nu se mai gândește la ei niciodată.

– Chiar și așa, îi răspunde Helen, să fie atât de grav? Îmi pare rău pentru pierderea pe care ai suferit-o, bineînțeles. Iar morții au…

Face o pauză atât de scurtă, încât Karel nu o observă.

– E cumplit. Să-i vezi. E *de necrezut*. Dar era bătrân și cel mai probabil nici n-a știut ce se întâmplă. S-a stins ca un bec ce se arde, asta-i tot.

– Nu faptul că a murit mă tulbură. Sigur că mi-e dor de el, însă ceea ce s-a întâmplat după m-a dat peste cap…

Se ridică în picioare, părând brusc nerăbdător ori poate chiar furios. Helen e conștientă că a eșuat să îndeplinească sarcina pentru care nu se oferise voluntar și pentru care nici nu era potrivită.

– Uite ce e, trebuie să mă întorc, Thea o să se întrebe unde am plecat… Da, bine, o să iau eșarfa. Iar tu ia ăsta… pe urmă o să înțelegi.

Desfășoară iar șnurul de piele și scoate un teanc de hârtii. Este doar jumătate din conținutul dosarului. I-l întinde, fără

prea mare ceremonie. Helen are impresia că și-a pierdut orice interes.

– Ia-l! spune el. Citește-l sau nu-l citi! nu-mi pasă. Vino pe la noi săptămâna viitoare – Thea îți transmite salutări –, atunci am să-ți dau și restul, dacă îl vrei.

Apoi, pentru ultima oară, pe figura lui se zugrăvește acea expresie atât de nepotrivită pentru un prieten: un pic secretoasă, un pic răutăcioasă. Aceasta o pune pe Helen pe gânduri, mai presus de orice. Apoi ia hârtiile care-i sunt oferite și le pune în geantă.

– Bine. Ai grijă de tine! spune ea și de data aceasta vorbește mai serios ca niciodată.

Dar el a și plecat, după un gest scurt și expeditiv, a trecut repede printre draperii, a ieșit pe ușă; grăbit, ca și cum s-ar fi simțit hăituit.

Helen Franklin locuiește la est de râu, la etajul cinci al unui bloc cu apartamente. Nu e greu de ajuns la metrou, deși ar fi putut fi și mai aproape. Nu este cel mai rău famat cartier al orașului, dar nici nu prea are cu ce se lăuda. Clădirea are un lift, pe care însă Helen nu-l folosește: o ia mereu numai pe scări, suportând durerea din picioare, palmele julite de băierile pungilor grele, din plastic. Ajunsă în prag, se oprește în ușa întredeschisă, așteptând inevitabila întrebare – o voce de femeie, răgușită, pusă pe harță:

– Helen, tu ești?

– Bineînțeles, răspunde ea. Bineînțeles că eu sunt.

*Intră! Urmeaz-o în casă și iată ce ai să vezi:* un mic apartament întunecos, înțesat de mobile ce par să se înghesuie, ca niște vite condamnate să trăiască într-un spațiu îngust. Pereții albi sunt plini de gravuri, de fotografii cu rude atât de demult dispărute, încât nu și le mai amintește nimeni, de diplome care atestă realizări uitate și niciodată folosite, precum și acuarele vechi, ce înfățișează vapoare în porturi. Pe fiecare suprafață se află o multitudine de obiecte urâte și complet nefolositoare: flori uscate, colonizate de păianjeni, păpuși matrioșka, un elefant din porțelan, căruia îi lipsește trompa. Pe sub toate acestea, întinse într-o renunțare completă, sunt șervete brodate, milieuri de dantelă ieftină, brodată mecanic din fire de poliester, și fâșii de material indian. Deasupra tuturor plutește mirosul unor bețișoare parfumate ieftine, de santal. E destul de întuneric, pentru că sunt trase draperiile și în apartament domnesc praful și fumul. Televizorul silențios din colț proiectează pe perete o lumină albăstruie, neplăcută. Toate acestea se potrivesc atât de puțin cu Helen – cu hainele

ei îngrijite, lipsite de orice podoabă, cu părul ei grizonant, neted și cu mersul ei rapid, egal –, încât îndrăznesc să spun că ești uluit. Dar, dacă deschizi ușa de pe culoar – acolo, cea din dreapta: o ușă simplă, vopsită alb –, vei găsi o încăpere și ea zugrăvită în alb, simplă. Un pat îngust și un halat agățat de spatele ușii. Un birou mic, simplu și un scaun micuț, tot simplu; un șifonier îngust, în care sunt agățate puține haine, iar sub acestea se află trei perechi de încălțări modeste. Aici doarme, mănâncă și învață Helen: își perfecționează verbele tranzitive din limba germană, încearcă să învețe cele cincisprezece șabloane ale declinărilor din limba cehă. Nu ascultă muzică. Pe pereți și pe saltea nu se află nimic.

Își dă jos tașca în timp ce traversează holul întunecat.

– Helen? Te-am întrebat dacă tu ești!

Și astfel își face apariția companioana ei, bălăngănindu-se pe picioarele crăcănate, cu încheieturile șoldurilor tocite, teșite și slabe precum cele ale unui bebeluș. Este dependentă de cadru, care se prinde întruna în covor și este înjurat copios. Femeia e îmbrăcată în negru, cu multe straturi de haine, pe care se văd urmele meselor luate în ultima săptămână și care emană un miros de santal, talc și sudoare. Este plină de granate, genul ieftin. Le poartă la urechi și pe degete, precum și într-o broșă pe piept, care sclipește ca o farfurie neagră spartă.

Aceasta este Albína Horáková: are nouăzeci de ani, este rea, lipsită de orice generozitate, are o slăbiciune pentru telenovelele sentimentale și pentru rahatul turcesc. Helen trage adânc aer în piept și răspunde:

– Da, eu sunt. Întotdeauna sunt eu, niciodată nu vine altcineva. Ai mâncat?

– Am mâncat.

Se privesc una pe alta cu o antipatie ce se adâncește tot mai mult, pe zi ce trece. Helen – dezrădăcinată, nedându-și voie să se bucure de confortul unei case plăcute – pusese capăt unei scurte perioade de stat cu chirie într-o cameră mohorâtă din casa unui străin și căutase alta. Karel îi spusese: „Păi, ar fi Albína Horáková, presupun, care caută întotdeauna un chiriaș. Niciunul nu rezistă mai mult de o lună. Groaznică babornița – nimeni nu o suportă, în afară de Thea, bineînțeles –, dar destul de amuzantă, în felul ei. Stă închisă la ea în cameră, se uită la telenovele și înfulecă prăjituri". Apoi îi aruncase lui Helen o privire prin care părea s-o cântărească, cu un aer amuzat, dar nu răutăcios, și adăugase: „Poate că ți s-ar potrivi, cred că ți-ar conveni să ai o colegă de celulă pe care să n-o placi". Îi întinsese o foaie de hârtie cu numărul bătrânei, ea dăduse telefon – *și iată-ne aici*, își spune Helen. Albína se impregnase

în însăși substanța apartamentului, ca o pată. Mirosul ei este în cești, în detergentul de rufe, în foile dicționarelor și în rafturile dulapurilor. Helen le îndură pe toate așa cum îndură orice neplăcere, orice lucru dificil: cu răbdare, ca și cum i-ar fi o pedeapsă firească, meritată.

– Ei bine, spune Helen, așteptându-se să fie luată peste picior și batjocorită (despre cât de terne îi sunt hainele, poate, despre cât de săracă îi e viața sau despre faptul că vorbește ceha ca o idioată), dar nu urmează așa ceva.

– Ei bine, rostește și Albína, retrăgându-se în bârlogul ei supraîncălzit, aglomerat până la refuz, și trântind ușa.

*Ei bine!* O păsuire a batjocurii și o seară liniștită, iar în tașcă o așteaptă documentul lui Hoffman. Helen își agață paltonul în cuier, așază bocancii sub el și face un ibric de ceai negru, slab. Îl duce la ea în cameră și îl așază pe birou, lângă teancul de hârtii. Stă un moment pe covorașul pătrățos, la lumina becului fără abajur. Oare este neliniștită? Un pic… Un pic – brațele i se înfioară brusc, le simte mai reci, puful fin se ridică, inima parcă i se strânge, ca și cum ar lua o pauză înaintea unor bătăi mai iuți. Parcă simte doi ochi ațintiți asupra ei, care nu clipesc, neclintiți. Se întoarce, însă în spatele ei se află doar halatul de pe ușă, geanta lăsată pe pat. Se pare că boala care l-a atins pe Karel este contagioasă: Helen își amintește, cu o mică accelerare a bătăilor inimii, că în copilărie, în adolescență, fusese sigură că era însemnată într-un fel, simțise, așa cum simt toți tinerii, că nu putea fi atât de banală pe cât părea. (Mai este ceva, înăbușit imediat: amintirea unei priviri reci, care îi trecea când făcea ceva ce nu ar fi trebuit să facă.)

Se așază la birou și scoate manuscrisul. În momentul acela, scrisul frumos îi pare deja familiar – parcă, în timp ce ea își scoate ochelarii din toc, se descompune pe pagină, cerneala refăcându-și contururile într-o engleză tipărită simplu: *sans serif*, font cu dimensiunea de douăsprezece puncte. Helen ia o gură din ceaiul amar și începe să citească.

# Documentul Hoffman

Numele meu este Josef Adelmar Hoffman. Acesta a fost numele tatălui meu și numele tatălui tatălui meu. M-am născut în 1926, într-un sat aflat la est de râul Eger [7], în statul independent Cehoslovacia. Țara în care m-am născut era mai în vârstă decât mine cu doar opt ani: dacă ar fi fost copil, încă n-ar fi reușit să-și lege singură șireturile prea bine.

Tatăl meu s-a născut cetățean al Țărilor Coroanei Boemiei din Imperiul Austro-Ungar și a fost întotdeauna îndurerat că fiului său i-a fost refuzat dreptul la acest statut. Considera Marele Război și destrămarea ținuturilor în care se născuse o nenorocire ce i se întâmplase lui, personal. Țin minte că bea din ce tărie avea la îndemână și îmi spunea:

– Să nu uiți că sângele tău e în pământ și pământul e în sângele tău!

Locuiam într-o căsuță, nu departe de râu. Regiunea aceea era faimoasă pentru fabricile de sticlă, iar cei din familia Hoffman făceau sticlă de cinci generații. Ședeam la fereastra bucătăriei și priveam cum trec băiatul măcelarului și Herr Schröder, care fusese rănit la Verdun și îi învăța carte pe cei douăzeci de băieți din sat. Îi știam cicatricea făcută de șrapnel mult mai bine decât știam verbele latinești pe care ni le preda. Când mă gândesc acum la asta e ca și cum aș privi într-un dulap înțesat de obiecte, iar unele dintre ele rămân pentru totdeauna învăluite în praf, dar pe altele le văd cât se poate de clar: vaza din sticlă în care erau suspendate câteva bule de aer, iar acestea conțineau răsuflarea vreunui strămoș al meu care trăise în pădurile Boemiei; un singur pahar de șampanie Moser [8], frumos și inutil; trusa de cusut a mamei mele; inelul de coral în care mi-am tăiat dinții; nasturii tăiați de la uniforma unui căpitan de cavalerie; un moldavit [9] sub forma unei crizanteme din sticlă verde.

Presupun că părinții m-au iubit, așa cum toți părinții trebuie ca să-și iubească copiii, însă niciun complet nu ar da un verdict și niciun judecător nu ar emite o sentință în baza dovezilor de dragoste pe care le-aș putea prezenta eu în fața tribunalului. Nu pot să-i laud așa cum ar face-o un fiu bun. Gândurile mamei se

rezumau la cumpărăturile zilnice de la magazinele din sat și la excursii în mici orășele, cu niște femei pe care susținea că nu le poate suferi. Gătea cu conștiinciozitate și eram tot timpul îmbrăcat cu grijă, dar nu mi-o amintesc făcând niciun gest care să nu fi fost absolut necesar. Nu cosea flori pe bucăți de pânză, așa cum văzusem că fac mamele altor băieți, nu cânta lieduri în timp ce curăța cartofii; nu făcea schițe pentru tablouri care să înfățișeze râul care trecea pe sub teii de la ușa noastră. Vorbea mult: avea cunoștințe vaste despre activitățile și scandalurile din satele de la cincisprezece kilometri de Eger, în orice direcție, cunoștințe pe care le împărtășea fără niciun farmec. Țineam la ea pentru că eram fiul ei.

Tata, la rândul lui, era un bărbat alcătuit din frânturi și bucăți din alți bărbați: realizările și excentricitățile bunicului meu, ale străbunicului și străunchilor mei și așa mai departe erau singurul lui motiv de mândrie. Acum mă gândesc la el ca la un ciob de oglindă ce atârnă pe perete: pustiu, până în clipa în care trece altcineva prin față pentru a-i reflecta imaginea. La optsprezece ani fusese rănit într-un accident petrecut la furnalul de sticlă. Rămăsese cu o diformitate: două degete de la mâna dreaptă se împreunaseră, ceea ce l-a scutit de stagiul militar. Pentru el, era o mare rușine: am impresia că era convins că, dacă și-ar fi putut sluji țara cu faimosul curaj al bărbaților Hoffman, soarta războiului ar fi fost cu totul alta. Înainte să mă nasc eu, în anii războiului, se îmbrăca în uniforma unuia dintre strămoșii noștri – nădragi roșii, jachetă albastră, plisată peste posterior, o pălărie cu o cocardă aurie – și defila beat-turtă în piața din mijlocul satului, bocănind cu mânerul sabiei unui bărbat mort de mult la ușile familiilor care pierduseră fii în luptă, felicitându-i pe cei îndurerați. Atât de rar se întâmplă ca un fiu să-și privească tatăl cu aceiași ochi cu care îl privesc vecinii. Însă eu o făceam și îl uram, iar pe mama o disprețuiam că acceptase să se mărite cu el. Mulți ani mai târziu, am luat o parte din vina și rușinea din sufletul meu și le-am trântit-o lor în prag – pentru că nu au avut nicio intenție rea, dar nici nu mi-au făcut vreun bine. Am sosit în mâinile lor despuiat și neajutorat, mintea mea fiind o tablă perfect curată; ce aș fi putut ajunge în mâinile unor oameni mai buni? Căci în casa aceea n-am auzit decât vorbăria și bârfele mamei mele, vanitatea tatălui meu. Nu-mi amintesc ca ei să fi citit vreo carte de beletristică, să mă fi învățat despre doctrina Bisericii sau măcar să fi stat cu mine sub cerul înstelat și să-mi fi arătat diferența dintre Orion și Ursa Mare. Nu aveam niciun instrument muzical în casă, nicio imagine, cu excepția celei a unui împărat detronat. Oare aș mai fi făcut ce am făcut, dacă aș fi auzit *Oda bucuriei*, dacă aș fi știut pe dinafară versurile

imnului lui Schiller, închinate scânteii divine, dacă aş fi citit *Confesiunile* lui Augustin sau dacă l-aş fi privit pe Faust încheind infama înţelegere, dorindu-mi să-l implor să se oprească? Ei înşişi erau banali, aşa că au făcut dintr-un băieţel banal unul şi mai banal.

Handicapul tatălui meu l-a împiedicat să devină meşteşugar, dar se pricepea la cifre, iar când eu aveam nouă ani i s-a oferit un post la Fabrica de sticlă Moser din Carlsbad [10]. Nimic nu i-ar fi putut face mai mare plăcere. Mama făcea plimbări lungi prin sat ca să-şi etaleze rochia cea nouă, care avea nasturii înveliţi în stofă şi fustanela scrobită. Tata arunca pumni întregi de monede gălăgioase în cutia milei de la biserică. Numele Moser era mai puternic sacrosanct decât cel al lui Dumnezeu. Ştiam eu, mă întreba tata, că însuşi Sfântul Părinte Papa Pius al XI-lea avea un set întreg de pahare Moser pe care le folosea la Vatican? Ştiam eu că, la finalul fiecărei zile de lucru, maestrul sticlar inspecta fiecare bol, fiecare pahar şi spărgea uneori chiar şi opt din zece inspectate, fiindcă aveau vreun defect fatal pe care ochii nimănui altcuiva nu l-ar fi putut sesiza? Se pornise întotdeauna de la presupunerea că şi eu aveam să devin fabricant de sticlă când aveam să mă fac mare, aşa că, la vârsta de nouă ani puteam recita formula pentru obţinerea faimosului cristal Moser, aşa cum un băieţel credincios ar fi putut rosti pe dinafară *Crezul* de la Niceea. Ştiam să combin cuarţul, soda calcinată, potasiul şi carbonatul de calciu, să topesc amestecul la 1460 de grade. Însă la şcoală nu excelam şi nu dovedeam vreun talent deosebit pentru nicio materie sau aptitudine. Nu aveam nicio ambiţie proprie. Mă mulţumeam întotdeauna să mănânc ce mi se punea în farfurie.

Cam în această perioadă am început să manifest primele simptome ale unei boli moştenite. Sau, cel puţin, întotdeauna am considerat-o eu moştenită. Însă acum îmi dau seama că o numeam astfel pentru a mă disculpa eu. Ar fi mai corect s-o consider un veşmânt pe care îl primisem şi pe care îl purtam fără a gândi, când aş fi putut foarte bine să renunţ la el.

În prima zi în care s-a întors de la slujba de la fabrica Moser, l-am auzit pe tata spunându-i mamei:

– Sunt evrei, fireşte, dar din soiul acela de evrei în care poţi să ai încredere.

Am auzit vorbele astea fără să fiu surprins şi fără niciun fel de cenzură. Una dintre puţinele cărţi pe care le aveam se numea *Fereşte-te de vulpe* şi înţelesesem cât de cât că era un avertisment cu privire la evrei. Mi se părea firesc că evreii puteau fi identificaţi cu uşurinţă după mirosul lor de sulf, pentru că, nu-i aşa?, cu atâtea secole în urmă, nu otrăviseră ei fântânile creştinilor, nu pângăriseră ei anafura? Nu furaseră ei

copiii creștinilor în toiul nopții, din motive pe care nici măcar nu mi le puteam imagina? Faptul că evreii pe care îi vedeam uneori în Carlsbad arătau exact cum arătau și creștinii nu a reușit în niciun fel să-mi îndrepte gândirea strâmbă. Cu toate că nu țin minte ca părinții să-mi fi insuflat prin învățăminte directe bigotismul și prejudecățile lor, făceau adeseori referire, în conversațiile de zi cu zi, la Afacerea Hilsner [11], pe care și-o aminteau amândoi – cu plăcerea pe care o au oamenii lipsiți de inteligență când vine vorba despre macabru – din tinerețe. Presupun că și asta a contribuit la ura și dezgustul pe care le simțeam.

Din acea perioadă a vieții mele îmi aduc aminte perfect un singur incident. Drumul spre școală mă purta pe o cărare îngustă ce trecea pe lângă un câmp cu grâu, unde îl vedeam adeseori pe agricultor strângând pietre cu mâna în timpul iernii. Avea obiceiul de a lăsa pe câmp un soi de scaun, pe care nu l-am văzut niciodată folosindu-l. Iarna era vorba despre o ladă din lemn. Vara avea pe post de scaun o căpiță de fân. Odată am văzut chiar un mic scaun de sufragerie în mijlocul câmpului plivit, însă probabil fusese apoi admonestat de soție, fiindcă după aceea nu l-am mai văzut niciodată. La vremea aceea, curiozitatea mea era teribil de amorțită, nici de inteligență nu prea debordam: probabil că mai trecusem pe lângă o mie de alte minuni, însă doar acest lucru mă uimise. Dând într-o zi nas în nas cu acest om pe cărare, mi-am făcut curaj și l-am întrebat ce rost aveau locurile acelea pe care să te așezi, care erau întotdeauna goale.

– A, păi, sunt pentru *ea*, bineînțeles, mi-a răspuns el.

O vreme a rămas cu ochii la grămezile de lemne proptite de peretele unei toalete exterioare, la douăzeci de metri de locul în care ne aflam noi. Câteva stăncuțe piguleau ceva de pe pământ. Apoi bărbatul m-a apucat de umăr și i-am văzut mai bine ochii alburii, lăptoși.

– Sunt pentru Pribeagă. Pentru Martoră… Pentru cea blestemată să cutreiere de la Ierusalim până la Constantinopol, din Irlanda până în Kazahstan. Cea pururi singură, căreia i se refuză mila lui Dumnezeu și compania oamenilor. Cea ai cărei ochi veghează asupra ta atunci când te faci vinovat și greșești, căreia Dumnezeu i-a refuzat până și odihna adusă de somn!

Vorbea ca un predicator nebun, care merge din ușă în ușă cu niște pamflete într-o mână și cu o cutie de metal în care cerșește monede în cealaltă. Când am plecat de lângă el, încă insista pe ideea lui că un suflet condamnat avea nevoie ca el să-i ofere un loc în care să se odihnească, în caz că se întâmpla să treacă pe acolo. Spunea că o zărise o dată, când era copil,

trăind de atunci cu groaza și cu speranța că avea să o vadă din nou.

Mai târziu am rămas în urmă după sfârșitul orelor, ca să stau de vorbă cu Herr Schröder, întrebându-l dacă văzuse și el scaunul lăsat în mijlocul lanului de grâu plivit. Era doar un vechi mit, mi-a spus el, și chiar unul pe care era surprins că eu nu-l știam deja.

– Nu este decât o poveste care li se spune copiilor ca să nu facă năzdrăvănii, mi-a zis el. Nu te-a pus niciodată mama ta pe genunchi, explicându-ți că te urmărește Melmoth?

I-am răspuns că mama nu-mi spunea niciodată niciun fel de poveste.

– Iată cum a început! După cum știi, după cum ai învățat din Biblie, un grup de femei a venit la mormântul lui Iisus și l-a găsit pustiu. Piatra fusese dată la o parte și acolo, în grădină, l-au văzut pe Fiul lui Dumnezeu înviat din morți. Dar printre ele s-a aflat și una care mai târziu a negat că-l văzuse vreodată pe Hristos înviat. De aceea a fost blestemată să cutreiere pământul, fără a cunoaște casă ori odihnă, până ce Hristos are să vină din nou. Așa că ea urmărește mereu, caută mereu tot ce este mai tulburător și mai ticălos, într-o lume în care ticăloșiile sunt tot mai multe, iar lucrurile tulburătoare din ce în ce mai des întâlnite. În felul acesta, ea este martoră acolo unde nu există alți martori și astfel speră să-și obțină izbăvirea păcatului.

Este posibil ca el să-mi fi zis toate lucrurile acestea mie, un băiat cu care nu schimbase niciodată mai mult de câteva cuvinte? Cred că da, pentru că îmi amintesc foarte bine momentul și felul în care și-a trecut degetul peste șanțul cicatricii ce i se întindea de la ureche până la claviculă.

– Cel puțin, așa spune legenda, a continuat el, iar numele acelei femei este Melmoth Martora ori Melmotte, ori Melmotka, în funcție de orașul în care te-ai născut. Dar ceea ce trebuie să ții minte este asta: că este singură, că suferă de o singurătate eternă, care nu va lua sfârșit decât atunci când va lua sfârșit și lumea, tot atunci primindu-și și iertarea. Așa că li se arată celor aflați în cel mai abrupt declin al vieții, iar cei pe care îi alege îi simt ochii ațintiți asupra lor. Ei se uită la ea, o văd privindu-i, iar ea întinde brațele și spune: „Ia-mă de mână! Sunt atât de singură!“

M-am cutremurat când am auzit și l-am întrebat ce se întâmpla cu cei care o luau de mână. Herr Schröder a izbucnit în râs.

– Nimeni nu știe ce se întâmplă, pentru că povestea nu este adevărată. Dacă ar fi reală, presupun că cei aleși ar putea

merge cu ea, dacă viața le-a devenit de nesuportat. Nu te mai gândi la așa ceva, tinere Hoffman! Ești mult prea mare pentru asemenea basme.

Familia mea a fost lovită de nenorocire în 1934. Fabrica Moser, ale cărei boluri și pahare fragile nu puteau rivaliza cu sticla fabricată industrial, și-a concediat mare parte din personal, inclusiv pe tata. În ziua aceea a venit acasă cu un bol roșu, învelit în câteva pagini din *Prager Tagblatt* [12] și ascuns în palton. Avea un defect pe margine, însă tata îl salvase de mânia maistrului, acela fiind, cred, primul și singurul gest de curaj și de individualism din viața lui. A deplâns în gura mare neșansa care îl făcuse să-și lase soarta pe mâna unor evrei. Presupun că am fi ajuns într-o sărăcie lucie, dacă fratele mamei mele nu ar fi murit fără să aibă copii, lăsând-o pe ea unică beneficiară a averii sale. Unchiul avusese un magazin cu încălțăminte în Praga, oraș pe care nu-l vizitasem niciodată și la care nici nu mă prea gândisem. Astfel, până la finalul acelui an, am lăsat în urmă Egerul, teii și școala lui Herr Schröder, intrând în micul grup de nemți care locuiau în momentul acela la Praga.

Țin minte cât de mari și de luminoase mi s-au părut magazinul și apartamentul în care stăteam. Am o imagine clară a apartamentului, cu dușumeaua lui din stejar bătrân, știu că la parter erau multe afișe cu glezne de femei ce purtau pantofi cu toc, existând mereu promisiunea unui tiv din dantelă sau satin. Erau două ferestre mari, pline cu vitrine din sticlă, în care erau expuși pantofi pe fâșii late de stofă. Le curățam în fiecare sâmbătă, înmuind batiste uzate în oțet alb. Tata se ocupa de contabilitate; mama le lua măsurile pentru pantofi școlărițelor și marilor doamne germano-cehe. Un copil mai deștept decât eram eu ar fi fost uluit și încântat, căci, în locul unui sat modest, cu o singură biserică, eram acum atât de aproape de orașul cu o mie de clopotnițe, ce sclipea pe malul unui mare râu: m-ar fi putut fascina scările abrupte ca versanții unor munți, clădirile tencuite și zugrăvite în culorile pe care le au rochiile fetelor primăvara, de Cetatea din Praga, care se ridica din Vltava cu o înfățișare întunecată și înfricoșătoare. Însă doar două imagini au dăinuit peste ani: mașinile și tramvaiele, care îmi păreau invenții barbare, trecând și huruind ca niște monștri prin dreptul ferestrelor deschise, și o clădire din Piața Orașului Vechi, pe care era zugrăvit un model asemănător celui de pe farfuriile Wedgwood, primite de mama cadou de nuntă, nefolosite. Eram invizibil printre băieții de la școală, iar în fiecare după-amiază eram lângă mama, în spatele tejghelei, împachetând în hârtie maronie sandalele și papucii pe care îi vindea. Am împlinit unsprezece ani, apoi doisprezece – trupul

mi-a crescut și mi s-a întremat, însă mintea nu prea. Niciun coleg de la școală nu m-a invitat la el acasă, nu mi-a trecut niciodată prin cap să-i invit eu pe ei la mine acasă. Singurul nostru musafir era polițistul sub a cărui jurisdicție intra magazinul. Nu avea copii, însă era un bărbat foarte grijuliu cu copiii. Mama lui era nemțoaică, așa că era încântat să stea de vorbă cu maică-mea în limba pe care o știa mai bine decât știa ceha. Îi zicea *Polizist Novák*, ca și cum s-ar fi întâlnit pe o stradă din Berlin, și nu *Rotný Novák* [13], cum îi spuneau cehii. Și, cu toate că înțelegeam cât de cât că acesta era un mic gest de sfidare, nu reușeam să pricep de ce îi făcea atâta plăcere mamei. Am început să țin la el pentru că o făcea pe mama să râdă, ceea ce tata nu făcea niciodată. Soția lui era catolică, și încă una foarte bisericoasă, și am înțeles că lui îi era foarte greu. Mie nu îmi vorbea cu bunătate și condescendență, așa cum le vorbesc de multe ori adulții copiilor, ci ca și cum aș fi fost bărbat în toată firea, ca el și ca tata.

– Ai mai văzut ceva interesant în ultima vreme? mă întreba el, sprijinindu-se de tejghea și mâncând una dintre bucățile de prăjitură de care părea să fie în permanență înconjurat. Cum merge treaba? Sunteți bine?

Și continuam așa, părinții mei și cu mine – banali, fără să vorbim: trei boi trăgând din greu pe brazde, neridicând nici măcar o dată privirea ca să vedem vremea ce se schimba în jurul nostru, neobservând norii joși și negri care se adunau dinspre est.

În cele din urmă, ceva a reușit să pătrundă prin atmosfera de indiferență prostească în care mă născusem. Una dintre clădirile de pe strada noastră era goală cu mult timp înainte să ne fi mutat noi în zonă. Era un magazin mult mai mare decât al nostru, cu uși mari, roșii, cu decorațiuni din fier și două ferestre rotunjite, acoperite cu foi de ziar. Într-o dimineață – cred că era în septembrie, pentru că țin minte că purtam haine noi, de școală, care încă mă înțepau puțin pe piele –, am descoperit cu uluire că foile de ziar fuseseră date jos, iar acum ferestrele erau curate, chiar sclipeau. Deasupra ușii se legăna un semn atârnat de o consolă din fier forjat: pe el scria CĂRȚI ȘI HĂRȚI, iar vopseaua roșie era încă umedă. Ascunzându-mă pe pragul alimentarei, m-am uitat multă vreme la rafturile noi ce umpleau zidurile de la podea până la tavan și la vitrina nouă-nouță, cu uși din sticlă, unde erau expuse cărțile vechi. Doi copii se amuzau copios oferindu-i indicații unei femei care se chinuia să agațe o hartă a Boemiei, fixată într-o frumoasă ramă din aramă. Am privit cum lumina le mângâia capetele cu păr blonduț, mătăsos, iar femeia mi s-a părut nespus de

frumoasă, cu totul diferită de mama mea: era înaltă și plinuță, picioarele puternice erau îmbrăcate în ciorapi fini, părul era prins ca niște melcișori, cum era moda atunci.

Apoi unul dintre copii s-a întors și ochii lui albaștri, inteligenți m-au zărit în întunericul în care stăteam. M-a privit direct în ochi și am avut senzația pe care o ai atunci când cineva pune mâna pe mâna ta. Am avut o clipă sentimentul șocant că mă aflu în trupul acelui băiat arătos, zâmbitor. Pentru că, așa cum eu l-am văzut pe el – cât de drept stătea, cum soarele îi reflecta albul cămășii –, m-am văzut și pe mine însumi. Era ca și cum mi s-ar fi pus în față, pe nepregătite, o oglindă. Mi-am văzut figura obtuză, părul aspru, pe care mi-l tundea mama. Am văzut gura cu colțurile lăsate în jos și ochii verzui, în care nu se zărea nicio sclipire. Oare chiar atunci am început să-l urăsc, mă întreb? Sau mai târziu, când am văzut cât de des râdea, cu câtă duioșie își punea mama lui mâna pe creștetul său blond? Fără îndoială, trebuie să recunosc că într-adevăr îl uram, iar acea ură o simțeam în mine, grea, ca și cum aș fi înghițit o piatră.

În trei zile am aflat numele băiatului și al familiei lui. Într-o sâmbătă după-amiază a intrat în magazin, însă nu căuta pantofi, ci pe mine. I-a vorbit mamei și a fermecat-o mai mult decât reușisem eu vreodată.

– Frau Hoffman, a abordat-o, îmi permiteți să mă prezint fiului dumneavoastră? Sunt nou-venit în Praga și aș vrea să-mi fac cât mai mulți prieteni.

Părea neamț și știam că asta avea s-o încânte pe mama, care de-abia știa suficientă cehă cât să poată vinde pantofi și o considera o limbă urâtă. Băiatul a făcut o plecăciune în fața ei, iar în timp ce se apleca mi-a aruncat o privire conspirativă, ca să știu că mie îmi era aliat, nu ei. A întins mâna.

– Eu sunt Franz Bayer, mi-a spus el. Uită-te afară! Ea e sora mea, Freddie.

I-am strâns mâna și i-am făcut semn fetiței aflate dincolo de geam: altă ființă cu părul alb-blonziu și ochi albaștri, direcți. Nu reușeam să-mi dau seama cam câți ani aveau: erau înalți și aveau o încredere în sine pe care știam că eu nu aș fi avut-o niciodată, oricât aș fi crescut. Însă hainele albe și pantofii cu catarame ar fi fost potriviți mai curând pentru copii mai mici.

– V-am văzut când v-ați mutat, i-am spus eu. Aveți o grămadă de cărți.

– Da, dar nu le citim niciodată.

Stătea cu mâinile în buzunare și se uita la caseta din sticlă în care așezase mama mea o pereche de pantofi. Mi-am dat

seama brusc cât de urâți erau pantofii aceia și cât de prost spălasem geamul.

– Mi-ar plăcea mult mai mult un magazin ca ăsta, a spus el amabil. Tata zice că ar trebui să citesc măcar o parte din cărțile pe care le vindem, dar pun pariu că nimeni nu-ți cere să porți pantofii ăștia. Uită-te la ei! Ce funde! Ah, uite, ne cheamă Freddie.

Fata bătea în geam. A zâmbit și ne-a făcut semn cu mâna.

– Uite! a completat băiatul. Vino să îți arătăm ce avem! A fost ziua noastră ieri, vezi tu, și am primit cadou un radio, dar nu avem cui să i-l arătăm.

Nu părea jenat deloc și a adăugat, ridicând pur și simplu din umeri:

– Mama ne școlește acasă, așa că n-avem prieteni.

Nu voiam să plec din magazinul mohorât, de lângă părinții mei mohorâți, unde faptul că eu însumi eram mohorât trecea neobservat. Însă mama și-a netezit rochia cu un gest atât de ciudat și de cochet, încât mi-a venit să-i trag un picior.

– Sigur că vine la joacă, i-a răspuns ea. Nu-i așa, Josef? Mă pot lipsi de tine o oră-două.

Franz m-a luat de braț. Nu cred că până atunci mă mai luase cineva de braț. Nu mi-am putut înăbuși o senzație de plăcere, iar apoi l-am urât din nou, bineînțeles, tocmai pentru acea plăcere.

Freddie nu prea părea să-i fie geamănă. Asemănarea consta mai mult în unele gesturi și în relaxarea cu care se mișca, în privirile pătrunzătoare pe care le arunca, însă figura ei era cât se poate de diferită de a lui. Mi-o amintesc acum, așa cum mi-am amintit-o în fiecare zi din clipa când i-am cunoscut: pistruii de pe nas, doar opt la număr, arcuirea adâncă a buzelor. Avea bretonul tuns foarte scurt, iar de sub el i se ițeau sprâncenele – cât de întunecate erau și cât de ciudat arătau sub părul blond, aproape alb. Avea mâini mari, destoinice și în jurul fiecărei pupile de un albastru-deschis era un contur albastru-închis. Am iubit-o la fel de repede și de fără motiv precum l-am urât pe fratele ei.

Mi-am dat seama că aveau să-și spună unul altuia la fel de multe ca doi frați în toată firea, care au fost despărțiți câteva luni și acum au să-și povestească și să discute afaceri de familie. Își criticau mama, care era prea cicălitoare; își dojeneau tatăl, care o lăsa să-i cicălească. Erau nemulțumiți de camerele pe care le primiseră, fiindcă era frig. Nu le plăcea Praga, preferau de departe Hamburgul, dar erau dispuși să-i acorde o șansă. Le plăceau lecțiile. Nu le plăcea marțipanul.

De-abia așteptau să vină iarna. Aveau poftă de o ceașcă cu cafea, oare eu nu aveam poftă?

– Iată-ne ajunși! a rostit Franz.

Ajuns în pragul magazinului, a făcut din nou o plecăciune, așa cum făcea tata uneori, când era și mai respectuos decât de obicei față de numele Hoffman. Mama lui stătea de vorbă cu un client, dând paginile unei cărți cu marginile marmorate. În spatele tejghelei se vedea o ușă deschisă. Nu zăream mare lucru din ce se afla dincolo de ea, doar lumina ce cădea pe parchetul lustruit și, poate, niște flori.

– Hai să intrăm! a zis Freddie.

Astfel, am fost tras de mână prin magazin, chiar spre ușa deschisă. Franz a închis-o cu piciorul. Magazinul a dispărut, iar eu m-am trezit într-o încăpere cum nu mai văzusem niciodată. Presupun că nu era, de fapt, atât de diferită de cele în care locuisem eu: lângă perete era o masă cu patru scaune tapițate. Pe polița de deasupra căminului era un ceas, iar pe jos, un covor. Dar totul fusese ales cu atâta grijă și cu atât drag, încât încăperea părea nu atât mobilată frumos, cât locuită cu dragoste. Masa era din lemn de trandafir și strălucea, fiind lustruită cu ceară ce mirosea a miere. Tapițeria scaunelor era făcută de mână, iar fiecare scaun era altfel, înfățișând păsări cu penajul verzui ca de chihlimbar. Tapetul de pe pereți era pus de curând, înfățișând tulpini de ferigă atât de realist desenate, încât nu m-ar fi mirat să le văd unduindu-se în bătaia vântului ce intra pe fereastra deschisă. Erau cărți peste tot, aruncate pe un fotoliu, cu cotorul frânt și cu foile îndoite. Am văzut și urmele petrecerii de la ziua lor: ghirlande din hârtie, făcute din foi de ziar și prinse de ramele unor fotografii, felicitări din carton pe polița de deasupra căminului. Cineva lăsase un borcan cu lipici pe masă, iar lipiciul se scursese de pe buza recipientului și se uscase pe milieul dantelat de dedesubt – dar nu părea să se fi supărat nimeni. Într-un vas din sticlă așezat în căminul gol erau câteva flori.

Eram uluit și indignat, de-a dreptul ranchiunos. Cu ce drept mă aduceau acolo, într-un loc în care nu puteam să par decât și mai banal, și mai tern decât până atunci? M-am uitat în jos și mi-a fost rușine să văd pantofii mei din piele maronie, pe fundalul covorului vișiniu. Aveam treisprezece ani. Nu știam ce să spun și nici cum. De-abia dacă știam ce să simt. Apoi Franz m-a întrebat:

– Ce părere ai de ăsta?

Acum stăteau în fața unui bufet din stejar, ascunzând ceva de ochii mei.

– Iată! a spus Freddie și, cu o plecăciune simpatică, mi-a arătat un radio așezat pe o bucată de catifea verde, cu marginile de brocart auriu.

Mai văzusem radiouri până atunci, sigur că mai văzusem. Erau de vânzare peste tot în Praga și chiar și în sătucul nostru de pe Eger familia pastorului avea un aparat de radio, la care asculta emisiunile din Austria. Dar nu văzusem niciodată unul atât de aproape și cu siguranță nu văzusem unul atât de performant. Mi l-au arătat mândri ca niște părinți tineri atunci când își prezintă bebelușul. Nu-i așa că îmi plăceau butoanele și ușurința cu care se răsuceau? Nu era uriașă carcasa? Era din stejar, bineînțeles! Mi-ar plăcea să mă uit înăuntru? Cum mi se părea? Am încercat să rămân distant, dar nu puteam, pentru că în spatele unui perete despărțitor erau ascunse lămpile; erau din sticlă, așa că nu m-am putut abține să nu le ating și să spun că erau turnate într-un mulaj, nu suflate. Dovada asta de pricepere i-a încântat până în pânzele albe. De unde știam? Văzusem vreodată cum se suflă sticla… poate chiar suflasem eu vreodată? Le-am mărturisit că, într-adevăr, suflasem sticlă și apoi le-am îndurat admirația. În cazul acesta, oare n-aș fi vrut să deșurubez una dintre lămpi și să arunc o privire înăuntru sau nu era bine să umblăm? Și, chiar dacă nu era bine, m-ar fi lăsat să înlocuiesc peretele despărțitor, fiindcă era clar că știam ce fac.

Cât de uluit eram! Nu făceau decât să mă flateze și să mă farmece și, cu fiecare cuvânt al lor, mă simțeam și mai mic, și mai înjosit. Mi-am amintit brusc de prețiosul meu moldavit verde, singurul lucru cu adevărat frumos pe care îl avusesem vreodată și care le-ar fi plăcut teribil. Însă îl pierdusem pe drum spre Praga, și pierderea lui mă lăsase pur și simplu sărac. Apoi au deschis radioul și am ascultat muzică de cabaret.

În cameră era foarte cald, căldura frumos mirositoare a unei case bine încălzite, cu totul altfel decât răcoarea neplăcută cu care eram eu obișnuit, așa că în scurtă vreme m-a luat somnul, o amețeală dulce. Simțeam mirosul lipiciului care se usca în borcănel, mirosul florilor albe din cămin. Freddie dansa, dar nu în stilul cuviincios pe care îl învățam la școală, numărând cu conștiinciozitate pașii; dansul îi făcea fusta să se ridice, scoțând la iveală pulpele goale și puful palid care îi creștea deasupra genunchilor. Se învârtea și se tot învârtea râzând și i-am văzut la un moment dat, pentru o clipă doar, tivul lenjeriei din satin roz, care părea cumva obscen pe sub rochița ei de copilă. Nu voiam să mă uit pentru că mi se făcea rău sau cel puțin așa credeam atunci, că mi se face rău, acum înțeleg ce se întâmpla. Apoi muzica decadentă a fost înlocuită cu o melodie marțială, iar Franz m-a luat de braț și am început să mărșăluim

încoace și încolo. Freddie, bosumflată și brusc plictisită, s-a cuibărit pe un fotoliu și s-a pus pe citit.

Franz m-a întrebat:

– Deci ce părere ai?

Mândru nevoie mare, a pus mâna pe carcasa rotunjită a radioului, apoi a întors un buton, pentru a face muzica să se audă mai tare și mai încet. Mă șoca și mă dezgusta gândul că băiatul acesta înalt și inteligent îmi căuta aprobarea. Ce drept avea să-mi ceară așa ceva, când eu aveam atât de puține, iar el, atât de multe?

– E-n regulă, i-am răspuns eu ridicând din umeri.

În caz că pe figura lui s-au citit surprinderea și dezamăgirea simțite atunci când rugămintea pentru un gest de bunătate rămâne fără răspuns, eu nu am văzut, fiindcă mă uitam în jos, la propriii pantofi scâlciați. Șireturile erau murdare și începuseră să se destrame.

– Ah… a răspuns el, căutând parcă o cale de a mă convinge că-mi făcuse, totuși, plăcere să-i văd radioul.

Apoi a intrat Frau Bayer. Avea o rochie albastră, plisată, cu fusta înfoiată, iar pe deasupra un fel de șorț din bumbac alb. Pantofii ei aveau toc din lemn și erau prinși cu o baretă subțire. La gât purta un șirag de perle, însă nu semănau cu perlele mamei mele, care se rupeau adesea și se împrăștiau peste tot: ale ei aveau câte un mic nod lângă fiecare perlă și străluceau. Avea mâinile ca Freddie: mari și puternice, cu unghiile foarte scurte, iar verigheta îi era largă pe inelar.

– Ah! a spus ea, bătând din palme de bucurie. Splendid! Tu ești noul prieten al lui Franz? Mi-a zis că vii pe la noi.

– Mă cheamă Josef Hoffman, i-am răspuns și atât am fost în stare să rostesc.

– Nu i s-a părut cine știe ce radioul, i-a dezvăluit Franz.

– Atunci, ar trebui să alegi muzică mai bună, i-a răspuns Frau Bayer.

S-a aplecat să aleagă două sau trei fire ofilite din vasul cu flori, iar apoi le-a dus la nas, mirosindu-le.

– Când se ofilesc, mirosul devine tare bolnăvicios și sufocant, a rostit ea, înfășurând florile într-o foaie de ziar.

Freddie a pus înapoi pe raft cartea din care citise.

– Nu vreți să bem o cafea? a întrebat ea. Nu mai putem de poftă! Nu-i așa, Josef?

Mie nu-mi plăcuse niciodată cafeaua, dar felul în care m-a întrebat m-a făcut să mă întreb dacă nu cumva îmi plăcea, de fapt.

– Tare sofisticați mai sunteți! Dacă tot v-a venit prietenul în vizită, închid magazinul mai devreme. Dar să nu-i spuneți tatălui vostru, rămâne între noi!

Și-a lovit ușor nasul cu un deget și am avut din nou senzația stranie că eram dorit și că mi se oferea mult mai mult decât aș fi putut oferi eu. Frau Bayer s-a dus să coboare obloanele magazinului, apoi a mers în bucătărie și am auzit apa curgând, clinchetul ceștilor pe farfurioare. A început să cânte.

Neconsolat, Franz s-a apucat să întoarcă din nou butoanele radioului. Mi-era rușine cu mine însumi. Și eram furios pe el pentru că mă făcuse să mă simt rușinat. L-am întrebat dacă mă lasă și pe mine să umblu la butoane și parcă s-a mai înveselit. Mi-a răspuns că puteam umbla, bineînțeles. Am trecut peste muzica de cabaret și peste Beethoven, găsind vocea molcomă și clară a crainicului care citea știrile. Freddie a oprit aparatul, spunând că se săturase de toate astea. Apoi Frau Bayer mi-a pus cafea cu lapte și zahăr, era tare dulce și mi-a adus alinare. O oră am stat la masă și nu-mi aduc aminte ce am vorbit, doar gestul cu care Frau Bayer mângâia din când în când capetele copiilor ei, precum și felul în care i-a dat o palmă ușoară peste mână lui Freddie, când ea s-a întins să ia al treilea biscuit. Cât de dezinvolte le erau toate gesturile, cu câtă bucurie izbucneau în râs! S-a făcut întuneric. Au fost trase draperiile și pe masă a apărut o lampă cu petrol, am privit cum se ridică flacăra subțire de sub clopotul din sticlă albă. Apoi Franz mi-a sugerat că poate ar trebui să merg acasă. Sigur că n-o zicea pentru că voia să plec, însă îi promisese mamei (a spus, foarte politicos, „Frau Hoffman“) că nu aveam să lipsesc prea mult. M-a întrebat din nou ce părere am despre radio și i-am răspuns că mi se părea foarte bun și foarte interesant. Figura i s-a luminat de plăcere și în clipa aceea l-am disprețuit. După aceea ne-am luat la revedere cu un soi de afecțiune formală care părea o batjocură: eu eram singurul lucru hidos din încăperea aceea și, cu toate astea, ei mă tratau ca pe unul deosebit de prețios.

– Ești întotdeauna bine-venit aici, Herr Hoffman, mi-a spus Frau Bayer, ca și cum aș fi fost un om în toată firea, venit la ei cu treabă.

– Data viitoare am să-ți arăt cărțile pe care nu trebuie să știu că le avem, a rostit Freddie și apoi s-a ferit de mâna dojenitoare a mamei ei.

Pe urmă Franz m-a luat de braț și m-a condus formal prin magazinul scăldat în întuneric.

– A fost foarte amabil din partea ta să ne vizitezi.

Era rigid, formal, ca și cum fusese învățat să vorbească așa. Îl dezamăgisem, era clar. Ei bine, primiseră ce meritau, iar de

acum ar fi fost bine să nu mă mai deranjeze. Apoi a descuiat ușa mare, stacojie, cu armătură de fier.

– La revedere! a mai rostit el și s-a retras în bezna magazinului.

A urmat un moment în care n-am auzit nimic, dar știam că este în continuare acolo. Înainte ca ușa să se închidă cu totul, l-am auzit spunând:

– Să mai vii, da?

Prin spațiul îngust dintre ușă și tocul ei a apărut Franz, care a făcut cu mâna, în glumă, apoi mi-a întins-o și a așteptat. Am privit-o – i-am privit manșeta albă a cămășii, încheietura subțire, degetele lungi, pe care se vedeau, lângă unghii, picături de lipici uscat – și l-am urât în clipa aceea la fel cum îl urâsem în primul moment în care îl văzusem. M-am întors cu spatele. Nu am mai vorbit cu ei niciodată.

Afară, pe stradă, uruiau tramvaiele, treceau elevi și birourile se goleau, iar eu am mers spre casă, privindu-mi picioarele pe caldarâm, gândindu-mă la puful blond care sclipea pe pielea lui Freddie în timp ce dansa. Am mers așa până am ajuns la magazinul nostru, iar când am ridicat privirea am văzut că se schimbase. Luminile de pe firmă erau stinse, ca și unicul bec ce strălucea deasupra ușii laterale pe care voiam să intru. Această ușă laterală era un pic mai în spate, pe un mic pridvor aflat la capătul unui șir de trepte, iar pridvorul era scăldat în întuneric, așa că am rămas pe caldarâm, ezitând să urc, pentru că-mi era teamă că, nevăzând bine, puteam să mă împiedic și să cad.

Chiar sub privirea mea, întunericul a părut să se adâncească. Parcă n-ar fi fost simpla absență a luminii, ci o prăpastie în care erau trase încetișor toate lucrurile rele de pe lumea asta. Pulsa. Am văzut-o: se lărgea, se îngusta și se lărgea din nou, ca și cum se chinuia să respire. Mi s-a părut în clipa aceea că toate lucrurile cele mai ticăloase din inimile femeilor și ale bărbaților – toate lucrurile la care, pur și simplu, nu mă gândisem niciodată: minciuna, vanitatea, cruzimea – aveau substanță și se strângeau acolo ca un roi de muște. Apoi substanța s-a schimbat: era ca și cum în pragul ușii atârnau fâșii lungi de mătase neagră fină, mișcate de o adiere; apoi fâșiile au crescut și s-au revărsat peste trepte, ca un val de cerneală. Nu se auzea niciun sunet de nicăieri: strada, care ar fi trebuit să fie aglomerată, era pustie, cu excepția unui stol întunecat de stăncuțe, care își căuta un loc de odihnă. Am știut în clipa aceea că eram privit. Trupul meu s-a întins spre ființa care mă urmărea – mi s-a făcut pielea de găină și am simțit că ochii se adaptează la bezna copleșitoare, cu un efort teribil de dureros. Mi-era îngrozitor de teamă, dar, împreună cu spaima,

mai simțeam ceva, ceva asemănător senzației bolnăvicioase pe care o avusesem atunci când o privisem pe Freddie dansând, când ascultasem muzica de cabaret. Era un fel de dorință înspăimântată, ca un om care își vede iubita după care a jinduit fără speranță, iar în mâna ei zărește un ștreang. Am știut dincolo de orice îndoială că persoana care mă privea era femeie. M-am întors încet de tot. N-am văzut pe nimeni.

Apoi s-a aprins lumina și am văzut-o pe mama pe o treaptă. Rochia ei, cenușie și ternă, ca toate hainele ei, mi s-a părut luminoasă ca florile pe care le pusese Frau Bayer în cămin. Întunericul s-a destrămat.

– Haide sus, m-a invitat mama, nu mai zăbovi acolo, când avem mâncarea pe masă!

Am urcat și mi-am petrecut brațele în jurul taliei ei, mi-am așezat capul pe umărul ei. Era caldă și voinică și mirosea a săpun și a oțet. M-a mângâiat rigidă pe umăr și a întrebat:

– Ei, ce se întâmplă? Haide… ce se întâmplă?

Apoi am intrat în casă. Tata începuse deja să mănânce.

În lunile ce au urmat am auzit de multe ori muzică când am trecut pe lângă magazinul familiei Bayer, pe partea cealaltă a drumului. Uneori, melodiile mă mișcau dureros de tare. Mi se părea indecent să trec pe lângă casa aceea binedispus și să mă emoționeze până la lacrimi o vioară sau să mă târăsc posomorât spre școală și să pășesc mai cu viață la auzul ropotului fanfarei. Nedumerirea, dorința și invidia și-au făcut un cuib adânc în măruntaiele mele. Știam că îmi fac rău. Nu îmi păsa.

Într-o dimineață din luna martie, m-am trezit târziu și, cu toate că încăperea mea era banal de familiară, am simțit o schimbare în aer. În camera în care mâncam era deschis geamul și auzeam un soi de vuiet pe străzi, iar din când în când răsuna vocea unui bărbat care striga ceva. Nu era speriat sau entuziasmat, ci mai curând suna pragmatic. Era frig și începuse să plouă. Am strigat-o pe mama, dar nu era în casă. Atras de zgomot, am ieșit și eu pe stradă și mi-am găsit părinții în mijlocul unei mulțimi ce se adunase pe trotuar. Mama își acoperise părul cu o eșarfă colorată, pe care nu o mai văzusem, și purta un pulover brodat cu flori, care se prindea la gât cu niște ciucurași de lână. În mâna stângă avea o batistă cu care-și tampona fața în timp ce plângea. Brațul drept îl avea ridicat deasupra capului, cu palma în jos. Am rămas uluit. Nu o văzusem niciodată manifestând asemenea emoții, nici nu înțelegeam de ce ar oferi ea un salut militar. Și tata plângea, însă el nu-și putea acoperi fața, pentru că avea și el brațul drept ridicat, iar în cel stâng ținea sabia Hoffman. Apoi am văzut un

șir de bărbați venind de-a lungul străzii. Unii conduceau motociclete care aveau atașul acoperit cu o prelată; unii erau pe biciclete, zornăind pe piatra de râu din caldarâm, iar alții veneau pe jos. Erau cu toții îmbrăcați în haine de iarnă care păreau prea mari pentru ei, iar pe umeri cărau niște obiecte subțiri și lungi. Mi-am amintit de fermierul din satul nostru de demult, de pe Eger, care își punea pe umăr sapa și grebla când pornea să lucreze la câmp, însă de data aceasta erau țevile lungi ale unor puști. Apoi mulțimea s-a retras și am rămas cu toții tăcuți, ca în semn de respect, iar prin dreptul nostru a trecut un tanc. Un bărbat era îngropat în el până la talie: a făcut cu mâna, mi-a surprins privirea și mi-a făcut din nou cu mâna. După aceea, tancul și-a continuat drumul, mulțimea a revenit pe drum, în urma lui, iar mie mi s-a părut că simt o schimbare în zgomotele din jurul meu, ca și cum entuziasmul ar fi fost amestecat cu încă ceva.

A durat ore întregi să treacă toți oamenii, venind de la est de râu. În ziua aceea s-au răspândit prin tot orașul, ca și cum ar fi fost particule dintr-o ceață densă și întunecată ce se ridica de pe râu și se împrăștia pe toate străzile. Atmosfera era, pe rând, liniștită și haotică: am văzut de mai multe ori femei care plângeau și n-am reușit să-mi dau seama dacă de teamă sau de bucurie. În ciuda micilor mulțimi care se formau loc în loc pe străzi, era liniște, iar când am privit spre ferestrele unor apartamente, am văzut figuri ce păreau mai curând imobile și trase la față. În vitrina magazinului Bayer era un anunț care promitea că magazinul avea să se redeschidă a doua zi, așa că mi-am imaginat-o pe Frau Bayer într-o rochie frumoasă, din mătase, salutând ca mama mea, în timp ce Franz și Freddie învârteau butoanele radioului până găseau un marș militar triumfal.

Praga intrase sub ocupație, se pare, dar era cumva un lucru banal, nici nu prea merita să fie menționat în ziare. Deja existau afișe albe pe stâlpi: IN PRAG FAHREN WIR AUF DER LINKEN SEITE [14]. La ce pericol te puteai aștepta din partea unei armate care adera cu atâta politețe la obiceiul praghez de a conduce pe partea stângă? Unde erau focurile de armă – unde erau casele incendiate? Eu nu văzusem nici eroism, nici cruzime: doar casnice care plângeau și băieți în uniforme, care încă nu le veneau bine. Părea că lumea, după cum bănuisem eu, era lipsită de lucruri interesante. În seara aceea, mama a pus flori pe masă. Erau ieftine, în culori țipătoare, lipsite de parfum și frunzele deja se ofileau. Ochii îi străluceau și era îmbujorată – mi-am dat seama că avea legătură cu ce văzusem mai devreme.

– Stai jos! mi-a spus ea. Stai jos… A fost o zi bună, nu? Cea mai bună zi din viața ta, cred. Așază-te lângă tatăl tău!

Tata stătea cu spatele foarte drept, demn, pe scaun. Sabia Hoffman se afla pe masă, lângă mâinile lui întinse. Părea fericit, cu un fel de fericire voioasă, agitată, care nu-mi plăcea deloc.

– Stai jos! mi-a repetat, bătând cu palma în scaunul de lângă el. Ia uite ce ne-a pregătit mama ta!

Prin ușa deschisă a cuptorului se simțea mirosul de grăsime arsă și de varză roșie, călită cu oțet și mere. Mama a pus un platou mare, oval, pe masă și a vărsat un pic din lichidul fierbinte pe lama sabiei. Pregătise o ruladă de porc cu ciuperci, care se vedeau, moi și cenușii, prin grăsimea de porc. A început să felieze rulada și l-a servit întâi pe tata, apoi pe mine, punându-mi în față o porție de carne care mi-a întors stomacul pe dos.

– Mănâncă! mi-a spus ea, întinzându-se ca să mă bată ușurel cu mâna pe burtă. Haide, mănâncă! Nu știi ce s-a întâmplat azi?

– Nu știe el, a rostit tata cu un soi de dispreț afectuos. Băiatul ăsta nu se uită la ce se întâmplă dincolo de șireturile de la pantofi. Nu, Josef? Ia zi!

M-a înșfăcat de ureche și m-a durut, dar n-am lăsat să se vadă.

– Ce părere ai, băiete?

A mestecat friptura de porc, rânjind la mine.

– Cred că a fost invadat orașul, i-am răspuns. Ăia erau nemți… Dar de ce nu erau și soldați cehi? Unde era Polizist Novák?

– Invadat! a exclamat tata.

Nu reușeam să-mi dau seama dacă era indignat sau amuzat. A izbit cu pumnul în masă, făcând sabia Hoffman să tresalte.

– Suntem salvați, băiete! Ni se va înapoia totul: tot ce au avut bunicul și străbunicul tău, tot ce am avut eu și am pierdut îți va aparține ție.

Habar nu aveam ce voia să spună. Ce pierdusem? Dormeam, mâncam. Vorbeam limba mamei, limba tatei. Puteam să fac diferența, pentru că mă învățaseră profesorii de la școală, dintre adjectiv și adverb. La ce îmi folosea mândria? Nu așteptam nimic, nu speram nimic, nu căutam nimic, nu ceream nimic, nu ofeream nimic.

Mama s-a aplecat în față și i-a șoptit:

– Am auzit că la sfârșitul săptămânii o să vină chiar *el* să țină un discurs la Cetatea din Praga. Imaginează-ți! Trebuie să mergem. Poate că se vor pune în vânzare bilete.

– Cu siguranță mergem! a răspuns tata. Au să-și dorească să ne aflăm acolo: o familie bună, un vechi nume german. Ah, Josef, când mă gândesc că am trăit cât să te văd moștenind ce-ți aparține de drept!

M-a dezgustat să văd că tata avea ochii umezi. Întotdeauna îmi displăcuse orice fel de trăire puternică. N-am mai putut să mănânc din momentul acela, dar părinții mei nici n-au băgat de seamă, au deschis o sticlă de vin bun și au ciocnit, pe rând, în cinstea unui șir lung de strămoși din familia Hoffman, de care nu auzisem niciodată.

Aici se încheie fragmentul din documentul pe care i l-a dat Karel Pražan lui Helen Franklin. E obosită. Cerneala de pe pagină pare că se îngroașă. Parcă începe să se scurgă spre margini, ca și cum în curând ar putea picura, pătându-i hainele și trecând dincolo de marginea biroului. Dar ce anume din textul citit putea explica schimbarea suferită de înfățișarea lui Karel, obrajii lui găunoși? Helen se gândește la numele acela care în doar o oră îi devenise familiar: Melmoth, Melmotte, Melmotka. Se gândește la o femeie interogată de bărbați, cărora refuză să le răspundă. Se gândește la justețea sentinței date. E ușor să invoci acest străjer, acest martor: să-ți imaginezi, de exemplu, o babornită îmbrăcată toată în negru, adusă de spate, fixându-te cu privirea fără să clipească, îndurerată. E ușor și să invoci senzația stranie că ești supravegheat, a unei priviri implacabile, fixate pe ceafa ta. Helen își dă seama că nu vrea să ridice privirea spre geam, ca și cum ar putea să vadă dincolo de el o figură cu o expresie de o asemenea singurătate disperată, încât să ajungă aproape de cruzime. (Și, fiindcă ea nu vrea să ridice privirea, trebuie să te uiți tu… Acolo, dincolo de balustradă… nu, și mai departe un pic… între mașina parcată și… așteaptă, obișnuiește-te cu întunericul; gata, acuma vezi, nu-i așa? Pe fundalul gardului viu, cu frunzele arse, e ceva nemișcat, dar ușor de zărit. Acolo materialul din care e croită noaptea este, parcă, mai gros. O siluetă îmbrăcată în – exact! – negru. Subțire, nu prea înaltă, cu privirea ațintită asupra becului aprins de la etajul cinci.)

Între timp, Helen închide ochii și în spatele pleoapelor vede un băiețel – îndesat, cu părul deschis la culoare, nu zâmbește. Are ochii aplecați spre încălțări și e îmbrăcat, poate, în pantaloni scurți. Vede puține, spune și mai puține. În spatele ei se aude o mișcare – ușoară de tot, ca două fâșii de stofă care se ating una de alta – și dintr-odată băiatul din imaginația ei ridică ochii și o privește fix. „Ea ne privește!“, rostește el, iar puful de pe ceafa lui Helen se înfioară. Se întoarce încet pe scaun (râzând un pic de ea însăși pentru că este atât de caraghioasă) și vede în pragul ușii o femeie care o urmărește: Albína Horáková, care și-a pus încă un strat peste nenumăratele-i straturi: mătase neagră, broderie verde, catifea. Are în mână o farfurie.

– Ți-am adus bunătăți! spune ea. Dulciuri pentru o fată dulce, nu?

Se bălăngăne și merge târșâit pe covor, mormăind; așază farfuria pe birou. Vreo cinci-șase prăjituri mici, a căror glazură roz sclipește ca o bucată de carne crudă.

– Dulcea de Helen, mai zice Albína. E? Mănâncă, mănâncă! Ce, crezi că-s otrăvite? Ei, ei! Poate că sunt. Poate că sunt.

Îi aruncă lui Helen un zâmbet răutăcios.

– Nu ți-e foame? Niciodată nu ți-e foame, ai? O slăbătură. Uite ce slăbănoagă ești, n-ai pic de carne pe tine. Nu mănânci. Nu cânți. Și aicea ce ai? Pe pereți nimica, pe pat nimica. Peste tot urât, urât ca tine.

De undeva din adâncul gâtlejului scoate un sunet de dezgust profund.

– Mănâncă, mănâncă, mănâncă!

Apoi se întoarce – încet, ca un vapor în derivă – bombănind ceva în ceață, imposibil de înțeles. Mirosul de zahăr, de aluat umed și doar pe jumătate copt se ridică din farfuria ciobită, iar lui Helen i se strânge stomacul. Ar fi bine, își spune ea, să mănânce acum o prăjitură. Să se forțeze să înghită pasta dulce. Dar este imposibil să scape de obiceiul de a-și refuza totul. Nu asta avusese de gând: nu-și aduce aminte că atunci când plănuise să-și ispășească vinovăția, când stabilise cum să-și răscumpere mai bine păcatele, nu-și amintește să-și fi spus „Nu am să mă bucur de mâncare, de-abia am să mă hrănesc cât să rămân în viață". Totuși, iat-o acum pusă în fața unei prăjituri și neputând s-o mănânce. Nu-și aduce aminte nici când i-a observat prima oară Albína ritualul de impunere a lipsei de confort: salteaua goală, camera neîncălzită, ceaiul amar. Dar a observat, așa cum observa totul, cu coada ochilor ei negri. Încetișor, Helen duce farfuria în bucătărie; o bagă în frigider, cât mai departe. Din camera Albínei răsună muzică: sunetul unor viori dulci ca o prăjitură și cu la fel de multă ranchiună pregătite, ca să-i facă ei rău. Helen se oprește și-și pune o mână sub coaste, apasă, ca și cum sursa muzicii ar fi undeva acolo, în rinichii ei, în splină, putând fi oprită prin atingere. Apoi se întoarce în camera ei, se îmbracă într-o cămașă de noapte ce seamănă cu veșmântul aspru al unui penitent, se întinde pe salteaua goală și doarme bine – deși spre dimineață somnul îi este tulburat de vise care se succed cu o viteză copleșitoare, ca și cum le-ar vedea prin fereastra unui tren care gonește pe șine: dalele verzi ale unui coridor și un miros de antiseptic. Un trup zdrobit sub un cearșaf; flori stacojii care se revarsă peste un pervaz murdar; mâinile ei, mișcându-se cu precizie, când ar fi trebuit să tremure la gândul a ceea ce aveau să facă.

Și pentru că ea doarme dusă, adânc, poți păși ușor pe covorașul pătrat, privește în jur, la camera aceasta lipsită de

personalitate. Unde sunt indiciile care să-ți spună cine este ea, cine este această Helen Franklin: mică, insignifiantă, cu un aer de tristețe al cărui motiv nu-l poți intui, care încearcă întruna să se pedepsească singură, care se urăște? Dacă te pui în genunchi, cu mare grijă, fără să faci zgomot, ai să vezi sub pat o cutie de carton. Este cenușie, iar capacul e un pic rupt pe la colțuri. Se vede rămășița unei etichete și pe cutie este desenată o pereche de pantofi. Scoate-o de sub pat, pune-o în așa fel încât s-o vezi în lumina felinarelor de pe stradă și ridică-i capacul! Iată ce se află înăuntru: o casetă și o fotografie ce înfățișează un tânăr cu părul negru, cu ochelari de soare cu rame verzi, care râde pe un balcon. Frumos împăturită și călcată, o batistă dintr-un material rigid, ușor strălucitor, cum n-ai mai văzut până acum, ale cărei margini rotunjite sunt brodate cu fir roz. O carte micuță, cartonată, legată în pânză albastră: poemele lui Rilke, netraduse. Un pachet de semințe de tamarin trase în zahăr, versurile unui cântec pop sentimental, împodobite cu desene în creion pe marginea foii. Un șirag de perle-semințe [15], micuțe, de un roz pal, al căror fir s-a îngălbenit și s-a lărgit între perle; niște cercei sidef, din cochilie de scoică. Un bilet de tramvai dintr-o țară străină, poate; o scrisoare într-o limbă pe care nu o recunoști; o sticlă de parfum din care lichidul s-a evaporat de mult, dar care încă are un puternic miros dulce. Două rujuri: grase, perlate, de un roz violet. Sunt foarte bine îngrijite lucrurile astea: cutia e fragilă pentru că a tot fost deschisă și închisă, ascunsă, dezmierdată, strânsă în brațe. Atinge scrisoarea și aceasta se va destrăma în mâinile tale. E o viață întreagă în acea cutie de treizeci de centimetri pe douăzeci, pe cincisprezece; ascunsă de parcă ar fi îngropată sub un strat gros de pământ englezesc; începută, cu patruzeci și doi de ani înainte, într-o casă cu tencuială mozaicată din Essex; a luat sfârșit, douăzeci de ani mai târziu, printr-un gest voluntar.

Helen Franklin se născuse într-o familie greu încercată de lipsa banilor și de neîncrederea în schimbare, care caracterizează un anumit fel de familie englezească. Părinții ei erau oameni mici, temători, pedanți, politicoși. Tatăl ei avea uneori izbucniri temperamentale, dacă era împins dincolo de limita confortului propriu, mama ei era uneori nefericită, dacă întrezărea o viață cu mai puține limitări. Mergeau în fiecare vară la un hotel unde micul dejun era gustos, își finalizau lista de felicitări de Crăciun la 1 decembrie, în fiecare an, fără greș, și nu uitau niciodată să bage begoniile în casă pe timpul iernii. Se tulburau dacă trebuiau să meargă cu mașina într-un oraș necunoscut, luau repede o cină în liniște, la ora șase fix, în fiecare seară, își rugau musafirii să-și lase pantofii pe preșul de

la intrare. Faptul că încă de mică Helen a arătat o aptitudine deosebită pentru limbi străine, atrăgând atenția profesorilor, le-a provocat multă neliniște – singura ambiție pe care o aveau pentru ei înșiși și pentru fiica lor era să treacă neobservați, fără a solicita sau a necesita atenția celorlalți. Când ea a fost acceptată la un liceu teoretic bun, mama ei a izbucnit în plâns, pentru că nu-și putea împăca mândria de mamă cu sentimentul că acum ieșea în evidență printre vecini – călcase strâmb, cumva, și știa că la un moment dat avea să fie pedepsită pentru asta.

Helen, între timp, fierbea de neliniște. Cu siguranță, semăna cu mama ei – avea fața îngustă, bolnăvicioasă, cu bărbia ascuțită. Era scundă și slăbuță, iar părul îi era mereu lins. Dar aici se opreau asemănările, era ea convinsă. I se părea imposibil ca viitorul să nu-i rezerve altceva decât o slujbă la stat, cu un salariu din care să-și permită o ipotecă și care să-i ofere un concediu de maternitate decent. Uneori, când se întorcea de la școală cu tașca lovindu-i-se de șold, simțea că o urmărește cu privirea cineva. Nu era privirea serioasă și binevoitoare a unei divinități atotștiutoare, care o supraveghea, ci ceva mai personal, mai atent. Aproape că i se părea că era asemenea privirii unui iubit, care avea așteptări mari de la ea. În adunările de la școală, stând turcește pe jos, Helen se uita la sutele de fete din jur și știa că pe ea o aștepta ceva ce ele nu aveau să cunoască. Noaptea, în camera ei, își tapeta pereții cu printuri ieftine ale tablourilor prerafaelite, iar în weekend se îmbrăca cât mai asemănător cu Ofelia, în măsura în care o ajutau veșmintele găsite la magazinele locale. Asculta cu o atenție obsesivă cântece care nu erau la modă și visa că locuia în încăperi din marmură, înalte, nesfârșite, înconjurată de vasali și servitori. Se dezbrăca în pielea goală și mergea în fața oglinzii, la lumina lămpii, imaginându-și că, de fapt, nu era atât de mică și de slabă, cu pete pe piept, ci că avea forme voluptuoase și era misterioasă. Și-a economisit banii de buzunar până a reușit să-și cumpere un parfum de iasomie, lăsând un miros dulce pe coridoare. I-a citit pe Rilke, Rabelais, Neruda. Lega prietenii arzătoare după toane și la fel de repede le și rupea; îi era milă de fetele banale, pentru care viața nu ascundea nimic în afara lucrurilor pe care le oferise și mamelor lor. Faptul că avea o înfățișare atât de banală și că putea trece cu totul neobservată o mulțumea și mai tare. Astfel, avea impresia că e deghizată.

Ceea ce ai în mâini, în cutia aceea de pantofi cu capacul uzat, este tot ce-a rămas din vremea în care Helen Franklin trăia. Tot ce existase înaintea cutiei era un prolog. Tot ce existase după ea era o notă de subsol.

Trec opt zile, iar Helen Franklin se gândește adesea la Josef Hoffman. Zilele îi sunt acum încărcate de o neliniște stranie, pe care nu ar putea să o explice dacă i-ai cere-o. Nu e vorba că se așteaptă să se întâlnească pe coridoarele bibliotecii sau printre rafturile supermarketurilor cu Melmoth Martora. E vorba de ceva mult mai greu de categorisit drept ridicol. Să citească documentul lui Hoffman fusese ca și cum ar fi ascultat o confesiune, iar acum își dă seama că rolul de confident nu i se potrivește, întrucât ea însăși mai are de izbăvit păcate. Este suficient de tulburată, încât să evite biblioteca, nevoind nici să vadă pupitrul 209 (oare ar vedea urmele din locul în care unghiile lui Hoffman cel muribund se agățaseră de piele?) și nici să se întâlnească cu Karel Pražan, cu toate că îi este prieten.

Astfel trec nouă zile, presărate cu mici gesturi meschine din partea Albínei Horáková (o bucată de prăjitură făcută firimituri în pragul ușii ei. Bețișoare parfumate arse dimineața devreme, lăsând în urmă un miros acru în apartamentul supraîncălzit), cu treizeci și nouă de pagini traduse din germană în engleză și cu șase pagini traduse în cehă. În cea de-a zecea zi îi dă prin minte că niciodată nu a trecut atâta timp fără să vorbească deloc cu Karel, așa că îi trimite un mesaj. „Nu te-am mai văzut de ceva timp. Ești bine? Sau te-a prins din urmă răceala de care te-am avertizat? Salut-o pe Thea… Ne vedem curând." Un mesaj perfect calibrat între grijă și nonșalanță, cu totul potrivit pentru prietenia lor. Trece o zi și îi mai trimite un mesaj, un pic mai cald de data aceasta: „Sper că sunteți amândoi în regulă. Ar trebui să-ți dau înapoi manuscrisul… Oare să trec pe la voi mai târziu?" Nu are rost să mărturisească faptul că adeseori se gândește la Karel nu ca la o persoană de sine stătătoare, ci ca la o parte dintr-un întreg, ca parte din Karel-și-Thea, că se gândește la mesele pe care le-au luat împreună, în sufrageria lor, care mirosea a ceară de albine și a vin vărsat, înainte ca sângele Theei să fi încercat să o ucidă; la serile în care se simțise vag, vag de tot mai relaxată.

În dimineața aceasta merge, în sfârșit, la bibliotecă și este mulțumită să descopere că poate să ignore copiii din ipsos care coboară din tavan, urlând înspăimântați, că nu caută să găsească taman pupitrul 209. Se uită după Karel, însă n-a venit. La finalul zilei, își pune hârtiile în geantă, alături de fragmentul din documentul lui Hoffman și hotărăște să meargă să-și vadă prietenii. Gestul este suficient de atipic pentru a o surprinde chiar și pe ea, în timp ce trece pe sub arcada de piatră, unde bărbatul din toneta cu bilete o privește lung (știe că nici nu are rost să încerce s-o atragă cu un concert de operă,

într-o biserică desacralizată). Să meargă în vizită neinvitată? Ea? Ei bine, își spune ea prinzându-și mai bine cureaua, care are obiceiul enervant de a se desface singură, de ce nu? Are un lucru care nu-i aparține și va trece pe la ușa proprietarului: acționează mânată doar de bunele maniere. Este o seară albă, zăpada este viscolită pe bicicletele parcate și pe tomberoanele de gunoi. Nu mai ninge și, cu toate astea, în aer plutesc fulgi ce seamănă cu un praf de opal, fin măcinat. Melodii sacre, dar și profane se întâlnesc deasupra marchizelor sub care câțiva bărbați curajoși stau pe scaune acoperite cu piei de oaie și dârdâie încântați.

– Asta este! exclamă englezii. Iarnă adevărată, ca în tinerețea noastră, când pe pragul de la intrare păsările ciuguleau direct prin capacul de aluminiu al sticlelor cu lapte.

Plătesc berea la suprapreț și o consideră ieftină.

Karel și Thea locuiesc chiar dincolo de Piața Orașului Vechi, unde Helen trece nevăzută și nevăzând nici ea prea mare lucru. Este mai mult sau mai puțin imună la efectul fațadelor, care au o anumită efemeritate, ca și cum în orice moment ar putea să se tragă la o parte, ca o draperie. Ajunge la apartamentul prietenilor ei cu răsuflarea tăiată, descoperind că a mers un pic mai repede decât de obicei, ca și cum ar fi auzit pe caldarâm pașii cuiva care o urmărea. Trece pe o alee, pe sub o arcadă – se apleacă, deși pietrele rotunjite se află la câțiva centimetri buni mai sus de capul ei –, și ajunge în curtea în care dau patru blocuri de apartamente. Iată și ușa bine cunoscută, cu zăpadă viscolită pe ea! Se oprește și-și trece degetul mare pe sub breteaua genții, care a început să o apese cam tare pe umăr. Face un calcul rapid. Fie n-au mai ieșit din casă de… cât să zicem, douăsprezece ore? Mai mult? Fie au plecat și nu s-au mai întors. Face un pas în față și în momentul acela singura lumină instalată sub arcadă se stinge, iar curtea și tot ce o înconjoară se scufundă în întuneric. Fiecare dintre cele treizeci de ferestre identice, de deasupra celor treizeci de pervazuri identice, este, pur și simplu, o cortină neagră în marea de negru, iar efectul este unul de pustiu, ca și cum acolo nu ar fi fost niciodată vreo lampă aprinsă. Singura lumină este cea care intră timid pe sub arcadă, strălucind de departe, din Piața Orașului Vechi. E atât de slabă de parcă ar despărți-o de Helen treizeci de kilometri, nu cei treizeci de pași pe care tocmai îi făcuse.

Rămâne nemișcată. Ascultă și tot corpul i se încordează în tăcere. Ce încearcă să audă… Foșnetul unei fuste lungi, târâte prin zăpadă, lipăitul cizmelor sau poate al unor picioare goale: picioare care au traversat continente întregi și care nu mai simt durerea? Ascultă, și bineînțeles că nu aude nimic, cu excepția

sunetului îndepărtat al unui bock [16] din Boemia, care cântă în întuneric. Apoi lumina de sub arcadă revine, vreun fir scurtcircuitat regăsindu-și drumul. Helen clipește în lumina becului și acum vede ce nu zărise mai devreme: că ușa bine-cunoscută este crăpată un deget. Se uită lung la panglica aceea de întuneric dintre ușă și tocul ei. Bunele maniere îi interzic să treacă pragul neinvitată, dar are impresia că ceva e în neregulă.

– Karel? Thea? Eu sunt. Pot să intru?

Tăcere.

Mama ei, se gândește Helen, ar fi spus: „Alooo! Karel? Thea?“ Tot nu primește niciun răspuns. Pune mâna pe clanță și intră. Rămâne în holul de la intrare, lângă stativul de umbrele, lângă cuier, și ascultă cu atenție. Liniștea este mai mult decât simpla absență a zgomotului. Dacă e posibil să auzi liniștea, Helen o aude: o senzație puternică, catifelată, în jurul timpanelor ei. Se întinde spre comutator, iar holul și tot ce se află în el sunt exact așa cum le știa ea, numai aerul este altfel: în el nu plutește nimic, absolut nimic – nici măcar un fir de praf care să sclipească în lumină, nici cel mai vag miros de la crinul aflat în vază. Este ca și cum Karel și Thea ar fi fost răpiți nu cu câteva ore înainte, ci chiar din momentul în care se născuseră: ca și cum n-ar fi acum, aici și nici n-au fost vreodată. Helen pășește înainte, observând câte o rămășiță a lucrurilor familiare – parchetul din lemn de pin rindeluit, pe care se potrivește atât de prost rampa, cu suprafața ei cenușie, nisipoasă; dulapul, cu povara lui de pahare; printurile, fiecare înrămate cu alb, fragmente din cărți destinate studentului de botanică – și se oprește acolo unde rampa coboară în fața unei uși. Nici aceasta nu e bine pusă în clanță, iar Helen întinde mâna, dându-și seama, surprinsă, că tremură. Apoi se oprește, auzind un sunet din camera de dincolo și nu pare chiar cu totul uman. O zguduie pe Helen, trezind-o din ceea ce a fost până în clipa aceasta un soi de curaj detașat. Acum simte o spaimă copleșitoare, care îi insuflă, parcă, o putere nemaipomenită. Împinge ușa și, cu o mișcare rapidă, aprinde lumina. Încăperea lungă este inundată brusc de o strălucire demnă de o sală de operații. Lumina albă se revarsă din spoturile ascunse în tavan și îi înfățișează lui Helen o imagine familiară, o masă lungă, pe care câțiva boboci au fost păcăliți să înflorească și câteva cărți stau așezate în teancuri ce invită să fie frunzărite. La picioare are un covor adus din Turcia și în fața ei se află plita cu șase arzătoare, despre care Thea a declarat că este esențială pentru orice cină demnă de a purta acest nume; iată și dovezile celor mai recente activități ale Theei: cutia pictată, în care își ține peruca de avocat, exemplarele din *Archbold Criminal Pleading*, *Evidence and Practice*, cu cotoare stacojii. Dar și

aici aerul este pustiu. Nu se simte nicio aromă de mâncare sau de vin, nu se simte parfumul lumânărilor aprinse în bolurile din sticlă albastră. Până și zambila de pe masă pare să nu emane niciun miros, ca și cum toate florile ei albe ar fi din plastic. Proptită de pervaz, suprafața convexă a oglinzii telescopice a lui Karel distorsionează imaginea încăperii. În capul mesei se află un scaun cu rotile. Nu este mare și nici nu are adăugate instrumente menite să ajute la mișcare. Este doar un scaun cu cadru din aluminiu, pe roți. În scaun este Thea, cu ambele mâini lăsate în poală și cu picioarele îndoite spre interior, ca ale unui copil cu o diformitate din naștere. Are capul lăsat pe spate, pe suportul din piele al spătarului. Gura dată cu ruj este deschisă, iar bărbia îi atârnă ca și cum s-ar fi desprins dintr-un șurub slăbit. Părul ei lung este ciufulit: șuvițe roșcat-blonde îi atârnă pe mânerele îmbrăcate în cauciuc, aflate sub suportul pentru cap. Are privirea în tavan și pe sub pleoape se vede sclipirea umedă a albului ochilor, iar deasupra pleoapele sunt fardate cu verde. De o parte și de alta a ei, trase în spate față de masă exact atât cât trebuie pentru ca cineva să se ridice de pe ele, sunt două scaune de lemn. Pe masă se află trei pahare cu vin, din care s-a băut tot, până la ultima picătură. Apoi se aude din nou sunetul acela – să-i spunem geamăt, căci cu siguranță nu există cuvinte care să-l descrie întru totul. Pentru o clipă nu-și poate da seama de unde vine, dar apoi îl aude din nou: este ca un fel de oftat umed, care acum pare mai curând omenesc decât animalic. Helen se apropie mai mult și, în timp ce ea se mișcă, mandibula Theei se ridică brusc, mișcându-se rapid, circular, iar apoi cade din nou, însoțită de ceea ce este, indubitabil, un sforăit. Dar sforăie suficient de tare ca să se trezească singură: mâinile i se încleștează în poală și ea ridică încet capul. Deschide ochii… îi închide din nou… ridică mâinile ca să se frece zdravăn la ochi, iar atunci mâneca halatului se lasă în jos, lăsând să se vadă o atelă cu bandaj moale, ce îi ține încheietura.

Ușurarea care o copleșește pe Helen este una care înlătură orice teamă sau spaimă: tulburarea pe care a simțit-o când s-a strecurat de-a lungul coridoarelor i se pare acum ridicolă și, mai mult, a și dispărut cu totul din gândurile ei.

– Vai! rostește Thea cu aceeași voce dintotdeauna: cultivată, într-un fel care îi face originea (care nu este, de fapt, atât de măreață cum ar părea, judecând după autocontrolul și după manierele ei) imposibil de intuit. Helen? Ce cauți aici?

– Thea! exclamă Helen. *Thea*!

Și, spre surprinderea amândurora, îi trage o palmă peste obraz.

Cealaltă femeie clatină din cap încetișor și o privește pe sub pleoapele grele, somnoroase, care sclipesc verzui în lumina veiozei.

– Au plecat? Adică…

Thea se uită de la stânga la dreapta, trezindu-se acum suficient de bine, încât să i se zugrăvească pe figură o expresie nedumerită, întrebătoare.

– … a plecat el? Cred că a plecat, să știi. M-am gândit c-o să plece. I-am și zis: până la urmă, o să pleci.

Rămâne tăcută clipă și apoi se încruntă:

– Ia zi-mi… e o femeie aicea?

– Sunt eu, îi răspunde Helen. Sunt eu aici, dar Karel nu e. Thea, ți-a fost rău… vrei să chem o ambulanță?

Așteaptă, fiindcă Thea urăște liniștea și de cele mai multe ori se grăbește s-o umple. Dar de data asta n-o face – doar continuă să-și întoarcă dintr-o parte în alta capul, cu o expresie confuză, amețită, ca și cum încă ar ezita la granița somnului. Helen, englezoaică precum se află, bate energic cu palma în masă.

– Bun, atunci. Ia să pun eu ceainicul pe foc și să bem un ceai!

Apoi urmează realizarea ritualului sacru: două pișcături din frunzele de ceai aduse de-acasă; ceainicul încălzit; ceștile așezate cu mare grijă. Thea urmărește indiferentă toate aceste gesturi.

– Mulțumesc, rostește ea, strângând ceșcuța cu ambele mâini, cum a prins obiceiul să facă în ultima vreme. Mulțumesc.

După ce ia două guri din ceai, pare să mai fi prins puteri.

– Stinge naibii luminile alea! Găsește o lumânare, ceva, orice, că mă doare capul!

Ascultătoare, Helen stinge luminile și aprinde un chibrit pentru o lumânare care se topește într-un vas din sticlă albastră. Oftând, Thea continuă:

– Bun. E mai bine. Doamne, cum mă doare capul! Ce s-a întâmplat…? Nu țin minte nimic.

Helen o privește. Ascultă cu atenție și nu identifică în vorba ei nicio tărăgănare nouă, deși nu încape îndoială că rujul stacojiu este aplicat fără urmă de pricepere. Înseamnă că nu a avut un nou atac cerebral: nu-și dă seama care este explicația acum.

– Atunci, bea ceaiul, trezește-te ca lumea și spune-mi ce mai ții minte… Dar mai întâi lasă-mă să-l sun pe Karel! Lasă-mă să fac asta!

Și îl sună, de trei ori. De trei ori apelul ei rămâne fără răspuns.

– Așa m-am gândit și eu, spune Thea acum. Da, așa m-am gândit și eu.

Ce e cu acest calm de nezdruncinat? se întreabă Helen. E nefiresc. Unde este neliniștea iubitei, unde este enervarea partenerei? Probabil avusese loc vreo ceartă amară, o ruptură definitivă. Ideea că uniunea Karel-și-Thea ar fi ruptă este atât de dureroasă, încât preferă să nu se gândească la asta și mai toarnă niște ceai.

– Spune-mi ce-ți aduci aminte… Uite, sunt trei pahare și în niciunul nu mai este vin. Ați avut un musafir?

– Un musafir?

Thea moșmondește ceva cu ceașca, o lasă din mână, ignoră cu totul că a vărsat din ceai.

– Oh, am avut un musafir de săptămâni întregi, crede-mă! Am fost trei încă din clipa în care a intrat în casă documentul ăla blestemat: el și cu mine și… spectrul!

Cu un gest brusc de dispreț, lovește cu încheietura bandajată ceașca și o dărâmă. Aceasta se sfărâmă pe podea.

– Ți-a spus despre document… despre *ea*?

– Despre Melmoth? îi răspunde Helen.

Numele acela, rostit cu voce tare, o uluiește. *E ca și cum aș spune „Peter Pan*“, își zice ea, *și m-aș aștepta să apară un băiețel verde înaripat*. (Dar, chiar și așa, preferă să nu se uite – ușa e încuiată, ferestrele sunt ferecate?)

– Melmoth. Doamne! A venit acasă cu dosarul ăsta împuțit pe care i l-a lăsat un bătrân nebun – i-am simțit mirosul din clipa în care a intrat cu el, o duhoare ca de animal, ca și cum pielea era putrezită – și totul s-a schimbat. Ah, sigur că se schimbase deja, totul între noi se schimbase, știi doar… Ai văzut și tu: sclipirea s-a stins odată cu mine.

Helen nu face ceea ce ar fi politicos: s-o contrazică, s-o aline, să-i spună că iubirea lui Karel, admirația lui, nu s-au stins în momentul în care iubita lui s-a prăbușit cu capul în farfuria cu mâncare și a devenit invalidă. Pentru că așa se întâmplase, nu încăpea nicio îndoială: afecțiunea lui devenise chinuită, atentă, foarte grijulie – era un rol jucat cu multă conștiinciozitate, însă avea limite. În schimb, Helen face ce a învățat-o mama ei: strânge porțelanul spart, ceaiul vărsat și mai toarnă câte o ceașcă.

– Spune mai departe! o îndeamnă ea pe Thea.

– Nici nu-l mai văd. Face strict lucrurile pe care nu le poate evita – se întinde la rafturile la care nu pot eu să ajung, mă poartă el pe brațe când nu mă țin mâinile să mă urc în cadă, ba

chiar mă și sărută. Uneori mă atinge aici, unde mă atingea pe vremuri.

Cu un gest comic, Thea arată spre locul în care gulerul de catifea al halatului ei coboară spre sâni.

– Nici măcar un atac cerebral nu mă poate afecta în privința asta, înțelegi tu! Pe urmă mă culcă, dar îmi aduc aminte că am uitat să iau un medicament sau ceva și îl chem, ca să mă scutesc de efortul și de durerea de a merge eu după pastile… Vai, Helen, cât de umilitor este, atâta umilință o să mă omoare cu mult înainte de a mă ucide boala! Mă culcă și e ca și cum de-abia după asta poate începe să trăiască, după ce și-a terminat treaba cu mine, după ce scapă de bătrâna bolnavă. Pe urmă stă treaz toată noaptea, își citește manuscrisele, ia notițe, aduce acasă tot felul de cărți și de scrisori. Uneori mai zice „Melmoth Martora mă privește!". O transformă într-o glumă de dragul meu. „Fiindcă am fost băiat rău!" mai zice și izbucnește în râs. Dar nu e un secret că noi, oamenii, râdem cel mai mult atunci când ne este cel mai frică.

Privește-o cu atenție pe Helen: ceva se schimbă. Până în clipa aceasta, Melmoth avusese mai puțină trecere decât poveștile de adormit copiii, pentru că era o idee atât de nouă. Cenușăreasa, Barbă-Albastră, Peter Pen: pe acestea le avem cumva în sânge, le acceptăm fără ezitare. Însă Melmoth nu s-a bucurat de acest privilegiu, ci trebuie să-și facă simțită prezența când pătrunde în imaginație: trebuie să bată de trei ori la ușă. Și acesta este momentul – în timp ce Thea își reazemă capul pe spătarul din piele al scaunului cu rotile, în timp ce undeva afară un bărbat își strigă câinele – în care Helen aude, în sfârșit, bătăile la ușă și deschide, iar Melmoth pășește în încăpere.

– Dar l-am văzut la bibliotecă, răspunde Helen, întinzându-se după eșarfă (i s-a făcut frig). Fotografia niște cărți, cum face de obicei. Nu era pentru vreo cercetare, pentru vreo lucrare pe care o are în plan?

– Pentru vreo lucrare!

Thea izbucnește în râs și încearcă să se întindă spre caietele și teancurile de hârtii pe jumătate ascunse de un vraf de romane (Helen înclină capul și citește: *Călărețul de pe calul alb*, un alt titlu cu litere aurite: -ERT MATURIN), dar brațul ei a obosit la mijlocul drumului. Se aude un mic țipăt de frustrare, înăbușit înainte de a putea stârni milă.

– Le iei tu, te rog? Caietele, hârtiile… Aruncă un ochi, haide!

Îi aruncă prietenei ei o privire ce aduce cu zâmbetul răutăcios, nu din cale afară de plăcut, cu care i-a înmânat Karel

documentul lui Hoffman. Ezită Helen în clipa asta? Eh, poate puțin… Întinde mâna cam încet, chiar cu o anumită reținere.

– Am să mă uit, îi răspunde ea. Dar încă nu mi-ai spus ce s-a întâmplat în seara asta: cine a fost aici și unde a dispărut Karel?

Thea se încruntă.

– Mi-e greu să-mi dau seama. Pastilele astea mă amețesc groaznic… și am fost destul de supărați: eu am vrut să ies în oraș… M-am gândit că puteam să fac o plimbare, dacă mi-ar fi împins el căruciorul până în piață. Auzeam cântecul bock-ului și am vrut să îl salut pe bătrânul maestru Hus [17]. Și Karel n-a vrut să mă ducă! Mi-a zis c-a găsit ceva. Ceva despre o femeie care privește: a găsit un indiciu taman în Essex, dacă-ți poți imagina. Țin minte că pe urmă am băut vin, ceea ce n-am voie să fac, și i-am zis: „Dacă tot am să te pierd în fața altei femei, ar trebui măcar să-mi povestești despre ea“. Așa că mi-a povestit.

Se oprește și ridică fruntea, iar o clipă arată ca pe vremuri, când stătea despuiată pe malul Lacului Mácha, iarna, și plonja în apa înghețată.

– Pot să-ți povestesc. Dacă vrei.

– Da, povestește-mi, îi răspunde Helen, pentru că tot ce-și dorește în momentul acesta, mai presus de orice, chiar și pentru o clipă, este acea Thea care putea subjuga o încăpere întreagă treizeci de minute, ca și cum nu părăsise nicio clipă sala de judecată.

– Atunci, mai toarnă o ceașcă de ceai și aprinde o lumânare… Și ești sigură, ești absolut sigură că nu mai e nimeni aici… Nici pe hol, poate?

Toarnă ceaiul, aprinde ascultătoare lumânarea și vocea Theei devine un pic mai puternică, ca și cum li s-ar fi adresat juraților din spate, care se puseseră pe moțăială.

– Știi deja legenda, presupun: un grup de femei a mers la mormântul lui Hristos ca să-i ungă trupul cu mir. Dar, după cum îți poate explica orice elev cuminte al școlii de duminică, piatra care astupa gura mormântului era dată la o parte și El dispăruse. Femeile fiind cum sunt, au dat fuga imediat să le povestească și bărbaților, care au crezut că toată treaba e doar o bârfă prostească, cum era și de așteptat să creadă. Iar printre aceste femei se afla și cea căreia acum i se spune Melmoth, Melmotte ori Melmat și bag mâna în foc că mai are vreo zece alte nume. Ea a negat, pur și simplu, ce văzuse și a spus că prietenele ei se vorbiseră să inventeze întreaga poveste. Așa că a fost blestemată nu să moară, ci să fie nemuritoare: să cutreiere pământul până o să se întoarcă Hristos – pentru

binele ei, să sperăm că o să se întoarcă într-o dispoziție bună –, condamnată să apară întotdeauna acolo unde sunt cele mai mari nenorociri, cele mai negre păcate, unde există întuneric și moarte.

– O sentință crudă, dacă e adevărată povestea, răspunde Helen nonșalantă.

– Păi, cam așa e Atotputernicul întotdeauna, nu?

Thea își privește lung ceașca goală, apoi își mută privirea dincolo de Helen, spre coridorul luminat de o veioză.

– Karel mi-a povestit toate astea în ziua în care a murit Hoffman, iar el a adus acasă documentul. Am râs amândoi și ne-am mirat că n-am auzit deloc legenda asta în copilărie. Dar după aceea a început să plece mai devreme la bibliotecă în fiecare zi, să se întoarcă din ce în ce mai târziu în fiecare seară, să adune cărți și documente care n-aveau nimic de-a face cu subiectele care-l interesau în mod normal. Uite, poți să vezi și singură! O scrisoare din anul 1637, un roman pe care nu l-a mai citit nimeni, jurnalul unei artiste de care n-a auzit niciunul dintre noi! Pe urmă, n-a mai ieșit deloc din casă, stătea aici întruna, cocoșat peste cărțile lui. Odată l-am prins mângâind paginile, șoptindu-le ceva, ca și cum avea impresia că i-ar fi putut răspunde! Nu voia să mănânce. Fuma până i se făcea rău și bea dimineața. Apoi… oare m-ai înțelege, dacă ți-aș spune că parcă jinduia după lucrul care-l înspăimânta cel mai rău?

Helen și-l amintește pe Karel așezat lângă ea în cafenea, dârdâind în cămașa lui de mătase albastră, își amintește cum tresărea ori de câte ori se deschidea ușa, dar în același timp avea o privire plină de dorință.

– Da, răspunde ea. Da, înțeleg ce vrei să spui.

– Stătea cocoșat acolo unde stai tu acum, dar prinsese obiceiul să ridice întruna privirea – să se uite la ușă, să se uite la ferestre. Și pe urmă a venit ziua de azi, ne-am certat, fiindcă eu am vrut să ies și el n-a vrut să mă ajute. Și l-am forțat să-mi dezvăluie ce a aflat în toate nopțile alea petrecute cu hârtiile cărora le șoptea ceva.

Helen nu zice nimic. E conștientă că în clipa aceasta se află la hotarul dintre două realități, neștiind încotro s-o apuce: pe de o parte, este o viață care, cu toate că mohorâtă, e mohorâtă pentru că așa a hotărât ea. De cealaltă parte, se află tărâmuri nesfârșite de întuneric și teamă, pentru care nu a primit nicio hartă care s-o ghideze. Din lumânare pică ceară în vasul ei din sticlă albastră. Ceaiul s-a răcit. Helen rostește:

– Zi înainte!

– Sunt niște chestii destul de vagi… Am o memorie groaznică! Dar știu că m-a luat de mână și mi-a spus:

„Hoffman avea dreptate, să știi, așa bătrân și țăcănit cum era“! În tot timpul acesta ochii lui scrutau încăperea, cu un fel de privire înspăimântată și plină de dorință. Mi-a zis că existau o mulțime de povești despre ea în Europa și în Orientul Mijlociu, că întotdeauna erau la fel: o femeie în haine închise la culoare, pe care o întrezărești cu coada ochiului, dispărând atunci când întorci capul. Melmoth Martora, care cutreieră pământul până ce obosește și picioarele-i sângerează – în unele țări există obiceiul să i se lase afară un scaun, în caz că se întâmplă să treacă pe acolo. Este mereu singură și-și dorește un tovarăș, așa că merge prin închisori, prin spitale de nebuni, prin case care au ars și prin șanțurile în care dorm tot felul de amărâți… Și șoptește, și îngână ceva, și întotdeauna îți știe numele. Sau te urmărește pe cărare ori pe stradă, în întuneric, ori vine noaptea și se așază la capul patului tău, așteaptă… Poți să-ți imaginezi senzația, să simți că se lasă salteaua și că se mișcă așternuturile? Când își îndreaptă privirea spre tine e ca și cum te-ar fi vegheat întreaga ta viață, ca și cum nu ți-ar ști numai fiecare faptă, ci și fiecare gând, fiecare taină rușinoasă, fiecare gest secret de cruzime… Vai, Helen, te-ai înfiorat! Nu-ți face griji, suntem doar două copile care spun povești de groază la gura sobei…

Dar e imposibil să nu te întorci încetișor, ca să te uiți, rușinat de propria spaimă, la fereastră, ca să te asiguri că e bine încuiată.

Helen îi răspunde:

– Dar, dacă i-a urmărit toată viața lor – a vegheat întruna de când erau copii –, asta înseamnă că oamenii ăștia sunt condamnați? Nu mai au nicio speranță?

– M-am uitat pe dovezi, se încruntă Thea, arătând spre hârtiile de pe masă, și nu cred că e cazul chiar de „unora le este hărăzită eterna și dulcea fericire, altora le este scris întunericul în nesfârșire“, cum zice Blake. Uneori, este văzută o singură dată și apoi nu se mai arată deloc… Deși, normal, după ce ai văzut-o o dată, îți petreci toată viața căutând-o pe fiecare stradă întunecată, în fiecare umbră, și ai grijă să nu mai calci strâmb cu nimic.

– Deci presupun că, până la urmă, avem liberul-arbitru.

Helen se uită din nou: fereastra e bine închisă, iar pe pervaz e o stăncuță care ciocănește în geam.

– Din păcate. Întotdeauna am fost de părere că ar fi chiar relaxant să-mi fie viața organizată de soartă. Dacă era scris să mă părăsească așa Karel, dacă-mi era dat să îmbătrânesc și să mă îmbolnăvesc, atunci n-are niciun sens să mă revolt împotriva situației și să caut vreun vinovat.

– Și-atunci? Și-atunci, când stă pe marginea patului tău sau te așteaptă pe scări în toiul nopții? Ce face?

– În toate legendele, în toate mărturiile, se petrece mereu același lucru. Întinde brațele spre tine și spune: „Ia-mă de mână… Sunt atât de singură!“ Nu-i așa c-ar fi teribil de tentant dacă ai simți că nicicând nu-ți va mai oferi cineva mâna, nu-i așa c-ar fi tentant s-o iei pe ea de mână și să mergi oriunde te-ar conduce? Alții, ca Hoffman, presupun, își dau duhul pe loc… Îmi întinzi, te rog, sticla aia? Mă descurc și fără pahar.

Așază sticla în poală, pentru că-i e prea greu s-o ridice.

Acum Helen își dă seama că nu e în stare să ridice privirea spre fereastră (cu toate că, dacă ai întreba-o, n-ar ști să-ți spună ce crede că o urmărește de dincolo de geam).

– Și vine doar după cei mai ticăloși dintre noi… după oamenii care nu mai au nicio șansă la izbăvire?

– Nu cred, răspunde Thea. E o poveste aici, în hârtiile lui Karel, despre apariția lui Melmoth într-o închisoare. Dar pușcăriașa nu făcuse nimic rău, nu purta povara vinovăției… Însă, chiar și așa, Melmoth o urmărea.

– Atunci, înseamnă că nimeni nu e în siguranță?

– Nimeni, cred, dintre cei care pot fi tentați – chiar și numai pentru că se simt singuri – să o ia de mână…

Thea, moșmondind cu greu, pune sticla pe masă. Picături de vin se scurg pe gâtul sticlei.

– Așadar, Karel mi-a povestit toate astea azi-noapte, zicându-mi că e conștient că sunt doar născociri, dar n-a reușit să mă păcălească: mi-am dat seama că era speriat și în același timp entuziasmat în mod straniu. Pe urmă am băut, pe mine m-a amețit alcoolul, apoi a mai venit cineva… Aș putea s-o jur și în fața unui tribunal: cineva îmbrăcat în negru, care a ajuns la ușă sau care era de mult aici. Uite… e un pahar în plus, vezi? Trei pahare, trei scaune…

E tulburată: capul ei leonin îi cade pe pumnii slabi, pe jumătate încleștați. Helen se ridică în picioare și își face de lucru la masă: strânge ceștile, șterge cu o cârpă inelele roșietice lăsate pe mobilă de paharele cu vin. Când se întoarce, Thea și-a venit în fire... atât cât își poate veni în fire în ultima vreme.

– Țin minte foarte bine cum Karel vorbea încetișor și blând, calm, ca și cum ar fi stat de vorbă cu un prieten vechi… Țin minte că mi s-a făcut foarte somn: era ca și cum aș fi pășit într-o piscină cu apă călduță. Apoi, dragă Helen, n-am mai fost conștientă de nimic până ai venit tu și ai găsit de cuviință ca tocmai mie, femeie fragilă, să-mi arzi o palmă zdravănă.

Râde, ceea ce-i permite și lui Helen să izbucnească în râs și să răspundă:

– Da, îmi pare rău pentru treaba aia. Nu sunt chiar bunele maniere învățate de la mama.

Se așază din nou la masă și o studiază în grabă pe Thea, strângându-și ușor mâinile.

– Poate că a venit după Karel, spune ea, pentru că este o idee atât de caraghioasă (Karel Pražan, cu mâna în mâna legendarei Melmoth Martora, hălăduind prin ținuturile Coroanei Boemiei, în eleganții lui pantofi din piele întoarsă, maronie!), dar și pentru că această variantă ar fi infinit preferabilă situației în care el și-ar fi părăsit, pur și simplu, iubita.

– Ah, clar, clar! răspunde Thea.

S-a îmbujorat de la vin și arată mai bine.

– Cel mai probabil asta s-a întâmplat. Nici n-a fost nevoie să-l urmărească prea mult până să îl prindă cu un păcat.

Se oprește, devine brusc serioasă și zice:

– Haide, ai deja o parte din documentul Hoffman. Poți să iei și restul.

Umblă stângace prin hârtiile aflate cel mai aproape de ea: niște fotocopii după o carte.

– Lasă-mi-le doar pe astea, nu am terminat de citit. Dar poți să le iei pe restul… Îți dai seama că vreau să scap de ele din casă!

Helen se ridică în picioare și, atingându-i ușor umărul în trecere, începe să strângă caietele și documentele împrăștiate pe masă. Din fericire, scrisul lui Karel este foarte ordonat – de fapt, aproape straniu de ordonat: dă senzația că este opera unui student care a muncit fără nicio plăcere, mânat doar de teama unui eșec. Sunt câteva extrase, fotocopiate din manuscrise din secolul al XVII-lea, în germană și în franceză. Sunt articole decupate din ziare, din *Daily Express* din 1953. Mai este și o foaie de sine stătătoare, dactilografiată, cu titlul *Melmoth Martora: Surse principale*, de care Helen este atrasă imediat.

– Ai văzut asta? întreabă ea și îi pune foaia în fața Theei, la lumina lumânării aproape consumate, ca să o poată citi împreună:

# Melmoth Martora: Surse principale

Dr. Karel Pražan, februarie 2017

1. *Balada de la Wheal Biding* [culeasă în 1921 de Cecil Sharpe, Cornwall]

   O femeie cu picioarele însângerate este văzută „veghind și de-a pururi așteptând“ de singurul miner care a supraviețuit prăbușirii minei de cupru Wheal Biding, din 1823 (NOTĂ: de consultat Hansard??)
2. *Der Schimmelreiter (Călărețul de pe Calul Alb)* [Theodor Storm (1888)]

   Este de presupus că acest *Călăreț* este o variantă a lui Melmoth (Bărbat?, nu călătorește pe jos etc.)
3. *Scrisoarea de la Sir David Ellerby către soția sa Elizabeth* [29 septembrie 1637, originalul în Arhivele National Trust, Marea Britanie].

   Relatare convingătoare, chiar dacă este obținută la mâna a doua (comparație utilă cu Foxe: vezi Ridley, Hooper et al.!!!)
4. *Documentul Hoffman* [J.A. Hoffman (2017): colecția personală a lui K. Pražan]

   Este necesară o detaliere ulterioară.
5. *Melmoth Pribeagul* [C.R. Maturin (1820)]

   Melmoth apare ca bărbat (diferă elemente-cheie, incl. pact faustian/ nimic legat de calitatea de martor).

   NOTĂ: sărăcia autorului, izolarea etc. – relevante?? C.R. Maturin l-a întâlnit în persoană pe Martor? Posibil, chiar probabil. De consultat scrisori, opere postume etc.????)
6. *Čarodějnice v Zeleném Lese (Vrăjitoarea din Pădurea Verde)* [Janáček (1899)]

   Operă neterminată, în care este descrisă o vrăjitoare care trăiește în pădurile din Moravia și spionează copiii bolnavi. Nu a fost niciodată pusă în scenă

   (NOTĂ: de consultat jurnale etc.)

7. „Mărturia lui Fărănume și a lui Hassan“, în *Jurnalele de la Cairo ale Annei Marney, 1931* (colecția de Scriitură Feminină Virago, 1985, ed. C. Callil)

Este necesară o detaliere ulterioară.

– Este necesară o detaliere ulterioară, spune Helen, încruntându-se și adăugând, mânată nu de dispreț, ci de afecțiune: Ce aiureală mai e și asta – surse principale! –, o operă care n-a avut succes, un cântec popular, un roman de care n-a auzit nimeni?

– Veghează, de-a pururea așteptând, fredonează Thea pe un ton grav, cum ar fi făcut un cântăreț de balade din Cornwall, iar apoi izbucnește și ea în râs. Dar poate că, totuși, a pus mâna pe el, Helen, ce zici? A intrat pe fereastră cu picioarele-i însângerate și l-a luat pe sus, să-l ducă la o mină de cositor.

Râsul i se îneacă brusc și ea adaugă:

– În fine. Sper că-l aduce înapoi. Uite ce e, Helen: mi-e rău.

– E și normal să te simți rău, răspunde Helen grăbită. Trebuie să mergi la culcare.

– Nu pot să mă așez în pat fără Karel.

Helen își privește cu atenție prietena.

– Ai încercat?

Thea se bosumflă. Nu-i stă bine deloc.

– Dar nu vreau să încerc. De ce să încerc? N-ar fi trebuit să mă părăsească! N-ar trebui să fiu singură!

Helen, cu mișcări rapide și nonșalante (ar fi fost tare urât să o lase pe Thea să sufere umilința de a cere ajutor, când ea fusese întotdeauna cea care îi ajuta pe ceilalți) strânge hârtiile și caietele, ia sticla de vin, stinge lumânarea.

– Dacă tot sunt aici, îi spune ea, ce-ar fi să vezi până unde poți merge?

Pe pervaz sunt trei stăncuțe. Nimic ciudat – nimic straniu în privirea lor albastră, atentă –, însă ea are senzația, în timp ce se ridică și traversează încăperea, că cei șase ochi albaștri o urmăresc.

– Doar ca să vedem câte poți face singură, continuă Helen, pentru ca apoi să știi de ce fel de ajutor ai nevoie. Privește-o ca pe o serie de dovezi!

Thea se îmbunează.

– Bine.

Se ridică, iar scaunul cu rotile se dă înapoi. Stă în picioare. Îi spune lui Helen:

– Dă-mi brațul!

– Nu, vine răspunsul prompt. Sprijină-te de masă, de spătarul scaunelor!

– Atunci, măcar adu-mi alea, arată cu mâna spre un teanc de hârtii ce poartă titlul *Mărturia lui Fărănume și a lui Hassan.* Nu-i așa că poveștile cu fantome sunt cele mai bune pentru a fi citite înainte de culcare?

După ce face vreo douăzeci de pași ezitanți, Thea ajunge pe pat. Tremură din cauza efortului și i s-a cam tăiat răsuflarea, dar e tare mândră că a reușit.

Helen îngenunchează lângă pat și-i scoate papucii.

– Dacă poți să te bagi în pat, poți să te și ridici din el.

În atmosfera dintre ele se simte tensiune, însă Helen nu are de gând să-și lase prietena să cedeze în fața senzației de neputință. Dar își dă seama că-i va fi imposibil să se ridice singură din pat. Pune manuscrisul pe servanta din lemn de stejar de lângă pat.

– Trebuie să-mi aduci medicamentele, îi zice Thea moșmondind la cordonul capotului, la pledul răvășit.

Îi dă instrucțiuni rapid, spunându-i ce cutie să aducă, ce sticlă.

Apoi Helen e singură o clipă în bucătăria goală. Dacă închide ochii, își poate derula prin fața ochilor amintirea serilor petrecute aici, în care a mâncat un pic, a băut și mai puțin, dar și-a permis să simtă o plăcere și o bucurie pe care nu le merita. Cum era posibil ca aceste lucruri să se fi pierdut: cum era posibil să fi plecat Karel, s-o fi văduvit pe Thea de iubirea și de compania lui? Când se întoarce cu un pahar cu apă și o farfurioară cu tablete, vede că Thea a reușit să se strecoare sub pled. Și-a șters rujul, sclipirea verzuie de pe pleoape. E îmbujorată și obosită, ca un copil epuizat. Citește deja documentul (Helen se apleacă în față și citește: „Altan Sakir, tatăl lui, era croitor…“).

– Mulțumesc, rostește Thea, recunoscătoare și rușinată.

– Am să mai vin mâine-seară. Sau mai curând, dacă ai nevoie de mine.

Se oprește o clipă, apoi, cu o sfială atentă, continuă:

– Dacă ți se pare că ai nevoie de ajutor, îl putem găsi, sunt sigură.

Mâna Theei zăbovește pe copertă. A scos atelele care îi susțineau încheietura, iar pielea de acolo este foarte sensibilă. Helen o atinge.

– Somn ușor! O să închid ușa ca să nu intre Melmoth.

Thea izbucnește în râs și se preface că-i este frică.

Înainte să plece spre casă, Helen își pune în tașcă restul documentului lui Josef Hoffman, simțind că trebuia să-l

urmărească pe băiețelul acela mohorât și antipatic până la final. Apoi, cu un sentiment plăcut și ghiduș, ca și cum ar comite o fărădelege, ia caietul în care Karel a transcris, cu scrisul lui straniu de ordonat, o scrisoare trimisă de un om pe nume Ellerby soției lui, Elizabeth. Stăncuțele de la fereastră au dispărut; tot mai ninge. Din camera Theei se aude răsuflarea ușoară a cuiva care doarme. Helen Franklin stinge lumina și pleacă. În Piața Orașului Vechi domnește liniștea: doar Maestrul Jan Hus, așteptându-și flăcările martiriului, nu poate închide ochii nicio clipă. Dar… nu, poate că nu este Jan Hus. Dacă ești un martor atent, observi, ascunsă în curtea din care iese acum Helen, o siluetă în negru: așteaptă răbdătoare, veghează răbdătoare.

A doua zi nu o trezește un zgomot, ci o senzație. Desprinzându-se din semimoartea somnului, devine conștientă de salteaua aspră care îi atinge umărul, fesele, de lumina care trece prin pleoapele ei închise, ajutând-o să vadă delicata lor rețea de vinișoare. Se trezește, zăbovind asupra amintirilor pe care trebuie să le pună în ordine înainte de a începe o nouă zi: Thea în scaunul ei; părul deschis la culoare, răvășit pe spătar; acea unică lumină ce strălucea în întuneric, deasupra ușii; zăpada viscolită sub pașii ei. Conștientizează o neliniște diferită de obișnuita tulburare din fiecare dimineață, provocată de gândul că este încă în viață; acum o neliniștește ceva mult mai concret. I se face pielea de găină: se simte dintr-odată alertă, trează, ca și cum ar fi fost azvârlită într-o apă rece ca gheața. Nu poate deschide ochii – pleoapele îi sunt împovărate de griji – și are senzația că nu e singură. A venit, gândește ea amețită. A venit după mine. Apoi se scutură brusc, ca să se trezească, și în același timp își mai ostoiește neliniștea – om în toată firea, să-și lase coșmarurile s-o urmărească și dincolo de răsărit! Deschide ochii pe jumătate, zâmbindu-și, și descoperă că, într-adevăr, nu e singură.

Pe scaunul micuț de la biroul ei stă o femeie în negru. Lumina puternică dinspre est o învăluie într-un nor de ceață strălucitoare, ca și cum ea însăși ar fi sursa luminii: imaginea e neclară, dar în același timp se văd suficient de bine mătasea neagră drapată pe o coapsă, mișcarea unei mâini albe. Lui Helen inima îi bate tot mai tare – o simte cum se mișcă, simte cum valvele se deschid și se închid alarmate, simte cursul agitat al sângelui. Apoi femeia vorbește:

– Nici nu-i de mirare că arăți atât de rău, nu? N-ai știut despre Melmotka, nu? N-ai știut, tocmai ai aflat și acum crezi că vine. Ha! Englezoaică prostovană! Chiar crezi c-ar veni după tine?

De fapt, nu era mătase cea care se drapa pe silueta femeii, ci banalul halat al Albínei Horáková – fără îndoială negru, dar croit dintr-un material ieftin, care (Helen se ridică în fund) miroase rău de tot a carne gătită.

– Uită-te aici! rostește Albína.

Are câteva foi de hârtie în mână – le ține la distanță de un braț –, se uită încruntată la manuscrisul copiat în grabă.

– „Sir David Ellerby către soția sa“, citește ea, cu disprețul acela deosebit pe care îl dovedește mereu pentru engleză, a cărei folosire consideră că ar trebui limitată la insulița amărâtă de unde vine. „Adevărat îți istorisesc ce i s-a întâmplat soțului tău…“ Ha, ha! Mincinos mai mare nici c-am pomenit.

– Cum îți permiți? rostește Helen.

E recunoscătoare că indignarea a trezit-o complet. Albína, măreață, ridică din umeri. Astfel, broșa cu granate de la pieptul ei sclipește.

– Ah, nu mă băga în seamă! Sunt doar o bătrână băgăcioasă, nu? Voiam să stăm de vorbă.

– Cum îndrăznești să-mi deschizi geanta?! o întreabă Helen, care nu se lasă dezarmată. Nu sunt hârtiile tale, nu ai niciun drept să le citești.

– Dar nici ale tale nu sunt. Nu ești soția omului acestuia, nu? Nu ești soția nimănui, slavă Domnului! Ha!

E clar că ideea o amuză teribil, căci începe să râdă. Chicotește ca un copil încântat, iar râsul ei ar fi putut fi contagios, dacă nu i s-ar fi prelins puțină salivă din loc în loc, de unde îi lipsește câte un dinte.

– Ce știi tu despre Melmoth… despre Melmotka?

Helen e conștientă că e invidioasă, ca și cum legenda i-ar fi aparținut ei, nu ar fi fost un lucru aflat la îndemâna oricui. Cum îndrăznea femeia asta oribilă – dizgrațioasă, urâtă, mirosind a mâncare stătută și a fum de țigară – să ia parte la povestea ei?

Albína țâțâie, se lovește ușor cu mâinile pe burtă și-i aruncă lui Helen o privire plină de milă.

– Nu ți-a spus nimeni povești când erai mică, nu? Ți-ar fi prins bine. Ar fi putut schimba ceva. Dar acum e prea târziu. Ha! La vârsta ta, nu mai are rost.

Netezește ușor foaia de hârtie din poală.

– Poate e mai bine să nu ai asta. Poate că nu e pentru oameni ca tine, continuă.

– Pune-o înapoi! rostește Helen calmă, spunându-și: *Aș fi preferat să mă trezesc și să-l găsesc aici pe însuși Diavolul bătând din copite*. Pune-o la loc și ieși afară! Lasă-mă să mă îmbrac!

– Mda, bine.

Albína Horáková ridică din nou din umeri, iar Helen o invidiază o clipă pentru obrăznicia ei maiestuoasă, pentru convingerea nestrămutată că ea este net superioară tuturor.

Se ridică în picioare, aruncă documentul pe birou, cu un pufnet disprețuitor, și trece încet, gemând, pe lângă Helen, ieșind pe ușă. Se oprește. Se sprijină de cadrul ușii și, aranjându-și părul cu un gest cochet, vorbește cu un aer ce seamănă teribil de mult cu timiditatea:

– Poimâine e ziua mea. Nouăzeci și unu! Nouăzeci și unu de ani! Cu douăzeci mai mulți decât a promis Dumnezeu!

O clipă timiditatea se transformă în dispreț.

– Tu n-ai să trăiești atât de mult, mică, slabă, urâtă cum ești, Helen, dar eu atâta am trăit, da! Și vreau să ies la cină.

*Chiar sper să nu trăiesc atâta*, își spune Helen.

– Cină?

– Cină, cretino! Vin. Șervete. Nu crezi c-ar trebui să sărbătoresc?

– Unde?

Helen se simte trasă de un val a cărui apropiere nici n-a simțit-o.

Bătrâna face din nou gestul cu care își așază ușor părul vopsit în negru, prin care i se vede sclipirea rozalie a scalpului. Timidă, rostește numele unei cafenele de la malul râului, cu vedere la Teatrul Național.

– Am făcut rezervare! Am dat telefon! Crezi că nu știu să folosesc telefonul?

– Adică vrei să vin și eu? o întreabă Helen uluită.

– Tu, invalida, ălălalt... Veniți!

– Păi… am avut întotdeauna impresia că mă urăști, îi răspunde Helen cu blândețe.

Albína Horáková este siderată.

– N-am urât niciodată pe nimeni! Pe nimeni, nici măcar atunci când poate ar fi trebuit! Să te urăsc! Ha-ha! Nu-ți fac eu prăjituri? Ce fată caraghioasă!

Nu este întru totul convingătoare – are în ochi o sclipire ce trezește în Helen o lumină similară: își dă seama că ar fi inutil s-o contrazică. Mai mult, ar fi nepoliticos.

– Bine. Însă fără Karel. El o să fie plecat o vreme.

– Plecat, zici tu. L-a luat Melmotka, pun pariu. O să-l pună să meargă până îi sângerează tălpile, până nu mai rămâne nimic din el, o să-i arate Iadul pe care ni l-am făcut singuri.

Se îndreaptă un pic de spate, cu o mișcare ce pare aproape curajoasă: pentru prima oară, Helen își dă seama că probabil

fiecare mişcare a şoldurilor ei strâmbe, a picioarelor umflate, îi provoacă durere.

– Ăsta-i secretul, continuă bătrâna. Asta face ea. Priveşte Iadul pe care ni l-am construit singuri şi continuă să hoinărească prin el.

Îi face semn cu mâna şi porneşte de-a lungul coridorului, târşâindu-şi picioarele către micul ei tărâm întunecat al milieurilor, al păpuşilor şi al lumânărilor lăsate să ardă, până ce mai rămâneau din ele doar nişte cioturi unsuroase.

Se lasă tăcerea, apoi pornesc în acelaşi timp radioul şi televizorul.

Întreaga discuţie i se pare lui Helen atât de amuzantă şi de bizară, încât se trânteşte înapoi pe saltea şi izbucneşte în râs, privind becul ce atârnă direct din tavan.

– În regulă. Ai câştigat, Albína Horáková. O să luăm cina împreună.

*Sir David Ellerby către soția sa, Elizabeth*
*29 septembrie 1637*

Fiind Michaelmas [18] și toate bisericile din Parohie gata pentru sărbătoarea Sfântului Mihail și a Tuturor Îngerilor, mi-am isprăvit Treburile și, după ce am rostuit o după-amiază de odihnă, adevărat îți istorisesc ce i s-a întâmplat Soțului tău, pe a cărui onestitate și bună credință sper că bază vei mai pune încă, după ce vei citi Povestea mea.

S-a întâmplat ca, după ce am ajuns în Lavenham, să-mi priponesc calul ca să bea din troacă și acolo am zărit o biată femeie ce zăcea în fân. Părea că vreun trecător se milostivise de biata ființă, căci avea sub cap o bucată dintr-un balot de lână, ca să nu atingă direct țărâna, ce tare fusese udată de ploaie. În clipa aceea mă aflam singur, după ce reușisem să-mi înstrăinez Bunurile în mod mulțumitor, sper, pentru creditorii noștri, și-l lăsasem în urmă și pe servitorul nostru, Ezra, care dorise ca o vreme să zăbovească în Essex, alături de familie. Când am văzut-o așa pe femeia aceea, am fost liber să-mi satisfac curiozitatea și Datoria de Creștin, să ofer oricărui copil al Domnului mila despre care ni se istorisește în parabola Bunului Samaritean.

Nevăzând niciun alt seamăn prin apropiere cu care să pot sta de vorbă, m-am aplecat spre ea, văzând că este în etate. Veșmintele îi erau aspre și de nenumărate ori cusute, iar femeia nu purta pantofi. Avea bătături groase și picioarele murdare stăteau drept mărturie, am presupus eu, a multor luni în care străbătuse ținutul în lung și în lat, la mila anotimpurilor.

Ținea ochii închiși și aș fi crezut că șade deja alături de Cel în fața căruia trebuie să ne dăm cu toții Socoteala Cea de pe Urmă, dacă nu i-aș fi văzut sângele curgându-i încet prin artere, la vedere fiind, întrucât pielea-i era teribil de subțire. Drept îți mărturisesc, mi-am dorit în clipa aceea să te fi avut lângă mine, să mă fi povățuit cum să-i vorbesc mai bine, căci mă tem că, încercând să aflu dacă îi pot fi de ajutor, am vorbit prea direct. La auzul vocii mele, a deschis ochii. Erau luminoși și mari, de pe figura ei brăzdată de urmele timpului părea că luna mă privește printre ramurile unui copac. Mi-a vorbit, însă vocea îi era doar o șoaptă, așa că a trebuit să mă aplec și mai

mult ca să o aud. Emana un iz nu de boală, ci de zambile ori de flori de iasomie. Am implorat-o să repete ce-a spus. Atunci a grăit „AI VĂZUT-O?“, și-a odihnit mâna pe mâna mea și, înșfăcând-o, a rostit iarăși: „AI VĂZUT-O?“ și mi s-a părut, cu toate că am o șubredă înțelegere a minții femeiești, că vorbea atât cu spaimă, cât și cu iubire, chiar dacă până în clipa aceea nu mai întâlnisem aceste două sentimente împreunate.

Am privit în jur și am văzut piața părăsită, mai erau acolo doar calul meu și doi bărbați ce se sfădeau de zor pentru un balot de lână, pe care unul încerca să-l obțină de la celălalt, cu un șiling mai puțin pe metru decât prețul pieței. I-am spus, așadar, că nu se mai afla nimeni acolo, iar biata făptură a închis ochii și a început să plângă. În clipa aceea mi s-a părut că întregu-i trup a fost scăldat în lacrimi ce curgeau fără încetare. Apoi i-am zărit mâna dreaptă, ce zăbovea pe mănușa mea și era însemnată cu o cicatrice sub forma unei cruci, pielea fiind ridicată mult în relief și cumva zgrunțuroasă. Atunci a rostit: „Sunt singură, deci sunt cu totul singură!“, iar eu i-am răspuns că nu este. Am întrebat-o dacă îi e foame sau sete, gândindu-mă că, atunci când dăm o mână de ajutor copiilor năpăstuiți ai Domnului, într-adevăr Îl ajutăm și pe unicul Său Fiu. Nu mi-a răspuns și am zărit pe buzele ei o culoare nefirească, ce de obicei vestește apropierea morții. Nu-i păcat mai mare în ochii Domnului decât ca orice om, orice creație a sa, oricât ar fi împovărat de păcate, să piară neavând sub căpătâi decât o mână de fân și neavând de băut decât apă de ploaie. Astfel, m-am uitat în jur și zărit-am o lampă în fereastra unui Han, același Han în care locuiesc acum eu însumi. Câștigând o Sumă frumușică în urma vânzării lucrurilor noastre, am găsit de cuviință să împărtășesc norocul cu care am fost noi binecuvântați în vremea din urmă și am hotărât să iau acea biată făptură și să o cazez la Han, rugând hangiul ca, în schimbul unei recompense generoase, să-i ofere îngrijirea pe care nu putem decât spera s-o primim cu toții atunci când ni se apropie sfârșitul.

Așadar, am purtat-o pe brațe până la han, faptă îndeplinită fără efort, căci nu era mai trupeșă decât micul nostru Jessamy, și mi s-a părut că nu era mai grea decât oasele unui pui pe care îl mâncasem, învelite într-un șervet. Hangiul era unul dintre acei oameni mânați mai mult de arginți decât de conștiință și, după ce a exclamat în prima clipă că în niciun caz nu are loc pentru o asemenea făptură amărâtă, a putut fi convins, cu o sumă potrivită de bani, să-i găsească femeii o Cameră, cam goală, dar curată, așa încât am lăsat-o pe un pat de scânduri, în grija unei slujnicuțe, a cărei fire duioasă mi-a fost dovedită în clipa în care am văzut-o îngrijind biata bătrână, întinzându-i

picioarele în fața focului și ridicându-i capul, ca să bea un pic de lapte. Fiind eu însumi obosit până peste poate, m-am retras, însă doar după ce am cerut să fie adus un preot, pentru ca ea să se poată ridica la Ceruri încrezătoare în izbăvirea ei. Am dormit o vreme, cu toate că nu m-am putut odihni pe îndelete, căci m-au frământat cuvintele bătrânei, „AI VĂZUT-O?“, și în somn mi s-a părut că, într-adevăr, chiar o văzusem, cu toate că nu știam cine era EA și nici nu-mi dădeam seama de ce tremuram la gândul că EA s-ar fi putut afla la mine în iatac.

La scurtă vreme după aceea, când mare parte din noapte trecuse, însă nu venise încă ziua, m-au trezit niște bătăi în ușă. Am deschis, găsindu-i în prag pe hangiu și pe slujnica cea tânără, care era fiica lui. Aveau cu ei o lumânare. M-au rugat să merg la femeie, căci nu voise-n ruptul capului să stea de vorbă cu preotul, însă insista ca eu să merg să-i vorbesc. Îți mărturisesc drept, m-a incomodat această întrerupere a odihnei, dar, după cum atât de bine știi, eu sunt mânat de curiozitate și m-am gândit că astfel aș putea afla povestea femeii și tot ce i se întâmplase. Cu gândul acesta m-am înveșmântat și am dat zor spre camera ei, unde am găsit-o pe bătrână în straie curate, odihnindu-se pe o pernă, cu ochii și mai luminoși, datorită lumânărilor pe care le adusese hangiul în încăpere. M-a întâmpinat din prima clipită cu multă căldură și m-a întrebat cum mă numesc, iar apoi m-a binecuvântat. Numele ei, mi-a mai, era Alice Benet și trecuseră o sută de ani de când se născuse, la optzeci de kilometri de unde ne aflam atunci, într-un sătuc din Essex, Brentwood. Mi-a spus că-i mai era lăsată o singură zi de trăit pe-acest Pământ și că nu voia să părăsească lumea fără a-mi mărturisi mie marele ei păcat. Am întrebat-o despre ce păcat era vorba și mi-a răspuns: „Păcatul de a nu-mi fi dăruit trupul spre a fi mistuit“. Și a început să plângă, implorând-o apoi pe fiica hangiului să facă focul, căci îi era teribil de frig, iar apoi să plece, pentru ca eu să-i pot auzi Spovedania, pe care avea s-o rostească doar în fața mea:

Această Spovedanie o aștern acum pe hârtie și știu că va fi citită de tine cu scepticism, Elizabeth, sau chiar cu groază. Totuși, trebuie s-o pun pe hârtie. Este ca și cum aș fi fost condamnat și întins pe roată, iar oasele mi s-ar frânge sub greutatea lucrurilor auzite, așa că trebuie să scap de povară, altminteri, voi pieri odată cu bătrâna.

Numele ei, după cum mi-a spus, era Alice Benet și se născuse în Brentwood, în 1537, era fiica unui măcelar, dar nu a unuia de rând, căci bărbatul era mult mai educat decât semenii săi, iar, ca religie, era disident anglican [19], ținea Scriptura după

Ioan în limba comună și-și învățase fiii și fiicele alfabetul ca să poată citi și ei aceeași Scriptură, imnuri religioase și pamflete. Alice însăși, demonstrând o putere de înțelegere și o inteligență ce nu stau în firea sexului ei (cu excepția ta, bineînțeles, Elizabeth), a reușit încă de la cea mai fragedă vârstă să egaleze și să depășească orice preot în cunoașterea Scripturii. În cel de-al optsprezecelea an de viață, când era lăudată în întreaga parohie pentru frumusețea, modestia și virtutea ei, asupra ținutului s-a așternut o umbră, umbra aceea despre care am citit noi amândoi de atâtea ori în lucrările domnului Foxe. Și s-a așternut cel mai mare întuneric asupra familiei Benet și a întregii religii protestante, mai mult decât oricând, căci urcase Maria Tudor pe tron. Iar bărbatul, tatăl ei, n-a avut înțelepciunea de a-și ascunde preferința pentru reforma religioasă și a continuat să predice pe drumuri și la răscruci, fără a chibzui la siguranța soției ori a copiilor săi, și a scăpat de mai multe ori fără a fi arestat, doar fiindcă era iute de picior și cunoștea ascunzătorile bune din sat pe care oamenii Reginei nu le știau.

Dar s-a întâmplat ca Alice Benet să aibă grijă de mama ei, care se îmbolnăvise, atunci când oamenii Reginei, anunțați de prezența lor în sat de catolici, le-au bătut la ușă și au poruncit, agresivi și obraznici, să fie lăsați înăuntru. Alice, cuminte și sfioasă în toate, i-a salutat pe bărbați, ținând în mâini o cofiță din lut cu care îi dădea mamei ei să bea și pe care ar fi putut-o azvârli cu putere în capul bărbaților ce puseseră mâna pe ea, dar nu a făcut-o, pentru a se putea bucura de fructele bogate ale Spiritului. Încă stând în coridorul casei, având sub ochi dormitorul mamei ei, unul dintre oamenii Reginei a interogat-o, întrebând-o unde se afla tatăl ei, întrebând-o despre religia lor și, nu în ultimul rând, dacă ea credea în religia pe care Maiestatea Sa le-o impunea supușilor săi. Alice a răspuns că nu, exprimându-se simplu, în cuvintele lui Martin Luther: căuta izbăvirea doar prin credință, nu prin zornăit de monede în cuferele Bisericii de la Roma. Scoși din fire de răspunsul ei, oamenii Reginei au înșfăcat o lumânare și au trecut-o pe deasupra mâinii ei, sub forma unei cruci, de mai multe ori, până ce pielea s-a umplut de bășici și tendoanele au pârâit. Însă fata nu a țipat și nici nu a cedat în fața poruncilor de a alege calea lașității, de a renunța la conștiința și la sufletul ei. Tatăl ei lipsind de acasă și mama fiind din cale-afară de suferindă, fata a fost trimisă în temniță și ținută acolo într-o stare în care nu m-ar lăsa inima să țin nici măcar un porc, căci era atâta umezeală, încât o dureau încheieturile, ca pe bătrâni, nu avea unde să-și așeze fruntea pentru a se odihni, nu avea ce să mănânce, nu avea cum să afle dacă soarele era pe cer sau

dacă era noapte. Un preot, care primise sarcina de a întoarce toate teritoriile Angliei la acea credință apostată de care fuseseră atât de curând salvate, a catehizat-o prin amenințare. I s-a cerut să participe la slujba în limba latină și să consimtă să-și renege credința protestantă, ba chiar să-i denunțe pe alți tovarăși ai ei întru credință, ca și ei să poată fi arestați, să poată fi condamnați. Din tot ce i se întâmplase, lucrul acesta îi repugna cel mai tare, să trebuiască să renunțe la Biblia din limba comună, căci i se părea semnul și simbolul propriei minți, că ea putea pătrunde singură înțelesul Scripturii, fără intervenția unui simplu om, căruia, spunea ea, nu îi datora nici loialitate și nici prea mult respect. OARE PROPRIA MINTE NU ÎI APARȚINEA EI? PROPRIUL SUFLET NU ERA AL EI? Lucrurile acestea mi le-a povestit bătrâna, plângând și jelindu-se. În cele din urmă, nereușind să o convingă să-și renege credința, s-a hotărât să fie condamnată la moarte, fiind arsă pe rug în mijlocul orașului, alături de alți patru oameni care dăduseră dovadă de același curaj. Preotul, când a vizitat-o pentru cea din urmă oară, a făcut un semn spre mâna ei și spre crucea arsă pe ea, rugând-o să se gândească la durerea îndurată, la mirosul rănii, să încerce să-și imagineze cu cât mai puternică avea să fie durerea ce va să vină, cum aveau s-o mistuie flăcările, de la tălpile goale în sus, până ce întregul ei trup nu avea să mai fie decât un mănunchi de bețe, și cum capul ei avea să fie încă devorat de flăcări, ea avea să rămână conștientă, avea să poată privi și vedea cu propriii ochi cum flăcările îi înghit pielea. Însă ea nu a cedat, i-a spus preotului că mai bine îndură flăcările câteva ore decât să fie condamnată pe veci.

Atât de multe poți crede, Elizabeth, căci atât de multe ai citit în scrierile domnului Foxe, dar mai am și altele cu care să-ți pun la încercare răbdarea și credința în integritatea mea. Căci, în noaptea care urma să-i fie ultima pe acest Pământ, Alice Benet, închisă în celula ei mizerabilă, care, după cum și-o amintea, era atât de mică, încât nu avea loc să se întindă pe podea, și care nu avea în pereți nicio despicătură și nicio fereastră prin care să intre lumina, s-a trezit. A simțit în celulă un abur ori un vălătuc de fum, care a speriat-o teribil, căci i s-a părut că pe sub ușă pătrunsese o scăpărare, aprinzând focul în care îi era menit să ardă, cu toate că încă nu sosise ceasul stabilit. Însă nu era nicio flacără, nu se simțea căldură și nici nu se vedea nimic, doar acest vălătuc de fum, care părea la distanță, undeva la orizont, și totuși nu se putea, căci celula era atât de mică. Crezând că spaimele și șocurile trăite în zilele din urmă o făcuseră să-și piardă mințile, fata a închis ochii și și-a

lăsat viața în mâinile Celui pentru care totul este posibil. În vreme ce ea se ruga, celula s-a umplut cu un miros divin, ca de crini sau ca de măceșe, precum cele care creșteau pe gardurile vii din Essex, așa încât, convinsă că harul lui Dumnezeu se pogorâse asupra ei, a deschis ochii. Și a văzut, spre uluirea ei, că nu era singură, căci ceea ce ea crezuse că e doar fum se dezvăluia acum a fi o femeie, în veșminte dintr-un material negru, subțire, cum nu mai văzuse până atunci, iar în celulă bătea acum un vânt aprig, ce-i făcea hainele să fluture. Femeia era înaltă, fiind nevoită să se aplece un pic pentru că ajungea până la tavanul celulei și nu purta bonetă sau pălărie, iar părul îi era liber și părea să se miște și el în bătaia vântului, la fel ca hainele ei. Ființa ei părea în permanentă schimbare, într-o continuă mișcare, așa cum se mișcă flacăra unei lumânări, pielea îi era palidă și, totodată, închisă la culoare, iar ochii, foarte mari, vălureau asemenea cernelii picurate în apă. Avea picioarele goale și parcă mersese printr-o capelă mortuară, căci erau însângerate până la glezne, iar pe pietrele pe care stătuse până atunci se vedeau urme stacojii de sânge. Uluită și teribil de înspăimântată, Alice a țipat, a țipat de trei ori, însă nu a venit nimeni, iar femeia nu s-a mișcat, nici nu a ridicat mâna, nici nu a vorbit, până ce fata a încetat să țipe și a căzut fără simțire la podea. Când s-a trezit, spera cu ardoare să fi fost doar un vis, dar sub cap avea ceva moale și tot ceva moale simțea și pe mână, ca și cum o mângâia cineva. A auzit și sunetul pe care mi l-a descris ca fiind o femeie ce vorbea fără cuvinte, cântecul șoptit al unei mame pentru copilul ei, iar acest murmur, deși era blând și teribil de duios, a străfulgerat-o cu o asemenea groază, încât a rămas nemișcată. Apoi femeia i-a vorbit:

– Copila mea, Alice, iubita mea, cât am jinduit după tine, ochii mei nu s-au desprins de tine o clipă, am sosit, în sfârșit, știai că am să vin!

Atotputernicul a binecuvântat-o pe Alice cu un asemenea curaj, încât ea s-a ridicat, după ce stătuse cu capul în poala femeii, și a spus:

– Nu vă cunosc. Doamnă, spuneți-mi cum vă cheamă!

– Sunt eu, bineînțeles, i-a răspuns ea, Melmoth, care a vegheat asupra ta, da, încă din clipa în care te-ai născut, care te cunoaște așa cum nu te-a mai cunoscut nimeni și care a venit acum ca tu să fii izbăvită de suferința adusă de sentința aceasta!

– Nu, căci nu te cunosc și nici nu ți-am auzit niciodată numele, i-a zis Alice, nu caut izbăvire aici, căci Domnul a făgăduit că cea care Îl cinstește va fi cinstită de El!

– Ah, dar mă cunoști, m-ai cunoscut dintotdeauna, căci eu am fost cea care a vegheat când ai făcut ce nu trebuia să faci, eu am fost cea care a știut când ai gândit ce nu trebuia să gândești și doar eu te iubesc întru totul, cu tot ce este mai ascuns și mai păcătos în sufletul tău!

– Nu, i-a replicat Alice, căci nu ne iubește Tatăl nostru din Ceruri, după al cărui chip am fost făcuți, nu ne cunoaște și nu ne iubește El?

Atunci femeia, căreia ar trebui să-i spunem, cred, Melmoth, a râs, un hohot de râs înfiorător, ca râsul celor care au înnebunit, fiind aruncați în stradă, unde se lasă pradă nebuniei lor, așa cum câinii se lasă pradă poftelor proprii. Apoi Melmoth s-a ridicat și ea în picioare, părând că umple celula cu prezența ei, și într-adevăr, părul, hainele și chiar mirosul ei (mirosea, mi-a spus Alice, precum crinii așezați pe catafalc în jurul unui mort) ajungeau până în cel mai mic colțișor, ca o umbră.

– Am văzut cu ochii mei, i-a spus, care este prețul iubirii lui Dumnezeu și este unul mare, te va lăsa îndatorată, iar datoria aceasta nu o vei plăti cu arginți, ci cu țărâna și cu oasele din care ești făcută!

Apoi această Melmoth s-a întins spre Alice și a luat-o în brațe, o îmbrățișare ca de iubit, iar mirosul ei de crini era atât de puternic, încât părea pestilențial, o duhoare, încât fata a fost cuprinsă de amețeală și nu s-a putut opune, n-a putut să nu-și așeze capul pe pieptul acela pe care flutura veșmântul negru. Și în acea amețeală i-au trecut prin fața ochilor, ca la o paradă, cele mai cumplite torturi, atât de grotești cum, în nevinovăția și milostenia ei, nici nu-și imaginase. Acela a fost momentul în care s-a isprăvit copilăria ei, ca și cum vălul cu care ne naștem toți pe ochi, care ne oprește din a vedea toate nenorocirile săvârșite de om asupra omului, ar fi fost brusc sfâșiat. A văzut doi bărbați, legați la brâu cu lanțuri și tot cu lanțuri prinși de un stâlp de lemn, iar la picioarele lor erau vreascuri. Iar unul îl consola pe celălalt, în vreme ce torța se apropia de rugul lor, îndemnându-l să fie curajos, căci, dacă masa lor de dimineață era amară, cina avea să le fie dulce. Apoi a murit. Însă celălalt, cuprins de groază, nu a ars, nu a fost devorat de flăcări, căci lemnul era verde și-l pârlea încetișor, așa încât în nesfârșita-i durere îi implora pe cei din jur să mai pună lemne pe foc, ca să ardă mai tare și astfel să-și cunoască sfârșitul. I-a implorat și L-a implorat pe Dumnezeu să aibă milă, a strigat: „Mai puneți lemne! Fie-vă milă, domnilor, mai puneți lemne!“ și a trecut așa o jumătate de ceas și bărbatul tot nu a murit, până când, în cele din urmă, un om, fără a se teme pentru propria viață, a luat un cosor și a strâns lemnele în jurul rugului, ca flăcările să

ardă cu o vâlvătaie mai mare, și omul a murit. Apoi a văzut un alt bărbat, mult mai bătrân, legat de un rug la ceas de răsărit, în jur zburau ciocârlani și a început să se strângă o mare mulțime, de parcă ar fi fost la bâlci, veneau cu toții bucuroși, căci există semeni ai noștri ce tânjesc după cruzime, așa cum pribeagul însetat tânjește după apă. Iar bărbatul acesta ardea cu vâlvătaie mare, cu ochii ațintiți spre Ceruri și în tăcere, bătându-se tot timpul cu mâna dreaptă pe piept, până ce palma i-a fost mistuită de flăcări, iar apoi a continuat să se bată cu brațul drept, atât cât mai rămăsese din el, până ce i-a căzut și ultima bucată de carne de pe braț. Apoi a văzut o femeie cu doar câțiva ani mai în vârstă decât ea, care avea prinsă la gât o legătură mică, plângea și implora ca mamei sale să nu i se spună ce avea să se întâmple. Și din nou lemnul era verde, astfel încât flăcările să fie slabe, iar chinul ei, și mai crunt. Într-adevăr, femeia a ars încet, așa încât părea să danseze deasupra vreascurilor, să se unduiască necuviincios în lanțuri, lucru care i-a distrat teribil pe cei care priveau și pe bărbații care au vorbit împotrivă-i, mânați de dorință. În cele din urmă, strigând numele Atotputernicului, s-a aplecat spre flăcări, așa încât legătura de la gât să-i ia foc. Și această legătură, prinsă acolo cu grijă de o tovarășă a ei, era umplută cu praf de pușcă, care s-a aprins și astfel a luat sfârșit părticica din viața acelei femei, care nu era eternă.

Alice vedea și auzea lucrurile acestea aievea, ca și cum s-ar fi aflat la piciorul rugului, martoră a flăcărilor, iar în clipele acelea ceva s-a rupt în ea, toată spaima lumii i-a cuprins sufletul. Apoi Melmoth a grăit:

– Vezi ce te așteaptă? Nu este recompensa potrivită pentru mândria și nebunia ta? Dar nu am să te las să suferi astfel! Am să-ți ofer tovărășia mea și te voi izbăvi de aceste încercări, îmi vei sta alături tot restul zilelor tale, vei vedea ce am văzut și eu, vei auzi ce am auzit și eu și, cu toate astea, nu vei fi tulburată!

Apoi a adăugat, dându-și seama că Alice, înfricoșată cum se afla, nu înțelegea ce îi spune:

– Să nu mă crezi un trimis al Necuratului, căci nu asta sunt. Sunt doar o biată femeie – singură, așa cum și tu ești singură! Condamnată, așa cum și tu ești condamnată! Și atunci, de ce nu am putea să ne petrecem împreună viețile condamnate? Privește ușa, ale cărei zăvoare de oțel nu m-au putut ține departe de tine: nu vrei să pleci de aici cu mine, să călătorim împreună toată viața și să ne căutăm consolarea una în cealaltă?

– Nu știu ce ești, ci doar că mă ispitești, căci, e adevărat, inima mă trădează! i-a răspuns Alice. Și, cu toate acestea,

Mântuitorul nu a șovăit în clipele din urmă, când sudoarea îi era picături de sânge, și n-a cerut ca pocalul amar să treacă de la el. A băut, de dragul celor pe care îi alesese!

– Ah! a exclamat Melmoth și a continuat și mai duios: Atunci, înseamnă că ai fost aleasă?

– E adevărat, sunt aleasă! i-a răspuns Alice.

– Și, odată ce ai fost aleasă, te mai poți rătăci?

– Nu mă pot rătăci, căci înainte de facerea lumii numele meu a fost scris în Cartea Vieții!

– Și numele ți-a fost scris acolo pentru că mâine ai să treci prin flăcări?

– Numele mi-a fost scris acolo doar prin har, nu prin faptele mele.

– Atunci, copilă, a vorbit femeia, nu este oare mândria cea care te îndeamnă spre rug?

– Nu mândria! Ci credința, căci să-mi reneg credința ar fi un păcat!

– Și care ar fi pedeapsa, dacă ar fi să scapi din flăcări?

– Am să cad din mila lui Dumnezeu, pentru lașitatea și păcatul meu.

– Atunci, mâinile tale sunt cele care au construit Tronul Îndurării? a întrebat-o Melmoth.

– Nu, nu mâinile mele!

– Tu ai fost cea care a adus slava pogorârii Domnului printre oameni?

– Nu am făcut nimic… căci nu pot face nimic… Îmi doresc doar promisiunea harului Domnului.

– Și cine cunoaște cel mai bine harul Domnului? a continuat Melmoth.

– Păcătosul, desigur.

– Și cine se bucură cel mai mult de iertare?

– Cea care păcătuiește cel mai mult!

– Atunci, Alice – inima mea, prietena mea! –, nu vrei să cunoști cea mai profundă iubire a Domnului? Nu vrei să păcătuiești mult, ca apoi să fii iertată la fel de mult? Ca, fiind iertată mult, să iubești și mai mult?

Atunci Alice a căzut epuizată de oboseala pe care o simțea în tot trupul, în suflet, în minte, o tulburaseră ororile pe care le văzuse și cele care o așteptau.

Melmoth și-a lipit gura de gura ei și pieptul de pieptul ei, într-o îmbrățișare păgână și castă totodată, și a spus:

– Alice, draga mea, cât am jinduit după tine, cât te-am vegheat, nicio clipă nu te-am pierdut din ochi! Alice, nu-ți încredința carnea focului, ci încredințează-ți sufletul harului lui

Dumnezeu. Poți să ajungi până în profunzimile acelui har… Nu vrei să fii iertată mult, pentru că ai păcătuit mult? Alice! Vino cu mine! Ia-mă de mână, căci am fost teribil de singură!

Toate acestea mi le-a povestit Alice Benet, plângând cu lacrimi grele, cum nu am mai văzut nici măcar un copil plângând, iar apoi nu a mai vrut să grăiască nimic. S-a ridicat de mai multe ori, proptindu-se de pernă, încă slăbită, privind îngrijorată spre fereastră, cu o atenție mânată de pasiune, ca un om care se uită după iubită, ba nu, ca un om care are o datorie mare și se uită după creditor, temându-se că-i va bate la ușă. I-am dat să bea dintr-o cană, iar ea și-a așezat mâna peste a mea, mâna aceea care a fost însemnată cu crucea. Apoi, în cele din urmă, s-a oprit din plâns și mi-a cerut să o las în grija milei lui Dumnezeu. La răsărit, când au cântat cocoșii, ea și-a rostit ultimele cuvinte: „Domnule, fiți cu grijă, ca ochii ei să nu fie ațintiți asupra dumneavoastră, căci singurătatea ei e înfiorătoare și ea n-o va îndura“. Astfel a trecut spre Judecata de Apoi și s-a lăsat tăcerea.

Draga mea Elisabeth, aș vrea să mă întorc la tine mai repede decât te aștepți, căci odihna îmi este tare tulburată și uneori simt că sunt ațintiți asupra mea niște ochi, Ochi ce nu sunt ca ai mei sau ca ai tăi, căci nu îmi văd doar faptele, ci și sufletul însuși, până în cele mai întunecate adâncuri ale sale! Mai sunt cinci zile până atunci, până în clipa în care am să fiu în siguranță lângă tine… Roagă-te la Dumnezeu să nu se întâmple nimic până atunci… Căci sunt sigur… că atunci când las jos penița… și când mă îndrept spre pat… că am să văd… ca și cum ar fi un vălătuc de fum… ce arde undeva, departe… deși, de fapt, încăperea mea e mică… și în jurul meu plutește… foarte dulce… parfumul de crini…

*Iată!* Este seară acum și nu mai ninge: piatra de râu de pe Podul Carol și din Piața Orașului Vechi este strălucitoare și alunecoasă, din când în când mai alunecă cineva și cade. Maestrul Jan Hus, în pelerina-i de iarnă, veghează tăcut asupra mulțimii: te-ai putea gândi, dacă ți-ai lăsa imaginația liberă, că-și amintește cum odinioară purta o pălărie din hârtie, pe care dansau diavoli pictați și că mergea spre locul în care flăcările erau pregătite să-l ardă; dar poate că, totuși, nu face decât să privească șoarecii care înfulecă o cină îndestulătoare din tomberoanele de la picioarele lui. La tonetele decorate cu șiruri de beculețe sclipitoare se vând șunculiță cu os, cartofi prăjiți rotunzi și subțiri ca hârtia; ceasul astronomic bate de șapte ori. În Biblioteca Națională a Republicii Cehe (îți amintești turnul deschis la culoare al clopotniței și nălucile iezuiților care se roagă în strane), Helen Franklin își dă seama că nu e în stare să-și termine treaba. Problema nu e doar că nu vede pe pagina din fața ei o broșură în germană despre primele simptome ale cataractei și orbirii, ci cuvintele de pe urmă ale lui Sir David Ellerby. Problema nu e doar că la o aruncătură de băț de ea se află pupitrul 209, unde Josef Adelmar Hoffman și-a istorisit viața în scris și și-a găsit sfârșitul. Nu este nici măcar (deși, cu siguranță, ai avea dreptate să te gândești și la asta) faptul că undeva, printre oamenii întorși cu spatele spre ea – atâția studenți aplecați cu conștiinciozitate asupra cărților lor –, poate că așteaptă în tăcere Melmoth Martora, făcând mici adnotări pe marginea unui document intitulat *Păcatul lui Helen Franklin*. Nu din aceste motive este Helen palidă, tulburată. Ci dintr-o cu totul altă cauză: e urmărită. În timpul plimbării din dimineața aceea – cu pas rapid, cu scopul bine stabilit de a ajunge la bibliotecă, cu toate documentele legate de legendă și de mit lăsate, cu înțelepciune, acasă – a văzut, la fiecare moment de răgaz oferit de semafoare și la fiecare colț de stradă, o siluetă care se ținea după ea. O siluetă întunecată, subțire, iute – se mișcă în așa fel încât abia reușește să o întrezărească. Se strecoară în spatele trecătorilor, în spatele mașinilor, în spatele chioșcurilor unde se vând bilete de tramvai. Uneori i se pare că silueta aceea cântă, încet de tot, atât de încet, încât este imposibil să deslușească versurile sau dacă persoana care o urmărește cu atâta perseverență este bărbat sau femeie. Uneori i se pare că are un mers cunoscut, pe care aproape că și-l aduce aminte de undeva. Îi stârnește în

suflet un soi de spaimă pe care Melmoth nu a reușit – nu încă – s-o provoace: sentimentul c-ar trebui să-și arunce tașca, hârtiile și s-o ia la sănătoasa. Dar unde s-ar putea duce? Silueta aceea este parcă lipită de ea, ca propria umbră.

N-are rost. E clar, nu poate lucra. Deasupra, copiii din ipsos cască și se holbează la ea. Un custode se ridică în picioare și, cu un mers impozant, traversează biblioteca, încruntându-se spre un băiat care bea dintr-o sticlă de apă și deschide fereastra. Aerul rece, proaspăt, pătrund în încăpere și, odată cu el, vocea cuiva care cântă. Helen tresare ca întotdeauna când aude muzică și nu-i stă în putere s-o oprească. Se apropie noaptea. Își imaginează urmăritorul șezând picior peste picior sub fereastră, cântând, poate așteptând răbdător. Este salvată de continuarea acestor gânduri – de amintirile ce o împresoară ca o maree ce crește, clipocindu-i la picioare – de trei mesaje ce se succed cu repeziciune. Este Thea, chinuindu-se să scrie pe telefon.

*Vino a.*

*Vino acum.*

*Helen vino acum te rog.*

– Karel! exclamă Helen tare și primește din toate părțile priviri nu de reproș, ci amuzate.

*E Karel*, gândește ea, *ori s-a întors acasă, ori l-a luat Melmoth!* Gândul acesta din urmă o binedispune, atât e de absurd. Își adună hârtiile, cântecul de sub fereastră a încetat. *A venit acasă*, își spune ea. *Slavă Domnului!*

Cititorule, martorule, iată ce vezi tu: o femeie atât de banală, încât aproape că e invizibilă. Pretutindeni în jur, întreaga Boemie mustește de viață și strălucește – un șarpe auriu, pictat pe un perete purpuriu, o femeie ce privește uluită o bufniță așezată pe brațul ei, un bărbat în veșminte din mătase verde, care imploră trecătorii să poposească și să bea bere la lumina intimă a veiozelor. Pe pervazurile înalte și pe pragurile caselor stau stăncuțe: teribil de politicoase, dând ușurel din căpșoarele cenușii. Deasupra râului, un stol de lebede zboară către nord. Printre toate acestea, Helen Franklin trece neobservată, dar e mai bine să o privești, privește-o în continuare. Căci în spatele ei (acum s-a oprit să-și aranjeze cureaua de la tașcă) este o siluetă ce-o urmărește, cu gluga închisă la culoare, trasă bine pe cap. De unde te afli, nu poți observa figura ascunsă de umbră, nu poți distinge conturul trupului ascuns de haină. Dar îi simți atenția, ochii ațintiți asupra femeii; nu-ți dai seama dacă intențiile-i sunt bune ori răuvoitoare, dar, în orice caz, nu crezi c-ar fi un gest de bunătate din partea ta s-o iei de braț pe Helen Franklin și s-o conduci înapoi spre bibliotecă?

Casa Theei și a lui Karel e la o distanță de nici zece minute – câteva străzi de-a curmezișul Pieței Orașului Vechi –, dar Helen tot se grăbește. Seara e mereu gălăgie din cauza turiștilor: toată lumea e agitată, fericită. Dintr-un magazin de înghețată răsună o melodie pop și un copil plânge tare, pentru simplul motiv că este mult prea entuziasmat. În ciuda atâtor zgomote, Helen e sigură că aude un fel de ecou al pașilor ei – că, odată cu fiecare pas al ei, cel care o urmărește face și el un pas, că se oprește ori de câte ori se oprește ea. Trece un șir de elevi în vestuțe galbene, ținându-se de mână câte doi, mânați cu multă atenție din spate de câțiva profesori. Blochează cu totul drumul, așa că Helen trebuie să se oprească la poalele treptelor de piatră ale unei biserici. Nu este chiar ceea ce s-ar numi desacralizată, însă Dumnezeu nici nu-și mai petrece prea mult timp acolo. Copiii trec în continuare, cu un aer aproape solemn, ducând casolete din plastic, în care se află mâncare. Peste drum, o femeie în blană privește cu ardoarea unei amante părăsite o casetă cu granate. Începe – reîncepe, ca întotdeauna – să ningă. Mulțimea care așteaptă se împinge în spatele lui Helen, impacientată, vrând parcă să-i grăbească pe cei mici.

Prin amalgamul de conversații în germană, franceză, coreeană, olandeză, ea deslușește clar și cu o strângere de inimă ca de gheață, vocea cuiva care cântă. E joasă și blândă, ar putea fi atât a unui bărbat, cât și a unei femei, iar melodia este una pe care Helen o aude noaptea, în timp ce doarme – pe care se trezește uneori fredonând-o și trebuie s-o înăbușe imediat: „Am visat că locuiam în încăperi din marmură, înalte, nesfârșite, înconjurată de vasali și servitori ce mi se închinau la picioare…“ E caraghioasă, dulce, visătoare, iar asupra lui Helen are efectul unui pumnal înfipt în spate. Se împiedică așa, ca și cum ar fi fost îmbrâncită de cineva, se agață de mâneca unui bărbat care bombăne o înjurătură și o împinge cât colo, crezându-se victimă a unui hoț de buzunare; Helen se îndreaptă de spinare și-și dă seama că nu poate privi în urmă. „Și dintre toți cei ce s-au întâlnit între aceste ziduri“, aude ea și face ochii mari, de mirare, de spaimă. Elevii continuă să vină spre ea, iar acum i se pare că sunt malefici, invocați de cine știe unde pentru a o țintui pe treptele bisericii, în așa fel încât să audă cântecul celui ce o urmărea („…că-n mine erau speranța și mândria…“). Copiii se opresc, își strâng mâinile și mai tare, o privesc toți, pe rând: pe fiecare fețișoară rotofeie se citește o expresie de dezaprobare și dezgust, ca și cum ei ar privi dincolo de haina încinsă cu o curea, dincolo de părul tern, văzând până înlăuntrul ființei ei. Un băiat cu părul închis la culoare și pieptănat spre spate, ca să nu-i intre în ochii negri,

liniștiți, o privește vreme îndelungată și pe figură îi apare o expresie cu subînțeles, lascivă – îi face cu ochiul, încet de tot, fără a zâmbi. Apoi profesorul dă semnalul – încet, reticenți, copiii își îndepărtează privirea; își continuă drumul. „Și am visat că una dintre nobilele-mi gazde“, aude Helen, mai aproape de ea, foarte aproape, parcă îi cântă la ureche. Băiatul brunet se întoarce și-i mai face o dată cu ochiul, apoi privește dincolo de ea, în spate, acolo unde Helen presupune că se află cel care o urmărește și cântă. Băiețelul rânjește, arătându-și toți dinții puternici și ascuțiți, dă din cap ca și cum ar saluta un om pe care îl recunoaște și apoi își continuă drumul. Treptele din spatele lui Helen sunt pline de fluturași pentru un concert, de chitanțe, de șervețele lipicioase în care s-au aflat la un moment dat prăjituri. Helen se împleticește orbește pe trepte, spre ușă, și se năpustește înăuntru. Este o ușă grea, cu inserții din oțel, iar dincolo de ea se află niște draperii de catifea, menite să apere de frig. Miros a bețișoare parfumate ori, poate, a jerbe funerare, ca și cum biserica ar mai fi încă folosită în scopul pentru care a fost construită. O împresoară imediat, cu o rea-voință vădită. Materialul greu se înfășoară în jurul umerilor ei, în jurul picioarelor, se împiedică iar și cade cât e de lungă, ca o credincioasă prosternată pe podeaua din piatră rece. Apoi catifeaua o eliberează și Helen își dă seama că a nimerit la un concert. Așezați pe scaune tapisate cu catifea, femeile și bărbații îmbrăcați în haine de iarnă se întorc când îi aud pașii pe podea și o văd împleticindu-se când trece printre draperii, căzând în patru labe. Apoi își îndepărtează privirea: din bun-simț, dar și pentru că în fața altarului a început să cânte o femeie. Este într-o rochie roz dintr-un nailon atât de apretat, încât foșnește la fiecare mișcare: la tiv și la umeri sunt rozete de un trandafiriu țipător, tivul este destrămat, iar pe dedesubt se văd straturi de jupoane devenite cenușii de prea mult spălat. Helen, încă în genunchi, o vede pe femeie cum dă din cap, cu o demnitate studiată, către pianistul care așteaptă și apoi începe să cânte. Este chiar genul de muzică ce o dezgustă pe Helen cel mai tare: un soi de istericale melodioase. Cântăreața cască o gură cât o șură și tremură. Este teribil de dizgrațios. Ridicându-se încet în picioare și frecându-se unde o doare cel mai rău, Helen se îndreaptă spre un scaun din apropiere. Cântecul e o pedeapsă. A reușit atât de mult timp să evite orice fel de muzică – a luat-o pe o altă stradă decât cea mai la îndemână, ca să ocolească un flașnetar; a învățat care cafenele n-aveau s-o tortureze cu radioul –, încât să fie acum forțată să o asculte este de-a dreptul insuportabil. Lipindu-și mâinile de urechi, să aibă măcar o clipă de liniște, privește în jur și vede suprafața marmorată a oglinzilor argintate de pe tavan și de pe

pereți, tuburile aurite ale orgii, care seamănă cu un stern deschis, printre coaste întrezărindu-se inima. Doi îngeri aflați deasupra cântăreței se privesc cu niște expresii stranii, iar fiecare ține câte un pergament. Muzica se aude din ce în ce mai tare, istericalele sunt tot mai ascuțite… Iar apoi, brusc, grație proniei, se oprește. Cântăreața întinde o mână spre pianist, zâmbind tare dulce. Pianistul face același gest. Fiecare face câte o plecăciune. Urmează niște aplauze sporadice. Lui Helen îi sângerează un genunchi. Își coboară privirea spre el și atunci vede că apare o mână înmănușată și cineva spune:

– *Geht es Ihnen gut?* [20]

Apoi adaugă, cu timiditate:

– Ești bine?

Este o voce de femeie, iar accentul ei nu este nici german și nici englezesc, așa cum nu este nici ceh.

– N-am nimic, răspunde Helen.

Își apasă mâna pe genunchi și nu e surprinsă când vede că palma i se umple de sânge: piciorul îi sângerează prin haine.

– N-am nimic, repetă ea.

– Stai să-ți dau ceva. Uite!

Mâna înmănușată se mișcă, dispare preț de o clipă și apoi se întoarce cu un pachet de șervețele:

– Apasă aici tare, un minut-două. O să se oprească sângerarea.

Helen se uită și vede o femeie cu părul moale, des, lung până în dreptul gulerului. Are o cămașă albă, apretată zdravăn și călcată și la gât poartă o cruce mică din aur, pe un lanț din argint. Zâmbește și este, cred eu, un zâmbet foarte atrăgător – întru câtva ezitant, foarte cald.

– Uneori ți-ai dori să nu vadă nimeni când cazi, știu.

– Draperia a fost de vină.

O clipă teama lui Helen față de omul care o urmărea este înăbușită de indignarea că se făcuse de râs.

– Mi-am prins glezna în ea și am căzut.

Ia un șervețel și și-l lipește de genunchi. Cei din public se află acum în picioare, admiră tavanul, admiră podeaua. Se discută mult despre orgă, la care se spune că a cântat odinioară însuși Mozart. O fetișcană frumușică își aranjează gulerul de blană în fața unei oglinzi aurite și acceptă sărutarea unei prietene.

– Ți-a plăcut muzica?

Femeia cu cămașa albă își așază mâinile înmănușate în poală și o privește pe Helen cu mult calm. Nu pare mișcată de orgă, de oglinzile nenumărate, de îngerii cu aripile împovărate

de penelele din aur. Are aerul cuiva pentru care toate acestea sunt prea familiare pentru a le mai remarca.

– Nu, îi răspunde Helen.

– Întotdeauna mi se pare, spune tânăra, că e puțin… nedemn, cumva.

Își scoate mănușile și Helen observă că nu poartă verighetă.

– Încă îți curge sânge. S-ar putea să ai nevoie de o copcă-două.

Vocea ei, până acum blândă și domoală, devine un pic mai alertă, simțindu-se un soi de obișnuință profesională, dar și un strop de blazare.

– Nu cred, îi răspunde Helen, însă șervețelul din mâna ei e deja îmbibat cu sânge, așa că îi mai dă unul.

– Ai mult de mers în seara asta?

– Nu, din contră. Doar până la Jakubská.

Apoi, vrând să-i demonstreze acestei tinere, încă o copilă, că nu e atât de neajutorată pe cât pare, adaugă:

– Mă duc în vizită la o prietenă.

– Și eu o iau tot în direcția aia.

Femeia se ridică și-și pune la loc mănușile. Sunt dintr-o lâniță gri, delicată, dar le-ar prinde bine o spălare. Are o constituție osoasă, e un pic greoaie și destul de înaltă. Poartă o fustă cu pliuri, ștrampi și pantofi butucănoși. Hainele extrem de sobre și de simple o duc pe Helen cu gândul la faptul că ar putea fi călugăriță.

– Crezi c-am putea merge împreună? adaugă tânăra și se îmbujorează. Doar fiindcă e foarte ușor să cazi când îngheață zăpada, de-asta zic.

Lui Helen îi trece prin cap să refuze, așa cum face mereu, compania astfel oferită. Dar în tot ce rostește femeia – în zâmbetul ei timid, nesigur, în felul în care își oferă ajutorul – există ceva plăcut, atrăgător, un lucru căruia îi e greu să-i reziste. Cineva închide lumina și sclipirea aurie a crucii ei micuțe dispare.

– E foarte amabil din partea ta. Eu sunt Helen, apropo.

– Adaya.

Tânăra își scoate ochelarii, îi șterge, îi pune înapoi pe nas. În spatele lor, ochii ei nu sunt cu nimic ieșiți din comun, cu excepția unei priviri straniu de fixe.

– Crezi că poți să te proptești în ambele picioare?

Sub privirea ei, Helen se simte tânără și destul de caraghioasă. Ar vrea să-i spună: „Dacă ai ști că eu sunt, de obicei, cea care rămâne în picioare în vreme ce alții se împleticesc!“

– Cred că da. N-a curs chiar așa de mult sânge.

– În cazul ăsta… răspunde femeia și îi oferă brațul.

Nu mai pare timidă, ci mai curând de o bunătate născută din experiență. Lui Helen îi vine ideea că nu e călugăriță, ci asistentă medicală, sau, în fine, poate că e o combinație, chemarea fiindu-i insuflată de Atotputernicul.

– În cazul ăsta, ia-mă de braț: mă bucur să-ți țin de urât. Dar mai întâi trebuie să-mi zici dacă te doare genunchiul. Rotula e un os foarte delicat.

*Asistentă, e clar!* Helen se gândește la Thea – la mersul ei nesigur, tremurat, la farfurioarele cu medicamente, la mâinile-i tot mai neîndemânatice. Acceptă o clipă brațul femeii, se ridică în picioare (este, până la urmă, un pic amețită) și apoi îi dă drumul.

– Cred că mă descurc. Dar, dacă mergi oricum în partea aia…

La ușă, femeia dă la o parte draperia grea, cu un mic zâmbet scânteietor, ca și cum ar spune: „Te apăr eu de pericol". Și Helen o crede. Ce pericole ar putea să pândească o femeie care poartă pantofi atât de practici? Își întoarce privirea spre biserica scăldată acum în întuneric – la oglinzile argintate, la îngerii cu papirusurile goale – și vede o stăncuță pe pervazul de afară. Pasărea înclină capul cu eleganta politețe ce le stă în fire tuturor suratelor ei. La rându-i, Helen dă din cap politicos.

Stratul de zăpadă s-a așternut grăbit și gros. Praga pare acum somnoroasă, sub o plapumă de puf, proaspăt spălată. Aglomerația și agitația turiștilor s-au domolit, rămânând doar câteva grupuri de oameni în haine viu colorate, în pragul cafenelelor, iar toți cerșetorii și-au strâns instrumentele de muncă. Adaya – îmbrăcată cu o haină lungă, de un bleumarin ce pare menit să-i sublinieze aerul de asistentă săritoare – o întreabă ezitant, ca și cum nu ar vrea să se bage unde nu-i fierbe oala:

– Stai aici?

– Locuiesc în Praga de aproape douăzeci de ani.

– Și-ți place?

– În momentul în care m-am stabilit aici, mi s-a părut locul cel mai potrivit în care să locuiesc.

Helen își atinge ușor genunchiul, dar sângerarea s-a oprit, de parcă sângele ar fi înghețat deodată.

– Ești fericită?

– Oare e cineva cu adevărat fericit?

– Mda, așa e. Nici Praga nu e chiar un oraș fericit.

Replica asta o surprinde pe Helen, care este obișnuită să simtă că e singura persoană care nu este luată pe sus de veselia

Pragăi, de frumusețea orașului.

– Uite acolo! arată Adaya și face cu mâna înmănușată un semn către râu. Ți-a povestit cineva vreodată despre preotul [21] care a ascultat spovedania Reginei și nu a vrut să-i dezvăluie regelui secretele ei, iar pentru asta a fost torturat zile întregi? Până la urmă, l-au înecat.

– Chiar și așa, răspunde Helen. Măcar s-a ales cu o sanctificare.

– Da, și cu o coroană de stele aurite, cum se spune. Și dincolo, în Piața Venceslau, știi, Jan Palach [22] și-a dat foc în semn de protest. Crezi că el a vrut să moară?

Compania melancolică ce i-a fost oferită îi aduce o alinare stranie. I se pare de-a dreptul odihnitor să fie scutită de obligația de a găsi, în fiecare clopotniță și în fiecare turn din mama tuturor orașelor, motive de uluire și încântare.

– A… uite…!

Adaya se oprește și îi arată, cu vârful pantofului tocit, un loc de pe caldarâm de pe care se curățase zăpada.

– O piatră de încercare.

Helen le știe bine, le-a mai văzut de multe ori sclipind printre pietrele de râu: sunt plăcuțe din aramă, care marchează locurile de unde bărbați, femei și copii au fost smulși din casele lor pentru a fi uciși în lagăre. Se uită. Inscripția e foarte mică și cam tocită, iar Helen nu prea are chef să se aplece ca să citească. Adaya își dă jos ochelarii și citește:

– *Ucis în Theresienstadt, 19 august 1942*. Și avea doar șaisprezece ani. Mă întreb dacă Dumnezeu, când ne-a lăsat să cădem în păcat, și-a imaginat cât de jos aveam să cădem.

– Șaisprezece ani, repetă Helen.

E atât de straniu, îi depășește în asemenea hal puterea de a înțelege, încât nu mai poate rămâne indiferentă. Se apleacă (o doare genunchiul) să citească numele și trage în piept o gură de aer atât de rece, încât are senzația că pe limbă îi apare instantaneu o pojghiță de gheață.

– Te supără genunchiul? o întreabă Adaya și întinde mâna, gata s-o sprijine.

– Nu. Nu, nu-i vorba de asta, am… am mai văzut numele ăsta.

Face un pas înapoi și privește vitrina din spatele pietrei de încercare. E un magazin destul de cochet, cu obloanele trase. Exact cum și l-a imaginat.

– Ah… răspunde companioana ei, ezitând. Ei bine, te-ai oprit și l-ai citit, mai mult nu poate cere nimeni acum. Hai să

mergem mai departe, adaugă ea și îi întinde brațul. Hai să mergem!

Când vine să deschidă ușa, Thea merge pe propriile picioare. E beată, are beția perfect echilibrată a unui băutor cu experiență: volubilă, fără să fie indiscretă, spirituală, fără să fie crudă. Are un capot din brocart stacojiu, cu buzunare și guler verzui, iar o eșarfă verde îi este prinsă neglijent la gât. Pe cap poartă un capișon din catifea, mare, fără formă, cum ar fi purtat poate un paj de pe vremea Tudorilor. În mână, care tremură un pic, un pahar Moser, aurit, plin cu vin; la gât poartă un moldavit verde pe un lanț din argint. Picioarele ei micuțe se conturează albe și firave pe podeaua din lemn de pin; stângul pare cumva întors spre înăuntru, degetele fiind încovrigate înapoi, către talpă. Pare măreață și în același timp neîngrijită – este clar că i-a luat ceva timp și efort să se îmbrace, iar din multe puncte de vedere a eșuat. Cordonul halatului se desface și se vede că pe dedesubt nu are nimic.

– Helen Franklin!

E nevoită să se sprijine de perete ca să-i poată oferi obișnuita îmbrățișare, obișnuitul sărut dublu pe obraji, cu mirosul său de frunze verzi, iar când ea se apleacă Helen privește instinctiv în spatele ei, de-a lungul holului slab luminat, cu vitrina-i din sticlă, căutând din ochi scaunul cu rotile. Îl vede abandonat pe rampă. E răsturnat pe o parte și una dintre roți se învârtește încetișor.

– Și ai venit cu o prietenă?

Aceasta o rostește cu o încruntătură formidabilă, menită să sugereze că nimic nu-i face Theei mai mare plăcere decât un musafir nepoftit.

– Mă numesc Adaya, rostește tânăra femeie. Mă bucur de cunoștință!

Întinde mâna încet, timidă. Helen vede cum observă imediat atelele de culoarea pielii de la încheieturile Theei, cât de instabil sunt prinse. Ochii tinerei, în spatele lentilelor groase, se grăbesc de-a lungul holului și zăresc scaunul răsturnat, rampa cenușie.

– Sunt absolut încântată să te cunosc! îi răspunde Thea. Mă bucur mult c-ai simțit că e-n regulă să vii în vizită. Ați adus ceva de băut? adaugă ea, privindu-și paharul acum gol. De fapt, chiar mă bucur de un pic de companie. Am avut coșmaruri. Sunt o domniță într-un halat vaporos: simt o greutate teribilă pe piept.

– Nu cred c-ar trebui să stai în picioare, îi spune Adaya. N-ar trebui să stai în picioare. Nu vrei să mă iei de braț?

– N-am nevoie de ajutorul tău!

Apoi își pierde echilibrul, caută cu mâna un sprijin și dă peste brațul oferit de Adaya.

– Doar băutura e de vină, să știi, mai spune, lăsându-se condusă de-a lungul coridorului.

Capișonul de catifea a căzut pe un covoraș. Helen îl ridică și-l pune pe vitrina de sticlă.

– Înțeleg.

– Un Tokaj foarte bun, apropo.

– N-am băut niciodată.

– Nu? Ce păcat! Am să-ți dau o sticlă.

Apoi Thea observă ciorapii stropiți de noroi ai musafirei ei, lăsați și strânși la gleznă, haina ponosită, iar pe sub ea, fusta groasă și materialul simplu al bluzei.

– Dar cu ce Dumnezeu ești îmbrăcată? Extraordinară combinație! Helen, unde ai găsit-o pe această tânără?

Helen le privește cu atenție. Adaya – cu acea stranie îmbinare între ezitare și pricepere de profesionistă, care este atât de atrăgătoare – reușește s-o așeze pe Thea într-un fotoliu, după care bate din palme satisfăcută, ca după o însărcinare dusă la capăt cu succes, și zâmbește. Un moment, pare foarte tânără. Situația ar amuza-o pe Helen, dacă nu ar mai vedea, cu ochii minții, sclipind lângă vârful pantofului Adayei piatra de încercare fixată în trotuar și numele scris acolo.

– Am căzut, spune ea. Am căzut și m-am lovit la genunchi, iar Adaya s-a întâmplat să fie acolo și să mă vadă. Asta-i tot.

– Unde? Unde ai căzut? Nu-mi vine să cred.

– La un concert din capela cu oglinzi, îi răspunde Adaya. O știi? A fost Dvořák, „Cântec către Lună“ [23].

– Un concert… Helen? Dvořák? Acum chiar sunt sigură că râdeți de mine, bătrână și dependentă de bunătatea prietenilor mei cum mă aflu. Hai, fiți serioase!

– Trebuie să mă așez, îi răspunde Helen. Thea, putem măcar să aprindem lumina?

– Luminați-ne, sigur că da!

Apoi încăperea este din nou caldă și luminoasă, aproape așa cum a fost dintotdeauna: pereții albi sunt ascunși de afișe, schițe, tablouri și goblenuri adunate o viață întreagă. Masa Ercol pe covorul stacojiu; cele două fotolii așezate unul lângă altul, dintre care unul e gol. Cu toate acestea, atmosfera este aceea a unei case neîngrijite – crinul păcii dintr-un vas de porțelan a rămas prea multă vreme neudat, sunt peste tot împrăștiate farfurii cu mese singuratice pentru o persoană, mâncate doar pe jumătate. Thea și-a scos peruca de avocat din

cutie, iar acum biata perucă stă ghemuită, de parcă ar fi înspăimântată, sub un scaun. Pe masă este un vraf de cărți și hârtii: un document ce poartă titlul *Mărturia lui Fărănume și a lui Hassan*; un carnet dictando pe care se vede titlul, scris de mâna tremurătoare a Theei, *Melmoth – Dovezi pentru Acuzare*; o carte cartonată, legată în pânză, pe al cărei cotor scrie *Melmoth Pribeagul*.

– Cum te mai descurci? o întreabă Helen pe tonul rezervat, care i se pare cel mai potrivit pentru a menaja orgoliul Theei.

– Nu sunt îmbrăcată? Nu sunt hrănită?

– Arăți minunat. Dar, chiar și așa – face un gest către o ceașcă de ceai pe care s-a strâns un strat de mucegai –, mă întreb dacă nu ți-ar prinde bine o mână de ajutor din când în când. Eu, de exemplu, am fost tare recunoscătoare că mi-a ieșit în cale Adaya astăzi.

Își freacă demonstrativ genunchiul.

– Ai atrofie musculară și neuropatie periferică.

Adaya și-a scos mănușile și haina și acum o privește cu atenție pe Thea. Un ceas din oțel este prins cu un ac deasupra pieptului ei îngust. Vorbește cu multă blândețe, dar și cu autoritate. Acum e aproape imposibil să-și amintească vechiul ei ton și atitudinea timidă.

– Nu poți călca pe partea stângă și-ți afectează echilibrul. Ai depus actele să primești ajutor social?

Helen vede că Thea ar vrea să fie indignată, dar e prea obosită – au obosit-o costumația îndrăzneață și absurdă, drumul până la ușă, vinul Tokaj în paharul cu margini aurite –, așa că se sprijină de spătarul fotoliului și parcă îmbătrânește cu zece ani într-o clipită.

– Ca să fiu sinceră, spune ea, nu știu ce să fac.

Nu-i stă deloc în fire un asemenea moment de înfrângere. Helen își amintește imediat mesajele care au adus-o aici: „Helen, vino acum!“

– Ce s-a întâmplat? E vorba de Karel?

Pe figura prietenei ei apare expresia unui copil care suferă, așa că Helen încearcă să facă o glumă s-o înveselească:

– A pus Melmoth mâna pe el până la urmă? L-a luat pe sus și dus a fost?

Închide ochii și în spatele pleoapelor vede o femeie – înaltă, severă, tăcută – care îl conduce pe Karel Pražan, ținându-l de mână: de-a lungul malului Vltavei, poate, ori la mulți kilometri distanță deja, în nord, până ce Vltava se întâlnește cu Elba. Până ajung la Wittenberg, Magdeburg și Hamburg, în vreme ce picioarele bărbatului sângerează în șosetele de lână.

Thea se uită repede la musafira nepoftită, care rostește, fără ca în inflexiunea vocii să i se ghicească surprinderea sau curiozitatea:

– Melmoth.

– E doar o joacă de-a povestea cu care ne distrăm noi, îi răspunde Thea. Nu-ți face griji! Dar ia loc, te rog. Îmi dai o senzație ciudată. Nu, dragă Helen. Se pare că până la urmă nu este vina lui Melmoth. Se pare că doar eu sunt vinovată.

Bagă mâna în buzunar – gestul presupune ceva efort, iar Helen și Adaya se uită în altă parte o clipă – și scoate o carte poștală. E sfâșiată la mijloc cam vreo doi centimetri, ca și cum ar fi încercat să o rupă, dar a părăsit-o puterea. I-o întinde lui Helen. Este o vedere ieftină și e clar că n-a fost aleasă cu gândul la destinatară: o halbă de bere, foarte prost desenată, cocoțată printre turnurile cetății. A fost expediată din Praga.

– Citește-o! o îndeamnă Thea, așa că Helen o citește: „Sunt la aeroport. Nu știu unde mă duc, dar am plecat. Îmi pare rău. Totul s-a schimbat acum. Eu nu mai sunt cine am fost, tu nu mai ești cine ai fost. Multă vreme am crezut că EA vine după mine, dar n-au fost decât simple umbre. Îmi pare rău. Te-am iubit."

– Vei observa, nu mă îndoiesc, fiind pasionată de limbi străine, timpul la care a folosit verbul.

Vitejia Theei în fața înfrângerii o emoționează pe Helen până la lacrimi. Lacrimi pe care și le stăvilește, așa cum s-a învățat de atâta vreme.

– „Te-am iubit", îmi scrie el. Asta este, relațiile se mai și destramă, nu? Toate lucrurile se îndreaptă spre entropie. Când ne-am cunoscut, mi-am spus: „Sunt cu cincisprezece ani mai mare decât el. N-o să dureze". Dar, Helen – curajul pare să o părăsească –, poate că el a plecat, însă eu sunt tot aici și ce-am să mă fac cu toată dragostea asta?

– Poate ar fi mai bine să nu mai bei, răspunde Adaya, uitându-se la mâna Theei, care a pornit spre sticla cu vin.

– Bine, copilă dragă. Bine.

Helen privește uluită cum Thea, cea mai puțin ascultătoare femeie din lume, renunță la sticla cu vin și-și așază mâinile în poală.

– Îmi pare rău, rostește Helen.

Ce altceva ar mai fi de spus? Karel a plecat, Thea a rămas singură, ei îi pare rău: acestea sunt faptele.

– Și mie îmi pare rău! Și mie!

Thea începe să plângă, iar Adaya o privește cu atenție. Parcă s-a molipsit și ea de lacrimi, stând atât de aproape: li se vede sclipirea în spatele ochelarilor. Apoi se ridică și strânge ceștile

de cafea cu mucegai, farfuriile pe care cojile de pâine au început să se usuce și să se răsucească.

– Crezi, rostește Thea, întorcându-se spre Helen, că, dacă a plecat de-adevăratelea, dacă nu se mai întoarce niciodată, n-o să-l mai iubesc nici eu?

– Probabil că nu.

– Nu. Probabil că nu. Atunci – se șterge la nas pe mâneca din brocart –, poate c-o să vină Melmoth să mă ia, nu? Crezi că s-ar descurca să împingă un scaun cu rotile?

– Mă gândesc că da, îi răspunde Helen.

Cui o verde i s-ar putea părea un pic distrasă, un pic cam rece. Adevărul este că gândurile-i sunt în altă parte. Certurile între iubiți n-o interesează câtuși de puțin, nici măcar când este vorba despre prietenii ei: a trecut atât timp de când a lăsat în urmă acea parte a propriei vieți, încât este ca și cum i-ar cere să se entuziasmeze față de giumbușlucurile unor copii care se joacă în grădină. Ține la Thea, ține la Karel, nu le dorește răul – e emoționată de lacrimile Theei, de oboseala ei, și speră că bărbatul are să se întoarcă. Dar ce înseamnă asta, în comparație cu omul care o urmărește și ai cărui pași i se pare – chiar și acum, în timp ce Adaya toarnă un pahar cu apă pe crinul păcii muribund –, că îi aude pe coridor? Ce înseamnă, în comparație cu ceea ce a văzut pe piatra de încercare de pe stradă? Ce înseamnă, în comparație cu propria vinovăție, care o împovărează atât de tare și care într-o bună zi îi va frânge spatele?

– Are dreptate, să știi, rostește Helen, făcând un gest spre Adaya, care acum s-a dus în bucătărie, cu aerul preocupat și mulțumit al unei femei pentru care bucătăriile străinilor reprezintă un teritoriu familiar. Ar trebui să vorbești cu cei de la asistența socială ori să angajezi o infirmieră. Mă întreb dacă n-am putea s-o rugăm chiar pe Adaya…

– N-am nevoie de pomană și nu-mi trebuie angajați!

Thea e jignită.

– Chiar și așa, ai nevoie de un pic de ajutor. Spre exemplu, ar trebui să-ți prinzi mai strâns cordonul.

Zâmbește, ca pentru a-i arăta că nu e nimic răutăcios în cuvintele ei, și se apleacă lângă scaunul Theei ca să-i lege cordonul. Simte un miros pe care îl recunoaște: un trup nespălat, cumva stătut, pentru că nu a mai fost folosit de mult. Asta invocă o amintire pe care Helen o înăbușă imediat.

– Așa, bine. Cum facem s-o întrebăm? continuă Thea, privind-o pe Adaya, care s-a întors cu o cârpă și șterge masa, șterge servanta. Pare un soi de infirmieră… Poate știe ea pe cineva.

– Chiar pare asistentă sau infirmieră, nu?

Helen își atinge genunchiul prin ruptura din pantaloni. Pielea i s-a legat la loc, formând o cojiță.

– La început, m-am gândit că poate e călugăriță. Ce-ar fi s-o întrebăm direct?

Ce-ar fi s-o întrebe direct? E tare curioasă de acceptarea aceasta placidă a prezenței femeii, ca și cum ar fi fost așteptată de la bun început. Adaya dispare cu cârpa, se întoarce fără ea și se așază lângă Thea. Pune mâinile în poală.

– La ce oră îți iei de obicei medicamentele?

Lentilele ochelarilor sunt aburite, a spălat ceva cu apă fierbinte. Thea îi aruncă lui Helen o privire grăbită, siderată – ce treabă are ea? –, dar răspunde:

– De obicei le iau la masa de seară, altfel mi se face rău.

– Și ai mâncat?

– Nu vreau să mănânc.

– Chiar cred că ar trebui să mănânci, să știi.

Din nou, privirea siderată a Theei către Helen – din nou, răspunsul docil.

– Aș putea să mănânc un pic de pâine prăjită.

În clipa aceea femeia ezită și-și coboară ochii spre mâinile pe care le ține împreunate în poală. E ca și cum presupusul ei interes profesional față de ele două – față de atrofia musculară, față de genunchiul care are nevoie de copci, față de necesitatea de a lua medicamente cu mâncare – a dispărut, iar ea și-a dat seama că s-a băgat cu forța în viața unor străine. Lui Helen i se face milă de ea. E tânără și nesigură de propriile forțe, nu voise decât să fie amabilă.

– Cred c-ar fi o idee bună, rostește ea și ridică din sprâncene spre Thea, ca și cum ar fi întrebat-o fără cuvinte „De ce nu? De ce să n-o lași să te ajute?"

Însă Theei nu-i stă în fire să accepte ajutor fără a încerca să echilibreze balanța. Privește, cu un dispreț binevoitor, ciorapii stropiți cu noroi ai Adayei, pantofii scâlciați, crucea ieftină, din aur de pe lanțul de argint.

– Am impresia că nu ți-ar strica ceva de muncă.

Adaya ridică privirea și Helen vede că se îmbujorează de plăcere. Pentru prima dată, îi dă prin minte că e posibil ca și tânăra să se simtă singură.

– Ai vrea să rămân? Am deja de lucru, însă mai am timp pentru o slujbă. Da, mi-ar plăcea foarte mult.

– Bine, atunci! exclamă Thea triumfătoare (dar mâna dreaptă îi este încleștată pe cartea poștală). Bine, atunci! Așa o să facem. Jugul îți va fi blând, iar povara ușoară. Două felii de

pâine prăjită cu miere, te rog, și tot Naproxenul pe care îl poate suporta constituția mea.

Adaya se ridică fără o vorbă – și mai vioaie, și mai în largul ei – și se întoarce în bucătărie. De-acolo se aud sunetele liniștitoare ale unui ceainic umplut, al unui cuțit pe tocător.

– Bine, atunci, rostește și Helen.

E ușurată. Acum, că fusese găsit un ajutor, și chiar unul mult mai competent decât ce-ar fi putut ea să ofere, o poate privi pe Thea din nou așa cum o privise mereu: ca pe o prietenă.

– Îmi pare atât de rău, mai spune ea. Pentru Karel… Pentru toate astea.

Face un gest în care include întreaga încăpere. Cu toată ordinea făcută de Adaya, camera pare mohorâtă, pe jumătate goală, ca vitrina unui magazin care a dat faliment.

– Mda, asta e.

Curajul o părăsește din nou pe Thea: îndreaptă cartea poștală, netezind-o stângace cu degetul mare.

– Există și lucruri mai rele, adaugă ea.

În absența Adayei, se pot întoarce la subiectul zilei. Thea face semn din cap către documentele de pe masă. Se schimbă la față: are din nou acea expresie răutăcioasă, deloc plăcută, pe care o avusese Karel când îi arătase prima oară dosarul din piele uzată, cu monograma lui aurită.

– Ce-ai citit? Ai citit *Documentul Hoffman*? A fost un băiețel înfiorător de crud, nu?

– Doar prima parte. (Vede din nou în fața ochilor piatra de încercare.) În dimineața asta am citit scrisoarea lui Sir David Ellerby.

– Doamne Dumnezeule! Cum a fost și aia! exclamă Thea cutremurându-se. N-o să mai țin niciodată crini în casă.

– Cu toate că nu poate fi decât o legendă... cu toate că e doar ceva scornit din teamă, din zvonuri și din vinovăție, nu-i așa că aproape ai impresia că într-o bună zi vei ridica ochii și-o vei vedea acolo? (Helen aude din nou pașii omului care o urmărește.)

– Ieri-seară, după ce ai plecat, am adormit citind povestea lui Fărănume și a lui Hassan. Când m-am trezit, era trei dimineața și nu se vedea nicio lumină afară, nici măcar becul din curte, în cameră era la fel de întuneric când aveam ochii deschiși ca atunci când îi țineam închiși. Dar puteam să bag mâna în foc că simt o mișcare în colțul încăperii – cumva foarte departe, prea departe, ca și cum nu ar fi fost lângă perete, ci dincolo de el, în spatele peretelui –, o mișcare ca a unui roi de muște sau ca a umbrei de sub un copac.

În bucătărie, Adaya începe să cânte.

– Partea mai ciudată este că n-am simțit doar spaimă. Îmi doream să fie ceva acolo, îmi doream să mă aștepte ceva… Crezi că poți jindui după ceva care te sperie de moarte?

Helen cumpănește cu grijă întrebarea, așa cum cumpănește totul.

– Uneori cred că o emoție puternică nu e niciodată departe de toate celelalte feluri de emoții. Cel mai bine este să le eviți cu totul, dacă poți.

Adaya se întoarce cu o farfurie. Miroase a miere și a unt topit; într-un ceainic e un ceai plăcut parfumat. A mai adus și un pumn de pastile de diferite dimensiuni, într-o cutie de plastic specială. Le așază pe masă, lângă vraful de cărți și documente. Împinge o foaie de hârtie care plutește spre podea. Tânăra se apleacă s-o ridice.

– *Melmoth Martora: Surse Principale?*

Helen și Thea se simt rușinate sub privirea blândă, întrebătoare, ațintită asupra lor de dincolo de ochelarii tinerei femei.

– Facem o… Facem o cercetare, atâta tot.

În tonul Theei se simte ușoara aroganță a omului un pic stânjenit.

– A, da. Melmoth. Toată lumea știe despre ea, le răspunde Adaya imperturbabilă.

– Noi n-am știut, îi răspunde Thea. Am aflat de curând.

– Știm, bineînțeles, intervine Helen, că e doar o legendă.

– Ah! îi răspunde Adaya cu un zâmbet în care se citește o ușoară tachinare. Nu vă imaginați că vă privește? Poate că aveți conștiința imaculată. Acum, Thea, te rog să mănânci!

Helen se ridică. E obosită. Simte o durere surdă în genunchi.

– Trebuie să plec. Dar ne vedem mâine, cred… Thea, ai primit cumva un telefon de la Albína Horáková?

Thea izbucnește în râs.

O adevărată convocare regală. Cina și apoi – Domnul să te aibă în paza lui, Helen, păgână cum ești! – la operă.

Ține cuibărită în palme o ceașcă cu ceai, care tremură pe farfuriuță.

Adaya o studiază pe Helen.

– Nu-ți place muzica?

– Mi-a plăcut la un moment dat.

E inutil să se apuce să explice și la fel de zadarnic să protesteze. Albína Horáková este, a învățat ea în timp, la fel de neclintită precum Cetatea din Praga. Își încheie haina.

– Thea, să vin mâine…? Ai să fii în regulă?

Adaya și Thea răspund într-un glas:

– A, sigur că da. Sigur că da, totul va fi în regulă acum.

Tânăra stă lângă scaunul Theei. Din ceainicul pe care îl are în mână se ridică aburi. Lumina veiozei strălucește în părul ei bogat și în coama arămie a Theei. În halatul din brocart verde nu arată fragilă și răpusă de boală, ci mai curând ca o regină care are un curtean nou.

Mergând spre casă, Helen ascultă cu grijă, încercând să audă ecoul pașilor urmăritorului ei, însă nu se mai aude. Distinge doar foșnetul zăpezii, care nu a fost încă măturată de pe toate străduțele și aleile? Poate. Dar Helen e aproape hotărâtă să considere apariția acelei tinere competente, timide, cu ciorapii ei groși, maronii, finalul acelui subiect. Gata cu visele tulburătoare, gata cu stăncuțele cu ochi albaștri și cu felul în care acestea îi făceau cu ochiul, gata cu elevii care o privesc lung pe stradă. Josef Hoffman a murit, pur și simplu, așa cum mor toți oamenii. Karel Pražan a dat bir cu fugiții, așa cum fac mulți bărbați. Dar în timp ce urcă treptele spre apartamentul ei, acceptând umilă durerea suplimentară (durerea binemeritată) din genunchiul ce-i zvâcnește, Helen se gândește la numele de pe piatra de încercare. Cu siguranță, Melmoth Martora poate fi categorisită drept o poveste de speriat copiii, dar nu toate lucrurile pot fi expediate cu atâta ușurință. Mai rămân două ore din ziua aceasta, iar ea e hotărâtă să le dedice fragmentului rămas din manuscrisul lui Josef Hoffman.

În apartament domnește liniștea. Nu se vede lumina de la televizor, nici nu se aude vreo bombăneală dinspre camera Albínei Horáková. Nici măcar nu se simte aroma de mosc a bețigașelor parfumate, arse în farfurioare, pentru a ascunde mirosul de țigară. Dar Albína și-a făcut de lucru, se vede, căci pe patul lui Helen (îți amintești salteaua goală de sub becul fără abajur) se află o grămăjoară de material vaporos, închis la culoare. Este o rochie foarte veche, foarte delicată, gata-gata să se destrame la o simplă atingere: este brodată cu frunze de ferigă și cu mici păsări din pietricele colorate. Tot acolo se mai află și un șal din cașmir, care duhnește a camfor. O pereche de pantofi cu catarame și un pumn de granate, aruncate neglijent, strălucind cu sclipiri sângerii. N-o așteaptă niciun bilet. N-are nevoie de nicio explicație. Helen se și imaginează într-o lojă la operă, cu un lornion din aramă, îndreptat spre scenă, iar în spate îi flutură fâșii de pânză incrustată cu pietricele. Începe să râdă. Aude, de undeva de departe, un râs ce pare să-i răspundă, hohote de râs pline de încântare – aproape că par să vină din cutia de carton de sub pat. Apoi Helen trântește pe podea grămăjoara de obiecte strălucitoare, ia *Documentul Hoffman* de pe birou și se așază pe salteaua aspră, punându-se pe citit.

# Documentul Hoffman

Și astfel Praga s-a schimbat, dar nu mai mult (mi s-a părut mie) decât este schimbată o ușă de un strat proaspăt de vopsea. Steaguri roșii, cu o svastică neagră în mijloc au apărut pe clădirile oficiale și băiețeii nemți au crescut în uniforme. Într-o noapte, a luat foc o sinagogă, iar pompierii au lăsat-o să ardă în întregime, însă eu n-am aflat despre asta decât la o bună bucată de vreme după sfârșitul războiului.

Adesea, când treceam prin fața prăvăliei Bayer, auzeam radioul. De fiecare dată mă gândeam la Freddie făcând piruete în încăperea bine încălzită, în vreme ce florile se ofileau în cămin și-l vedeam pe Franz întinzând mâna spre mine prin ușa ce se închidea. De fiecare dată simțeam din nou apăsarea dorinței și a antipatiei.

Într-o seară de ianuarie – era o zi de vineri, știu fără nicio îndoială –, am ajuns acasă de la școală mai târziu. Pe Viktoriastrasse, în spatele geamurilor luminate, se vedeau cetățeni ai Pragăi și soldați ai Reich-ului împărțind prietenește cafea și fursecuri. Stăncuțele se retrăseseră de lângă râu și căutau pervazuri pe care să înnopteze, iar clopotele tramvaielor sunau ca niște zurgălăi de Crăciun. Totul era așa cum fusese întotdeauna și cum avea să fie mereu, însă apoi, când am cotit-o pe strada noastră, l-am văzut pe Polizist Novák în pragul unei prăvălii goale. Își ținea chipiul în mână și plângea. Nu o făcea ca spectacol, părea un gest la fel de intim precum cele mai ascunse gânduri. L-am întrebat:

– Ce s-a întâmplat, Polizist Novák? Ați pierdut ceva?

Mi-am amintit, foarte des îmi aminteam, de moldavitul meu pierdut și am băgat mâna în buzunar, ca și cum l-aș fi simțit acolo.

– Josef parcă te cheamă, nu? Ce înalt ai crescut! Mai să nu te recunosc, mi-a răspuns el.

M-am așezat lângă el pe treaptă. În răsuflarea lui se simțea miros de bere.

– Întotdeauna am încercat să fac cum e drept, a spus el. În ce ne putem încrede, dacă nu în lege?

Nu știam ce să-i răspund, așa că am sperat că nu aștepta niciun răspuns de la mine. A tras ușor de stofa uniformei.

– Dimineața mă trezesc în pielea goală. Sunt și eu om. Dar apoi îmi îmbrac uniforma și astfel sunt legea, legea e tot ce există și legea are dreptate. De când mă știu, mi-am pus toată credința în lege, așa cum nevastă-mea și-o pune în rozariul ei. Pe cine am să slujesc, dacă se dovedește că zeii mei sunt falși, ce va mai rămâne din viața mea?

A continuat așa, vorbind ca un bărbat care trebuie să apeleze la băutură pentru a-și dezlega limba. Existau unele legi, mi-a spus el, de a căror înțelepciune se îndoia.

– Acuma există o listă de lucruri pe care evreii nu au voie să le aibă. Cum ar fi schiurile. Ce rău poate să facă schiatul? Biciclete, aparate de radio, gramofoane și așa mai departe.

Mai mult, nu mai aveau voie să intre în băile publice. Bănuia că era mai bine (știa că evreul e viclean ca o vulpe, iar găinile din coteț trebuie protejate), dar, chiar și așa… A făcut semn cu degetul spre vitrina prăvăliei goale în fața căreia ne aflam. Unul dintre geamuri era crăpat.

– Ăsta e optician. Și un om destul de cumsecade. Dar l-am prins a treia oară venind acasă după ora impusă de starea de asediu, după ce-și făcuse cele cincizeci de lungimi de bazin! I-am spus: „Ai face bine să ai grijă, că altfel dați de belea și tu, și toată familia ta". Parcă am vorbit cu pereții. A continuat să sorteze un teanc de fișe în niște cutii. Apoi, în seara asta, am venit și-am descoperit c-a dispărut toată familia.

L-am întrebat unde se duseseră și mi-a răspuns că probabil undeva unde să fie feriți de belele. Am înțeles în clipa aceea că intelectul lui era ca al meu: încet și prevăzător, ajungând greu la concluzii și cu pași tare mici.

– Tot ce-am știut vreodată, mi-a zis încruntându-se, este că eu sunt legea, iar legea are mereu dreptate. Însă acum mă întreb ce e drept și ce e bun și dacă acestea două sunt unul și același lucru.

Era târziu și eram neliniștit, însă ceva s-a schimbat în mine: era ca și cum, după o viață întreagă în care privisem doar spre propriile picioare ce se târau pe caldarâm, acum mi se lua un văl de pe ochi. Amintiri pe care nici nu știam că le am au început să se deruleze clar în fața ochilor minții mele: am văzut un bărbat ce zăcea în pragul prăvăliei în fața căreia fumau tata și prietenii lui, iar omul avea brațul ridicat și mâna îi atârna pe spate, încheietura i se bălăngănea ca o ramură de copac ruptă de vânt. Am auzit, la un colț de stradă, fiind trimis să iau tutun, un bărbat care plângea fiindcă fiul lui fusese arestat și nu se mai întorsese acasă. Am observat că unii dintre

colegii mei nu mai veneau la școală, plecaseră în vacanță și nu se mai întorseseră. Am auzit soldați tineri, încotoșmănați în paltoane groase, arătând cu degetul spre vecina noastră, Anna, și rostind încet: „Scroafă! Scroafă!“

Ne-am uitat unul la altul. Cred că fiecare a văzut în ochii celuilalt un soi de trezire circumspectă, temătoare. Ningea mai departe, dar zăpada a început să se schimbe. Nu mai era fină și imaculată, ci cădea în câte o pleașcă murdară. Apoi s-a auzit un bubuit puternic de deasupra norilor și am văzut bucăți de hârtie, mii, zeci de mii de bucăți de hârtie aruncate din avioane care zburau deasupra orașului. Novák a ridicat una și a pus-o sub lumina unui felinar. Apoi s-a întors lângă mine, la adăpostul prăvăliei opticianului, și mi-a arătat-o, iar eu am citit: VELKÁ BRITANIE ČESKÉMU NÁRODU – MAREA BRITANIE CĂTRE POPORUL CEH!

– Ce înseamnă? l-am întrebat eu. Ce mai scrie?

Ce avea de-a face Marea Britanie cu noi – un băiețandru și un bărbat în pragul unui magazin din Praga? Novák a clătinat din cap mânios și neîncrezător:

– *Popor ceh! Democrațiile lumii privesc cu admirație și empatie curajoasa voastră luptă împotriva opresiunii!*

Un copil ședea în fund, râzând, în mijlocul unui troian de zăpadă, adunând bucăți de hârtie. Eram opresați? Ne luptam?

– Câteva mici reguli și reglementări, a spus Novák, doar pentru ca oamenii să fie în siguranță… Și gata, se vorbește despre opresiune! Josef, uite ce minciuni! ADEVĂRUL VA TRIUMFA!

L-am privit lung. Toată tulburarea pe care o împărtășiserăm adineaori dispăruse. Acum stătea drept și mândru, ca un soldat tânăr la paradă. În clipa aceea mi-am dat seama că el semăna foarte mult cu tata: o giruetă care se învârtește întruna, întorcându-se cu ușurință la fiecare pală de vânt. M-a luat de guler și m-a zguduit zdravăn și astfel mi-am dat seama că, fiindu-i martor în acel moment de slăbiciune, îl ofensasem.

– Ia mergi acasă, la maică-ta! mi-a spus el.

Așa că mi-am continuat drumul. După ce am străbătut câțiva metri, am avut senzația că se află sub același felinar și că mă privește – însă când m-am întors să mă uit am văzut că îngenunchease în zăpadă. Strângea bucăți de hârtie galbenă și clătina din cap. În momentul acela, lumina de pe stradă s-a estompat și am văzut silueta unei femei la fereastra apartamentului de deasupra prăvăliei opticianului. Era înaltă și înveșmântată într-o rochie neagră, delicată, care flutura ca și cum, într-un fel, vântul bătea și înăuntru. Nu-i vedeam ochii, dar știam, cu un fel de spaimă plină de dorință, că erau ațintiți

asupra mea. M-am gândit la fermierul de pe câmpul de lângă Eger, care lăsa afară un scaun. M-am gândit la Herr Schröder și la felul în care își atingea cicatricea lăsată de șrapnel când îmi povestea despre femeia blestemată.

– Melmoth! am rostit. *Melmoth*!

Și, neputincios, am făcut un pas în față.

Apoi s-au aprins din nou felinarele și am văzut clar ce fusese la fereastră: un biet cuier, pe care opticianul, plecând în mare grabă, lăsase un palton negru elegant.

Drumul spre casă a fost anevoios din cauza zăpezii și pentru că peste tot în jurul meu oamenii se adunau să discute despre fluturașii căzuți din cer. Când am ajuns în dreptul magazinului Bayer, era închis și obloanele erau trase. Dar cineva lăsase pe pervaz una dintre pietrele care se desprind uneori din trotuar, iar aceasta împiedica oblonul să coboare până la capăt. Mi-am lipit fața de fereastră. În magazinul cufundat în întuneric am văzut că harta Boemiei pe care o agățase Frau Bayer fusese vândută, iar în locul ei era o fotografie ce înfățișa un peisaj întunecat, mărginit de apă. O sclipire de lumină venea de la lămpile aprinse în încăperea în care odinioară dansasem și băusem cafea dulce. Am zărit colțul mesei din sufragerie și servanta de stejar pe care se afla radioul, așezat cu grijă pe pânza-i verde. Am văzut câteva lumânări aprinse și o pâine împletită precum coada unei școlărițe. Am văzut un spate întors spre mine și am știut că este Herr Bayer, după felul în care îi creștea părul blond pe ceafă. Am văzut-o pe Frau Bayer stând cu brațele ridicate deasupra lumânărilor și am văzut și pâlpâitul flăcării odată cu fiecare mișcare a ei. Am văzut-o acoperindu-și fața și lăsându-și la vedere doar gura, buzele ce murmurau ceva. Apoi am văzut-o pe Freddie în picioare, lângă mama ei. Nu mai era copila pe care mi-o aminteam noaptea, când mă gândeam la ea: în locul șosetelor albe, purta ciorapi din mătase. Și-a sărutat mama pe frunte, ca și cum ea ar fi fost femeia matură, iar Frau Bayer, o copilă speriată. Apoi l-am văzut pe Franz. I-am văzut capul cu părul deschis la culoare, aproape alb, am văzut cât de mult a crescut în anii ce trecuseră de la momentul în care îmi oferise mâna lui, iar eu o respinsesem. Apoi ușa se închisese.

Am rămas o vreme sprijinit de perete, lângă oblon. Am înțeles ce văzusem: mintea mea, întotdeauna lentă și încețoșată, pricepea acum totul cu o claritate deosebită. Aceștia erau evreii împotriva cărora fusesem întotdeauna avertizat: care, ca printr-o alchimie stranie, erau atât bancheri, cât și comuniști, atât puternici, cât și oropsiți, care vreme de două mii de ani hoinăriseră din loc în loc, pentru că niciun popor nu le suporta prezența? Familia asta? Fata asta, care se îmbufna în

timp ce citea, mama asta, care se urca pe o scară pentru a șterge de praf ramele aurite ale tablourilor și care îmi turnase frișcă în cafea, dintr-o carafă alb cu albastru? Băiatul acesta, care nu-și dorise decât ca eu să-i laud radioul? Am scuturat din cap până a început să mă doară.

În anii scurși de atunci până acum – răstimp în care am cutreierat pe străzile din Berlin, din Londra și din Istanbul, cu picioarele îndurerate și pline de sânge – mi-am permis doar un minut, un minut de mânie îndreptățită și pură. Îi acord acelui băiat prostuț care eram, sprijinit de perete, un moment în care să respingă ceea ce fusese învățat, să se scuture și să scape de mizerabila haină ce-i fusese aruncată pe umeri încă din clipa în care se născuse. Apoi momentul trece, vanitatea și prejudecata câștigă, așa cum au câștigat și în ziua aceea. „Cum trebuie să mai fi râs de mine!“ mi-am spus. Furios și încă uluit, îmi dădeam cu pumnii în cap. Cum trebuie să se mai fi amuzat, atrăgându-mă în casa lor, făcându-mă complice la oribila lor crimă! Nu știam despre ce crimă putea fi vorba, înțelegeam doar că mă făcuseră să mă simt slab, banal și caraghios. Ei ar fi trebuit să fie cei care să se teamă de mine – ei erau demni de dispreț! Ei erau proscrișii! Eu eram neamț, fiu de neamț, sângele meu era cel care făcea pământul acelui ținut mai bogat, nu al lor!

Am tras piatra care ținea oblonul puțin ridicat. Acesta a căzut zgomotos, așa că mi i-am imaginat pe cei din casă ridicându-și ochii de la ritualul lor cu pâine și vin și uitându-se unii la alții speriați. Foarte bine, așa le trebuia! Am pus piatra în buzunar: era un slab înlocuitor al moldavitului, dar am mângâiat-o cu atâta bucurie, de parcă mi-aș fi găsit comoara pierdută. Apoi am mers acasă și am dormit – cum mi-a spus mama când m-am trezit în dimineața următoare – somnul celor virtuoși.

Să te mint, cititorule? Să-mi ispășesc păcatele cu o poveste de felul acesta: că eu, Josef Adelmar Hoffman, m-am trezit din somnul adânc al ignoranței și al rușinii? Să spun că am trăit restul războiului în teamă și indignare, atent la durerea și la disperarea celor din jur? Că am văzut două femei luate pe sus din apartamentul aflat la trei uși pe coridorul nostru, după ce încercaseră să se sinucidă cu otrava menită musculițelor de pe trandafirii de pe terasa lor – că-mi era milă de ele și că știam de ce se temeau atât de tare? Să spun că am intrat în magazinul familiei Bayer și le-am zis cât se poate de calm că în ziua de azi e greu să fii în siguranță și că ar trebui să-și încuie cu mai mare grijă ușile și ferestrele?

Aș vrea să pot! Dar, dacă mint, cineva mă vede, cineva stă martor acum, așa cum a fost martor și atunci – îi simt și acum ochii ațintiți asupra mea –, imperturbabilă, ca întotdeauna. Ce rost are să mint, când pot fi prins atât de repede?

Așa că îmi continui confesiunea, care este aceasta: mi-am văzut de treabă ca și până atunci, cu ochii plecați, având în buzunar bucata aceea de piatră pe care o învârteam și o mângâiam la nesfârșit, ca și cum ar fi fost un obiect sacru. Însă Praga nu și-a continuat viața ca până atunci, pentru că a avut loc o crimă îngrozitoare [24], care a schimbat soarta orașului. Acum evreii purtau Steaua Galbenă a lui David. Uneori le insufla un fel de mândrie sfidătoare (doi băieți evrei, care îmi fuseseră colegi la aritmetică au trecut pe lângă mine pe stradă cu un mers țanțoș și m-au privit drept în ochi), dar de cele mai multe ori le vedeam privirile pierdute, umbrite. La un moment dat, l-am văzut pe Polizist Novák mustrând un bărbat, gesticulând spre reverul acestuia și arătându-i că nu purta însemnul rușinii suficient de vizibil. Apoi Novák m-a privit pe mine în ochi și a înclinat din cap, lucru care m-a îmbărbătat: împărtășisem un moment de slăbiciune, dar nu-l lăsasem să ne doboare.

În anul în care am împlinit șaisprezece ani evreii au început să părăsească Praga. Uneori auzeam camioanele ce treceau din casă în casă, instrucțiuni rostite în germană și acceptate. Mă gândeam cât de ordonat și de politicos se petrecea totul. Într-o dimineață m-am întâlnit cu Polizist Novák în timp ce-și făcea rondul și l-am întrebat ce se întâmpla cu evreii care plecau.

– Merg la Theresienstadt [25], mi-a răspuns el voios.

Părea mai voinic și mai voios ca niciodată, bine hrănit datorită unei slujbe făcute așa cum trebuie.

– E un orășel tare plăcut, de-aia nici nu-i auzi să se plângă: pleacă liniștiți, cu hârtiile și cu bagajele lor. Nu m-aș mira să fie recunoscători că stau toți laolaltă. Cine se aseamănă se adună, nu?

Apoi mi-a arătat ce avea la încheietură:

– Uită-te la ceasul ăsta! Elvețian! Din aur! Nu duc lipsă de lucruri frumoase evreii ăștia. Poți să faci rost de tot felul de chestii pe o nimica toată. Sergentul Svoboda a pus mâna pe un gramofon și cică nevastă-sa nu mai poate de încântare.

Între timp ajunsesem la colțul străzii mele. Era primăvară. Copacii nu înfrunziseră încă, dar erau presărați cu un fel de promoroacă verzuie. Deasupra, firma stacojie a prăvăliei Bayer atârna în suportul ei din metal. Piatra rece din buzunar parcă îmi chema mângâierea. Am atins-o. Din prăvălie răsuna muzică. L-am întrebat:

– Adică iau lucruri de la evrei și după aia le dau gratis?

– Nimic nu-i gratis pe lumea asta, micule Hoffman. Dar, dacă pui întrebările potrivite la locurile potrivite și ai în gând o sumă potrivită, vei fi surprins de ce poți să faci rost.

Muzica a continuat să cânte. Am văzut carcasa rotunjită, din lemn de stejar a radioului lui Franz și Freddie Bayer, am văzut pânza verde de sub el și cele trei valve din sticlă dinăuntru. Cât de frumos era… Cât de departe de orice sperasem eu vreodată să pot avea! Și câtă rușine îmi adusese, cât de mic mă făcuse să mă simt, cât de umilit! Unde era gloria promisă de tata, gloria din sânge și din pământ, din lama de oțel a sabiei Hoffman, care traversase râul Moldau în tancuri de oțel, din inimile băieților în haine de iarnă groase? Frau Bayer stătea pe vine lângă vitrina în care țineau cărțile valoroase. Curăța geamul cu o cârpă îmbibată în oțet, exact ce foloseam și eu când făceam curățenie la noi în magazin. Era mai slabă decât mi-o aminteam eu. Orchestra răsuna și mai tare. Mi l-am imaginat pe Franz stând în picioare lângă radio, cu o mână în buzunar și cu cealaltă dând volumul mai tare, mi-am imaginat-o pe Freddie așezată pe jos, fredonând fermecată. Piatra din buzunar era rece ca gheața. Am rostit:

– Polizist Novák, m-am interesat, ce-ar trebui să fac, dacă aș ști că cineva comite o infracțiune?

Novák a suflat pe ceas și apoi l-a șters cu mâneca.

– Ce pui tu la cale acolo? m-a întrebat.

Am zărit trei stăncuțe pe suportul firmei de la prăvălia Bayer. Ochii lor erau asemenea unor mărgele din sticlă și erau ațintiți asupra mea. Apoi au deschis ciocurile și au strigat întrebător. „De ce?“ au strigat ele: „Cum? Cum? De ce?“ Mi-am îndepărtat privirea.

– N-auziți muzica? Oamenii ăștia au radio și cred că ar fi trebuit confiscat de mult.

– Ce tot vorbești acolo? mi-a răspuns Novák, uitându-se pe geam.

Frau Bayer se îndreptase de spate și-și apăsa ușor mâinile deasupra noadei. Se auzeau viori.

– Asta-i o familie cumsecade de nemți, s-au mutat aici din Hamburg. Am fost la ei în prăvălie, Herr Bayer i-a găsit nevesti-mii o carte pe care și-o dorea mult, că avea coperta frumoasă.

– Eu nu cred că sunt o familie cumsecade, am comentat eu și am observat că acum erau cinci stăncuțe pe firmă. Nu cred că sunt genul de oameni care ar trebui să aibă un aparat de radio.

Novák m-a apucat de umăr și m-a zguduit zdravăn.

– Vorbește ca lumea, băiete! Nu știi că încalci legea la fel de grav și, dacă nu faci nimic, la fel ca atunci când faci ceva?

– Atât am avut de zis, că nu cred că ar trebui să aibă radio. În rest, gândiți-vă singur.

Reușisem să mă sperii singur și asta mă făcuse bădăran.

– Nu sunteți polițist? Mergeți să vă faceți datoria!

Frau Bayer stătea din nou în genunchi, i-am văzut tălpile tocite ale pantofilor. Am simțit că mi se face rău. M-am întors și am fugit spre casă, iar pe tot drumul am fost urmărit de muzică, dar și de strigătele stăncuțelor: „De ce? Cum? De ce?“ Mama mi-a deschis ușa, când am pășit înăuntru mi s-a făcut și mai rău, iar vreme de o săptămână am fost așa de bolnav, încât nu m-am putut ridica din pat.

În noaptea aceea, ca în multe nopți care au urmat, am visat o femeie. Visul începea întotdeauna cu ceva ce ardea într-un colț al încăperii și scotea mult fum, însă fără vreo scăpărare de lumină și fără să emane căldură. Apoi vălătucul de fum devenea tot mai gros și lua forma unei bucăți de mătase neagră, purtată de vânt, și știam că ceea ce vedeam nu era un obiect, ci întruparea unui sentiment de disperare și singurătate, ca și cum gândurile ar fi avut substanță. Apoi, în timp, lucrul acela negru și efemer se transforma în silueta unei femei. Era teribil de înaltă. Uneori era subțire, ca și cum trecerea timpului ar fi slăbit-o, alteori era trupeșă, parcă gata-gata să dea naștere unei noi vieți. Și știam că și acea viață, deși s-ar fi născut goală și mută, m-ar fi hăituit până la capătul lumii. Fața îi era acoperită de părul cenușiu-negru ce mă ducea cu gândul la stăncuțele care mă priviseră de deasupra firmei magazinului Bayer și știam că și femeia aceea mă urmărea cu privirea. Apoi mă trezeam și descopeream cearșafurile ude, pentru că făcusem pe mine ca un copil terifiat de coșmarul avut. Însă ceea ce simțeam nu era ușurare, ci dor. În cea de-a șasea zi am reușit să mănânc ceva și tata mi-a închis nasturii de la paltonul cel nou, ca unui copilaș („Cea mai bună lână, cea mai fină, țesută în nord: de acum familia Hoffman o să aibă parte doar de ce-i mai bun, da?“), și m-a scos să iau o gură de aer curat. Când am ajuns la prăvălia Bayer, m-a luat de umăr și mi-a spus:

– Vezi tu? Oamenii ăștia veniți din Hamburg, cu hainele lor elegante și cu muzica lor? Se pare că tot timpul ăsta ascunseseră că erau evrei. Am aflat de la Polizist Novák: aveau și acte false și tot ce trebuie. Ei bine, au luat-o spre Theresienstadt, cu ceilalți de teapa lor. Până la urmă, cineva tot simte duhoarea de porc, ascultă ce-ți zic!

Tremurând, m-am uitat pe geam. Vitrina cu cărțile valoroase era spartă. O carte cu coperte marmorate zăcea pe jos, cu

cotorul rupt. Am văzut o sticlă de oțet goală și o bucată de pânză albă. L-am rugat să ne întoarcem.

După o lună, cu puțin înainte de ziua de naștere a mamei, i-am sugerat tatei că ar fi fost bucuroasă să primească un radio cadou. Că auzisem că radiourile pot fi cumpărate ieftin, dacă știai unde să cauți – de fapt, chiar Polizist Novák putea ști unde să găsească un asemenea aparat. Dar, când a venit ziua ei, cadoul primit a fost un capot de casă nou, pe care să-l poarte când dădea cu mătura.

Așa că războiul a continuat. Eu nu vorbeam cu nimeni, nu citeam ziarele, treceam strada ca să-l evit pe Novák, nu suportam compania băieților de vârsta mea. Într-o zi, Polizist Novák a intrat la noi în magazin. Adusese o bucată de prăjitură învelită în hârtie și a mâncat-o în timp ce eu ștergeam firimiturile de pe tejghea.

– Cum este în Theresienstadt? l-am abordat eu. Mă întreb uneori.

Nu am adăugat „După ce am făcut ce am făcut", dar cred că a înțeles.

– Nu-ți face griji, tinere Hoffman! Să știi că au mers cei de la Crucea Roșie acolo [26] și știi ce au găsit? Un ditamai terenul de joacă! Săli de clasă și băi amenajate. O bancă. Evreii se plâng că dieta alimentară e prea plictisitoare – prea multe conserve cu sardine. Caraghioși! Dacă mă-ntrebi pe mine, nimic nu e mai bun decât o sardină pe o felie caldă de pâine prăjită. Dar văd că tu ești destul de slăbuț, tinere Hoffman. Nu se poate așa ceva! Ia niște chec cu fructe. Hai să avem grijă unul de altul!

Războiul se apropia de sfârșit și ceva se schimbase în aerul Pragăi. Eu aproape că n-am observat, așa cum de-abia observi instalarea iernii, până într-o dimineață în care te trezești înfrigurat. Odată, când mergeam să cumpăr hârtie de împachetat, am fost îmbrâncit de trei băiețandri cehi. L-am auzit pe unul spunându-le celorlalți:

– Într-una dintre zilele astea o să luăm câte o bâtă și o să gonim nemții de pe pământul nostru!

Din instinct, am pus mâna pe piatra din buzunar. Ce voiau să spună? Cui aparținea pământul acela, dacă nu mie? Într-o seară, în timp ce stăteam întins, nefăcând absolut nimic, am auzit agitație pe stradă. M-am uitat pe geam și am văzut niște bărbați strânși în jurul unei femei în uniformă, smulgându-i chipiul de pe cap. Buclele îi erau prinse bine cu agrafe, sub chipiu, iar bărbații voiau să pună mâinile și pe acestea. Câțiva dintre ei aveau între degete șuvițe de păr subțiri.

Îi strigau printre dinți:

– Curvă! Târfă nazistă!

Apoi au dispărut ca la un semnal și femeia a rămas singură, adăpostindu-se pe pragul unei case, tremurând și încercând să-și pună chipiul. Două femei au trecut strada ca s-o evite. Am tras perdelele. Era mai 1945. Aveam nouăsprezece ani.

Apoi asupra familiei Hoffman s-a așternut întunericul. Eu eram la mine în cameră. Tata făcea contabilitatea și mama era în bucătărie. Am auzit ușile de jos trântindu-se și pe tata urcând scările în grabă, iar când m-am dus la fereastră am văzut cum bezna acoperea orașul, luminile din toate magazinele și toate felinarele stingându-se pe rând. Însă undeva, în depărtare, străluceau alte lumini: erau roșietice și joase, ca o mulțime de mici sori care răsăreau. Am coborât. Mama se uita descumpănită în cuptor.

– S-a stins. Se răcește. Spune-i lui taică-tău! Spune-i lui taică-tău că s-a stins tot!

În noaptea aceea am stat la masă. Nu aveam nici căldură, nici lumină. Tata a ieșit la un moment dat afară, însă ce-a văzut pe stradă l-a făcut să se repeadă imediat înăuntru. Se auzeau niște zgomote, ca și cum s-ar fi construit ceva la doar câțiva metri de casa noastră și, nu știu de ce, m-am gândit la o spânzurătoare. La răsărit a bătut cineva la ușă și, când am deschis, am dat cu ochii de Herr Becker, cu care făceam uneori afaceri. Își smulgea părul din cap și mi-a spus că cehii se întorseseră împotriva nemților, care, până la urmă, nu făcuseră decât să încerce să-i protejeze.

– Au pus mâna pe postul de radio și transmit niște lucruri înfiorătoare, ne temem că viețile ne sunt în pericol! Stai aici! Spune-le și părinților tăi, spune oricui reușești, stați unde sunteți, până o să fim iar în siguranță!

Mai târziu am văzut de la fereastră o baricadă construită în capul străzii noastre și pe Herr Becker apropiindu-se de ea, cu mâinile sus. Oamenii de pe baricadă i-au vorbit multă vreme, pe un ton amabil și prietenos, iar apoi l-au împușcat. Am închis ușa și am revenit lângă părinții mei. Lumânarea arsese până la ultima picătură de ceară.

Nu știu în ce ordine s-au petrecut lucrurile care au urmat: când ne-am dat seama că orașul ardea; când am auzit bombardierele nemțești deasupra Pieței Orașului Vechi; când am văzut o nemțoaică întinsă pe jos, pe stradă, în timp ce niște bărbați se înghesuiau deasupra ei, într-un fel care m-a dus cu gândul la un mușuroi de furnici ce se înfruptă din trupul unui păianjen. În a treia zi, am mâncat tocană de vită, rece, cu

broboane galbene de grăsime. Avea un gust rânced, însă doar asta aveam. În a patra zi, tata a început să aibă frisoane. Tot n-a venit nimeni. Suferința și spaima pe care le înduram nu au creat nicio apropiere între noi. Mama și-a scos toți pantofii, i-a pus pe masă și s-a plâns de șireturile uzate ori a lăudat strălucirea pe care le-o dăduse crema.

– Și cum rămâne cu livrarea de marți? a întrebat ea. Unde duc produsele, dacă omul nu poate să vină la ușă?

Într-o seară, cineva striga sub geamul meu iar și iar, cu regularitatea răbdătoare și neobosită a unui clopot:

– Dumnezeule! Dumnezeule! Dumnezeule! Dumnezeule! Dumnezeule!

După o oră, glasul s-a stins – l-am auzit stingându-se – și apoi, vreme de încă o oră, am auzit un soi de întrebări fără cuvinte, probabil stăncuțele de pe pervaz. Tata le-a luat pe toate ca pe un afront adus numelui Hoffman.

– Șase ani! Am trăit ca un bărbat cu sânge de neamț, pe pământ nemțesc. Asta să fie tot ce primesc? Fiul meu nu va avea parte de nimic mai mult?

A ținut sabia Hoffman lângă el. A început să bea. A rămas beat până la sfârșitul sfârșitului.

Adesea, hălăduind prin apartamentul friguros, amețit de foame și de oboseală, vedeam un stâlp negru de fum – departe, ca și cum s-ar fi aflat la orizont – ce se apropia tot mai mult, până când se ridica din podeaua încăperii în care mă ascundeam cât mai departe de fereastră. De câte ori vedeam acest fum, mă simțeam copleșit de un soi de dorință înspăimântată – ca și cum lucrul pe care mi-l doream cel mai mult era și cel care mă dezgusta cel mai tare. Uneori deslușeam o gură care rânjea, o încheietură, o mână – atunci mă întindeam spre ea și mă trezeam rostind: „Melmoth… Melmoth!".

Au venit după noi în a cincea zi. Am auzit sunetul de sticlă spartă și țin minte că m-am gândit că lustruisem vitrinele cât de bine putusem. Îmi amintesc ce lumină blândă era și cum învăluia totul: draperiile terne de la fereastră, cuverturile mohorâte de pe pat, mâinile mele întinse spre ușă. Îmi amintesc foarte bine pentru că, în cele din urmă, Melmoth nu a venit la mine pe întuneric, ci în lumina dulce a unei dimineți de mai. Într-o clipă eram singur, în următoarea nu mai eram. A fost o schimbare atât de rapidă și de decisivă. Când m-am întins spre ușă, mâna mea nu a atins lemnul ori clanța de alamă, ci pe EA. Spaima și uluirea m-au înmărmurit. Nu puteam face altceva decât să privesc. Avea părul aspru și lung și se mișca încet, vălurit, așa cum se mișcă părul sub apă.

Chipul îi era frumos și înspăimântător: ochii ei erau asemenea unei pete de petrol pe apă – cenușii-albăstrui, oțeliți-albăstrui, culoarea li se schimba neîncetat – și adânciți în orbite. Pielea parcă îi vălurea, ducându-mă cu gândul la umbrele de pe un perete. Într-o clipă era întunecată, în secunda următoare era palidă. Mă privea cu o asemenea implorare în ochi, încât nu puteam vorbi. Apoi a dus un deget la buze – „Nu scoate niciun sunet!“ – și ochii i s-au umplut de lacrimi, care s-au scurs încet de tot pe obrajii ei scobiți. Dincolo de ușă, am auzit-o pe mama țipând și am auzit când a fost înjurată: „Curvă nazistă!“. L-am auzit pe tata bălmăjind ceva și apoi am auzit că-l fac „colaborator“ și „laș“. Mama a strigat „Nu! Nu mă duc! Nu mă duc!“, așa că am făcut din nou un pas spre ușă, dar Melmoth, printre lacrimi, a scos un sunet ce părea mârâitul unui animal pe care nu voiai să-l superi. „Nu mă duc!“ a mai strigat o dată mama și am știut că este luată pe sus. Apoi am auzit râsete și o voce a rostit: „Ce soldat german curajos avem aici, nu-i așa, bătrâne? Ai mai văzut așa ceva? *Heil*, soldat! Ia arată-ne tu care-i poziția!“ Am închis ochii și mi l-am imaginat pe tata ținând sabia Hoffman. L-am văzut făcând fandări și atacând, încurcându-se în degetele-i neputincioase de la mâna dreaptă – mi-am dat seama cât de absurd era și cât de absurd fusese întotdeauna, cât de absurd era totul: sângele, pământul, mândria, numele. Apoi am auzit o explozie mică, însă undeva aproape de tot. „Lasă-l aici!“ a răsunat o voce. „O să primească exact ce merită.“ S-au auzit apoi câteva lovituri, tropotul bocancilor pe trepte și au plecat. Când am deschis ochii, dispăruse și Melmoth. Absența ei era atât de cruntă, încât îi simțeam pierderea ca pe o durere. Ea văzuse ce făcusem – îmi văzuse dorința, resentimentele, invidia, lașitatea – și, cu toate astea, venise după mine. Lacrimi țâșneau din ochii mei ca dintr-o sticlă spartă… Pe cine jeleam – pe mama? Pe tata, pe care îl disprețuisem întotdeauna? Pe Freddie Bayer și lumina care îi poleia în aur puful subțire de deasupra genunchilor… Pe Franz și mâna întinsă de acesta, pe care o ignorasem? Nu știam nici eu. Undeva în camera alăturată tata făcea curățenie. Se auzea sunetul unor obiecte așezate cu grijă unele peste altele, metodic și ordonat. Mă întrebam de ce nu mă strigase deloc. Apoi am simțit un fel de gâlgâit, sunetul scos de un om înfometat atunci când găsește, în sfârșit, mâncare, și nu poate înghiți fără să se înece. „Ce bătrân nenorocit!“ m-am gândit. Cum putea un tată să ascundă mâncarea de propriul copil? Furios, am deschis ușa. Nu era așezat la masă, ci se sprijinea pe ea sau părea să se sprijine… Cu un gest moale, obosit, ca un om venit acasă după o zi lungă de muncă. Apoi s-a aplecat și mai mult și a scos acel gâlgâit

straniu în timp ce se lăsa spre masă – tot mai mult, până când fruntea i s-a lipit de locul în care mama așeza mereu platoul cu friptură. În lumina necruțătoare a dimineții am văzut că între el și mine se întindea un obiect lung, ud. Era tăișul sabiei Hoffman. Era însângerat și pe oțel se vedeau bucățele colorate – de stofă și de sânge, presupun. Izbutise cumva să așeze mânerul sabiei între două scânduri deformate ale mesei și s-o fixeze bine cu niște obiecte grele – cutia de bani, cu care dormea întotdeauna noaptea, calandrul [27] mamei – și se aruncase pe ea, imaginându-și probabil că era un personaj tragic, răpus de soarta-i crudă. Încă nu murise. Din gură îi curgea sânge, amestecat cu încă un lichid. Avea ochii larg deschiși. Apoi greutatea propriului corp l-a tras și mai jos, de-a lungul sabiei, și cred că acela i-a fost sfârșitul, pentru că toată seara am stat cu el la masă și n-a mai scos niciun sunet. În seara următoare, s-a întors mama. Îi luaseră paltonul, pantofii și ciorapii; târâia un picior. Avea mâinile umflate și aspre și a început să-și scoată așchii de lemn din palme, trăgând de ele cu dinții. S-a așezat cu mine la masă. N-a dat niciun semn că l-ar fi văzut pe tata acolo, cu sângele uscat ca o ojă pe lemnul mesei. Am întrebat-o:

– Unde te-au dus? Ce-ai făcut?

A scos din buzunar o bucată de pâine și a pus-o pe masă. Am luat-o și am mâncat-o.

– Toate femeile sunt la baricade, mi-a răspuns ea. Le dărâmă. Mâine începem devreme, ar trebui să mă odihnesc.

Apoi a ridicat piciorul pe care îl târâise și l-a privit cu atenție.

– De ce-au făcut asta? De ce-ar face așa ceva?

M-am uitat și eu și am observat că cineva îi tăiase o bucată de carne de la călcâi, cu mare precizie, o bucată de carne cam de un centimetru pătrat. În rana aceea de o formă perfect regulată se vedeau un strat de grăsime gălbuie și țesut fibros. Am terminat de mâncat pâinea.

Când au venit, în seara următoare, au făcut-o în liniște: câțiva bărbați în uniformă, cu niște hârtii pe care le consultau și pe care bifau nume.

– Josef Hoffman, tată. Josef Hoffman, fiu. Adela Hoffman, mamă.

Au aruncat o privire spre tata și au notat ceva.

– La parter! Luați-vă actele, luați-vă o haină groasă!

Pe pervaz stăteau câteva stăncuțe. Nu ne-a atins nimeni, nu a vorbit nimeni. Totul s-a întâmplat cu multă decență și în ordine.

Afară, pe străzi, era agitație și atmosfera vibra: era ca și cum văzduhul era compus din gaz combustibil și o singură scăpărare ar fi aruncat în aer întregul oraș.

– Aici, ne-au zis, aici.

Am fost puși să stăm împreună cu alți câțiva nemți, care arătau așa cum arătam, presupun, și eu. Slăbiți și trași la față din cauza foamei și a nesomnului. Unii nu aveau nimic în mână, alții aveau degetele încleștate pe gențile diplomat, de parcă s-ar fi aflat pe drum spre o zi obișnuită de lucru.

– Fă ce ți se spune! i-a zis mamei o femeie care fusese rasă în cap. Fă ce ți se spune.

– Ce aveți de gând cu noi? a întrebat un bărbat.

Începuse deja să se întunece și din loc în loc se vedeau flăcările unor focuri. Bărbatul care pusese întrebarea era foarte neliniștit. Purta pe mână însemnul unei svastici.

– Totul e oficial, i-a răspuns un ceh. Totul a fost hotărât deja, n-are nimic de-a face cu voi, n-are nimic de-a face cu mine. Sunt doar chestiuni oficiale.

Peste drum s-a strâns un grup de femei. Stătusem alături de ele la coadă la bancă, ca să depun pungi de monede, le privisem aducându-și copiii acasă de la plimbare. Acum ne scuipau. O femeie cu părul alb a strigat la noi:

– O să primiți voi ce meritați! Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, da, da! Vi i-aș scoate chiar eu, dacă m-ar lăsa, v-aș scoate ochii cu cuțitul!

– În regulă, a rostit oficialul ceh.

A întins un băț cu care l-a atins ușor, fără răutate, pe bărbatul neliniștit, ca un fermier care mână o vacă.

– Să mergem!

Și noi, cei câțiva germani, ne-am târât picioarele pe drum, priviți de deasupra și de dedesubt de nenumărați ochi răutăcioși ce sclipeau de bucurie. Dincolo de strada noastră, cerul era luminat de scăpărări portocalii; și mai aproape de noi ardeau câteva focuri, în mangaluri sau în ferestrele apartamentelor care presupun că aparținuseră altor germani ca noi. Lângă mine, mama își târa piciorul mutilat. Bărbatul însemnat cu svastica bombănea singur, mormăind furios un pomelnic de văicăreli amare: nu era corect, el era doar un simplu administrator, ce rău făcuse el vreodată cu actele de care se ocupa, el nu făcuse niciun rău nimănui – și îl uram pentru văicărelile lui. Ce rost avea să se plângă, ce rost avusese vreodată văicăreala? Furnicile nu se plâng atunci când le este distrus mușuroiul, iar noi nu suntem cu nimic mai presus de ele. Întotdeauna fusesem de această părere. Nu văzusem niciodată vreo urmă de milă, caracter nobil sau curaj în

semenii mei. Ce conta că, după cum bănuiam, mama mea și cu mine aveam să murim curând? Nu era nicio pierdere. Am ajuns în dreptul prăvăliei Bayer. Un bărbat în uniformă de polițist zăcea leșinat sau poate mort în prag. Doi băieți îi legaseră la gât o cârpă albă, groasă, care mirosea a parafină, și încercau să aprindă un chibrit, însă toate chibriturile erau umede și nu se aprindea niciunul. S-au pus pe înjurat, i-au tras câteva picioare și au încercat iar.

Ne-am continuat marșul, adunând de pe drum alți companioni: trei femei tinere atât de tăcute, încât mi-au dat senzația că suferința lor depășea orice durere căreia îi fusesem martor vreodată; un cuplu în vârstă, îmbrăcat elegant, trăncănind degajat despre cât de caldă era seara aceea de primăvară, ca și cum n-ar fi văzut că peste drum niște bărbați loveau cu picioarele în stomac un ofițer SS trântit la pământ, cu atâta furie încât după o vreme părea că din el nu mai rămăsese nimic, doar stofa uniformei pe pietrele de râu ude. Am trecut pe lângă o fereastră spartă și am făcut un popas acolo, pentru a fi consultat inventarul, iar alte câteva nume au fost citite cu o voce puternică și rece:

– Reinhard Weber, Marlene Weber, Rudy Weber… Bun, bun. Casa următoare. Falke Möller, Franz Möller.

Am văzut o masă lungă, cu model cioplit, frunze și flori. În jurul ei stăteau membrii familiei, în hainele de biserică: trei fetițe cu șorțuri de bumbac și rochițe cu flori, mama lor – cu o bluză din mătase, un bărbat într-un costum elegant, la două rânduri, care ținea în brațe un bebeluș. Pe masă se aflau cinci pahare cu vin – elegante și subțiri, asemenea paharelor Moser –, toate, în afară de unul, răsturnate. Băuseră otravă. Aveau gurile deschise și hainele lor îngrijite erau pătate de sânge și de vomă. Doar bebelușul avea o expresie liniștită, fiindcă lui îi frânsese cineva gâtul. Mi s-a părut că văd, dincolo de masă, în umbrele din spatele unei uși deschise, o femeie care se uită. M-am străduit s-o văd cât mai bine, să-i disting ochii albaștri, arzători. *Trebuie să fie acolo… Cum e posibil să nu existe niciun martor?* mă întrebam. Oficialul ceh m-a împins ușor cu bățul și ne-a mânat mai departe ca pe vite.

Apoi am văzut un grup de oameni venind de-a lungul străzii, strigând și târând un bărbat în genunchi. Oficialul a oftat și și-a pus stiloul înapoi în buzunar. Mi s-a părut plictisit. S-a întors spre mulțime:

– Ce avem aici?

O femeie luase o jachetă militară de la un soldat și o purta peste bluza ei albă, de bumbac.

– Uitați-vă la el! Colaborator! Porc!

S-a aplecat în față și l-a scuipat.

– Arată-mi! a spus oficialul.

– Arată-i! a repetat femeia.

Mulțimea s-a îndepărtat un pic de prizonier, care a căzut din nou în genunchi. Fusese parțial ras în cap. Pe braț avea câteva tăieturi sub formă de svastică. Nu era tânăr. A ridicat capul și, fără să mă pot abține, am făcut un pas spre el, căci era Polizist Novák. Nu mai avea uniforma, așa cum nu mai avea nici figura lui rumenă, binevoitoare. Era uluit și tras la față. N-aș fi putut spune atunci și nu știu nici acum de ce polițistul acela a trezit în mine mai multă milă și mai multă groază decât moartea tatălui meu și decât mutilarea mamei, dar în clipa aceea am avut senzația că mi se frânge inima ca o creangă subțire. Am rostit „Novák!“, dar foarte încet, fiindcă aveam gâtul teribil de uscat, iar el nu m-a auzit. Însă m-a auzit oficialul ceh.

– Îl cunoști pe omul ăsta? Cine e?

Novák și-a ridicat privirea spre mine. Era pustiită ca o clădire arsă până la temelie. Mi-am dat seama că aveam viața lui în buzunar, că îmi aparținea în aceeași măsură în care îmi aparținea piatra pe care o căram peste tot cu mine. Dacă îi spuneam Polizist Novák, așa cum îi zicea mama, ar fi fost condamnat ca neamț, așa cum fusesem și eu condamnat, și niște băieți ar fi venit să-i lege la gât o cârpă înmuiată în parafină și să-i dea foc. Dacă-i spuneam Rotný Novák, ar fi fost categorisit drept ceh și ar fi fost salvat.

– Novák! am rostit și în clipa aceea soarele dimineții a dispărut cu totul, ca și cum o uriașă pânză neagră ar fi fost aruncată peste el.

Nu erau nici stele. Stăncuțele au început să se adune din toate părțile, desprinzându-se de pe pervazuri, coșuri și alte locuri unde își aveau cuiburile, toate întrebând la nesfârșit „De ce? De ce? Cum? De ce?“, toate privindu-mă senine, cu ochii lor albaștri… Iar Melmoth venea netulburată pe stradă. Și nu a sosit învăluită într-un fuior de fum, ci înconjurată de lumină, emanând o strălucire albăstruie, asemenea celei a unei flăcări de gaz. Veșmintele îi pluteau în jur în timp ce mergea, kilometri întregi – mi se părea mie – de țesătură neagră delicată, atât de delicată, încât aluneca prin canale ca un lichid. Chipul îi era traversat de umbre într-o continuă mișcare, iar ochii mari se uitau țintă la mine. Era desculță și sângera, iar străzile Pragăi purtau urmele picioarelor ei însângerate. În timp ce mergea, lăsa în spate nemișcare: toți oamenii pe lângă care trecea rămâneau parcă prinși în clipa în care ea se aflase în dreptul lor. Nu că rămâneau înmărmuriți, ca niște insecte prinse în chihlimbar – cred c-aș fi preferat asta. Vreau să zic că

fiecare continua să facă la nesfârșit exact ceea ce făcea în clipa în care ea trecuse pe acolo, asemenea unor suflete osândite, lipsite de speranță, aceleași gesturi iar și iar. Așa că am văzut un copil aflat în pragul casei, lovit întruna cu papucul unei femei. Am văzut o copilă chinuită la nesfârșit de niște bărbați care îi băgaseră mâna pe sub fustă. Am văzut un soldat căruia îi smulg uniforma.

S-a apropiat de mine și i-am simțit mirosul – dulce ca parfumul crinilor vara, apăsător ca mucegaiul de pe o bucată de carne. Nu-mi era frică. N-o așteptasem eu o viață întreagă – încă de când îl văzusem pe fermierul de lângă Eger lăsând scaunul pe câmp? A venit încet către mine, fără să rostească un cuvânt, și mi-a căzut în genunchi la picioare. Ochii îi pluteau între oasele feței asemenea unor sfere de sticlă fumurie și în ei se citea toată ticăloșia pe care și-au imaginat-o sau au înfăptuit-o vreodată oamenii. Apoi a vorbit și vocea ei era caldă, atrăgătoare.

– Josef! Ce faci aici… Ce crezi că ai să faci?

A arătat spre Novák, care se târa în genunchi și mormăia, ca și cum ar fi fost în stare să se târască astfel și să mormăie până ce soarele avea să dispară pe veci de pe cer.

– Micuțule Hoffman, oare te-am urmărit atât de mult timp doar ca să te părăsesc aici, în stradă? Am așteptat atât de mult, doar ca să te văd arzând în fața mea?

– Cum să-l las să moară? Mi-e prieten.

– Prieten?

S-a ridicat în picioare și a râs. Nu-mi dau seama dacă era cu mult mai înaltă decât mine sau dacă, simțindu-mă atât de vinovat și de confuz, m-am făcut tot mai mic, până ce am ajuns cât o furnică, așteptând să fiu strivit sub călcâiul ei.

– Prieten? Și cum te porți tu cu prietenii, micule Hoffman… În ce constă prietenia ta?

Toate veșmintele de culoarea cernelii care pluteau în jurul ei au început să se întindă spre mine, ca și cum ar fi fost mânate de o inteligență malefică – s-au înfășurat în jurul meu și astfel m-am trezit învăluit în îmbrățișarea ei. Brațele ei erau niște porți din oțel, ferecate. Stăteam cu obrazul lipit de pieptul ei, acolo era moale și parfumul de crini era și mai puternic.

– Vrei să-ți arăt unde sunt acum prietenii tăi? Vrei să-ți arăt ce face prietenia ta? m-a întrebat.

Am simțit că leșin, sprijinit de ea, am început să visez și în vis mi s-a înfățișat o cale ferată care se termina la porțile din Theresienstadt, iar pretutindeni în jur pământul era sterp. Am văzut barăcile în care nu se aflau soldați, ci copii cu figurile încrețite ca ale unor bătrâni. Am văzut un băiat ras în cap, din

cauza păduchilor, care se apleca să ia o castană sălbatică dintr-un șanț, și am văzut cum era lovit de cinci ori cu o bâtă peste spinare, pentru că încălcase legea. Am văzut o fată moartă de foame adusă în fața autorităților pentru că cineva o auzise cântând. Și i-am recunoscut, erau Franz și Freddie Bayer. Am văzut multe paturi mizerabile într-o încăpere murdară, iar într-unul dintre ele fata aceea moartă de foame tremura atât de tare, încât cadrul patului din oțel zdrăngănea. Cineva i-a adus un vas cu coji de cartofi pe care să le mănânce. Apoi am văzut o locomotivă ce trăgea vagoane ca cele în care se transportă vitele, pe aceeași cale ferată, iar printre scândurile unui vagon am văzut ieșind o mână plină de vânătăi și am recunoscut-o, am știut că odinioară o respinsesem, am știut că la capătul șinelor se afla Iadul și că eu ajutasem la construirea acelui Iad la fel de sigur ca și cum aș fi pus piatră pe piatră.

– Vezi, micule Hoffman? m-a întrebat femeia și brațele ei erau o închisoare din care n-aveam să mai ies niciodată. Vezi ce le-ai făcut prietenilor tăi?

Apoi am văzut fata întinsă pe patul ei de oțel, din gură îi ieșea ca un fel de apă murdară, încet, ca apa de ploaie ce se scurge de pe un burlan, iar odinioară ea purtase satin trandafiriu pe sub fusta de școlăriță și citise cărți pe care i le interzisese mama ei și odată dansase cu mine pe muzica de la radio și îi plăcea cafeaua cu zahăr și frișcă și avea șaisprezece ani și la 19 august 1942 a fost ucisă nu cu patimă sau cu furie, cum merită orice om, ci de un uriaș motor ce se învârtea neîncetat, iar eu fusesem o rotiță în acel angrenaj uriaș.

– Cine altcineva îți va mai ști toată ticăloșia așa cum ți-o știu eu? Cine a mai văzut ce se află în inima ta așa cum am văzut eu? Dacă ar ști toți, micule Hoffman? Dacă ar vedea toți?

– Atunci, aș fi osândit.

– Osândit! Vai, da, chiar ești osândit!

Mi-a dat drumul și a izbucnit în râs.

– Chiar nu vezi ce pedeapsă te așteaptă?

M-am uitat în jur și peste tot oamenii erau pedepsiți, ardeau întruna, sufereau întruna și am știut în clipa aceea că undeva se ascuțeau niște cuțite menite să lovească în mine.

– Dacă am să fiu pedepsit, va fi pe bună dreptate, am răspuns, însă fără să mă simt din cale-afară de curajos.

– Flăcările te ard mai puțin pentru că sunt drepte? Cuțitele se fac boante dacă lovitura lor e îndreptățită? Crezi că vei suferi mai puțin pentru că ai păcătuit?

M-a atins și am simțit o durere ascuțită în încheietură. N-a făcut decât să mă atingă cu degetul arătător, dar era ca și cum brațul îmi fusese țintuit la pământ și cineva îl zdrobea

încetișor, tacticos, cu pietre. Am descoperit în clipa aceea că durerea putea înăbuși tot ce era uman în mine, reducându-mă la o creatură mai sălbatică decât un animal. Aș fi făcut orice ca să scap de durerea aceea, aș fi fost în stare să-mi mușc limba, iar ea mi-a dat apoi drumul și durerea a dispărut. În timp ce stăteam cu răsuflarea tăiată în mijlocul străzii, Melmoth nu mi s-a mai părut atât de înaltă. Era acum cât mine de înaltă, iar ochii ei erau reci, calmi. Când mi-a vorbit, avea o voce atât de timidă și de domoală, de parcă s-ar fi temut că am de gând să mă întorc și s-o iau la goană.

– Josef, micuțule, micule Hoffman – m-a atins din nou și i-am simțit mâna delicată și moale pe braț –, Josef, nu ți-e milă de mine? N-ai simțit niciodată singurătatea asta groaznică? Sunt singura supraviețuitoare a unui vas naufragiat, plutesc în derivă pe o mare fără valuri! Sunt singura stea ce strălucește printre toate galaxiile ce s-au mistuit arzând! Cine să-mi aducă un strop de apă atunci când sunt însetată? Cine să-mi răspundă atunci când vorbesc?

Nu mai auzisem până atunci și nu am mai auzit nici de atunci încoace o voce la fel de seducătoare, de caldă. Cred că m-aș fi spânzurat singur de firma prăvăliei Bayer, dacă mi-ar fi cerut.

– Josef, dragul meu, inima mea! Vino cu mine acum! Vino cu mine, fii însoțitorul meu! Ce te mai așteaptă aici, în afară de suferință? Ce te mai așteaptă, în afară de consecințele bine meritate ale tuturor fărădelegilor tale?

L-am privit pe Novák. În tot timpul în care vorbise Melmoth, el pur și simplu continuase să se târască în genunchi în mijlocul străzii – sângerase în continuare, plânsese în continuare, în vreme ce în jurul lui oamenii îl priveau cu figuri aspre, lacome de răzbunare.

– Dar ce-o să se întâmple cu Polizist Novák? Cum să-l las aici, să fie bătut pe stradă?!

Glasul ei a devenit și mai blând, și mai dulce. Mi-a șoptit aproape de obraz:

– Dar ce poți să faci tu? Tu nu ești decât un biet elev… Lasă-i în pace! Ah, Josef, dragul meu, cât am tânjit după tine! *Ia-mă de mână… Am fost atât de singură*!

Mi-a întins mâna și am simțit ispita: era ca și cum în clipa aceea m-ar fi lovit toate senzațiile de foame pe care le avusesem în întreaga mea viață – un chin insuportabil. Dacă mergeam cu ea, nu aveam de unde să știu ce mă aștepta, dar cu siguranță ar fi fost altceva decât cruzimea, chibritul aprins, copilul bătut în pragul ușii. M-am întins spre ea și am văzut-o transfigurată, i-am văzut pe chip o scăpărare de triumf, iar în

ochii ei fumurii, o sclipire de lumină albastră. Apoi am băgat mâna în buzunar și am pipăit piatra de acolo. Era acum perfect netedă, după ce o atinsesem de atâtea ori, și era grea. L-am privit pe Novák, am privit focurile ce ardeau pe străzi și copilul lovit cu papucul femeii, am privit oficialii ce așteptau cu foile și cu creioanele ascuțite în mână, am privit camionul care aștepta în capul străzii, cu motorul pornit.

– Nu.

A fost singurul gest de mare curaj din viața mea.

– Nu. N-o să vin cu tine. O să stau aici și-o să-mi ajut prietenul.

S-a transformat imediat. Blândețea, farmecul au dispărut și am început să mă tem. Era înaltă și trasă la față, era înfricoșătoare: avea gura larg deschisă, roșietică, ochii îi scăpărau, fără să clipească, avea picioarele scăldate în sânge – am văzut chiar locurile din care sângera, acolo unde osul străpungea pielea.

– Băiat prost! a strigat ea, iar în jurul ei zburau stăncuțele ca muștele strânse pe o mortăciune. Băiat fără minte! Crezi că poți plăti pentru tot ce ai făcut? Crezi că există în trupul tău destul sânge ca să-ți achiți datoria? Ți-am văzut pedeapsa – i-am fost deja martoră!

N-am mai putut suporta s-o ascult sau s-o privesc – am închis ochii strâns și mi-am acoperit urechile cu mâinile, iar când le-am luat am auzit o voce de bărbat; oficialul ceh începuse să-și piardă răbdarea:

– Îl cunoști pe omul ăsta? Îl știi? Cine e?

M-am uitat în jur. Melmoth dispăruse și era din nou dimineață. Era dimineață, iar copilul bătut se prăbușise pe trepte și nu mai mișca. Era dimineață, iar mama își privea rana de la călcâi cu chipul lipsit de orice expresie. Era dimineață, iar Novák stătea în genunchi și se uita la mine.

– Îl cunosc.

Am alergat câțiva pași până la Novák și l-am lovit tare, iar când mi-am retras mâna, aveam sânge între degete.

– Trădătorule! am strigat și l-am scuipat furios. Ți-ai trădat țara-mamă! Meriți să fii spânzurat.

Oficialul a bătut ușor cu stiloul în hârtie.

– Cum adică? Cum adică, trădător?

– A știut. A știut cine locuia aici, în magazinul ăsta. A știut că erau evrei și n-a zis nimic. Cine știe ce altceva a mai făcut?

L-am scuipat iar.

– Porcule! Trădătorule! Nu ești decât un slav mizerabil!

– E adevărat? l-a întrebat oficialul ceh.

L-a întrebat cu mare blândețe. Oare m-am așteptat ca Novák să mă privească cu recunoștință? Chiar credeam că avea să înțeleagă ce făcusem? Femeia în jachetă militară l-a scuturat zdravăn pe Novák, înșfăcându-l de guler, și a rostit:

– Ți-ai înghițit limba, omule? Zi, e adevărat?

Cu o expresie tâmpă, ca un animal amețit, Novák a dat din cap. A răspuns în cehă:

– Sunt Rotný Novák. Am făcut ce-am putut. Am făcut ce mi s-a părut drept.

Femeia a pufnit, pe jumătate de plictiseală și pe jumătate de dezgust, și i-a dat drumul. Bărbatul s-a prăbușit în față.

Oficialul și-a studiat hârtiile. S-a uitat la Novák. S-a uitat la femeie și la cele câteva figuri răzbunătoare, aspre, din jurul lui. Parcă era tata când își nota în registru banii încasați. Apoi a ridicat din umeri și a spus:

– N-am numele lui pe listă. Lăsați-l, lăsați-l!

Apoi m-a privit pe mine cu o expresie de un asemenea dezgust, încât am purtat-o de-atunci ca pe un semn făcut cu fierul roșu.

– Hai mai departe! a rostit el.

Așa că am mers mai departe, micul nostru grup, ne-am îndreptat spre pedeapsă: mama, șchiopătând și ștergându-se la nas întruna cu mâneca de la bluză, bărbatul ras în cap, ale cărui tăieturi încă sângerau. Cineva a deschis portiera camionului din capul străzii. Am aruncat o privire în spate. Mulțimea se risipea. Deocamdată, își mai consumaseră din mânie. Rămăsese doar o femeie – tânără și foarte frumoasă, purta în păr o eșarfă albastră. Stătea în picioare lângă Novák, care se prăbușise la pământ și-l împungea cu vârful pantofului, ca și cum n-ar fi fost decât un maldăr de haine aruncate acolo. În camion așteptau în tăcere alți bărbați, femei și copii. Eram slăbit, așa că a trebuit să mă ajute cineva să mă urc. Mama n-a mai încăput. Am demarat și am plecat, am lăsat-o acolo, așteptând să vină cineva care să-i spună ce să facă. N-am mai văzut-o niciodată.

Așa că până la urmă am ajuns și eu la Theresienstadt, unde cei câțiva evrei rămași fuseseră eliberați din ghearele tifosului și ale mizeriei dintre acei pereți. Acolo am fost prizonier nouăsprezece luni și treisprezece zile, alături de ceilalți bărbați și femei care se făcuseră vinovați de aceleași crime. Mă întrebam întruna dacă pașii mei călcau acolo unde călcaseră Franz și Freddie Bayer și dacă sufeream așa cum suferiseră ei. Toate durerile și toate necazurile mele mi se păreau mărunte. Nici nu vreau să scriu despre ele. Vreau să-i las pe ei doi să fie cântecul, iar eu voi fi ecoul ce se stinge.

# Partea a doua

*Karel Pražan*
*John Bunyan House*
*Bedfor*

*Dragă Thea,*

*După cum vezi, sunt în Anglia. E frig, dar nu frigul plăcut și înviorător din Cehia. E o umezeală îngrozitoare, de parcă țara întreagă ar plânge întruna de săptămâni întregi, supărată de ceva. Stau de câteva zile în încăperea asta cu tapet lavabil, roz și cu perdele roz, cu volane. În fiecare dimineață, proprietara pregătește pâine prăjită, care seamănă cu niște pătrățele de lână albă, oarecum călduță, cu care mâncăm niște cârnați foarte subțiri. Îmi pare rău să-ți mărturisesc că englezii nu-mi par deloc plăcuți la vedere. Femeile au picioare groase, cu circulație proastă, din cauza căreia pielea pare albăstruie, iar toți bărbații, indiferent de vârstă, poartă jeanși și hanorace. Nu încape îndoială că tu ești cea mai reușită dintre conaționalii tăi, așa cum am fost dintotdeauna convins.*

*Prietena mea înțeleaptă, îți scriu ca să te rog să mă ierți. Mi-am pierdut mințile. Aș vrea s-o pot învinui pe Melmoth, dar știm amândoi că un bărbat în toată firea nu-și poate pierde mințile din cauza unei povești pentru copii. Te-ai temut să nu cred că e adevărată și că vine după mine? Poate chiar am crezut uneori. Eram beat foarte des… Eram mereu supărat. Îmi murise un prieten atât de drag, Thea! Și, cel mai grav, tu dispăruseși. Se spune că iubirea nu-i iubire dacă se schimbă când întâmpină o schimbare.* [28] *Oricât mă întristează să-ți spun că poeții tăi englezi se înșală, cum poate fi adevărat așa ceva? Sigur că iubirea trebuie să se schimbe, dacă se schimbă și obiectul ei. Nu te așezi sub un copac în timpul iernii, când crengile-i sunt negre, și nu te apuci să-i admiri frunzele verzi și umbra răcoroasă. Nu, nu te iubesc așa cum te-am iubit odinioară, pentru că tu nu mai ești așa cum ai fost odinioară. Ceea ce vreau să știu acum este dacă ai să mă lași să învăț cum s-o iubesc pe Thea care a rămas în urma celei de altădată. Să nu te îndoiești*

*că m-am gândit la tine în fiecare zi. Îți iei tratamentul? Să-ți scrii toate pastilele în caietul în care le notam și eu. Să scrii de câte ori le iei. Ești mai puternică decât crezi. Te-ai putea îmbrăca singură, dacă ai crede că poți. Are Helen grijă de tine? E distantă, știu, dar are un suflet bun sau își respectă cu sfințenie îndatoririle, lucru poate chiar mai grozav.*

*Așadar hai să-ți povestesc ce am făcut, ce fac acum și ce am de gând să fac în continuare. Când am plecat de lângă tine, eram confuz și bolnav. Ce am băut, Thea… Câte sticle? Uneori am impresia că mai era cineva acolo – că mai era la masă cu noi o persoană îmbrăcată în negru, care turna vin în pahare și-mi șoptea la ureche tot felul de lucruri înfricoșătoare, în timp ce tu moțăiai pe scaun –, dar sigur că nu era nimeni, de vină erau doar setea mea și toate poveștile citite despre Melmoth. Mi-am pus câteva lucruri într-o geantă, m-am urcat într-un taxi și i-am sus șoferului: „Vreau să mă duc în Anglia". În mintea mea, Anglia era amestecată cu imaginea ta, cu felul în care erai tu înainte, ca și cum tu aveai să mă aștepți pe aeroportul de acolo, cu gulerul ridicat și cu zâmbetul acela al tău, cu zâmbetul care sunt sigur că e altfel decât toate zâmbetele tale, atunci când îmi este menit doar mie. Mi s-a făcut rău în taxi, așa că a trebuit să plătesc mai mult, fiindcă am făcut mizerie. În aeroport am băut cafea și ți-am scris o vedere, apoi m-am urcat în avion și mi s-a făcut iar rău; răul mi-a limpezit mintea, așa că la aterizare aproape că eram din nou eu însumi. Era trecut de miezul nopții. Aeroportul englez era aglomerat, dar nu era gălăgie, erau oameni care dormitau peste tot, așa că mi-am lăsat jos geanta și m-am gândit să dorm și eu puțin, urmând ca dimineața să hotărăsc ce aveam să fac. M-am așezat într-un colț, unde simțeam miros de cafea și de dezinfectant pentru toalete, mi-am pus capul pe bagaj și m-am gândit iar la tine, însă în clipa aceea am auzit vocea unui bărbat care striga. Peste tot în jurul meu, oamenii începeau să se trezească și să se uite în jur. În ziua de azi toată lumea se teme, nu-i așa? Strigătele nu erau furioase. Erau triste și lipsite de speranță, iar bărbatul era răgușit, ca și cum țipa de multă vreme și știa că nu-l ascultă nimeni, dar tot nu se putea opri. M-am ridicat și am văzut un bărbat negru, cu părul alb, care mergea ca bătrâna noastră Albína: ușor legănat, de parcă nu-și putea mișca bine șoldurile. La talie avea prins un lanț. În jurul încheieturilor de la*

*mâini și de la picioare nu avea nimic, doar la brâu era legat, iar lanțul se continua în fața lui, fiind ținut de un tip alb, un englez, presupun, care trăgea de el ca de un câine în lesă. Omul acesta nu era polițist sau soldat: nu avea uniformă, chipiu ori vreun număr prins la epoleți. Avea o cămașă cu mânecă scurtă, pantaloni negri și o cravată albastră, iar la gât, o legitimație prinsă cu un șnur albastru. Un alt bărbat mergea lângă el, având același fel de legitimație, pe același șnur albastru, însă o băgase în buzunar. Avea un clipboard și pe clipboard era o foaie de hârtie, pe care o privea de parcă ar fi conținut niște instrucțiuni, iar el nu era sigur ce trebuia să facă. Mergeau repede, ocupați și, în același timp, jenați, iar pe bărbatul din spatele lor îl trăgeau tare de lanț pentru că mergea încet. Din cauza asta, bărbatul striga:* Regardez-moi! Regardez-moi! *Cei doi inși nu spuneau nimic. Era ca și cum n-ar fi auzit nimic și cred că ceea ce m-a înfuriat cel mai tare era faptul că nu purtau uniforma de polițiști, ceea ce însemna că nu făceau lucrul acesta îngrozitor în numele legii, ci de dragul banilor.*

*Thea, tu știi bine că n-am fost niciodată un tip curajos. Îmi plac confortul și liniștea, îmi plac pantofii de calitate și vinul bun. Dar în clipa aceea mânia m-a cuprins ca un val fierbinte, într-o clipită, ca și cum s-ar fi aprins un chibrit. Cum puteau doi indivizi care nu păreau să aibă mai multă autoritate decât tipul care vine să citească apometrele să dețină atâta putere? Apoi am văzut că imediat în spatele lor venea un grup de tineri cu pancarte. O fată cu cercel în nas și cu o eșarfă roz, doi băieți în cămăși cu carouri și încă unul, îmbrăcat cu un palton murdar. Pe pancarte scria NICIO FIINȚĂ UMANĂ NU ESTE ILEGALĂ!, iar tinerii și pancartele lor păreau neajutorați și tare inutili. I-am întrebat dacă apucaseră să vorbească vreun pic cu bărbatul, însă nu prea știau franceză, evident, știau doar că îl cheamă Michel, că urma să fie trimis la Kinshasa și că nu voia să plece. Dintr-odată – chiar și acolo, chiar și în terminalul extrem de luminat al unui aeroport din Londra –, m-am gândit la Melmoth Martora. Mi-am imaginat-o stând lângă mine, cu veșmintele-i negre plutind în valuri în jurul gleznelor. Mi-am imaginat c-o aud răsuflând greu, ca și cum ar fi bătut un drum lung ca să ajungă în locul acela, în momentul acela. Mi-am imaginat că-mi coboram privirea și-i vedeam picioarele goale, iar pe ele, pe podeaua plumburie, sânge. Toate acestea mi s-au părut atât de reale, încât am rămas uluit când am ridicat privirea și nu*

*era nimeni acolo, doar o englezoaică tânără, cu un cercel în nas, cu o eșarfă roz și cu o pancartă, străduindu-se din greu să nu izbucnească în plâns. Așa că am alergat câțiva pași și câteva minute am mers lângă bărbatul înlănțuit, i-am vorbit în franceză, i-am spus cum mă numesc, l-am întrebat cine erau oamenii aceia și ce îi făceau. Mi-a răspuns grăbit, ca și cum strânsese cuvintele acelea de ceva vreme și acum avea ocazia să le reverse. Cei doi bărbați m-au ignorat la început, însă pe urmă și-au pierdut răbdarea și mi-au zis „Domnule, vă rugăm să vă îndepărtați". Le-am răspuns că mă pot ruga, însă nu au nicio autoritate asupra mea, că nu-mi pot dicta cu cine am voie să vorbesc și cu cine nu. Așa că au tras de lanț, l-au pedepsit pe el, ca să mă pedepsească pe mine. Bărbatul m-a privit cu ochii mari. A ridicat mâinile și mi-am dat seama că voia să-mi spună că acum nu-l mai putea ajuta nimeni, că nu mai putea face nimeni nimic. Au tras iarăși de lanț, brutal, cum tragi de lesa unui câine care nu ascultă când îi poruncești să se așeze. Apoi am auzit-o pe tânăra englezoaică strigând că a venit poliția și am văzut doi bărbați și o femeie, toți înarmați, venind încet de-a lungul terminalului. Nu se grăbeau. Păreau plictisiți, însă aveau pistoale mari, negre. Așa că flacăra furiei mele s-a stins rușinos de repede. Am privit cum polițiștii l-au înconjurat pe bărbat, care striga ceva. Apoi au dispărut cu toții printr-o ușă pe care nu scria nimic și am observat că lângă acea intrare era un telefon de modă veche, cu fir ondulat, iar receptorul fusese scos din furcă și atârna până jos, la podeaua murdară.*

*Tinerii cu pancarte au venit să stăm de vorbă. Îmi plăceau. Erau plini de energie și de un fel de furie ce părea susținută mai curând de entuziasm decât de disperare, deși Dumnezeu știe că întotdeauna există un motiv pentru a dispera. Aveau un lucru pe care eu l-am pierdut cu mult timp în urmă: credința că fac ce e corect și că, indiferent dacă acum aveau să eșueze, în cele din urmă vor câștiga. M-au întrebat ce-mi spusese bărbatul. Le-am povestit că era mecanic și că în orașul în care locuia fusese bătut adesea, fiindcă oamenii aflaseră că toți iubiții lui fuseseră bărbați. Nu fusese niciodată bătut crunt sau până să ajungă în pericol de moarte, dar încasase bătăi atât de des de-a lungul atâtor ani, încât avea șoldurile și picioarele slăbite și rigide, iar mâinile nu mai reușeau să apuce cum trebuie uneltele, așa că nu mai putea munci. A suportat totul până în momentul în care un băiat pe care îl iubea fusese ucis de propria*

*mamă, care era pastor și care-l credea posedat de diavol. Așa că venise în Anglia, însă acolo fusese ținut luni întregi într-un fel de închisoare, iar apoi i se spusese că trebuia să se întoarcă acasă. La un moment dat se bătuse cu cineva, iar din cauza asta fusese categorisit ca periculos (m-am gândit la tipul cu cămașă albă, care-și privea foaia de hârtie de pe clipboard; iar din cauza asta l-au târât prin aeroport legat cu un lanț, cu toate că mergea ca un bătrânel).*

*Fata cu cercel în nas a început iar să plângă, ceilalți au alinat-o, am alinat-o și eu, iar tinerii nu păreau să se întrebe cine era bătrânul ăsta care o bătea pe umăr și-i oferea o batistă. M-au dus cu gândul la studenții mei, care sunt atât de tineri și privesc fericiți drumul ce li se așterne în față, neștiind că el se îngustează și se întoarce într-o buclă, trecând prin locuri întunecate și fiind înțesat cu lucruri menite să te împiedice și să-ți frângă gleznele. Apoi, pentru că sunt atât de tineri și pentru ei totul e posibil, totul e ușor, m-au luat și pe mine și am mers la un fast-food care mai era deschis, cu lumini aproape orbitoare. Și-au proptit pancartele de scaune, au mâncat pui prăjit și au plănuit ce aveau să facă mai departe. Ah, te văd cum râzi în timp ce-ți imaginezi că stau la o masă de plastic și beau cola! Dar mi s-a părut un gest normal, firesc. Mă confundaseră cu un om bun. Credeau că îmi păsa, așa cum le păsa lor, credeau că gândim la fel. Și, din cauză că o luasem razna, din cauză că mă rătăcisem, din cauză că tu ai dispărut, chiar și din cauza lui Melmoth, m-am lăsat luat de val. Se pare că puștii ăștia fac parte dintr-un grup studențesc care protestează față de reținerea celor care solicită azil politic, reținere care (mi-au explicat ei) nu este nici legală, nici dreaptă. Doi dintre tineri primiseră sentințe cu suspendare pentru nesupunere civică, altul își rupsese brațul cățărându-se pe un zid din Calais. Laolaltă, vorbeau arabă și farsi, un pic de germană, câteva fraze în franceză, o portugheză destul de bunicică. Faptul că eu vorbesc patru limbi li se pare un soi de miracol. I-am întrebat încotro vor merge mai departe și mi-au spus că urma să se întâmple ceva la un centru de detenție pentru femei. Aveau să se adune sute de oameni, mi-au explicat, cerând ca centrul să fie închis și toate femeile captive acolo să fie eliberate. Multe lucruri îngrozitoare se întâmplau acolo: fete violate în timpul războaielor de acasă se trezeau în timpul nopții și vedeau că în camerele lor intraseră paznici englezi, care le priveau în timp ce dormeau,*

*rânjind sau făcând ceva și mai rău. Uneori femeile încearcă să se spânzure sau să sară dintr-un loc mai înalt, iar atunci când se întâmplă asta, gardienii le batjocoresc. Nu înțeleg cum e posibil să nu fi făcut nimic rău, și cu toate astea să fie închise, ceea ce este suficient ca să le înfrângă spiritele și să le înnebunească. M-am gândit la poemul ăla pe care îl recitai tu uneori, când îți era dor de Anglia – „Ceasul din turn arată trei fără zece, mai avem miere și-un ceai rece?" – și m-am întrebat dacă nu cumva avionul a greșit drumul și m-a adus în cu totul altă țară. Apoi am simțit din nou furia aceea, scăpărarea chibritului și am primit-o cu bucurie. E mult mai bine să simt mânie decât ce simțeam înainte: doar pierdere, pierdere și iarăși pierdere. Fata cu cercelul în nas s-a șters la ochi cu batista pe care i-o dădusem eu și m-a întrebat „Ce-ar fi să vii cu noi?", iar eu i-am răspuns: „Bine".*

*În următoarele patru ore nu mai pleca niciun tren spre oraș. Așa că am găsit un colț mai ferit, ne-am pus bagajele și hainele pe jos și am dormit; am simțit pe picior capul cuiva și nu m-a deranjat, și nu m-am întrebat nici măcar o clipă: ce caut eu, dr. Karel Pražan, pe podeaua unui aeroport din Anglia, dormind cu capul pe haina unui necunoscut?*

*Și iată-mă aici. Îi aud vorbind jos, la parter: proprietara ne tot roagă să facem mai puțin zgomot, dar n-o băgăm în seamă. Am făcut o pancartă pe care scrie ELIBERAȚI-O. O să vină să ne ia un autocar și, din câte am înțeles, or să fie camere de luat vederi, oameni de la știri și realizatori de documentare. Are vreun rost? Nu știu. Dar știu un lucru: nu există Melmoth, nu există nicio pribeagă, niciun suflet osândit să meargă vreme de două mii de ani spre propria izbăvire, nu e nimic înfricoșător în umbrele de pe Podul Carol, în stăncuțele de pe pervaz, în felul în care uneori umbrele de pe perete par mai negre decât ar trebui să fie (dai din cap, știu, și tu ai simțit lucrurile astea!). Nu, Thea, Melmoth nu există, nu ne urmărește nimeni, nu suntem aici decât noi. Și, dacă nu suntem decât noi, trebuie să facem ce ar face Melmoth: să vedem ce trebuie văzut, să fim martori ai lucrurilor ce nu trebuie uitate.*

*Mă cheamă jos. Rămas-bun, deocamdată, înțeleapta mea prietenă!*

Helen Franklin, de patruzeci și doi de ani, nici scundă, nici înaltă, cu părul nici întunecat, nici blond; în picioare, pantofi de piele, cu o strălucire de cireașă, la încheietura mâinii – o brățară cu granate. În jurul umerilor are o eșarfă din cașmir, foarte delicată, foarte neagră, care emană din faldurile-i ca de pânză de păianjen un miros de camfor și de levănțică. De la gât până la picioare cade în falduri o rochie care îi este prea lungă și prea largă: o țesătură de tul și mătase, cu ceva din stilul Weimarului în panglica de pe șolduri, în strălucirea estompată a paietelor. Poartă granate și la urechi, și la gât (vino un pic mai aproape și vezi, în lumina becului fără abajur, strălucirea sângerie a pietrelor). În fiecare colț al încăperii – ghemuiți pe pat, de exemplu, ori ascunși în spatele halatului ei atârnat cu grijă pe umeraș – se află musafiri neinvitați. Josef Hoffman, în pantofii cei noi pentru școală, cu o piatră netezită de prea multe mângâieri în buzunar; Alice Benet, dinspre ale cărei mâini arse vine un miros vag de piele pârlită. La fereastră, Sir David Ellerby, într-o haină din stofă simplă, îi șoptește ceva lui Freddie Bayer, care e palidă și slăbuță, dar tot cântă. Pe pervaz, o stăncuță face o plecăciune politicoasă, atât de caracteristică semenelor ei. Dincolo de fereastră, cu cinci etaje mai jos, așteaptă o siluetă. Stă foarte dreaptă, foarte tăcută – are o răbdare implacabilă, care ar înspăimânta-o pe Helen, dacă s-ar uita pe geam și ar vedea-o.

Se aude o bătaie în ușă. Iat-o pe Albína Horáková la cea de-a nouăzeci și una aniversare. A renunțat la cadrul din aluminiu, pentru că nu e festiv, și folosește un baston de abanos. Însă acesta nu e suficient: bătrâna se opintește și-și târâie picioarele, legănându-și șoldurile bolnave. De-abia răsuflă de atâta efort, însă obrajii îi sunt îmbujorați de bună dispoziție și poate (să zicem) de un păhărel de lichior.

– Aha! exclamă ea.

O studiază pe Helen, lăsând capul într-o parte, ca o stăncuță, și-i face cu ochiul – are ochii strălucitori.

– Vezi? Hai că nu ești chiar așa urâtă până la urmă, nu? Știu că vrei să-mi mulțumești, dar lasă, lasă, e destulă mulțumire și asta, să te văd așa. Îți place? Îți plac granatele mele?

Nu sunt deloc confortabile bijuteriile, o zgârie la gât și la încheietură.

– Îmi plac.

Și e adevărat, frumusețea lor satisface acea parte din sufletul lui Helen ascunsă sub pat, în vreme ce disconfortul de a le purta îi satisface dorința de a fi pedepsită.

– Și de mine ce zici?

Mâna stângă îi tremură pe bastonul de abanos, iar pe cea dreaptă o întinde cu eleganță, în vreme ce face o plecăciune, aplecându-se vreo cincisprezece centimetri. E îmbrăcată în alb. Un alb orbitor, imaculat: albul veșmintelor uscate pe pietre, sub soarele de la Ecuator. Rochia este din mătase. E grea și foșnește. Stă un pic departe de corp, peste fustanelele bine apretate și lasă la vedere gleznele lucioase, în ciorapi de nailon, precum și pantofii cu catarame albe. Are, peste rochia de mătase albă, alte straturi albe, printre care Helen vede perle micuțe, pene, broșe din pietre prețioase false, montate în argint. Peste toate acestea a pus o haină de catifea albă ca zăpada și groasă, prinsă cu nasturi de fildeș. Ce a mai rămas din părul ei e prins în agrafe cu perle de plastic. În mijlocul acestei întinderi albe, figura ei arată ca o nucă uitată pe o față de masă.

– E grozav! exclamă Helen.

Și chiar i se pare grozav, nu i-ar fi dat niciodată prin minte că Albína are vreo haină care să nu meargă de minune la un priveghi. Își dă seama că aversiunea față de bătrână, care fusese întotdeauna dublată de gustul amar al dezgustului, ajunsese acum o simplă antipatie.

– Nu mi-am prea dorit niciodată să fiu mireasă, îi spune bătrâna. N-am avut stomacul suficient de tare. Bărbații ăștia! Sunt doar niște copii mai mari, care trag de tine că vor una și alta și se poartă urât când nu primesc ce-și doresc. Dar chiar și așa – își aranjează un pic broșa, panglica –, mi-a plăcut mult cum arată hainele. Și, dacă nu le port acum, când să le mai port?

– Am un cadou pentru tine, îi spune Helen și scoate ceva din birou. (Ca să facă asta, e nevoită să-l dea la o parte pe Franz Bayer, care clatină de trei ori din capul tuns la piele). Uite, adaugă ea și îi întinde o sticlă de parfum învelită în hârtie verde.

– Ți se pare că miros urât? o întreabă Albína după ce reușește să despacheteze cadoul cu mâinile-i neîndemânatice.

Sticla e mică. Pare ieftină pe fundalul de catifea, lângă șiragul de perle.

– Da, un pic de tot.

– Ha! Ai învățat să spui adevărul, în sfârșit? Bine, Helen Franklin, un puf pentru mine și un puf pentru tine, da?

Helen este scăldată în apă de iasomie. Plăcerea pe care o simte o tulbură și Helen își amintește că trebuie să-și ispășească pedeapsa. Ce caută aici, îmbrăcată în cașmir și în tul, mirosind asemenea grădinilor înflorite în amurg, urmând ca în nici o oră să i se ofere mâncare aleasă și muzică? E revoltată de păcatul comis, de ușurința cu care acceptă micile plăceri. În încercarea de a-și spăla păcatul, se scarpină la încheietură până se înroșește. Albínei Horáková nu-i scapă gestul ei.

– Ce-ai pățit, *mys*? Ai fața ca un castron cu zer. Nu vrei cina? Nu vrei muzică? Asta e, n-ai de ales. Faci cum ți se spune.

Cu vârful bastonului, îndreaptă eșarfa de cașmir pe care o poartă Helen.

– Știu ce te supără. Crezi că te privește Melmotka, nu? Dar de ce să-ți faci griji? Ce mai poți să schimbi, odată ce te-a luat în vizor?

Stăncuța de pe pervaz vorbește. Helen n-o aude, desigur: apartamentul e bine făcut, nu s-a zgârcit nimeni la calitatea geamurilor și a izolației. Dar îi vede ciocul mișcându-se și știe ce spune: *De ce? De ce? Cum? De ce?*

Apoi: *Cine?*

*Iată…* Iată capela aurită a Pragăi, castelul său ca pentru zâne, ce poartă o coroană de aur. Teatrul Național, la șase metri către est de Podul Legiunii; fosa, scena, culisele și cortina i-au fost plătite cu sudoarea frunții țăranilor, a cerșetorilor, a guvernelor și a prinților. Sus, pe fronton, o Victorie înaripată, îmbrăcată cam subțire pentru o zi rece, de iarnă, așază câte o cunună de lauri pe fruntea fiecărui trecător, în vreme ce cei trei cai din bronz ai ei se aruncă, speriați, de pe acoperiș. Între timp, în auditorium sunt folosite întregi panteonuri de zei mai puțin importanți, care susțin lămpi și cunune din ghips, iar în sala de repetiții, bine încălzită, sopranele își beau apa fierbinte cu miere și își spală ciorapii în chiuvetă.

Peste drum – peste pietrele de râu înghețate, peste șinele de tramvai, peste biletele aruncate de la Muzeul Torturii de pe Strada Celetná –, Helen Franklin stă la o masă de marmură și-și privește comesenele. Iat-o pe Albína Horáková, ale cărei veșminte albe și-au pierdut un pic din strălucire în timpul chinuitorului drum cu metroul. Își pune un pic de roșu în obrajii scofâlciți, folosindu-se de o pudrieră uzată, și a băut deja două pahare de șampanie. Iat-o pe Thea, al cărei scaun cu rotile a fost strâns și sprijinit de perete. Este sobră, îmbrăcată cu o cămașă albă simplă, cu pliuri pe piept, și cineva i-a tuns buclele. Așa, cu părul scurt, pare tânără și foarte serioasă, un

mic paj cât se poate de hotărât să-și facă treaba. Însă lui Helen i se pare că durerea ei din ultimele zile și-a mai pierdut din intensitate. Lângă Thea, cu scaunul tras foarte aproape de-al ei, săritoare ca întotdeauna, stă tânăra Adaya, care nu a făcut niciun compromis cu ocazia festivităților, cu excepția bluzei din seara aceasta, care are o dungă albastră. (Faptul că a apărut neinvitată – împingând scaunul Theei, oarecum timidă, peste prag; zâmbind și mai timidă către Helen, care era în rochia aceea atât de stranie pentru ea – a încântat-o pe Albína Horáková, care miroase de la un kilometru orice victimă nouă. Exclamase încă din prima clipă: „Ce avem noi aici, Thea? Văd că l-ai înlocuit repejor pe Karel! Arată ca o călugăriță, dar una care se poate răzgândi oricând. *Ano, ano*, stai jos, îmi place fața ta, îmi place mai mult decât a șoricioaicei ăsteia. Pe ea am cam văzut-o destul, nu? Ha!“)

Obișnuita ursuzenie a chelnerului se tempereazâ când le vede pe cele patru femei. Albína, în haina-i de catifea albă, e cochetă și volubilă, cerând cu un zâmbet drăgălaș încă o lumânare, încă o sticlă în frapiera argintie, felurile de mâncare pe care le comandase dinainte. Li se aduc mușchi în aspic, garnisit cu cimbru, castroane cu supă de vită și găluște cu ficat, în care plutesc frunze de pătrunjel. Din coșurile cu pâine de secară se simte un miros de chimen; în văscioare mici, untul începe să se topească la căldură. E devreme, dar un bărbat cu o redingotă albă e suficient de vesel ca să se așeze la pianul cel mare și să cânte, cu o fermecătoare lipsă de talent, un vals austriac ce se transformă în curând în melodii la modă: încântați, mesenii din apropiere ridică sticlele de bere și cântă. Peste drum, Teatrul Național este puternic iluminat și scăpărările aurii îți lasă impresia că însuși Midas l-a atins, trecând în grabă pe lângă el, pe drum spre treburile-i regești din altă parte.

– Ei bine, am ceva vești, spune Thea, privindu-și însoțitoarele cu o atitudine impunătoare. Legate de Karel.

Helen îi vede ochii strălucitori, părul blond, periat cu grijă și concluzionează că bărbatul nu fusese, de exemplu, găsit pe malul vreunui râu de cine știe unde, pierind pe drumurile pe care-l condusese Martora.

– Am primit o scrisoare, continuă Thea. Karel e în Anglia. E în… doar Helen îmi va înțelege amuzamentul… în Bedford.

Helen își îndreaptă granatele care o înțeapă la gât și, într-adevăr, nu poate să nu râdă.

– Mai mult, a intrat într-un grup de studenți și a hotărât că scopul lui în viață, cel puțin în momentul acesta, este să protesteze față de reținerea ilegală a imigranților… Helen, te cam îneci. Bea un pic de apă!

Helen bea din paharul pe care i-l întinde Adaya. Este atât de absurd – Karel Pražan, cu preferința lui pentru hainele făcute la comandă, cu dezgustul față de orice fel de agitație, să-și descopere conștiința civică în vreun compartiment închis până atunci al minții sale… Nu-și poate înăbuși încântarea.

Thea rupe o bucată de pâine și de pe masă se ridică din nou aroma de chimen.

– Mi-a mai scris și că nu există Melmoth, nu există niciun martor al celor ce se întâmplă în ziua de azi, așa că pur și simplu va trebui să fie el martorul.

– Dar de ce? se încruntă Adaya, iar apoi se îmbujorează ușor și începe să ungă cu unt pâinea Theei. La ce bun? La ce folosește s-o facă, să fie martor?

Thea își pierde o clipă voioșia nou dobândită.

– Nu știu, răspunde ea încruntându-se. Dar poate că simte că trebuie să-și facă datoria, chiar dacă nu duce nicăieri.

Apoi se întoarce spre Helen:

– Tu n-ai dormit, îi spune ea și-n răsuflare i se simte mirosul dulce de brandy. Melmoth e de vină, așa-i?

Helen ridică privirea și-l vede pe Josef Hoffman la o masă alăturată: e tare bătrân și notează de zor ceva pe manuscrisul său.

– Cam așa ceva, răspunde ea și-și apasă palmele pe masa de marmură, simțind cât de rece este. Mă urmărește cineva.

– Helen! o dojenește Thea, părând atât îngrijorată, cât și încântată în sinea ei, un pic răutăcioasă. N-am crezut c-ai să cazi și tu în plasa asta, cum a căzut Karel. Mai ales tu! Da, sunt tulburătoare poveștile astea, știu, dar nu sunt mai rele decât știrile zilnice, iar Melmoth însăși…

Se oprește.

– Vezi!

Helen izbucnește în râs și-o lovește ușor pe mână. (Thea are un inel din argint sub forma unui craniu care rânjește și pe care a poposit o albină harnică.)

– Vezi! Nici tu nu poți să rostești numele!

Își dă voie să ia o lingură de supă de vită, în timp ce Josef Hoffman continuă să noteze pe marginea documentului său.

– Nu, nu e Melmoth, spune Helen.

Deși mă întreb dacă ai observat cât de repede a aruncat o privire pe furiș spre ușa deschisă.

– Dar să știi, Thea, cineva chiar mă urmărește.

– Întinge ca lumea cu pâinea, așa! spune Albína ungând zdravăn cu unt o felie de pâine și apoi, ridicând paharul spre pianist, începe să cânte.

– Zău așa, Helen!

Thea se amuză. Și, sincer vorbind, cine o poate învinovăți? Helen Franklin, blindată pe toate părțile față de orice distracție, față de orice emoție și intruziune în viața ei ordonată, o auzea acum pe Melmoth suflându-i în ceafă!

– Ți-ai dat supă pe bluză. Nu, nu Melmoth – sigur că nu, crezi că eu nu fac diferența dintre mit și realitate? –, dar cineva tot mă urmărește. Îl aud în spatele meu când plec de la bibliotecă, când vin să te văd… Așteaptă după colțuri, în negru, uneori cântă. Nu știu dacă e bărbat, femeie ori chiar copil, dar mă sperie. Mă trezesc înfricoșată în toiul nopții și citesc despre Josef Hoffman ori despre Alice Benet și de dimineață ei sunt acolo, la mine în cameră.

Nu mai făcuse nimănui o asemenea mărturisire, nici măcar Theei, care-și desăvârșise talentul de a smulge confesiuni de-a lungul celor două decenii petrecute lângă boxa martorilor.

– Sigur că uneori, noaptea, mă gândesc că poate e ea, poate c-a venit după mine, dar asta e. Cu toții avem coșmaruri, încheie ea și mai ia o gură de supă.

Adaya înmoaie colțul unui șervet într-un pahar cu apă și începe să frece picătura de supă de pe bluza Theei. Aceasta o lasă. Tânăra intervine, cu engleza ei corectă și cu un vag accent străin:

– Odată am auzit o mamă de la locul de joacă spunându-i copilului: „Ai grijă cu Melmotka! Știe că mi-ai luat poșeta și e cu ochii pe tine.“ O cruzime groaznică, mi s-a părut. Nu cred că Melmotka vine să smulgă copiii de lângă mame. Nu e un monstru.

– Atunci înseamnă că nu știi mare lucru despre ea, îi răspunde Thea. Ia lasă-mi bluza în pace! Nu sunt copil! Nu știi mare lucru despre ea – e o femeie care se îneacă și nu vrea decât să te tragă și pe tine în adânc…

Adaya lasă șervetul jos și răspunde:

– Dar nu ți-e milă de ea? Tu n-ai jindui după compania cuiva, dacă ai fi atât de singură? Nu ai face la fel, Helen?

Helen găsește irezistibilă privirea ei timidă, rugătoare.

– Ăăă, poate…

– Eu zic, intervine Thea, mestecând un dumicat de pâine, că putem presupune cu ceva certitudine că nu un suflet osândit, cu picioarele însângerate, este cel care te fugărește pe tine prin oraș. Și-atunci, cine?

Dându-și jos haina, Albína Horáková își rupe șiragul de perle, iar acestea cad pe masă, se împrăștie printre tacâmuri și zornăie pe farfuria ei.

– Ia uitați-vă cum stau cu paharul gol! Tinerii ăștia n-au niciun fel de maniere, spune ea, înghiontind-o pe Helen, și adaugă: Și are ceva trecut asta de lângă mine. Crede că nu observ domnișorica asta englezoaică, domnișorica asta cu părul de culoarea apei dintr-o băltoacă! Crede că nu văd că doarme fără așternuturi și nu mănâncă dulciuri și se scarpină la încheieturi când are impresia că nu o văd. Odată și-a dat sângele. Am văzut, da! Te ascunzi, Helen Franklin? Ai ceva de ascuns?

Josef Hoffman nu e singur. A apărut și Alice Benet, care-și răsfoiește încet Biblia. Iată-l și pe Franz Bayer, făcând semne cuiva de dincolo de fereastră. Unul câte unul, se întorc spre Helen, care închide ochii.

– Presupun, spune Adaya cu blândețe, întinzându-i Theei un pahar cu apă, că niciun om de pe lumea asta nu poate trăi fără să ascundă ceva.

– Ba eu pot, i-o întoarce Albína și, fără niciun fel de avertizare, scoate un râgâit voios, întâmpinat cu urale de bărbații la costum, care mănâncă friptură de porc la o masă de lângă fereastră. Melmoth asta n-ar fi interesată nici cât negru sub unghie de babeta Albína Horáková, care n-a omorât pe lumea asta nicio muscă… Da, *miláčku*, da, poți să iei farfuriile astea.

Un chelner cu mânecile albe, suflecate până la cot, se apleacă deasupra mesei.

– Așa că mai rămâne Thea, nu? Tu cum stai? Crezi că te așteaptă acasă Melmotka, așezată pe pat, cu numele tău scris pe o foaie de hârtie?

Helen – deschizând ochii și constatând ușurată că Josef Hoffman a dispărut – e recunoscătoare că privirea albastră a Albínei nu mai zăbovește asupra ei. Așa că spune și ea:

– Da, Thea, tu cum stai? Ce păcate ai de mărturisit?

Încruntându-se, Thea răspunde:

– Uneori îmi doresc să fie adevărată, să fi venit după mine înainte de toate astea – le arată atelele de la încheieturi –, înainte să fi plecat Karel, când încă mai eram eu însămi. Cred c-aș fi preferat să hălăduiesc prin lume cu un suflet osândit decât să nu mai fiu iubită.

Bărbatul de la pian a obosit ori poate că, în sfârșit, i s-a urcat berea la cap; se sprijină pe stativul partiturii, cu capul pe antebraț, fără să audă că este strigat de prietenii săi. Se lasă liniștea. Helen rostește:

– Nu te-ai schimbat. Chiar nu te-ai prea schimbat.

Și o crede cu adevărat, pentru că trebuie să creadă. Sub privirea ei, masa se umple iarăși de mâncare: șnițel de vită,

auriu și cu un miros ademenitor, cu fulgi de migdale în crustă; bucăți de carne de vită, întunecate la culoare, garnisite cu smântână și merișoare; salată de cartofi și găluște rotofeie, albe ca laptele. Castraveciori și mai multă pâine, proaspăt scoasă din cuptor, răspândind un abur parfumat cu drojdie. Untul s-a topit de mult în untieră. Helen, care de douăzeci de ani n-a mai mâncat până să se simtă sătulă, are senzația că o ia cu leșin numai când vede toate acestea.

– Nu mă păcălești așa ușor, îi răspunde Thea zâmbind. Și cred că nici tu nu te lași păcălită. O boală ca asta… mai spune ea și ridică din umeri. Crezi că nu m-am schimbat? Crezi că e ca și cum înainte am avut o mașină bună, iar cea de-acum are în permanență pană la o roată? Și pasagerul s-a schimbat, nu doar mașina! Chiar și așa – ridică iar din umeri, de data asta cu un aer curajos –, chiar și așa… Probabil secretul este să ajung să mă cunosc din nou.

– Te simți uneori copleșită de disperare? o întreabă Adaya.

E o întrebare stranie, foarte directă, și tânăra a rostit-o îmbujorându-se, ca și cum s-ar aștepta să fie respinsă cu agresivitate. Sub cuțitul ei, carnea de vită se desprinde ușor. Pune o bucată pe farfuria Theei și rostește, ca și cum i-ar cere iertare:

– Se întâmplă atât de des ca oamenii să se lase copleșiți de disperare!

Thea acceptă farfuria, întrebarea, un pahar cu vin. Îi răspunde, parcă un pic surprinsă:

– Nu, nu cred că disper. Mă întreb dacă nu cumva ar trebui să mă simt copleșită.

– Ia gata cu vorbăria asta! intervine Albína. Credeți că știți voi ce înseamnă suferința? Ia stați să vedeți ce efect o să aibă timpul asupra oaselor voastre și după aia să veniți să-mi spuneți mie. Uneori mi le aud scrâșnind ca pietrele dintr-o carieră! Am privit-o pe maică-mea cum s-a uscat ca un pește la soare. Acum am ajuns să am și eu mâinile cum le avea ea. Haide, Helen, mănâncă, pentru numele lui Dumnezeu! Crezi c-o să-ți stea în gât dacă înghiți?

Și, într-adevăr, vițelul este irezistibil: Helen ia o gură. (Pe acoperișul Teatrului Național se adună stăncuțele; muzicienii se adună în fosă.)

– Haide, Thea! Dacă Melmoth te-ar fi urmărit, ce păcat ar ști…? Ce-ar fi văzut?

Pe hainele ei albe sunt acum picături de sos, bucățele de pătrunjel, o boabă de merișor ce strălucește ca o bijuterie pe o fâșie de broderie dantelată.

– Cel mai grav păcat?

– Presupun, spune și Adaya, că l-ai comis când erai foarte tânără. Așa se întâmplă adesea.

– Helen, zi-le să se potolească, o roagă Thea.

Dar se înviorează și, cu un gest delicat, dar stângaci, îndreaptă șervetul din poală.

– N-am avut dintotdeauna bani. Mama m-a crescut de una singură, într-un apartament cu două camere de pe o stradă mizerabilă din nordul Londrei. N-ați mai văzut un loc atât de demoralizator, toate casele aveau tencuială mozaicată și erau înnegrite de poluare, iar eu eram de părere c-ar fi trebuit să umblu prin încăperi de marmură, vorba cântecului (Helen, ești tare palidă – mai ia o gură de vin, și mie mi-ar prinde bine încă un pic). Lucra ture lungi, făcând curățenie în birourile consilierilor locali și niciodată n-aveam destui bani. Când eu aveam zece ani, mama arăta de șaizeci. Uram totul. Tapetul zgrunțuros, aragazul cu două ochiuri, uram radiatorul cu alea trei bare electrice și dalele maronii din jur. Îmi doream o pereche de bocanci din piele, care să se încheie cu șireturi până sus, la genunchi, voiam un halat alb pe care să-l pot îmbrăca imediat după baie și care să aibă inițialele mele brodate pe buzunar. Voiam discuri și un aparat la care să le ascult. Voiam hainele cele mai la modă, nu întotdeauna un pic demodate.

Deasupra strălucesc candelabre, iar sub ele Thea e calmă ca o regină. Prin părul ei tuns scurt trec sclipiri arămii, iar albina argintie îi strălucește pe deget. E imposibil să ți-o imaginezi în niște camere sordide, cu ferestrele înnegrite de noxele mașinilor care trec.

– Știam că aveam să mă descurc în viață: aveam o minte zdravănă și eram conștientă că, deși n-aveam să locuiesc într-o casă cu încăperi din marmură, cu siguranță n-avea să fie nici vreo dărăpănătură cu tavanul pătat. Însă nu sunt o ființă răbdătoare și nici pe-atunci nu eram. Îmi doream bani, mai presus de orice. Unele fete de la școală aveau bancnote de cinci lire, dar eu nu vedeam capul reginei pe o bucată de hârtie albastră... Eu vedeam rujuri în ambalaje aurite, și jachete din catifea cu nasturi îmbrăcați în stofă, și cremă de mâini care mirosea a trandafiri, într-un vas cu capac de argint. Așa c-am început să fur. Mama ținea un caiet în care nota tot ce câștiga și tot ce cheltuia. Banii și-i ținea într-o cutie din tinichea, de la niște biscuiți: din aceea purpurie, cu flori pe ea – le mai ții minte, Helen? Le primeai în fiecare an, de Crăciun, și dura luni întregi până ce râncezeau. Aproape în fiecare zi luam măcar câte o monedă din ea. Uneori doar zece penny. Odată am luat o monedă de o liră. Știți că nici măcar nu simțeam vreo fărâmă de vinovăție? Mult mai târziu mi s-a trezit conștiința. Pur și simplu mă gândeam: ei bine, dacă nu voiai să fur, nu trebuia să

fii așa de săracă. Țin minte că aveam mereu bani în buzunar. Sunt destul de grei, nu? Metalul atârnă greu.

Lui Helen nu-i place mărturisirea acestui mic și răutăcios păcat. Ar fi fost, cumva, mai ușor de apreciat și mai palpitant, dacă prietena ei ar fi omorât, de exemplu, un câine într-o criză de nervi.

– Îmi doream de ziua mea o haină de piele întoarsă, cu franjuri la spate. Văzusem în magazine cât costa și știam că mama nu și-ar fi permis așa ceva niciodată, dar voiam s-o pedepsesc, fiindcă din cauza ei eram săracă. În dimineața zilei mele de naștere a făcut ouă și pâine prăjită și mi-a dat un dar – o carte, nu mai știu care anume. O împachetase cu mare grijă, asta țin minte. Cumpărase panglică roșie, ceea ce nu mai făcuse până atunci. Am deschis cadoul și i-am spus: „Nu vreau asta. Știi ce-mi doream. Nu m-ai ascultat? Chiar nu-ți pasă?“ A izbucnit în plâns, dar în perioada aceea plângea așa de ușor, încât nici n-o mai luam în seamă. Mi-a spus că încercase să strângă bani pentru o surpriză deosebită, dar că nu reușea niciodată să adune suficient… Că încerca să-și noteze tot ce câștiga, dar probabil făcuse o greșeală undeva în calcul. În tot timpul acesta, bineînțeles, simțeam în buzunar banii pe care îi furasem, din ce în ce mai grei, pentru că nu cheltuisem nimic din ei.

– Oribil! exclamă Albína entuziasmată. Ce copil oribil!

Mestecă o bucată de vită și strânge sosul cu pâine.

Adaya, cu mâinile așezate cuminți în poală, o întreabă:

– Și crezi c-ai fost pedepsită?

Thea, cu o rară străfulgerare de furie, face un gest spre picioarele ei, care acum stau inutile sub stofa pantalonilor, către labele picioarelor, care nu sunt în stare nici să stea drepte pe podea.

– Tu ce crezi? Și ți se pare că pedeapsa este pe măsura păcatului?

– Chiar și așa, rostește Helen.

Simte un val straniu de afecțiune față de prietena ei. Nu-i dăduse prin cap, când o cunoscuse pe Thea, când văzuse cât de competentă e, cât de expansivă, cât de nesfârșită părea generozitatea ei, că și ea era o păcătoasă.

– Chiar și așa, dacă Melmoth ar căuta fiecare hoț amărât din nordul Londrei, clar n-ar mai fi deloc singură.

Adaya zâmbește, se îmbujorează și o atinge ușor pe Thea pe mână.

– Așa cred și eu, spune ea. Cred că pe tine te putem scoate din discuție. Asta, bineînțeles, dacă nu mai ai și secrete prea sumbre pentru a fi discutate la masă.

Pufnind, Albína intervine:

– Vi s-a părut că a fost grav ce-a făcut ea? Ia ascultați aici! Eu am omorât un om cu un ac de pălărie. Asta-i joacă de copii!

Acum nu mai are nevoie de îmbujorarea la cutie, care stă pe fața de masă. E roșie în obraji de la vin, de la mâncare, de la încântare.

– Credeți că Melmotka s-ar deranja să vină după șoarecele ăsta englezesc, după invalidă? După fata asta cu fața ca o farfurie cu lapte? Când vine, o să vină după criminală!

La vreo zece metri de ele, cineva scapă o tavă de argint: se învârtește, zdrăngăne pe podea și-l trezește pe bărbatul care doarme pe pian. Acesta tresare, fornăie, se șterge la gură cu mâneca: începe să cânte într-o doară un vals. Candelabrele de deasupra își reflectă strălucirea în geamuri, așa că tot ce se află dincolo de fereastră este cu totul ascuns, cu excepția Teatrului Național, care plutește luminos în întuneric. (Dacă aș stinge lumina, doar pentru o clipă, ai vedea acolo, pe treptele Teatrului Național, sprijinindu-se de un stâlp din piatră albă, o siluetă care le urmărește, obosită, însă cu ochii ațintiți asupra femeilor care iau cina.)

– Nu te cred, zice Helen pe un ton rece și luând-o parcă peste picior, pentru că a început să-i fie greață.

*Criminală*, a spus Albína Horáková, și mâncarea de pe farfuria ei e vâscoasă, groasă, în fibrele cărnii se simte ceva din mirosul abatorului. *Criminală*, a spus, iar paharul din mâna ei e fragil, s-ar sparge dacă ar apăsa mai tare pe el. *Criminală*, a spus, și iată-l pe Josef Hoffman, iat-o pe Alice Benet, iat-o pe Freddie Bayer, stau cu toții lângă ea, pe canapeaua din piele, foarte atenți și foarte aproape.

– Eu te cred, răspunde Adaya și, cu o mică ezitare, scutură o fărâmă de carne de pe mâneca Albínei Horáková.

– Ia povestește-ne! o îndeamnă Thea. Prin comparație, sufletul meu o să pară alb ca neaua, sunt sigură.

– Nu e mare lucru de spus, ridică din umeri Albína. Sunteți tinere, ce știți voi? Am văzut de atâtea ori tancuri trecând peste Podul Legiunii, încât am și uitat când au trecut și ale cui erau. Am auzit că luase foc centrul orașului în timp ce îmi făceam tura la fabrica Škoda și nu mai pusesem în gură mâncare gustoasă de luni întregi. Ce știți voi… Voi aveți la îndemână orice vă doriți...

Pocnește din degete și apare un chelner care este apoi expediat, cu porunca de a aduce vin mai mult și mai bun.

– Știți care erau cele mai fericite zile ale mele? În fiecare lună, era câte o zi în care aduceau din Occident trei cărți. Doar trei! Imaginați-vă! Era întotdeauna marțea. Ne trezeam la

răsărit ca să stăm la coadă pe frig și nu se plângea nimeni. Credeți că vouă vă e greu? Ha!

Chicotește fără răutate și mai înfulecă o bucată de găluşcă.

– Dar acul de pălărie? întreabă Adaya pe tonul ei ezitant.

A mâncat foarte puțin, iar pe pieptul apretat al bluzei ei nu se vede nimic.

– Ah, asta! Într-o seară am luat un taxi împreună cu o prietenă. Ploua tare, aveam pantofi noi. Taximetristul a luat-o pe un drum aiurea, apoi pe altul, apoi pe altul. „Ce faceți, unde mergeți?“, l-am întrebat. Nu ne-a răspuns nimic și a luat-o pe un alt drum ocolitor. Mai auziserăm noi de asemenea întâmplări, știam ce se întâmplă de obicei. Aveam un ac la pălărie, așa că l-am scos și l-am înjunghiat! Uite așa!

O împunge pe Thea în umăr.

– Tare, cât am putut de tare! Ei, și fiindcă ploua, el nu vedea bine, știți? A ieșit de pe drum și a intrat drept într-un magazin. Era o prăvălie în care se vindeau din astea, știți voi, mopuri, aspiratoare. E ciudat ce-și aduce aminte omul. Noi am scăpat tefere, cu toate că nasul prietenei mele n-a mai arătat la fel după accident. Dar era urâtă oricum, așa că nu conta. Însă șoferul și-a rupt ambele picioare. A făcut o infecție și a murit în spital două luni mai târziu. Așa i-a trebuit, na! Ce ziceți de treaba asta?

– Ca să fiu sinceră, îi răspunde Thea, sunt dezamăgită. Aș fi sperat să fii acuzată măcar de rănire cu intenție de omor.

– În cazul acesta – Adaya strânge una câte una perlele de pe masă –, te putem scoate și pe tine din discuție, nu? Putem spune c-ai fost achitată de tribunalul Melmotkăi.

Albína Horáková ridică iar din umeri și îi cade o pană de lebădă.

– Păi, oricum, ce a mai rămas din viața mea, să-i ofer ei? Un an, o lună. Poate o zi. Thea, dă-mi paharul tău – să ciocnim pentru nevinovăția noastră, *ano*?

Ascultătoare, Thea ridică paharul.

– Așadar, spune ea, Melmoth Martora versus Helen Franklin, în tribunalul regelui Venceslau din ținuturile Coroanei Boemiei. Draga de Helen, draga și cumințica de Helen, atât de calmă, atât de săritoare, care nu spune niciun cuvânt nelalocul lui! Care ar putea fi păcatul ei?

O vezi – acolo, dincolo de ferestrele sclipitoare, coborând treptele Teatrului Național; traversând strada, șinele de tramvai, pietrele de râu ude; tot mai aproape, cu un mers imperturbabil, cu capul ascuns într-o glugă neagră, moale: o siluetă ce s-a oprit în dreptul ușii? Sigur, e nevoie de ceva atenție: sclipirea candelabrelor se reflectă în geam, străzile

sunt aglomerate și gălăgioase, pe Podul Legiunii se plimbă perechi de îndrăgostiți. Helen sigur nu vede nimic, fiindcă a închis ochii și acum privește de-a lungul unui coridor. E pardosit cu dale de gresie verde, ieftină. În spate de tot, la capăt, e un loc în perete, de unde a fost smulsă din țâțâni o ușă. În pragul încăperii este un scaun gol, al cărui șezut e cufundat în umbră. Dincolo de umbră, o cameră în care e foarte cald și foarte întuneric. Deschide ochii și-și vede cele trei comesene: Albína Horáková, de pe ai cărei umeri cad pene de nea. Thea, cu părul ei de paj, cu acel *memento mori* pe deget, Adaya, care continuă să strângă perlele împrăștiate printre farfurii. Este și Josef Hoffman, tânăr, și îi privește pe Franz și Freddie Bayer, care dansează lângă pian.

– Crezi că poți? o întreabă Adaya cu mâna plină de perle. Crezi că poți să ne zici?

Poate? Nu ar fi corect să spunem că i se cere doar să-și dezvăluie un secret. E ca și cum i-ar cere să-și taie o bucată din carne și s-o pună pe masă, unde să fie cântărită, analizată, înainte de a o pune la loc, de a o potrivi înapoi în trupul ei, de a o prinde acolo, cusătură după cusătură. Din cauza păcatului și-a impus atât de multă vreme o pedepsire permanentă a trupului și a sufletului – să-și refuze orice plăcere, orice bogăție, orice emoție, orice lucru care ar fi putut-o împinge să facă ceea ce făcuse –, încât să spună acum povestea pare la fel de imposibil ca a opri o planetă din drumul ei pe orbită.

Dar o aude pe Adaya adăugând „Mi-ar plăcea să știu“, cu acea privire ezitantă, atrăgătoare, din spatele ochelarilor, și Helen – cu palmele lipite pe masa din marmură rece, ocolind cu privirea figura tânără și posacă a lui Josef Hoffman – își aude propria voce rostind ca de la mare depărtare:

– Când aveam douăzeci și unu de ani, am plecat de acasă și am mers în Manila. Nu mai fusesem până atunci în străinătate…

# Păcatul lui Helen Franklin

La răsărit a trezit-o cântatul unui cocoș de pe un acoperiș de metal, la vreo trei metri sub geamul ei. Și nu era vreun prostovan de la țară, care se plimba țanțoș ca să impresioneze găinile, ci un luptător valoros, care avea ghearele turnate în oțel și în funcție de a cărui dispoziție erau pierdute sau câștigate averi întregi. Trezindu-se, și-a desprins de pe braț gândacul care fusese ocupat toată noaptea să înfulece sarea de pe pielea scăldată în sudoare a lui Helen. Gângania s-a repezit într-un colț, grăbindu-se să se ascundă printre trupurile neînsuflețite ale fraților săi, răpuși în timpul nopții cu un papuc. Ventilatorul din tavan învârtea aerul așa cum învârtește o lingură supa dintr-un vas. Helen se afla în Manila de o lună, dar în fiecare dimineață se simțea ca și cum de-abia fusese adusă în locul acela, în urma vreunei greșeli în actele birocraților din Ceruri. Toată aventura, își spunea ea, se petrecea doar fiindcă voise ea să demonstreze că se putea revolta împotriva restricțiilor impuse de părinți: să demonstreze că, în ciuda micimii vieții lor și a micimii vieții cu care ei credeau că avea să se mulțumească și Helen, ea putea duce o viață mai palpitantă, mai neîngrădită. Se dovedise însă că singurul efect pe care îl avusese fusese acela de a-i insufla o dorință teribilă de a se afla din nou între pereții cu tencuială mozaicată ai casei lor din Essex, dincolo de geamurile duble neaflându-se nimic mai exotic decât o gaiță printre plantele din grădină.

Apăsând ușor pe mușcătura de gândac, s-a ridicat. Era o zi de iunie, înainte de ploi, și aerul era atât de umed, încât tașca ei, agățată de peretele ud, era acoperită de un strat subțire de mucegai, imposibil de îndepărtat cu totul. Printre stinghiile pline de grăsime ale oblonului lăsa, a văzut cerul înnorat, iar pe fundalul său – desișul de fire de electricitate care coborau de la un stâlp spre maghernițele din mahalaua de dedesubt. Gunoaie purtate de vânt, luate pe sus de pe trotuarele murdare, atârnau de cabluri ca niște rufe murdare: pungi de gunoi rupte, fâlfâind în aer, bucăți de stofă colorată. Cocoșul a răspuns strigătelor vânzătorilor de pe strada de sub geamul ei, dar și vuietului celor zece benzi ale Bulevardului Aurora, aflat un pic

mai departe, ridicat deasupra nivelului orașului pe pilonii săi din beton. Parcă pe sub toate aceste zgomote se auzea vag de tot un cântec, care putea să vină din orice cartier. Helen se simțea la fel de nepregătită acum ca în clipa în care sosise: mijea ochii în fața soarelui, care la primele ore ale dimineții era mai puternic decât în cea mai teribilă caniculă din Anglia. O ustura un pic gâtul din cauza giulgiului de poluare care îi oferea Golfului Manila faimoasele-i apusuri. Mai avea unsprezece luni – unsprezece luni cu dușul care nu mergea și nici nu mersese, așa că se spăla cu apă pe care și-o turna cu polonicul dintr-un coș de gunoi din plastic; unsprezece luni cu toaleta care nu funcționa și nici nu funcționase, în loc să tragă apa, turnând stângace, tot cu polonicul, din același coș de gunoi. Era un dezastru? (A văzut din nou gândacul și, neavând niciun papuc la îndemână, l-a strivit cu călcâiul gol.) Nu voia să gândească așa, fiindcă ar fi însemnat să recunoască faptul că, până la urmă, semăna cu părinții ei: nu era făcută să trăiască într-o țară străină, sub un cer străin.

La o lună după absolvire – când modesta ei bibliotecă de texte în limba germană fusese deja exilată într-un pod și paginile începuseră să se încrețească de umezeală – văzuse un anunț într-un ziar studențesc: „Se caută asistent pentru organizație umanitară, Quezon Aid Foundation, Manila. Experiența în predarea limbilor străine este un avantaj, contract pe perioadă determinată de 12 luni, aplicații online". Manila? Cât de neobișnuit era ca ea să fugă în partea cealaltă a globului dintr-un capriciu! Și cu toate astea (a simțit iar senzația aceea familiară, tulburătoare; impresia, nemărturisită nimănui, că doar asupra ei era ațintită privirea unor ochi atenți și iubitori), și cu toate astea… De ce nu? În noaptea aceea studiase o hartă a Filipinelor, cu forma sa de cap de măgar, alcătuit din multe fragmente; i-a căutat limba națională, o combinație între spaniolă și un dialect local. I s-a părut imposibil de fermecător că acolo unei persoane mai în vârstă decât tine chiar și cu două săptămâni trebuie să i te adresezi cu *Ate* sau *Kuya*: soră mai mare, frate mai mare. Simțise furnicături pe ceafă. Își imagina că semăna cu o oaie din acelea care par proaste, dar sunt doar neliniștite, și dintr-odată văd o gaură în gardul împrejmuitor ce le ține prizoniere.

Oare la ce s-o fi așteptat? La un oraș tropical leneș, crescut din cărămizile coloniilor spaniole: cu palmieri în grădină, cu mirodenii exotice, cu bărbați pentru care figura ei banală ca ceaiul englezesc slab să fie atrăgătoare? Descoperise următorul lucru: o țară străină este în același timp mai străină și mai familiară decât își imaginează călătorul. Îi era străină, dar în feluri pentru care nu avusese cum s-o pregătească visarea cu

ochii deschiși din dormitorul ei din Essex: copilul desculț care vindea mango scăldat în sare, de pe un scaun cu picior înalt, pe stradă, avea pe pielea capului un abces mare cât o limetă; căldura sufocantă; mallurile erau mereu răcoroase, pentru ca bogații să-și poată purta blănurile; în mahalale domnea un iz de detergent. Toate lucrurile acestea au uluit-o. Dar, în privința altor detalii, totul era, cumva, cât se poate de banal și de cunoscut. Traficul era mereu mai aglomerat dimineața și prin mahalale răsunau melodii pop din aparatele pentru karaoke. Adolescente îmbrăcate în fuste de uniformă plisate stăteau pe garduri și ronțăiau chipsuri râzând, iar xeroxul din biroul asociației de caritate se bloca cel mai des atunci când exista un termen-limită presant. Asta o demoraliza pe Helen, căreia i se demonstra astfel, dincolo de orice îndoială, că ea însăși era atât de banală, atât de închistată de înfățișarea și de originea ei, încât – chiar și când se afla atât de departe de casă, că și luna arăta altfel pe cer – făgașul vieții ei avea să rămână întotdeauna înfiorător de îngust.

Scărpinându-se la mușcătura de pe braț, fără a-i acorda prea mare importanță, a ieșit din apartament. Deasupra ei, pe balcon, vecina rădea nucă de cocos într-un castron din plastic și fredona odată cu radioul. Helen a încercat să-și exerseze un pic vocabularul tagalog [29] – *Magandang umaga Ate! Kamusta ang inyong anak*?, adică „Bună dimineața! Ce mai face fiul dumneavoastră?“ – și a așteptat, zâmbind, lungul răspuns, iar apoi a luat-o spre Bulevardul Aurora. Preda engleză celor nouăsprezece fete care locuiau în căminul bine pus la punct de QAF și-și găsea îndatoririle cât se poate de ușoare. Știa că era privită cu o oarecare milă (uneori, ele o ciupeau cu drag de obraji, găsindu-i dezamăgitor de slabi), dar și cu o afecțiune deosebită. Îi admirau cerceii și fustele lungi, din bumbac; încercau să-i onduleze părul și îi ridicau în slăvi vocea, atunci când se întâmpla să cânte.

În după-amiaza aceea, în ora lungă și toropită în care munca de orice fel era imposibilă, căldura părând să îngroașe sângele oamenilor până ajungea ca o pastă, una dintre fetele mai mari a ciupit-o pe Helen de cot.

– Ia uite, *Ate* Helen, ce-i asta, ăăă? Te-a pișcat ceva și se infectează.

– E doar o mușcătură de țânțar.

Însă Helen și-a privit cu îndoială antebrațul. Nu o mai mânca, dar se umflase și se înroșise pe margine. I se părea că arată ca și cum îi crescuse acolo un sfârc, cum se spune că au vrăjitoarele.

– Nu, nu, *Ate*! Gândac, hindi! Murdar! Avut și unchiul meu, mușcat de aici – fata a făcut un semn spre gât –, infecție foarte

rea, foarte, foarte rea. Îți trebuie penicilină. Ai bani, *Ate*? Ar fi bine să ai, *di ba*!

Helen a făcut un experiment, apăsând cu degetul acolo unde pielea era roșie-stacojie. A ieșit o picătură de puroi.

– Bine, a răspuns ea. Poate mâine. Acum vă rog să dormiți o jumătate de oră și pe urmă trecem la verbe.

În drum spre casă a cumpărat de la un vânzător ambulant o pungă cu tăieței calzi și i-a mâncat pe balcon, simțind cum îi pulsează sângele în jurul mușcăturii. În noaptea aceea, a zguduit frigiderul mic din colț ca să gonească gândacii care-și făceau veacul sub el și a omorât treizeci și nouă cu talpa pantofului.

În seara următoare, avea pe braț o umflătură cât o palmă, iar în mijloc pielea se crăpase, creând o gropiță inegală. Era ca și cum căldura și aerul umed acceleraseră toate procesele care aveau loc în corpul ei, astfel încât degradarea care în Anglia ar fi avut loc într-o lună, aici se petrecuse peste noapte. Dacă strângea pumnul, din gropița aceea se prelingea leneș puroiul. Știa că pe una dintre aleile de sub Bulevardul Aurora era o farmacie. Îi văzuse de la geam sclipirea firmei verzui. Principiul înțelept după care se ghidau turiștii englezi era acesta: limitează-te la drumurile pe care le știi. Dar ce se putea întâmpla dacă făcea un ocol de nicio sută de metri, când brațul îi pulsa și o durea groaznic? Cu toate acestea, tremura sub drumul uriaș care vuia și scrâșnea deasupra: aici, în locul mahalalelor vesele, cu mirosul lor de detergent și de tăieței proaspăt fierți, erau din loc în loc cerșetori care stăteau pe bucăți de carton sau grupuri de câțiva bărbați, cu vestele trase peste burțile asudate, care tăceau brusc atunci când trecea ea pe lângă ei. Era mizerie peste tot, mizeria combinată a oamenilor și a mașinilor care trăiau într-un armistițiu nesigur, iar Helen a văzut, șocată, o crevasă lată în beton, în care dormea cineva. Un ciot de lumânare ardea pe margine; erau atârnate câteva fâșii de material negru. Căldura era înfiorătoare, era asemenea unei pedepse crude: pe coapse îi apăruseră bube roșii, care se frecau până la sânge cu fiecare pas, iar sudoarea care i se scurgea până în ochi era sărată ca marea. Și-a strâns cu grijă brațul umflat la piept și a mărit pasul – a trecut pe lângă un copil gol, pe lângă o femeie fără adăpost, care număra capace de bere și murmura ceva. A ajuns la farmacie cu lacrimi în ochi, nu neapărat de durere, de la copilul gol sau de la căldură: păreau să aibă mai mult de-a face cu sentimentul că toată viața încercase să fugă de dezamăgirea ce o urmărea, iar acum, în sfârșit, aceasta o prinsese din urmă. O clipă, a stat în lumina aruncată pe trotuar de crucea verde care strălucea deasupra ferestrei cu obloane, a auzit niște râsete

peste veselia lipsită de orice apăsare a melodiilor de la radio și a deschis ușa. O fată în uniformă de școlăriță stătea turcește pe tejghea, molfăind o bucată de trestie-de-zahăr. A privit-o ironic pe Helen, care s-a simțit mai neîngrijită, mai mică și mai banală ca niciodată. Fata a rostit, fără a se adresa cuiva:

– *Ito ay isang Amerikanong*.

– Nu sunt americancă. Sunt englezoaică.

A început să tremure ușor în aerul rece din farmacie. Fata s-a întors la trestia-de-zahăr, continuând să fredoneze după radio. Părea să-și fi pierdut interesul. În spatele tejghelei, printre rafturile ieftine, din metal, ticsite cu paracetamol, medicamente pentru diaree și cremă pentru albirea tenului, se vedea cadrul unei uși, care avea o perdea improvizată din fâșii de plastic albastru. Acestea fluturau ca și cum tocmai ar fi trecut cineva printre ele. Dincolo de acel prag, într-o încăpere întunecată, se vedea silueta unei persoane într-o cămașă albă. Oare e posibil ca Helen să fi simțit, în timp ce-și apăsa cu un deget rana de pe braț și vedea apărând la suprafață un lichid gros, verzui, că era urmărită de o pereche de ochi atenți? La fel se simțise și când era mică, când se întorcea de la școală pe jos, iar breteaua de la tașcă îi intra în carne. Cu siguranță simțea furnicăturile acelea pe ceafă, ca și cum un animal de pradă s-ar fi așezat la pândă în iarba înaltă; dar adevărul era că în încăpere era răcoare, iar ea simțea pe piele aerul rece. A ieșit un tânăr să o întâmpine. Avea cămașa albă, închisă cu nasturi chiar până în gât. Buzunarul de la piept îi era pătat de un pix care începuse să curgă. Avea părul destul de lung și pieptănat cu o cărare care i-ar fi dat un aer sever, dacă n-ar fi zâmbit când a apărut în cadrul ușii și dacă n-ar fi continuat să zâmbească atunci când și-a văzut clienta:

– *Magandang gabi*, doamnă, a spus el, dându-i seară bună.

Helen a simțit imediat că acel „doamnă“ nu exprima politețea nemeritată de care se bucura de atâtea ori fiindcă era albă, ci că era mai curând o adresare ironică. Tânărul a zguduit-o un pic cam tare pe fetița cocoțată pe tejghea și i-a spus ceva care a făcut-o să râdă, să sară jos și să iasă din farmacie aruncându-i lui Helen o privire obraznică, amuzată.

– Mă puteți ajuta? Aș avea nevoie de un sfat.

Își dădea seama că vorbea mai răspicat și mai lent decât ar fi trebuit și se temea că bărbatul avea să observe, simțindu-se jignit. Într-adevăr, părea să fi observat, fiindcă i-a răspuns într-o engleză fluentă, atât de dezinvoltă, încât Helen a simțit că încearcă să-i dea peste nas.

– Bineînțeles! Farmacistul va sosi de-abia mâine dimineață, dar eu sunt în perioada de instruire și avem aici orice vă

trebuie. V-ați ars? În cazul turiștilor, de cele mai multe ori este vorba de arsuri de la soare.

– Nu sunt turistă!

– Nu? i s-a adresat el, scoțând din buzunar o pereche de ochelari și punându-i pe nas.

– Lucrez la QAF – Quezon Aid Foundation, i-a răspuns ea, însă imediat i-a părut rău.

Tânărul a ridicat o sprânceană și a zâmbit.

– OK. E foarte frumos din partea dumneavoastră.

S-a lăsat tăcerea. Helen îl privea și nu mai știa de ce venise acolo. Apoi la radio s-a auzit o melodie și mai ridicolă decât de obicei, iar ei doi și-au zâmbit, ca și cum și-ar fi spus: *E groaznică, nu? Și cu toate astea, iată că știm amândoi versurile pe dinafară.*

– În regulă, a spus bărbatul pe un ton vioi, punând ochelarii înapoi în buzunar. Cu ce vă pot ajuta?

– Mi-ar trebui ceva pentru asta, i-a răspuns Helen.

A făcut un pas în față și și-a așezat antebrațul pe tejghea, ca și cum ar fi fost un obiect pe care îl cărase după ea, și acum era ușurată că putea să-l lase jos. În lumina puternică, ușor albăstruie din farmacie, pielea ei arăta chiar bolnavă. Infecția provocată de mușcătură se răspândise, se pare, în răstimpul de când intrase ea: se vedea o linie subțire, stacojie, ce i se întindea spre încheietură și spre palmă.

Bărbatul a apucat-o de încheietură și i-a tras brațul spre el. L-a mișcat într-o parte și în cealaltă, ca să poată studia mai bine rana. Era un gest intim și, în același timp, cu totul lipsit de interes, iar Helen și-a dat seama că își ținea răsuflarea.

– M-a mușcat ceva. Un gândac, cred.

– Cu siguranță, i-a răspuns el. Trebuie curățată rana. Vreți să mă ocup eu? Am apă oxigenată. Pe urmă, eventual, niște penicilină. O să vă faceți bine.

S-a întins după o sticlă albă, mare, arătându-i-o cu o expresie întrebătoare. Helen a încuviințat tăcută și l-a privit când a turnat lichidul în rana deschisă de pe mâna ei. A sfârâit și a usturat-o. A mai turnat o dată și gaura din carne s-a mărit un pic. Helen nu se simțea în stare să-l întrebe nimic și nici să se opună. Bărbatul a închis sticla și i-a zis:

– Probabil e un streptococ. Aveți nevoie de penicilină. Și farmacistul v-ar spune același lucru. Vi se face rău de la penicilină?

– Nu, nu mi se face rău, i-a răspuns Helen și a adăugat ezitând: mulțumesc, *Kuya*.

Încântat, bărbatul a izbucnit în râs:

– Cu plăcere! Credeți că sunteți mai tânără decât mine? Nu știu ce să zic, păreți matură, pentru că sunteți atât de calmă. Ce vârstă aveți?

– Douăzeci și unu.

– Bine, atunci, surioară! Eu am douăzeci și trei, *di ba*, a adăugat el, tot râzând. Ești prima americancă care-mi spune *Kuya*. Îmi place! Poți să mai treci pe aici oricând!

– Nu sunt americancă, sunt englezoaică, i-a răspuns Helen, râzând pentru că râdea și el.

Apoi bărbatul s-a încruntat, ca și cum o mână nevăzută l-ar fi atins, mustrându-l. A făcut semn din cap spre brațul ei, care încă se afla pe tejghea, între ei.

– Trebuie să-l drenezi, știi? Să-l storci tare. O să doară, însă e doar durere. Să arunci neapărat șervețelele sau ce folosești când storci. O să-ți dau penicilină, să iei de trei ori pe zi, timp de șapte zile. Apoi o să-ți rămână doar o cicatrice, o să mergi acasă și o să le spui prietenilor: am fost la tropice și m-a mușcat un șarpe ori poate un leu. Scuză-mă puțin!

S-a dus în spatele perdelei din plastic și Helen a rămas singură în încăpere. Și-a dat seama că o durea un pic fața, fiindcă zâmbise întruna. A încercat să-și ia un aer mai serios, mai sumbru, dar n-a reușit. Când s-a întors, tânărul avea în mână o pungă din hârtie.

– Ți-am pus aici niște tifon, leucoplast, plus penicilina. Să nu uiți că trebuie s-o iei pe toată, da? Chiar și după ce se închide rana.

Helen a plătit, simțindu-se ca o infractoare, fiindcă obținuse medicamente fără aprobarea unui doctor și, luând punga, a mai zis:

– Mulțumesc. Eram îngrijorată, dar acum nu mai sunt.

– Cu plăcere. Să vii să-mi spui cum merge, da? Dacă se înrăutățește, putem chema un doctor.

– Mulțumesc, *Kuya*, i-a răspuns Helen, pregătindu-se să plece.

– La revedere, surioară! La revedere.

Când Helen Franklin a pășit din nou în umbra murdară a Bulevardului Aurora, aproape că i s-a părut că vede în despicătura luminată de lumânări din betonul orașului o siluetă îmbrăcată în negru – în veșminte lungi și negre, lucru tare ciudat pe căldura aceea sufocantă –, însă nu i-a acordat mai mult de o privire, pentru că în ea se trezise ceva la viață, făcând-o să meargă spre casă cu fruntea sus și fredonând un cântec.

S-a întors mândră la farmacie, să-i arate tânărului cercul roșiatic mult mai mic de pe braț, rana care se vindeca. În zilele care trecuseră de la prima ei vizită constatase cu uluire că orașul – chiar și cu mizerabilele zdrențe negre care atârnau de firele de electricitate, cu tot cu duhoarea care ieșea din canale – începuse să i se pară fermecător. Noaptea stătea pe balcon și sugea pulpa dulce de pe semințele de tamarin. Zărea în depărtare lumina verde a firmei farmaciei, dincolo de rândurile de maghernițe. Simpla prezență a bărbatului pe care nici nu știa cum îl cheamă trimitea, parcă, unde de șoc prin oraș, ca și cum Helen ar fi văzut o piatră prețioasă, aruncată într-o băltoacă de noroi. Își privea pielea albă-albăstruie de pe încheietură, tendoanele care se mișcau pe dedesubt, și se minuna la gândul că el o atinsese. În comparație cu acea singură interacțiune peste tejgheaua farmaciei – frate mai mare! surioară! –, cei doi iubiți cu care își împărțise ascultătoare patul în facultate nu păreau acum decât niște puștani lipsiți de orice farmec. Sigur că era absurd, dar nu mai absurd decât promisiunile lui Rilke, citite în micuțul ei dormitor din Essex, pe când mama ei fierbea mazăre la parter.

În fața farmaciei era o școlăriță.

– Bună! a rostit Helen, care îi recunoscuse privirea nimicitoare și felul în care își molfăia bucata de trestie-de-zahăr.

De data asta mai erau două prietene cu ea: au măsurat-o toate trei din cap până-n picioare și au izbucnit în râs. Helen s-a îmbujorat. Fata care o știa deja s-a potolit din râs și i-a spus:

– E înăuntru, doamnă. E înăuntru. La el ați venit, nu?

Prietenele ei au început iar să râdă. Deasupra, lumina verde a firmei pâlpâia. Helen a împins ușa. Bărbatul era lângă tejghea, cu spatele spre ea, iar când a auzit ușa deschizându-se a făcut o mișcare grăbită, ca și cum ar fi ascuns ceva. Apoi s-a întors și Helen și-a dat seama că în zilele care trecuseră se schimbase mult. Cărarea atât de pedant făcută data trecută era acum strâmbă, așa încât părul îi cădea peste ochi, iar aceștia erau umflați, cu cearcăne întunecate, ca și cum nu mai dormise de mult. Avea în mână o geantă mică, din piele, pe care a închis-o repede și a ascuns-o după tejghea. A urmat un moment lung în care Helen a rămas tăcută, așteptând sclipirea de recunoaștere ce nu a venit imediat. De-abia după o vreme, bărbatul a zâmbit și i-a spus:

– Surioară! Cum e? Văd că încă nu ți-ai pierdut brațul.

– Am vrut să-ți arăt i-a răspuns Helen pășind spre el și întinzând brațul. Uite! Aproape că a trecut cu totul. A fost destul de rău – într-o noapte mi-a curs puroiul pe toată mâna și mirosea urât, chiar mirosea! –, dar ia uite acum!

I-a luat brațul între mâini, care erau tare reci. L-a ridicat spre lumină și l-a cercetat cu mare atenție. În cele din urmă, a rostit:

– A rămas ceva semn. Uite, o să ai o cicatrice ca lumea.

Pentru o clipă, și-a privit brațul prin ochii lui și și-a dat seama că, într-adevăr, era ceva plăcut la gropița adâncă, inegală, rămasă în urma mușcăturii. Apoi l-a întrebat:

– Tu ești în regulă?

A îndrăznit să-i pună întrebarea pentru că nu i se păruse că aveau o relație obișnuită dintre farmacist și clientă, i se părea firesc să-l întrebe cum se simte.

– Am primit niște vești proaste aseară. Fratele meu, Benjie, e student – la drept vorbind, el e fratele mai deștept, știi? – și a avut un accident cu motocicleta. Șoldul rupt, pelvisul rupt, nervii de pe coloană afectați. N-o să moară, dar…

A ridicat din umeri, iar Helen s-a simțit dintr-odată copleșită de un val de milă. Mâna ei, care nu era departe de a lui, s-a mișcat spre el, dar s-a oprit înainte de a-l atinge.

– Îmi pare tare rău. O să se facă bine?

– Până la urmă, da. Dar suferă, știi? Nu suport să-l văd așa. O să merg chiar acum la spital.

A rămas tăcut o vreme și Helen l-a privit cu duioșie când și-a dat la o parte o șuviță de păr. Apoi tânărul a întrebat-o, nu fără o anumită sfidare, ca și cum s-ar fi așteptat la un refuz, dar o invita privind-o drept în ochi:

– Vrei să vii cu mine?

Iar Helen, nici stânjenită și nici surprinsă, i-a răspuns:

– Aș vrea să vin, mulțumesc. Mă cheamă, Helen, apropo.

– Arnel Suarez, i-a răspuns el.

A zâmbit, părând mai puțin obosit.

– Încântat de cunoștință, surioară!

– Asemenea, frate mai mare.

Benjie Suarez era într-un salon micuț de la parterul unui spital dărăpănat, ale cărui podele cu gresie gri străluceau, ude de dezinfectant.

– Am o cunoștință aici, i-a explicat Arnel, cu o mândrie care îl făcea mai curând timid. Am plătit pentru salonul ăsta ca să nu trebuiască să stea dincolo.

A arătat spre o cameră mare, luminoasă, în care multe paturi identice, din oțel vopsit în alb, erau aliniate de-a lungul pereților goi. Era gălăgie mare, așa că Helen se îndoia de gravitatea bolii celor cazați acolo: într-un colț îndepărtat, trei bărbați în haine de stradă se jucau pe bani cu capace de bere, folosind pe post de masă de joc poala unui pacient care

adormise de mult. Încăperea în care se odihnea Benjie era, prin comparație, mai mică și mai sobră. Mai erau acolo patru pacienți, toți mai în vârstă, iar în aer domnea izul acela al trupurilor ce nu aveau să mai supraviețuiască încă un an. Ferestrele erau acoperite cu plastic, prin care trecea o lumină difuză, desenând pe jos umbre moi. Una era pe jumătate deschisă, lăsând să se vadă ciorchinele de petale stacojii ale unei flori-de-hârtie. Ventilatoarele ce se învârteau în cuștile lor de sârmă de-abia reușeau să miște aerul.

– Benjie, a rostit Arnel și s-a apropiat de pat.

Tânărul s-a mișcat și a întors capul, cu o figură moale, rotofeie, care semăna un pic cu a fratelui său, însă care lui Helen i-a displăcut chiar din prima clipă. Era palid și, în timp ce se mișca, gemea și se strâmba de durere. O perfuzie cu ser fiziologic atârna de un cârlig de metal deasupra patului, iar sub pledul subțire trupul său părea prea mare, disproporționat. Un tub din cauciuc transparent ieșea de sub pled și ajungea la un recipient mare, din sticlă, cu un mâner mic. Prin tub picurau broboane de sânge, adunându-se într-un firicel care ajungea în recipient. Pe fundul acestuia se adunaseră deja cam trei centimetri de lichid roșietic.

– Benjie? a rostit Arnel, așezându-se pe singurul taburet de lângă pat și punându-și geanta de piele sub acesta.

Helen l-a privit și a fost atât de absorbită de plăcerea de a-i urmări ușoara încruntare și de felul în care își mișca mâna pe brațul fratelui său, încât a tresărit surprinsă când și-a dat seama că cei doi bărbați o priveau. Arnel o urmărea cu duioșie, dar și amuzat. Pacientul însă s-a strâmbat, cu antipatia fățișă și bosumflată a unui copil. I-a șoptit repede ceva fratelui său, iar Helen a înțeles sensul cuvintelor sale, chiar dacă nu le-a și auzit – că ea nu era binevenită și că nici nu era cine știe ce frumoasă. Toată relaxarea și bucuria pe care le simțea în compania lui Arnel au dispărut: a devenit brusc conștientă de bubele dureroase dintre pulpe, de punctele de pe bărbie, care din cauza căldurii deveneau roșietice.

– *Magandang umaga*, a spus ea, sperând să-l impresioneze sau să-l îmbuneze.

Dar tânărul a pufnit și apoi, zguduit de durere, a întors capul pe pernă și a țipat. Helen nu avea nevoie să înțeleagă cuvintele: bodogăneala furioasă împotriva durerii nu are nevoie niciodată de traducător. Helen s-a gândit atunci că, în felul ei, durerea era un lucru la fel de intim ca plăcerea. Așa c-a spus:

– Te las cu el, *Kuya*… Merg să văd dacă găsesc niște apă.

Și a ieșit repede. Nu putea s-o apuce la stânga, pentru că acolo nu se afla decât acel salon unic, uriaș, impersonal, inuman, ce aducea mai mult a închisoare decât a spital, așa că a luat-o la dreapta, unde coridorul părea să se îngusteze deodată și să se întunece. Ferestrele de aici erau ascunse sub obloane. Mirosul de dezinfectant era mai slab și podeaua era cenușie pe fundalul plintelor. Nu era niciun ventilator, așa încât căldura și umezeala erau mai intense, făcând ca fiecare gură de aer trasă în piept să-i dea senzația că înghițise o gură de apă scârboasă. A trecut pe lângă ea un asistent medical, grăbit și în neorânduială: avea trei dosare din hârtie, pe care le studia în timp ce mergea, așa că nu a văzut-o pe Helen lipindu-se speriată de perete. În capătul coridorului era intrarea într-un salon, care avea ușa scoasă din țâțâni. Balamalele goale sclipeau în lumina slabă care intra pe sub oblon. Domnea liniștea, însă nu acea tăcere calmă a spațiilor goale. Helen s-a lipit de zid, întrebându-se cât avea să aștepte, iar în timp ce stătea așa un zgomot a rupt tăcerea. Nu era o voce de om sau zgomotul obișnuit al pașilor pe podea, ci un sunet hârșâit, ca un fel de scărpinat. Rapid și frenetic, ca sunetul scos de un animal care sapă în pământ, însă deslușindu-se fără nicio urmă de îndoială foșnetul stofei pe stofă. S-a oprit o clipă, iar apoi a început din nou și mai frenetic, de data asta însoțit de o voce. Nu era un țipăt de durere, ci un fel de mormăit ritmic, fără cuvinte, aproape voluptuos în fervoarea sa. Lui Helen a început să-i bată tare inima – a făcut un pas în față – și apoi a auzit din nou hârșâitul, scărpinatul, mormăitul care s-a transformat într-un geamăt. A continuat să înainteze spre cadrul gol al ușii și chiar dincolo de el a văzut, pe un scaun, o femeie prăbușită, ca și cum ar fi fost teribil de obosită. Avea haine lungi, largi, negre și părea că în încăpere erau multe ventilatoare care luptau împotriva căldurii, căci veșmintele ei fluturau, purtate de o adiere. Însă ea stătea complet nemișcată, nu ar fi putut fi sursa zgomotelor, așa că Helen a mai făcut un pas în față. Femeia de pe scaun a început să ridice capul – foarte încet, ca și cum mișcarea aceasta ar fi necesitat un efort imens. Materialul care i se lipise de picioare s-a ridicat, iar Helen a văzut că tălpile îi erau goale și sângerau. *Trebuie să fie rănită, probabil așteaptă pe cineva care s-o consulte*, și-a spus Helen; însă gândul acesta n-a consolat-o deloc: îi era teribil de frică de ce-ar fi putut vedea atunci când femeia ar fi ridicat capul și i-ar fi văzut fața. Întorcându-se, și-a auzit numele strigat pe culoar – „Helen? Surioară?“ – și a mers recunoscătoare în direcția din care se auzea, respirând repede, ca și cum până atunci ar fi alergat, n-ar fi stat lipită de un perete, mută și nemișcată. Arnel era în pragul ușii, făcându-i

semn. Fratele lui dormea acum, iar pe obrajii dolofani i se răspândise o îmbujorare plăcută. Semăna cu un copilaș, cu buclele lipite de sudoarea de pe frunte și cu o mână, cu palma-n sus, pe pernă. Dacă n-ar fi fost recipientul cu sânge de pe podea, Helen ar fi putut crede că acesta era doar obosit, după o zi grea.

– Arată mult mai bine! a rostit ea, apropiindu-se de Arnel.

– Avea dureri groaznice, dar acum îi e mai bine.

Fără să-și dea seama, a făcut un semn către pat, iar Helen a observat pe brațul gol al pacientului un plasture pătrat, gros și alb, și foarte curat. Apoi Arnel s-a aplecat să-și ia geanta de piele, iar Helen a văzut că în aceasta erau trei pachete pătrate, din hârtie, cu un scris verde pe ele. Bărbatul a tras repede fermoarul genții și Helen și-a dat seama că nu putuse s-o privească în ochi. Apoi el i-a oferit brațul cu un gest cavaleresc:

– Vrei să mâncăm ceva? Hai să ne luăm niște burgeri! O să doarmă multă vreme.

Așa s-au îndrăgostit Helen Franklin și Arnel Suarez: surioara și fratele mai mare. Nu era pasiunea dureroasă pe care și-o imaginase ea, nici tachinarea și antipatia despre care o învățaseră romanele că erau de așteptat ca precursoare ale dorinței. Însă era, cumva, inevitabil, ceva menit să fie, ca și cum fiecare ar fi fost potrivit pentru celălalt, iar acum își serveau adevăratul scop, după ani întregi în care trăiseră inutil. La început doar se plăcuseră, așa cum se întâmplă de obicei cu doi străini care se simt, inexplicabil, în largul lor unul în compania celuilalt. Luau masa împreună; și-au povestit viețile (un pic înfrumusețate, ca să fie mai pe placul celuilalt); și-au împărtășit, cu mare încântare, cântecele care le plăceau cel mai mult, filmele, mâncarea preferată. Ea a cerut să-i fie predate numele compușilor chimici despre care învăța el pentru facultate; ea l-a învățat cuvinte în germană, care ajungeau până la paisprezece silabe. A descoperit că Arnel era studios, serios, părând uneori mai în vârstă decât era, de fapt. Adesea învăța până târziu și-i oboseau ochii, așa că ea îi spunea: „Astăzi nu mai ai voie cărți, *Kuya*“ și se plimba cu el de braț până la Golful Manila, unde mâncau *jackfruit* și înghețată pe zidul portului. Într-o după-amiază l-a privit și a râs, pentru că el făcuse o glumă și pentru că era prietenul ei. Apoi s-a uitat dincolo de Pasig [30], spre blocurile-turn ce sclipeau în soarele care cobora spre asfințit, apoi din nou spre bărbatul de lângă ea și care era asemenea schimbării de anotimp, asemenea trecerii de la primăvară la vară. Nu era numai amicul ei, nu putea fi doar atât: era, dintr-odată, și un trup, imperios de prezent, cu

brațele goale, cu părul negru și mătăsos, ce-i creștea la încheietură, cu ceafa umedă din cauza caniculei, cu bretonul (a observat ea cu duioșie) căruia i-ar fi prins bine o tunsoare. Apoi (soarele apunea repede peste Pasig) era și ea un trup – simțea lucrul ăsta ca pe ceva cu totul nou: iată brațul ei, mai lung decât al lui, dar mai subțire. Iată piciorul ei, aflat aproape de al lui, chiar foarte aproape; iată spatele ei, care o durea; iată abdomenul ei. Se ridica și cobora agitat. Și-a pus mâna pe pântece.

– *Kuya*! a exclamat Helen, iar Arnel și-a pus și el mâna acolo.

În prezența lui simțea că era suficientă: nici prea mică și nici prea banală, ci acea altă fată, hrănită în secret de Christina Rosetti și de sticluțe cu parfum de iasomie. Stând în fața oglinzii pătrate, prinse cu șuruburi deasupra chiuvetei din apartamentul ei, nu-și mai găsea părul lins și rar, ci privea încântată la cât de mătăsos strălucea în lumina neoanelor. Își înfășura un șirag de perle micuțe în jurul încheieturii, iar el le dădea ușor la o parte și o săruta acolo. Duioșia instantanee cu care îl privise când își scosese ochelarii, în seara în care se cunoscuseră, părea să fi prevestit lucruri și mai frumoase. A realizat un studiu iubitor asupra lui și ceea ce a aflat a pus deoparte, doar pentru ea: nici dacă ar mai fi avut vreun prieten în afară de Arnel, nu i-ar fi povestit. Toate erau ale ei – cum trecea brusc de la a fi serios la a fi jucăuș și înapoi; cum pronunța anumite cuvinte în engleză într-un fel care o făcea să își înăbușe un chicotit; cât de des îi era profesor („Nu, surioară… așa.“). I se părea că nimeni nu mai văzuse la el lucrurile pe care le descoperea ea. A fost firesc și când au împărțit pentru prima oară patul, ca și cum o mai făcuseră de multe ori, cu ani în urmă, dar uitaseră până în clipa aceea.

– Frate mai mare, îi spunea, lăsându-și mâinile pe trupul lui, pe trupul care, simțea mereu Helen, o făcea și pe ea o prezență trupească. Ne-am mai întâlnit? Îți aduci aminte de mine? Îți aduci aminte de asta?

Helen, care fusese întotdeauna conștiincioasă, își neglija serviciul. În schimb, călătorea împreună cu Arnel către destinații de dincolo de Manila, unde a găsit țara nedescoperită pe care o visase. Spre finalul lunii iulie, înainte de primele ploi, au mers la un vulcan, pornind la drum cu jeepul lui și fredonând melodiile de la radioul care fâșâia și hârâia. Când au ajuns la crater, în piatră se despicau fisuri prin care se ridicau nori de abur. Peste tot creștea mentă, în tufe verzi, bogate, iar parfumul ei se amesteca pretutindeni cu duhoarea sulfului, astfel încât mirosea ca și cum toți locuitorii Iadului s-ar fi spălat pe dinți. Helen și-a luat iubitul de mână și a privit în jos,

spre lacul verde care fierbea dedesubt. A încercat să-și amintească vechea ei cameră, din casa cenușie, cu tencuială mozaicată, din Anglia, mirosul bucătăriei mamei sale, dar și să privească și înainte, spre viitorul ascuns de aburul vulcanului. Însă nici în urma și nici în fața ei nu se afla nimic: doar Arnel, doar picioarele ei lângă picioarele lui, pe pământul fierbinte. N-a pierdut niciodată acea primă senzație că fusese trezită la viață de prezența lui: el o privea cu iubire, iar asta o făcea demnă de a fi iubită. În septembrie, s-au întors în Manila, iar el s-a dedicat și mai mult studiului, a slăbit, a devenit irascibil, a început să doarmă până târziu. La un moment dat, plângând exasperat, i-a spus:

– E pentru tine, ești responsabilitatea mea acum, nu înțelegi? Ce-ai mai căuta cu mine, dacă n-aș avea o slujbă cum trebuie, dacă n-aș putea să am grijă de tine?

– Dar nu sunt surioara ta de-adevăratelea, i-a răspuns ea râzând și l-a sărutat. Pot să câștig și eu bani, aici sau în orice alt oraș!

Dar simțise, în secret, că era o mare alinare să aibă pe cineva pe care să se bazeze. *Dacă el n-ar mai fi lângă mine*, își spunea ea, *m-aș prăbuși*.

Cu toate că-l vizitau pe Benjie adeseori, acesta nu s-a îmbunat față de Helen. Ea a recunoscut în el firea unui copil care fusese groaznic de răsfățat, iar din cauza asta avea să fie întotdeauna blocat într-o anumită lipsă de maturitate. Mama lui venea, cotcodăcind și luându-se la harță cu asistentele, aducându-i casolete cu mâncarea preferată, iar el mânca în cantități uriașe – felii groase de grăsime de porc prăjită în unt de arahide ori carne înăbușită în litri întregi din propriul sânge. Pe Helen nu o prea băga în seamă, părând să-i considere prezența de la sine înțeleasă. Helen a descoperit că tihna pe care o simțea atunci când era singură cu Arnel era întotdeauna compromisă de prezența altora, ca și cum ar fi privit-o cu toții cu nemulțumire și surprindere.

În timp, și-a dat seama că plasturii aceia mici, pătrați pe care îi aducea Arnel în geantă și îi scotea ezitând, privind suspicios în jur, ofereau o ușurare a durerii atât de mare, încât ar fi putut înnebuni pe oricine.

– Fentanil, i-a spus Arnel și i-a explicat cum morfina pătrundea prin piele și-l împiedica pe Benjie să urle în chinuri, din cauza nervilor striviți de lângă coloană, care trimiteau fulgere de durere de la șold până în talpa piciorului.

Fără să mai pună vreodată vreo întrebare, Helen a înțeles că plasturii aceia erau mai costisitori decât și-ar fi putut permite să cumpere spitalul sau familia Suarez. Că el, pur și simplu, îi lua din depozitul farmaciei din când în când, umblând la

inventar după cum era nevoie, încredințat că n-avea să fie prins. Helen văzuse cu ochii ei efectele medicamentului: în cincisprezece minute liniștea pacientul care până atunci se zvârcolise în ghearele durerii, oferindu-i acea expresie de destindere îmbujorată, ca de copil adormit.

– Chestia este să avem grijă, i-a spus Arnel, lipind un plasture pe spatele fratelui său și apăsându-l cu palma. El vrea tot mai mult, dar asta poate să-l și omoare, dacă se lasă pradă drogului. Însă doctorii zic că peste doar o lună o să treacă în scaunul cu rotile și apoi, cine știe? Poate chiar o să meargă.

Oricând nu se mai simțea binevenită – pentru că sosea, aferată nevoie mare, doamna Suarez, ori fiindcă își făceau apariția fetițele care o batjocoreau și care, a aflat ea, erau verișoare sau copii ale verișorilor lui Arnel –, Helen era atrasă de coridorul îngust de dincolo de micul salon. Era întotdeauna la fel: avea sentimentul că acolo se aflau cei uitați de familie și de personalul spitalului, căci nu păreau să ajungă până acolo oamenii de la curățenie sau îngrijitorii. Pe pragul încăperii fără ușă încă se vedea o urmă însângerată de picior, care nu fusese curățată; pur și simplu se mai estompase cu timpul, până când nu mai rămăsese din ea decât o urmă de călcâi vagă. Uneori era liniște – se auzea doar foșnetul florilor-de-hârtie roșii în adierea vântului, atingând obloanele de la fereastră – și alteori se auzeau din nou frecatul și hârșâitul frenetic, însoțite de un geamăt ritmic. Într-o după-amiază, îmbărbătată de curiozitate, a intrat. Încăperea era mică și înăuntru era întuneric. Era un singur pat, lângă peretele cel mai îndepărtat; avea cadrul vopsit alb, exact ca paturile din celelalte saloane. Pe un scaun de lângă el se aflau un pahar cu apă și o farfurie goală. Cineva scăpase o bucată din ceva dulce într-un colț, iar acum locul acela era năpădit de furnici. Scaunul pe care văzuse femeia obosită, cu picioarele însângerate, era gol acum. În aer plutea o asemenea umezeală, încât Helen o simțea pe piele, ca și cum ar fi putut-o atinge; se mai simțea și mirosul puternic al unor flori care începuseră să se ofilească. În penumbră, Helen a reușit să distingă silueta de pe pat: o femeie foarte slabă, care zăcea goală sub cearșaful subțire. Acesta nu era alb, așa cum ar fi trebuit să fie un așternut de spital: pe vremuri avusese un imprimeu floral, din care acum rămăseseră doar niște pete de culoare vagi, palide. Din loc în loc, erau niște pete mai întunecate, care (Helen s-a apropiat de pat) puteau fi de sânge. Un braț era așezat deasupra cearșafului, iar tubul subțire al unei perfuzii cu ser fiziologic intra, printr-o branulă, în pielea măslinie a mâinii subțiri. Pe toate acestea Helen le-a observat cu un oarecare calm. Însă, când s-a apropiat, a simțit o strângere dureroasă de stomac. Cearșaful uzat era umezit de

sudoare și stătea lipit de trupul femeii, iar imaginea era aceea a unui corp cumva în neorânduială. Brațul de deasupra cearșafului era subțire, dar întreg. Cel rămas dedesubt părea să se destrame imediat sub biceps, ca și cum de acolo în jos nu ar mai fi rămas decât un os subțire ca o așchie. Torsul era inegal: cearșaful cobora mai mult decât ar fi trebuit în dreptul sânilor. Coapsa dreaptă și partea stângă a șoldului erau, cumva, mai joase; laba piciorului stâng se termina brusc, ca și cum i-ar fi fost retezate degetele. Apoi femeia a întors capul pe perna subțire, iar ochii ei închiși la culoare i-au întâlnit pe-ai lui Helen. Femeia care zăcea acolo avea ochi mari și umezi, care implorau cu disperare. Din nas rămăseseră doar două găuri negre, deasupra buzei de sus – și din aceasta lipsea jumătate. În timp ce Helen o privea, a ridicat mâna și a început să se frece pe burtă cu o mișcare disperată, mormăind. Gestul acesta părea să îi ofere o anume ușurare și a scos un geamăt ascuțit, lung. Îngrozită, Helen s-a întors și a luat-o la fugă. Nu imaginea grotescă a figurii și a corpului mutilat o gonise, ci sentimentul că a fi martoră la o asemenea degradare și umilință era, cumva, echivalentul unei participări: simțea că ochii ei puteau răni la fel de adânc precum niște cuțite. Mergând orbește pe coridor, s-a izbit de un infirmier care căra un vraf de așternuturi și i-a spus:

– Îmi pare rău… Îmi pare atât de rău…

Era clar că ceva din vocea ei l-a pus pe gânduri. Netezind așternuturile cu o mișcare rapidă, expertă, a înclinat ușor capul și a privit-o lung. Apoi s-a uitat dincolo de Helen, către pragul încăperii din care încă răsunau scărpinatul și mormăitul și, dând ochii peste cap, a zâmbit.

– Ah, ați fost în salonul acela? Nu-i nimic, uneori mai intră oamenii să se uite. La un moment dat a apărut în ziare și au venit să-i facă fotografii, știți? Nu i-am lăsat. O simpatizez. Ce i s-a întâmplat e un lucru groaznic și nedrept. Dar au trecut multe luni și nu vine nimeni la ea. Până la urmă, totul se uită.

– Dar ce i s-a întâmplat?

Asistentul a ridicat din umeri.

– Acid. Iubitul ei lucra la curățenie. Avea un acid puternic, pe care-l folosea pentru curățat. A crezut că-l înșală, așa că a aruncat acid pe ea, ca să-i dea o lecție. Se mai întâmplă. Unora dintre bărbați le place să se asigure că proprietatea lor e doar a lor.

Helen a înghițit în sec, simțind cum i se urcă până în gât fierea.

– O să se facă bine? Are vreo rudă care să vină s-o vadă?

– E săracă, *di ba*. N-are familie. O asociație caritabilă plătește spitalul s-o țină internată, dar banii nu ajung pentru mare lucru. Facem ce putem, dar cred că acidul continuă să ardă – cu fiecare zi, pătrunde un pic mai adânc, îi ajunge la os. Cum de trăiește, asta mă întreb eu. Cum de mai trăiește? Mă rog la Fecioara Maria s-o ia, dar ea tot mai trăiește.

– Are dureri?

– Ah, da, foarte puternice. Prea puternice. Adică facem și noi ce putem s-o alinăm, dar mâncărimea nu avem cum s-o vindecăm. Ai văzut-o cum se scarpină? Întruna, întruna, întruna? Așa își face rănile. Uneori se scarpină și câte o zi întreagă, harșt-harșt-harșt. Eu îi spun „Rosa, potolește-te, ți-ai dat sângele!“, dar ea îi dă înainte.

– Dar de ce n-o ajută nimeni?

A auzit și ea mânia copilărească, uluită din propria voce, dar nu și-o putea domoli. Bărbatul a clătinat din cap.

– Ce-am putea face? Nu există ajutor, nu există speranță.

S-a oprit o clipă și a mai netezit o dată așternuturile împăturite pe care le ținea în brațe.

– Vreți s-o ajutați? E un scaun la ea în salon, e întotdeauna gol. Așezați-vă acolo! Oare ați putea?

Apoi a plecat, aruncându-i lui Helen o privire dojenitoare, însă fără răutate.

*Nu e întotdeauna gol*, și-a spus Helen, văzând-o din nou în fața ochilor pe femeia aceea epuizată, ce-și odihnea capul în mâini și ale cărei picioare sângerau pe podea. Apoi și-a auzit numele – „Helen? Surioară?“ – și dragostea a făcut-o să uite de toate.

– Vin, *kuya*!

Și a plecat, scuturându-se cu fiecare pas de mila și de groaza ce umpleau salonul micuț și întunecat din spatele ei.

În noaptea aceea a ridicat privirea spre ventilatorul de pe tavan. A văzut din nou mâna slăbuță de pe cearșaf și trupul deformat de sub așternuturile uzate. A văzut-o, și mai aievea, pe femeia cu picioarele însângerate, și-a amintit cât de încet ridicase capul. Vechea senzație că era urmărită a copleșit-o din nou: nu se simțise niciodată că era analizată de o ființă cu intenții părintești, hotărâtă să o admonesteze pentru fiecare păcat, era ceva mult mai intim, mai grijuliu. Aproape că îi venea să creadă că femeia aceea cu picioarele însângerate o aștepta – ba chiar că o privea și o aștepta de mulți ani –, că, dacă Helen ar fi așteptat până ridica ea capul, ar fi văzut o femeie trasă la față, care o privea cu o iubire înfricoșătoare. În canicula umedă a nopții din Manila, a început să tremure: ce putea să facă? Cum putea să scape de sentimentul că era

privită și, mai mult, că faptele îi erau puse în balanță și că rezultatul nu era mulțumitor? S-a gândit din nou la viața ei cea veche, insignifiantă – la begoniile din grădina mamei, la felul în care tatăl său ciocănea ușor în barometrul de pe hol și spunea „Încă o zi frumoasă“ – și, cu toate că trupul iubitului ei era la doar câțiva centimetri de ea și părea imposibil să fie vreodată despărțiți de mai mult decât o întindere de braț, și-a spus: *Cred că, dacă aș putea, m-aș duce acasă*.

Dimineața l-a trezit pe Arnel.

– Vreau să fac o faptă bună. Când tu mergi în vizită la Benjie, eu o să stau cu o pacientă de acolo. O cheamă Rosa și nu are pe nimeni.

– Dacă te are pe tine, are totul.

Apoi, bărbatul a adăugat:

– O să organizăm o petrecere când se întoarce Benjie acasă și cred că asta s-ar putea să se întâmple curând. Ieri a reușit să urce treptele – e adevărat că s-a plâns întruna, dar, pe de altă parte, el a fost întotdeauna leneș. N-o să mai aibă multă vreme nevoie de Fentanil. Mă bucur. Nu sunt suficient de deștept ca să fiu hoț.

Au trecut două zile, iar Helen avea impresia că e urmărită. La biroul QAF scria scrisori, îndosaria acte și auzea scărpinatul frenetic al unei mâini subțiri pe un cearșaf subțire. În căldura aproape vâscoasă a după-amiezii, ocupându-se de o grupă de la creșă, ținea în brațe un copil ce adormise la ea în poală și, dintr-odată, i s-a făcut frig, a fost zguduită de fiorul ce o anunța că cineva o privește. Dăduse greș, dăduse greș: asta era tot ce știa. Stătuse lângă patul unei femei nefericite – o femeie ca ea, la fel de nefericită cum ar fi putut ajunge și ea într-o zi – și dăduse bir cu fugiții. Ei bine, greșeala trebuia îndreptată. În seara aceea a mers la spital, cu un buchet de bougainvillea roz, culese de pe zidul căminului QAF și cu două sticle de ceai cu gheață. Apoi, după ce l-a văzut pe Benjie cel răsfățat întinzând brațul după Fentanyl, a pornit de-a lungul coridorului întunecat, pe jumătate sperând să se întâlnească din nou cu infirmierul, pentru ca generozitatea ei să aibă un martor, și s-a oprit o clipă în pragul gol al încăperii. Urma însângerată de călcâi dispăruse cu totul. Apoi, încetișor, în caz că femeia dormea, Helen a mers lângă pat. Capul cu părul întunecat s-a întors spre ea. Deasupra figurii deformate, ochii mari, umezi, sclipeau.

– Rosa? a rostit Helen. Rosa?

S-a așezat pe taburetul micuț de lângă pat.

Femeia a clipit, iar de sub pleoapele coborâte s-au prelins câteva lacrimi.

– Eu sunt Helen, a mai rostit ea, punând buchetul de flori pe pat. Sunt Helen Franklin.

A atins ușor brațul care se odihnea pe cearșaf. Femeia din pat a gemut încet de tot. Nu de durere, ci (i s-a părut lui Helen) de surprindere, aproape de plăcere.

– Nu sunt americancă. Toată lumea crede că sunt americancă și știu că n-ar trebui să mă deranjeze, dar mă cam deranjează.

Femeia a clipit din nou și Helen a continuat să-i vorbească – cu dezinvoltură, o trăncăneală banală, ca și cum ar fi stat de vorbă cu o străină în gară, când toate trenurile întârzie:

– Sunt aici de trei luni. Uneori îmi vine să mă întorc acasă, alteori îmi vine să rămân aici.

Femeia a închis ochii și s-a frecat pe coapsă.

– Am aflat despre tine. Despre ce ți s-a întâmplat. E cel mai groaznic lucru pe care l-am auzit vreodată. Te ajută, e o consolare să-ți spună cineva că e nedrept?

Grădinarul care trebăluia în curtea spitalului a pornit radioul și muzica a năvălit în încăpere. Rosa a continuat să se frece pe coapsă, încercând să se scarpine într-un loc la care nu ajungea.

– Mi-a zis infirmierul că n-ar trebui să te scarpini. Se poate să-ți faci mai mult rău decât bine.

Însă ea a dat din cap dintr-o parte în alta pe pernă și a deschis ochii. Helen a citit în ei o rugăminte disperată și i s-a părut că înțelege.

– Vrei să te ajut? Bine, dar te rog să nu mă pârăști infirmierului!

Nonșalantă, ca și cum ar fi fost cel mai firesc lucru din lume, a pus mâna pe coapsa femeii și a simțit o fierbințeală ridicându-se din ea, ca și cum ar fi ars întruna și-ar fi continuat să ardă până ce întregul trup avea să fie mistuit. Încetișor, a început s-o scarpine. Mișcând ce rămăsese din buzele ei, femeia a schițat un zâmbet.

– E bine așa? De asta aveai nevoie?

Scărpinând-o și mângâind-o de parcă femeia ar fi fost un cățel ce-i ședea în poală, Helen a continuat:

– Îți place muzica? Un lucru este incontestabil despre țara asta: aici toată lumea are voce. Știi cântecul ăsta?

A început să fredoneze melodia de la radio, în timp ce continua s-o scarpine cu o mișcare blândă, ritmică. Au stat așa multă vreme, Helen privind-o pe Rosa cum se afunda în pernă și văzând cum trupul i se relaxa, eliberat un pic din tensiunea durerii.

– Dacă m-aș întâlni cu bărbatul care ți-a făcut asta, i-a spus Helen pe tonul unei conversații ușurele, l-aș ucide și mi-ar face și plăcere.

Apoi a adăugat:

– Te-am scărpinat destul? Uite, se vede un pic de sânge prin cearșaf, aici, un pic de tot. Cred că mai bine ne oprim.

Și-a luat mâna, iar femeia a oftat, însă a rămas nemișcată. Așa că Helen a continuat:

– Ți-am adus ceva de băut. Trebuie să bei, mai ales pe căldura asta.

Apoi, ca și cum Rosa ar fi fost unul dintre copiii mici de la QAF, Helen și-a strecurat brațul pe sub umerii ei și a ridicat-o de pe pernă. Capul femeii s-a odihnit preț de o clipă la pieptul ei, iar ea a simțit mirosul unui trup care începea să cedeze – îmbâcsit, fierbinte, pe jumătate dulce, pe jumătate acru. A dus sticla cu ceai la buzele Rosei și a turnat lichidul printre ele, privindu-l cum picură pe la colțul gurii distruse și îmbibă cearșaful.

– Așa, a încurajat-o Helen, așa!

După ce s-a golit jumătate din sticlă, a așezat-o înapoi pe pernă. Afară, grădinarul cu radioul se apropiase și mai mult de fereastră, și Helen a putut să distingă cuvintele unei melodii sentimentale.

– Oh, îmi plăcea așa de mult cântecul ăsta când eram mai tânără, a rostit ea, punând capacul sticlei. Țin minte că-l ascultam la mine în cameră și cântam și eu, visând să am orice altă viață în afară de cea pe care o trăiam.

A lăsat sticla jos și și-a pus mâna pe mâna femeii.

*– Am visat că locuiam în încăperi din marmură, înalte, nesfârșite, înconjurată de vasali și servitori ce mi se închinau la picioare...*

Rosa zăcea pe perna subțire și-și privea vizitatoarea cu recunoștință și prietenie. Helen a continuat să cânte până când i s-a părut că suferinda a adormit, apoi s-a ridicat și a mers în tăcere spre coridor. Când a ajuns în prag, s-a oprit pentru că a auzit un zgomot dinspre pat. Era foarte firav, așa că la început i s-a părut că venea de dincolo de fereastra deschisă, de la radio. Apoi s-a auzit din nou și din nou, iar Helen și-a dat seama că vorbea Rosa. Ridicase capul de pe pernă, cu un efort care o făcuse să tremure din tot corpul. Cu o voce răgușită, rostea încetișor:

– *Mamatay, mamatay. Hayaan mo akong mamatay*.

Helen s-a gândit că probabil își chema mama.

– Poate o să vină în curând, i-a răspuns ea. Ar fi bine să dormi până sosește.

Apoi și-a continuat drumul pe coridor, până a găsit o toaletă. A vomat, s-a șters la gură și a mers să-și caute iubitul.

În seara aceea, stând alături de el, lângă un zid din beton și privind cum aerul de deasupra Golfului Manila ardea în nuanțe de corai și auriu, i-a povestit:

– Am stat cu ea jumătate de oră. Biata de ea, nici nu-ți poți imagina cât suferă. Cred că atunci când am plecat a încercat să-și strige părinții… Poate a crezut că eram mama ei? Spunea întruna ceva de genul *mamatay, mamatay*...

În golf, un vas de croazieră a lăsat câteva bărci mai mici să se legene pe râul Pasig.

– Vai, surioară! i-a răspuns Arnel Suarez. De fapt, îți spunea: *Lasă-mă să mor, lasă-mă să mor!*

De câte ori mergea în salonul Rosei, era la fel. Se așeza pe taburetul de lângă pat și o scărpina în locurile în care ea nu reușea să ajungă, îi ridica puțin capul și-o ajuta să bea. Îi povestea alene ce făcuse în ziua respectivă – despre fetele de la QAF, despre luptele de cocoși pe care le vedea de la fereastră –, uneori îi făcea genul de confidențe care sunt posibile atunci când nu este așteptat niciun răspuns. Odată, când lui Helen i-a tremurat vocea, amintindu-și cât de departe era mama ei, mâna Rosei s-a mișcat pe cearșaf și a găsit-o pe a ei, strângând-o fără vlagă. Grădinarul pornea adesea radioul, iar Helen fredona cântecele pe care le știa și privea cu plăcere cum trupul bolnavei, rigid până atunci din cauza neliniștii și a durerii, se destindea și se afunda în salteaua subțire. Câteodată, între cântece erau reclame, care lui Helen nu-i spuneau nimic, dar la care Rosa reacționa cu un sunet răgușit care era, fără nicio îndoială, un hohot de râs. În clipele acelea, Helen vedea apropiindu-se de ea, printre ruine, o tânără care râdea ușor și cânta uneori, când bea o bere bună; care avea rochii preferate și rochii care îi displăceau în mod inexplicabil; care citea în parc și care prefera un film sau altul, un magazin sau altul; care se certa, poate, cu mama ei și apoi se revanșa pregătindu-i singurul fel de mâncare la care se pricepea; care pășise voioasă într-o capcană întinsă de cineva care i-a distrus lumea.

Într-o zi, s-a întâlnit din nou cu infirmierul pe coridor.

– De data asta are ceva pentru tine, i-a spus el, trecând grăbit pe lângă ea și împingând un căruț cu așternuturi murdare. Ceva micuț, ieftin. M-a rugat să-l cumpăr din piață. Eu i-am spus „Rosa, n-o să-l vrea“, dar n-ai cum s-o refuzi, nu când e așa.

În ziua aceea, în ochii Rosei a mai văzut ceva, în afară de durere și implorare: o sclipire complice și entuziasmată și, înainte chiar ca vizitatoarea ei să se fi așezat, a ridicat mâna de sub cearșaf și a pus-o în mâna lui Helen, lăsându-i în palmă un

pătrat de material roz. Era tare, subțire, și sclipea în lumina slabă, fiind împletit în stil filipinez din fibre de ananas, având marginile rotunjite și festonate.

– Vai! a exclamat Helen și a simțit că se sufocă de tristețe.

A desfăcut bucata de material și, zâmbind, a lăudat cusătura, culoarea pastelată. Apoi, pentru o vreme, femeia de pe pat a fost copleșită de bucurie, mângâind ușor genunchiul lui Helen, dând din cap și zâmbind.

La fiecare vizită, Rosa vorbea o singură dată, atunci când Helen pleca și ajungea în pragul ușii:

– *Hayaan mo akong mamatay, mamatay, mamatay*…

În timp, a mai apărut un cuvânt, pe care Helen îl știa, îl învățase de la copiii de la QAF:

– *Aking kaibigan*, îi spunea Rosa, și în timp ce vorbea, începea să tremure, nu de durere sau de efort, ci pentru că plângea. *Aking kaibigan: hayaan mo akong mamatay*. „Prietena mea, prietena mea. Lasă-mă să mor!"

Mai târziu în viață – în viața aceea săracă, trăită în exil, fără prieteni sau plăceri, cu amintirea lui Arnel ascunsă într-un colț al memoriei la care să nu ajungă – i s-a părut lui Helen că acele cuvinte provocaseră în ea o înăsprire care dusese la ceea ce se întâmplase apoi. „Prietena mea", spusese Rosa și, făcând asta, îi impusese lui Helen o responsabilitate pe care nu și-o dorise, dar pe care trebuia s-o respecte. În noaptea aceea a stat trează și și-a imaginat cum ar fi fost să ia perna subțire de sub capul suferindei și s-o apese pe ce mai rămăsese din gura ei, din nasul ei. Era imposibil, bineînțeles: nu ar fi putut face niciodată un asemenea gest violent. Dar oare scopul nu ar fi scuzat mijloacele? Nu ar fi meritat acel moment de suferință a ei – repulsia, sentimentul de vinovăție –, dacă ar fi pus capăt suferinței altcuiva? Helen a analizat problema la rece, ca și cum ar fi fost o chestiune de matematică și proporții, ca și cum ar fi putut mișca un număr de pe o coloană pe alta, dându-și seama că astfel găsise o soluție. Chestiunea îndatoririi o frământa cel mai mult: fusese de datoria ei să nu întoarcă spatele ușii Rosei, să nu se ferească, dezgustată, de trupul ei distrus, să-i ducă ceva rece de băut până la ce mai rămăsese din buzele ei. Unde lua sfârșit datoria ei, ce i se cerea? De unde își putea da seama ce era bine, ce era drept; ce era legal și ce era corect? I se părea că lucrurile acestea nu au nicio legătură unul cu altul.

În dimineața următoare – o zi de duminică, însorită și senină, fără niciun semn de ploile musonice promise –, Arnel s-a întâlnit cu Helen la umbra blocului ei. Ea avea în mână un

buchet de garoafe ieftine. Bărbatul cumpărase o pereche de ochelari de soare, cu rame din plastic verzui, și reușise să-și prindă părul într-un moț. Când s-a apropiat de ea, s-a oprit o clipă și a făcut câțiva pași de dans, învârtindu-și geanta. Helen a râs și i-a ieșit și ea în întâmpinare în pași de dans. A sărutat-o și i-a spus:

– Am primit telefon de la spital – Benjie vine acasă!

– Biata mama ta! i-a răspuns Helen, iar Arnel a râs și a sărutat-o din nou.

– Nu prea-l placi, așa-i? Ei, asta e... E o pacoste… Ce-i cu astea… Le-ai adus pentru femeia ta?

Helen și-a aplecat capul să miroasă florile, însă nu erau parfumate.

– Păi, înseamnă că azi e ultima zi când o mai văd, i-a răspuns ea. Mă bucur că-i duc flori.

– Biata surioară! Ai fost tare bună cu ea.

– Crezi? Nu fac mare lucru, doar stau cu ea și uneori îi cânt și știi și tu că n-am voce deloc.

– Asta așa e, i-a răspuns Arnel, privind-o cu drag. N-ai ureche muzicală.

– Uneori am impresia că o supără și mai tare s-o privească cineva. Mă întreb dacă toate durerile sunt mai mari sub ochii unui martor.

– Problema este – Arnel s-a încruntat și a tras-o pe Helen din fața unui autobuz care trecea prea aproape de trotuar – că numai copiii au impresia că, dacă închid ochii, problema dispare.

– Dar n-am cum s-o ajut, nu? Cum s-o ajut?

Spitalul alb era peste drum. Doi câini hălăduiau prin față, slabi și înfometați. Una era cățea, probabil alăptase de curând, căci mamelele îi ajungeau până aproape de ciment. O fetiță stătea sub o prelată în dungi, fierbând porumb în vase din oțel. Striga tare „*Mais! Mais!*“ și sunetul acela tânguitor se ridica deasupra zgomotului traficului. Arnel a tras-o pe Helen la umbra unui magazin de electronice și și-a pus mâinile pe umerii ei. Avea o expresie gravă, cum avea uneori când nu era hotărât ce să facă.

– Ai văzut ce-i dădeam lui Benjie, da? Fentanil.

– Sigur că da.

– Mai am. A fost ușor să-l iau: am schimbat o dată aici, o cifră dincolo. Ia unul pentru ea! I-l pui ca pe un plasture: n-o să vadă nimeni, n-o să știe nimeni. O să aibă o zi de liniște netulburată. Nu-i mai bine să aibă un pic de liniște decât deloc?

Helen nu era sigură: i se părea că eliberarea din durere ar fi fost o cruzime, dacă dura atât de puțin, că prăbușirea în disperare de după aceea ar fi fost prea greu de suportat. Dar Rosa era în spatele ei mereu, târșâindu-și picioarele – auzea foarte clar, ca și cum femeia chiar și-ar fi părăsit patul din oțel vopsit în alb, harșt-harșt-harșt cu mâna ei subțire pe cearșaful subțire. Auzea și vocea aceea aspră, îndurerată: „Prietena mea, prietena mea".

Erau multe de făcut în salonul lui Benjie: pacientul irascibil, acum imobilizat în ghips, trebuia consolat cu porumb de la toneta din piață. Asistentele trebuiau lăudate și învinuite în egală măsură, actele trebuiau semnate, depuse, retrase, resemnate, depuse din nou.

– Haide! i-a spus Arnel lui Helen, dându-i geanta sa din piele. Mergi să-ți vezi prietena. Fă cum crezi tu că e bine, *hindi*! Am încredere în tine, surioară.

Când a intrat pentru ultima oară pe culoarul îngust și întunecat, Helen n-a auzit scărpinatul frenetic care o atrăsese acolo prima oară, ci un țipăt ascuțit, dar slab. Era atât de strident și se auzea atât de încet, încât pentru câteva clipe Helen a crezut că-i țiuiau urechile fiindcă se apropia o furtună. Însă, pe măsură ce se apropia de încăperea fără ușă, și-a dat seama că sunetul acela era scos de un om. *Dacă plec acum, n-o să mai aud,* și-a spus ea, *dar el o să continue la nesfârșit. Doar un copil ar crede că ia sfârșit dacă îl ignoră*. Scaunul de lângă ușă era gol, scufundat în umbră. Helen a intrat.

Rosa nu era așa cum și-o amintea. Pe ochii ei mari și umezi se depusese, cumva, același strat subțire de praf și de neglijare care se găsea și pe podea. Se înghesuise pe partea cea mai îndepărtată a patului, ca și cum ar fi fost forțată să împartă salteaua cu un străin care nu era binevenit. Agitată, se legăna în față și în spate. Mișcarea aceasta trăgea cearșaful și, preț de o clipă, Helen a văzut îngrozită trupul devastat de dedesubt. A făcut un mare efort de voință doar ca să rămână lângă pat, lângă taburet și să spună:

– Rosa! Rosa, am sosit… Mă mai ții minte? Mă mai cunoști?

A așteptat. Una dintre ferestre era pe jumătate deschisă: florile de bougainvillea se revărsau pe pervaz, picurându-și petalele pe podeaua salonului.

– Rosa? a mai rostit Helen.

Cineva a trecut prin dreptul ferestrei și s-a oprit. S-au auzit unelte ce loveau o suprafață tare. Un bărbat a izbucnit în râs, a tăcut, a izbucnit iar în râs și apoi a pornit radioul.

– Rosa? a mai întrebat și apoi a început muzica.

Neputincioasă, a început să cânte, fără să știe versurile, fredonând pe bâjbâite o melodie pe care nici nu o auzea bine. Melodia a reușit s-o calmeze pe Rosa, acesta era uneori efectul muzicii: legănatul și țiuitul s-au domolit. Femeia și-a fixat privirea pe Helen și acum i se vedeau pupilele: se concentrau, ochii i se limpezeau. Caracterul ei – pe care Helen începuse să-l cunoască: curajos, sincer, amuzant, blând – ieșea din nou la suprafață.

– Nu-i nimic, a spus Helen, ștergând sudoarea și lacrimile de pe propriul obraz. Nu-i nimic. Ți-am adus flori, uite – o să le pun aici, ca să le vezi. Eu nu mai pot să vin, îmi pare rău.

Rosa a privit-o lung și a început să plângă în tăcere.

– Îmi pare rău! Îmi pare rău, dar nu mai pot să vin…

Apoi femeia a vorbit, tot trupul înțepenindu-i din cauza efortului, iar Helen a știut cuvintele înainte să le audă, conștientă de ce urma:

– *Aking kaibigan: hayaan mo akong mamatay*… – Prietena mea, lasă-mă să mor!

– Cum să te las?

Vocea lui Helen era nehotărâtă, întrebătoare, nesigură și semăna tare mult cu vocea mamei ei. Tocmai lucrul ăsta a făcut-o să simtă din nou o hotărâre fermă: cum s-o lase? Dar cum ar fi putut să n-o lase? Nu era un obiect din lut, modelat de situații și cu un singur țel, spărgându-se dacă nu era folosit așa cum trebuia. Era o ființă independentă, cu liber-arbitru: nimeni în afară de ea nu-i putea dicta ce să facă. Nu avea niciun alt scop în afară de a face ceea ce părea – cel puțin în salonul acela micuț și fierbinte – a fi lucrul cel mai milos și mai drept. Stătea pe taburetul de lângă pat și simțea în poală greutatea genții lui Arnel.

– Rosa, a rostit ea calm, încet, ca și cum ar fi întrebat un copil. Rosa, chiar vrei să mori?

Fața întoarsă către ea parcă s-a îmbunat.

– Nu ți-am spus niciodată *ate*, a continuat ea. Ar fi trebuit să-ți spun *Ate Rosa*, soră mai mare. N-am făcut nimic cum trebuie, nu?

Mâna ce o ținea pe-a ei s-a răsucit, ajungând cu palma în sus. Degetele subțiri ale bolnavei s-au împletit cu ale ei și Helen a simțit mișcarea domoală a degetului mare, ce o mângâia.

– Mulțumesc, i-a zis Rosa. Mulțumesc.

– Dar n-am făcut nimic, i-a răspuns Helen, simțindu-și mâna udă de transpirație. N-am făcut nimic.

– Mulțumesc.

Pentru o clipă lungă, ochii ei au privit cu dragoste spre Helen – cu mai multă dragoste, i s-a părut ei, decât fusese privită vreodată. Apoi a fost ca și cum cineva i-ar fi lovit nervii, oasele, iar Rosa s-a arcuit din nou pe pat și a început să urle. Era multă furie: era urletul unei femei care știa că nu mai putea fi supusă niciunei judecăți. Apoi, Helen a făcut un ultim calcul, o ultimă evaluare a sufletului ei, pus în balanță cu sufletul unui seamăn, cu prețul pe care l-ar fi plătit, dacă ar fi făcut ce trebuia să facă. A deschis geanta. Arnel nu se zgârcise cu furtul: într-un buzunar mic, pătrat, erau ascunse șapte pachețele albe. Cu mâini sigure, Helen a scos unul. Era gros și moale. În căldura acelei zile, era cald și maleabil ca o bucată de carne. Rosa se întorsese spre perete și cearșaful îi căzuse de pe umăr. Cu multă blândețe, Helen a pus acolo plasturele și l-a apăsat cu palma.

– Gata, gata, a rostit ea. Șșșt…

Afară, muncitorii și-au strâns uneltele și au plecat cu tot cu radio. Helen a mângâiat coapsa slăbuță, tare, de sub cearșaful pătat:

– *Am visat că locuiam în încăperi din marmură*, a început ea să cânte.

A continuat cu cântatul și a trecut o oră întreagă, în care a simțit trupul încordat chinuindu-se sub mâna ei – *Cât mai e până își face efectul… Cât o să mai rezist?* – și nu s-a schimbat nimic. Întinzându-se după geantă, a mai scos un plasture și l-a așezat lângă primul. Nu i-au tremurat deloc mâinile.

– *Am visat și ce mi-a adus fericirea cea mare*, a cântat ea și, dintr-odată, Rosa s-a așezat mai bine și a rămas nemișcată, ca și cum ar fi fost o bărcuță ce supraviețuise unei furtuni și s-a întors din nou către Helen. Gata, *ate*! a continuat Helen. Gata, soră mai mare… Liniștește-te!

Rosa i-a zâmbit și a oftat, iar capul i s-a legănat într-o parte și în alta pe pernă. Pupilele i s-au micșorat până au ajuns cât o gămălie de ac, ca și cum ar fi privit o lumină puternică.

– *Ako ay mamatay ngayon*? a rostit Rosa în șoaptă.

– *Mamatay*? a repetat Helen, mângâind fruntea femeii, acolo unde părul ud i se lipise de pielea ca de ceară. Crezi că mori acum? Poate, *ate*. Poate.

Rosa a închis ochii și gura i s-a lățit într-un zâmbet. Încăperea s-a umplut cu miros de flori – amețitor, foarte dulce. La fereastră s-a auzit un foșnet și un căpșor de floare de bougainvillea a căzut de pe tulpină, foșnind ușor. Pe la ceafa lui Helen a trecut un val de aer rece, ca și cum ar fi fost, în sfârșit, aduse ventilatoare care să răcorească încăperea. S-a întors încet, imaginându-și că cineva o urmărea în tăcere de

lângă ușă – dar nu erau decât un scaun gol și o umbră întunecată pe el. A urmat un moment lung de tăcere, iar mai târziu Helen și-a imaginat că acela fusese o singură răsuflare: nu mai lucra nimeni lângă fereastră, nu se mai auzeau pași pe coridor, nu mai venea niciun sunet dinspre pat. Apoi a mai scos un pachet alb.

– Ești sora mea și n-am să te las așa, a zis Helen.

A lipit alt plasture lângă celelalte.

– Uite, a spus ea și s-a întins lângă Rosa, pe pat.

Trupul ei emana căldură și un miros ca de carne ce începuse să se strice, amestecat cu parfumul unor flori. Helen a lăsat corpul acela distrus să se rostogolească către ea: părea foarte moale, foarte maleabil, ca un trup care se odihnește după iubire. A sărutat-o pe Rosa pe frunte.

– Gata, gata! Hai că aproape s-a terminat!

Din cauza aerului rece, cearșaful li se lipea de piele. Rosa respira mai ușor și mai puțin adânc. Din când în când, Helen mai cânta câte un pic. Cu puțin înainte de apus, când aerul din încăperea întunecată se răcorea, Rosa a expirat adânc și a continuat să tot expire, până când nu a mai rămas deloc aer în trupul ei. Pupilele îi erau tot mai mari și mai negre, iar Helen își vedea chipul reflectat în ele.

– Gata, gata!

N-a izbucnit în plâns, nu i-au tremurat mâinile. Pur și simplu făcuse ce trebuise să facă. A dezlipit repede cei trei plasturi de pe umărul Rosei și i-a pus în geantă. A rămas în picioare lângă pat, privind trupul întins acolo, pentru că și asta ținea de datoria ei. A atins mâna ce se odihnea pe cearșaf – dar ce rost avea să-și ia rămas-bun? Ar fi putut la fel de bine să-și ia la revedere de la taburet, de la florile ofilite, de la cadrul vopsit alb al patului. Grăbită și tăcută, a plecat.

La opt și zece minute seara, peste trei zile – ploile tot nu veniseră –, Arnel Suarez a fost arestat în casa mamei lui. Era petrecerea promisă, Benjie stătea în capul mesei, îmbujorat de plăcerea de a fi atât de răsfățat. Verișorii și verișori de gradul doi înfulecau tăiețeì și castroane cu carne de vită înăbușită în oțet și anason; beau bere la sticlă și-l tachinau pe Benjie, fără ca acesta să se încrunte măcar o dată; Helen râdea, în timp ce alții se amuzau văzând cât de nepricepută era la mâncat tăiețeì.

Când au venit, au fost politicoși, cu acea politețe aparte pe care o conferă arma de la șold. Ce nevoie era de cuvinte aspre, când erau atât de la îndemână aliajele de metal și plumbul? Erau implacabili. Uniformele și chipiurile albastre. Când i-a văzut, doamna Suarez a început să plângă furtunos, într-un fel

ciudat, pasiv, ca și cum ar fi știut pe dinafară toate infracțiunile de care ar fi putut fi acuzați fiii ei. Între timp, Benjie a început să tune și să fulgere: Helen nu avea nevoie să-i înțeleagă cuvintele ca să-și dea seama că era furios fiindcă nu mai era în centrul atenției. Arnel, între timp, s-a ridicat în picioare. Și-a scos ochelarii, i-a așezat frumos pe masă. A privit-o pe Helen și a dat din cap. A bătut ușor cu mâna în buzunarul de la cămașă, ca și cum acolo s-ar fi aflat ceva furat:

– Ți-am spus eu. Nu ți-am zis că nu sunt un hoț bun?

Dar nu era vorba, au explicat polițiștii, despre un simplu furt de la o farmacie. Ce îi interesa mai mult era uciderea unei femei cunoscute drept Rosa, care fusese omorâtă într-o după-amiază cu o supradoză de opioide, în timp ce dormea în salonul ei din spital. Din toate astea, Helen a înțeles numai numele, *Rosa, Rosa, Rosa*; auzind numele, a văzut capul sprijinit pe umărul ei, a auzit hârșâitul mâinii subțiri pe cearșaf. A avut o senzație ca și cum tot ce era în trupul ei – sângele, viscerele, oasele – s-ar fi strâns, s-ar fi răsucit, s-ar fi liniștit și apoi s-ar fi răsucit din nou. S-a sprijinit de masă. L-a privit pe Arnel. Pe pomeți, pielea îi era palidă și întinsă. Era ca un bătrân care nu se grăbește deloc. Încet, clătinând din cap, a început să vorbească. Helen i-a auzit tonul politicos, uimirea calmă. I-a urmărit mișcarea mâinilor. A înțeles că spunea: „În niciun caz, în niciun caz – la ce mi-ar fi folosit să omor o femeie pe care n-am văzut-o în viața mea?“ Apoi (cu mare politețe și cu mult calm) i-au pus cătușele, cu brațele aduse la spate, iar Helen a strigat „Ai grijă! Ai grijă!“ și a simțit că o forță puternică o trage înapoi de umeri.

Peste tot în jur era gălăgie: doamna Suarez, pe jos, în genunchi, implorând; Benjie bălmăjea ceva, incoerent în furia lui uluită, încă nereușind să se ridice în picioare. În alte încăperi, copiii care nu știau nimic cântau. Arnel tremura, cătușele zornăindu-i la încheieturi. Bărbații l-au tras politicos și calm spre ușă. Helen a deschis gura. Avea cuvintele pe limbă, însă atârnau greu și aveau gustul amar al unor monede din cupru. A deschis gura, dar n-a ieșit nimic. Arnel s-a întors și a privit-o din nou. În acea privire ea a citit întrebări, apoi înțelegere: a văzut cum imaginea pe care o avea în ochii lui s-a schimbat, s-a sfărâmat și apoi a fost reconstruită. Helen a așteptat ca el să ridice mâna, s-o acuze, arătând-o cu degetul. S-a ridicat în picioare, având senzația că trebuia să întâmpine judecata în picioare. Însă Arnel Suarez a clătinat din cap:

– Stai jos, surioară! a rostit el. Stai jos!

Oare în clipa aceea o privea cineva – privirea Martorei a fost cea care a trecut, rece, pe la ceafa lui Helen Franklin? Stând în picioare, a simțit-o: a simțit mulți ochi fixați pe ea, nu doar pe-

ai lui Arnel, pe-ai mamei lui ori pe-ai verișorilor; nu doar pe-ai polițiștilor care remarcaseră cu o vagă surprindere că la masă era și o femeie occidentală. Mai era ceva: cerințele dreptății întrupate, privind-o ca prin lupă.

– Surioară, a spus Arnel cu vocea ușor tremurătoare. Surioară, stai jos!

Ascultătoare și cu o ușurare îmbătătoare de care îi era rușine, Helen s-a așezat, iar monedele de pe limba ei au rămas necheltuite. Apoi unul dintre polițiști a tras tare, nepăsător, de cătușele de la mâinile lui Arnel și, cu un strigăt furios de durere, acesta a dispărut.

Ascultătoarele lui Helen Franklin sunt foarte tăcute. Masa a fost eliberată, curățată, umplută din nou: sunt farfuriuțe cu pătrate galbene și dulci din prăjitura numită „mini-coșciuge", îngropate în munți de frișcă. Sunt bucăți de *sachertorte* cu o glazură atât de groasă, încât candelabrele strălucesc pe farfurie. (Freddie Bayer pune imediat ochii pe prăjitură.) Helen se agață cu mâinile de masă, o dor degetele.

– După asta m-am întors acasă. Mama mi-a zis că se aștepta să nu stau prea mult.

Să fie dezgustul cel care le reduce pe femei la tăcere? Să fie disprețul? Helen nu poate ridica privirea.

– L-au dus la închisoare, a continuat ea. Presupun c-a fost un proces. N-am avut puterea să întreb.

Marmura mesei e rece. Apoi o mână – albă, îndemânatică, cu unghiile tăiate scurt – se întinde ezitant spre ea.

– Ce lucru înfiorător ai înfăptuit! rostește Adaya, însă vocea ei este blândă, binevoitoare.

Helen se uită spre ochelarii cu rame groase, spre părul scurt, deschis la culoare și e uluită să vadă același zâmbet timid care o întâmpinase în capela cu oglinzi.

– Știu.

Își dă seama că se simte mai bine.

Albína pufnește. Se ocupă de o bucată de *sachertorte*. Acum îmbrăcămintea ei nu mai e nici pe departe la fel de albă și de imaculată ca la începutul serii.

– Băiatul ăla a fost un nebun, dacă mă întrebi pe mine. Nu i-a cerut-o nimeni, nu? Nu i-a zis nimeni să-și asume vina, să-și asume pedeapsa. I-ai cerut tu? Nu. Bun. Atunci, de ce atâta dramă?

Face un gest cu furculița – sus, jos, sus: este în același timp disprețuitor și triumfător.

– Biata *mys,* englezoaică nefericită! El ți-a oferit o viață, și tu ce-ai făcut cu ea? Ți-ai construit o închisoare. Idioato!

– O merit. O merit.

(Josef Hoffman, un băiat tare solemn, încuviințează din cap.)

– Știi, rostește Adaya, cu mâna rece pe mâna lui Helen, nu e întotdeauna nevoie să suferi, nici măcar atunci când ai merita.

Degetul ei mare se mișcă o dată, ca într-o mângâiere.

Thea încă n-a spus nimic. Se încruntă. E privirea pe care Helen o cunoaște bine: curioasă, logică, întotdeauna gata să analizeze dovezile. Ochii ei se învârtesc prin încăpere – studiază pianul, chelnerii care se ocupă cu îndemânare de clienți, Teatrul Național care strălucește ca un vapor iluminat de sărbătoare. Își desface, își prinde la loc, își desface iarăși atela de la încheietura stângă: ca un exercițiu, strânge și desface pumnii. În ultima vreme are mâinile umflate și neputincioase. Albina de pe degetul ei își vede de treabă în ochiul craniului din argint. Apoi Thea rostește:

– Nu e ceva nemaiauzit. Gândiți-vă la Legea Leviticului, gândiți-vă la capra care a luat păcatele oamenilor în spinare și a plecat în deșert să moară. Ei bine, dacă Arnel Suarez a ales să fie țapul ispășitor, țelul justiției a fost atins. Și chiar de două ori, având în vedere câte ți-ai refuzat tu, cum te-ai pedepsit singură.

Se apleacă spre ea și adaugă pe un ton de confidență:

– Karel și cu mine încercam mereu să ghicim despre ce era vorba. Până la urmă am tras concluzia c-ai fost crescută de iezuiți și că te autoflagelezi în fiecare miercuri după-amiază.

Este de-a dreptul absurdă ușurința asta cu care acceptă totul. Helen se revoltă.

– Nu mă luați în serios, nu mă credeți. Dacă m-ați crede, v-ați ridica și ați pleca.

– Păi, ridică Albína din umeri, femeia aia, Rosa. Ai făcut ce te-a rugat. Și eu aș fi făcut-o și chiar fără să cânt.

Helen o crede fără să ezite: își imaginează un moment cum ar fi să se trezească într-o dimineață și s-o vadă pe Albína apropiindu-se de ea cu o pernă.

Thea, cumpănind lucrurile, îi răspunde:

– Dacă aș fi avocatul lui, cred c-aș avea niște argumente zdravene. Dar nu sunt. E momentul ca această crimă a ta să se prescrie, micuța mea Helen.

Adaya mută perlele dintr-o mână în alta. Spune încet, ca și cum le-ar cere scuze:

– E posibil, desigur, să nu se poată prescrie. Poate că sentința ei este pe viață.

– Da, chiar este!

Helen e recunoscătoare că măcar Adaya nu se lasă păcălită, nu încearcă să explice circumstanțele atenuante în fața tribunalului, să dea dovadă de îngăduință și de milostenie.

– Adaya, lasă alea jos și dă-mi geanta! spune Thea.

O scoate de sub masă: un săculeț pe care este pictată o armată renascentistă, care pornește la război cu mare eleganță. Thea mânuiește cu stângăcie cataramele – refuză ajutorul Adayei – și scoate un teanc de hârtii. Îl așază pe masă, îndreptându-i colțurile și scuturând o firimitură de pe pagina de titlu (*Jurnalele de la Cairo ale Annei Marney*); toate acestea le face încet, cu mare grijă, ca și cum ar fi un document recuperat din cenușa de la Lindisfarne [31], nu cincisprezece coli A4, scoase la imprimanta lui Karel Pražan. Între timp, a început să se danseze lângă pian: o femeie de vreo cincizeci de ani dansează în brațele unui băiat ce poartă o eșarfă de catifea.

– Am să-ți dau asta, zice Thea. O să regreți… Dar, în comparație cu ce vei citi aici, ai să te crezi o sfântă. Ia-l… Haide, bagă-l în geantă! E greu și eu nu-l mai vreau.

– Iar ceva despre Melmotka, presupun, spune Albína. Cum sunteți voi cu basmele astea! De unde știți că nu e deja aici, hm? Poate că eu sunt ea! Am pus ochii pe tine de ani întregi, la asta te-ai gândit?

Helen, împăturind documentul și băgându-l în buzunarul de la haină, rostește dezinvoltă „Te-aș crede-n stare!“, dar se trezește uitându-se repede spre fereastra strălucitoare, spre ușa deschisă. Pe farfuria din fața ei se află o felie de tort. E densă, însiropată, aproape neagră; e plină de lichior și de dulceață de caise. Se simte miros de migdale, o furculiță de argint e așezată pe un șervet de brocart, o căpșună e tăiată și așezată aproape sub formă de floare. Lui Helen nu i se mai pare imposibilă ideea că ar putea lua o gură, că și-ar putea permite să guste zahărul. Ridică privirea – îl caută pe Franz Bayer, cu rănile deschise lângă gură. O caută pe Alice Benet ce-și oblojește arsura, o caută, cu un sentiment de vinovăție și dor, pe Rosa, foșnind în cearșaful ei uzat. Au dispărut. Albína o privește pe deasupra unui pahar cu vin: pare să spună *Gata, gata, nu mai e nevoie acum de gândurile astea*. Ia furculița și o înfige în ciocolata lucioasă, în caise, în blatul cu iz de cianură.

– Cred c-ar trebui să plecăm în curând, comentează Thea.

– Mi-e foame, spune Helen.

E o surpriză. Bagă furculița în gură. Dulceața și moliciunea prăjiturii îi provoacă un șoc delicios. Simte gustul livezilor de caise în august, al migdalelor sparte într-un vas de argint. Simte pe buze furculița rece și netedă. Așteaptă senzația de greață, de repulsie, care este pedeapsa pe care o merită, însă

simte doar plăcerea simplă, bucuria ca de copil, din clipa în care zahărul îi ajunge în sânge.

– Mănâncă, mănâncă, o îndeamnă Albína Horáková, în timp ce-și pune haina de catifea, legându-i rejansa.

– Mănâncă, spune și Thea și zâmbește, așezându-și mâna pe umărul lui Helen.

– Ai grijă doar să nu ți se aplece, zise Adaya înroșindu-se și trăgând de manșetele foarte albe ale bluzei. Se mai întâmplă, dacă nu ești obișnuită cu dulcele.

Dansatorii se unduiesc lângă pian, lângă Dunăre. Teatrul Național plutește prin fața restaurantului. Helen Franklin continuă să mănânce.

Caraghioasa Rusalka, nimfa de apă îndrăgostită, își îndreaptă peruca. Nu este cine știe ce inteligentă, iar dorința o face și mai ridicolă: în nici o oră își va da la schimb vocea pentru iubirea unui tenor rotofei și va fi trasă pe sfoară de o vrăjitoare. Dar mai întâi îi va cânta lunii de pe cer, care așteaptă, cu vopseaua-i albă scorojindu-se de pe discul de lemn, undeva pe un scripete din culise. Iat-o pe Ježibaba, vrăjitoare și șarlatană, furnizoare de poțiuni și cuțite: bombăne la un pantof uzat și mănâncă brânză și castravete pe o felie de pâine neagră. Tenorul cel rotofei este în fața oglinzii, gândindu-se să bea un pahar – nu mai este (crede el) ce a fost pe vremuri, dar oricum este mai mult decât are să fie pe mai departe.

Este 7:20. Helen Franklin stă pe locul ei. Albína Horáková a rezervat o lojă: cele patru femei sunt închise într-un sicriu din catifea, flancat de zeități din ghips. Thea – cu răsuflarea tăiată, triumfătoare, refuzând orice ajutor sau laudă – a urcat încet scările, scaunul cu rotile rămânând la garderoba de la parter, printre blănuri și genți.

– Helen, chiar nu e nevoie să rămâi, rostește ea, îngrijorată că dulceața lui Dvořák avea să fie și mai rea pentru penitența ei decât fusese dulceața prăjiturilor.

– N-am nimic, îi răspunde sincer Helen.

Are impresia că s-a îmbătat. O femeie în negru își acordează harpa.

– N-am nimic, spune ea și îi caută cu privirea pe Josef Hoffman și pe Alice Benet, dar au dispărut.

În loja 7 sunt trei scaune și un taburet. Adaya, stând cu spatele drept, răbdătoare, e așezată pe taburetul de lângă ușă. Parcă e o santinelă: nimeni, se gândește Helen, nici măcar Melmoth, nu ar putea intra neinvitat. Albínei, care se apleacă peste marginea balconului, îi cade o pană, îi cade o lacrimă:

– Asta a fost mereu preferata mea, mi-a plăcut cel mai mult. Știam s-o cânt pe toată pe dinafară. Aș putea să cobor pe scenă și s-o cânt chiar acum pe toată.

Pana aterizează pe pantoful unei femei în vârstă: se uită în jos, se uită în sus, zâmbește. La urechi are picături de granate.

– Karel nu putea să sufere *Rusalka*, spune și Thea. „Ce fată idioată!“, așa zicea. „Cine ar renunța la viață eternă de dragul iubirii, pentru numele lui Dumnezeu?“

În clipa în care și-a amintit de Karel, i s-a frânt vocea. Dar tot e curajoasă. Adaugă:

– Presupun că treaba asta era, într-un fel, grăitoare.

Albína încă mănâncă. A luat la pachet, înfășurate într-un șervet, unt și o bucată de pâine.

– *Řekni mu, řekni mu, kdo naň čeká!* cântă ea și, zâmbindu-i răutăcios lui Helen, adaugă: adică „Spune-i cine îl așteaptă!“

Undeva, într-o sală de repetiții, Ježibaba îi trimite un mesaj fiului ei: „Să-mi aduci aminte să iau lapte!“ Rusalka e la oglindă, albindu-și fața cu vopsea. Are părul roșu și lung de metri întregi, iar fâșii de nailon verde îi sunt cusute pe piept cu fir argintiu. „Ce frumos arăt!“ își spune ea. Un bărbat cu șorț curăță luna. Zeitățile dorm pe balcoanele lojelor. Candelabrul a fost stins. Pentru Helen Franklin, totul e mai delicios decât prăjitura al cărei gust încă îl simte pe limbă și încă și mai interzis. În fosă se ridică bagheta dirijorului, iar acesta este semnalul ca sus să se facă liniște și jos să răsune muzica. Helen vede pe toate figurile ce privesc spre scenă dulcea și pura plăcere a așteptării. Nici ea nu e imună. Simte o exaltare în care nu poate avea încredere. Să fie vinul? Să fie lovitura paucei de început, pe care nu doar a auzit-o, ci a și simțit-o? Să fie imaginea Theei, în penumbră, strălucind, arătând din nou ca pe vremuri, ca și cum ultimul an – boala, fragilitatea, pierderea, Melmoth cea periculoasă, cu picioarele ei însângerate – ar fi fost șters? Să fie (se aude iar pauca; iată și un flaut, foarte senin!) simplul fapt că mărturisise, că, asemenea pelerinului păcătos al lui Bunyan, își lăsase jos povara? Albína, aplecându-se în față, a lăsat să cadă altă pană. Aceasta se leagănă, plutind în aer. Helen își dă seama că zâmbește; că de-abia își mai amintește figurile lui Hoffman și pe cea a lui Alice Benet; că i-ar fi greu să-și aducă aminte, dacă ai întreba-o, cum sunau pașii care o urmăreau pe stradă. Parcă a ieșit pe cauțiune. Își dă voie să se bucure de fiorul ridicării cortinei, care o face și pe Thea să freamăte pe scaun, o face pe Albína să se aplece și mai mult pe scenă. Iat-o pe Rusalka cea cu părul ei roșietic-auriu, cu pielea de alabastru, cu o umbră verzuie. Iată ceața care se ridică de pe lac, iată luna proaspăt lustruită: un opal pe o bucată de catifea.

Așadar nimfa îndrăgostită își vede de treabă. Stă sub luna de opal, își despletește părul și cântă cristalin ca o mierlă dimineața. Bietei Helen îi lipsește scutul necesar pentru a-i îndura frumusețea, care nu este mai puțin îmbătătoare doar pentru că este falsă. O trăiește ca și cum până acum ar fi fost închisă într-o cameră întunecată și ar fi fost eliberată, fără nicio avertizare, într-o zi frumoasă de primăvară. Era prea dulce, prea mult, prea copleșitor: sunetul harpei, miile de lumini, fumul alb ce curge de pe scenă spre fosă. Rusalka cântă finalul melodiei. Îngenunchează. Mâinile ei micuțe nu pot să ajungă până la lună. Părul roșcat îi atârnă până la călcâie. Păsări negre coboară de undeva de la etajul culiselor și au toate ochii albaștri. Coboară spre nimfa de apă, care acum cântă o singură notă, ce răsună până sus, până la zei. Este o notă neverosimil de înaltă, imposibil de susținut: uluită, Helen se uită în jur și o vede pe Thea nemișcată, o vede pe Albína Horáková aplecându-se și mai mult, în vreme ce o perlă cade de pe șirag. Apoi vin păsările, foarte negre și foarte reale: Helen nu vede cablurile care le țin în aer. Însă Rusalka tot mai cântă acea notă înaltă, nu se oprește și nici nu respiră – nici măcar atunci când păsările ajung lângă ea, nici când intră în scenă vrăjitoarea.

– Ježibaba! șoptește Helen, încântată ca un copil, căci a citit programul.

Și, într-adevăr, speranțele pe care le avea în legătură cu vrăjitoarea cea rea îi sunt îndeplinite. Lângă Rusalka cea îngenuncheată, bătrâna vrăjitoare este înaltă și poartă o perucă neagră, aspră. E lungă și, printr-un truc de scenă, șuvițele de păr se mișcă singure, se ridică și cad în jurul ei, unduios, ca și cum ar fi sub apă. Și hainele i se mișcă, purtate de adierea de pe scenă – veșmintele ei sunt făcute din cea mai fină mătase, subțiri ca un voal. I se adună la picioare precum cerneala vărsată.

– Ježibaba! rostește iarăși Helen.

Se întoarce spre Thea, care rămâne nemișcată, înmărmurită de uluire, poate. Se întoarce spre Albína, ale cărei perle cad în continuare. Dar… Cum se poate ca acea singură notă să continue… Cum se poate ca Rusalka să cânte în continuare? Ce truc de soprană mai e și ăsta, care sfidează nevoia plămânilor de a primi aer? Și Albína își revarsă în continuare perlele peste balcon, iar Thea nu se mișcă. Helen se ridică încet de pe scaun, simțind ceva în gât, ca și cum ar fi avut implântat acolo ceva foarte ascuțit.

Jos, pe scenă, vrăjitoarea lasă capul în jos, ca și cum ar fi obosită și rușinată, părul negru îi cade pe față, mâinile îi atârnă pe lângă corp. Și Albína își revarsă perlele peste balcon, iar

Thea nu se mișcă, și Rusalka își continuă cântecul. Apoi – Helen nu se poate mișca, nu poate trage aer în piept – vrăjitoarea ridică mâna. Încet, ca și cum mișcarea i-ar fi provocat dureri înfiorătoare în fiecare mușchi, în fiecare os, și se vede palma albă a mâinii subțiri, printre faldurile bogate ale mânecii negre. Iar mâna arată și arată (Helen se întinde spre Thea și Thea nu se poate mișca) spre ea – nu încape îndoială, arată spre ea, spre Helen Franklin, care învățase să treacă neobservată: spre țesătura subțire a rochiei ei, spre pielea de pe pieptul ei, spre coastele de sub piele, spre inima ce bate sub coaste. Arată spre ce e ascuns, spre povara ce nu poate fi lăsată jos niciodată. Capul acela obosit, lăsat în jos, începe să se ridice, iar Helen se teme și jinduiește după ce se află sub șuvițele unduitoare de păr, e copleșită de o senzație în care groaza este îngemănată cu dorința. Curajul o părăsește – își desprinde privirea, se uită în jos, la publicul de dedesubt, care așteaptă finalul cântecului Rusalkăi. Sunt răbdători? Așteaptă? Femeia în vârstă, aflată la vreo șase metri sub ele, cu picături de granate la urechi, se întoarce pe scaun, ridică privirea spre Helen și nici nu clipește. Bărbatul de lângă ea, care o ține de mână, își mișcă încet capul; se uită și el în sus, iar ochii îi sunt negri în spatele ramelor ochelarilor și o fixează pe Helen. Unul câte unul, apoi cu zecile, apoi toate cele câteva sute de chipuri din public se întorc spre Helen – copii, cu pantofi cu catarame și rochii din tul, iubiți îmbrățișați strâns, studenți conștiincioși care iau notițe. Cei de pe locurile ieftine, zeitățile, galeria, cei din lojele de catifea și cei de jos, din fosă, toți muzicienii, toți spectatorii, toți plasatorii privesc cu mult calm, cu ochii sclipitori și fără a clipi – la Helen Franklin. Apoi într-o clipă, ca și cum li se șoptise tuturor la ureche, în același timp, un secret, figurile acelea impasibile se schimbă: apar disprețul, dezgustul, uimirea. Aerul e invadat de un parfum de crini, de iasomie, ca și când ar fi fost aruncate flori pe scenă. Și iată, în sfârșit – ca din paginile *Documentului Hoffman*, ca de sub penița lui Sir David Ellerby, ca pe câmpul fermierului din satul de lângă Eger – chipul lui Melmoth Martora. Pielea îi este pătată, de parcă ar fi umbrită de nori, iar ochii ei ce nu clipesc sunt niște sfere de sticlă fumurie. Este stranie ca un coșmar și familiară ca un cămin. Pe acest chip este zugrăvit cel mai adânc și mai neclintit devotament: ai putea crede că a așteptat milenii pentru acest moment, în care să o privească pe Helen Franklin în loja 7 a Teatrului Național. În genunchi, Rusalka tot mai cântă și de la gâtul Albínei Horáková mai cade o perlă. Helen întinde mâna – peste balcon, spre scenă –, își imaginează atingerea mâinii lui Melmoth, fierbinte, poate, catifelată, trăgând-o în sus, ori poate făcând-o să se

prăbușească. Așadar, până la urmă, nu i se permite să trăiască eliberată pe cauțiune: aude zăngănitul ușilor de oțel. Însă mai aude ceva: foarte aproape, un mormăit și un horcăit. Este Albína Horáková, aruncată într-un somn adânc de vinul bun, de mâncarea bogată, de aerul cald din lojă, de scaunele comode, plușate. Mai sforăie o dată, tare de tot. Capul îi cade pe spate, în poală are pene. Sforăitul ei o reduce la tăcere pe Rusalka, îngenuncheată pe scenă – într-un final, nota aceea infinită ia sfârșit. Thea ridică programul și-și face vânt cu el, iar figura îi strălucește de plăcere. Îi șoptește lui Helen:

– Biata Rusalka! Tu ai avea încredere în vrăjitoarea aia? Ai avea încredere să-i dai un capăt de ață? Uită-te la ea!

Helen Franklin – îngrețoșată, uluită – se uită. Și ce are de văzut, în afara unei mezzosoprane în zdrențe verzui, care-i atârnă pe talie și de la încheieturi, în colanți verzi, tociți la călcâi? Ce să vadă, în afara unei luni de carton pe un scripete și a unor păsări pictate, pe niște cabluri argintii? Pe balustrada balconului se află o perlă care n-a căzut încă. Helen o ridică. Figurile din publicul de jos, figurile muzicienilor din fosă privesc în altă parte – la portative, la Ježibaba cea trupeșă, de sub copacul ei din *papier maché*. Niciunul n-are vreun interes s-o privească pe Helen Franklin.

– Melmoth, rostește Helen în șoaptă, ca și cum ar putea-o invoca.

Dar nu, nu sunt decât decoruri teatrale, născociri, iluzii – toate scoase din basmele pentru copii și toate găsind un teren fertil în sentimentul ei de vinovăție. Însă chiar și așa, tot nu e ușor să scape de iluzie – aude iarăși zăngănitul ușii închisorii; este iarăși sigură că-l vede pe Josef Hoffman printre zeitățile de pe lojă, iar Rosa doarme cu capul pe umărul lui.

– Trebuie să plec, spune Helen, însă Adaya e calmă, nemișcată pe scăunelul ei de lângă ușă.

Ține mâinile așezate cuminți în poală, ca o santinelă îmbujorată. Surprinde privirea lui Helen și îi zâmbește, iar apoi duce un deget la buze. Helen, pe care confuzia și spaima au făcut-o supusă, docilă, se așază din nou pe scaunul ei. Scena e plină de nimfe de apă care o imploră pe Rusalka să-și vină în fire, însă ea se gândește doar la tenorul rotofei, nu vrea să ia în seamă peruca ce-i alunecă de pe cap și refuză să se lase convinsă. Apoi Thea spune, râzând, *Șșșt!*, Albína sforăie din ce în ce mai tare. Prima vioară le aruncă o privire dojenitoare. *Șșșt* insistă Thea, dar bătrâna se cutremură de sforăieli și nenumăratele straturi de alb în care a adormit se ridică în jurul ei, cad bucăți de satin și de plasă, aterizând pe scaun. E ca o pasăre albă ce stă pe malul unui râu și se scutură, iar apoi își bagă ciocul sub aripă. Se mai aude un grohăit, un sforăit pe

jumătate sufocat, foarte lung și foarte zgomotos – prima vioară își ascunde cu greu un zâmbet și dă pagina partiturii.

– Albína Horáková, pe bune?! răbufnește Thea întorcându-se pe scaun pentru a o admonesta în șoaptă. E cam mult pentru opera ta preferată, e cam mult cu cântatul pe dinafară!

Dar ceva nu e în regulă: capul bătrânei e lăsat prea pe spate, gura deschisă îi atârnă cumva strâmb. Helen o apucă de încheietură – pielea îi atârnă peste oase la fel de ușor ca o bucată de mătase. Nu se simte nicio tresărire, nu se simte învolburarea sângelui. Albína are ochii deschiși, ațintiți asupra scenei, mari, precum cei ai unui copil entuziasmat la culme. Are poala plină de perle.

– Ah, exclamă Thea, *ah*…

Întinde mâna, stingheră, și o așază pe genunchiul Albínei.

– Aproape că s-a terminat, rostește și Adaya.

Stă în picioare și nu i se văd ochii, în spatele lentilelor groase.

– Dar *ne uram* una pe cealaltă, spune Helen, ținând mâna subțire, rece, între mâinile ei ca într-un culcuș.

Simte cum se cască o prăpastie. E atrasă spre ea. Cade în hău, iar toate durerile pe care nu și-a permis să le simtă – pentru Rosa, pentru Arnel, pentru Thea, pentru Karel, pentru propria ei viață, îngropată într-o cutie de carton – o așteaptă acolo: în fundătura aceea întunecată, în locurile umplute de umbre, despre care ea nici nu bănuise că există în ființa ei.

Nimfele de apă au părăsit scena, vrăjitoarea s-a întors în culise. Rusalka bea un pahar cu apă și publicul se îndreaptă spre coridoare. Încet, candelabrul cel mare înflorește luminos. Actul al doilea a luat sfârșit.

# Partea a treia

# Din Jurnalele de la Cairo ale Annei Marney, 1931

*Marți, 19 mai*

Azi am văzut iar cerșetorul. E un loc sub marchiza de la Heliopolis, unde îl lasă să stea. Cum pot să-l lase acolo singur? Cred că sunt în stare să-l măture până în șanț, cu restul gunoiului. I-am făcut o poză. Nu cred că m-a văzut.

Tocmai a ajuns Sissy acasă. Crede că a cumpărat șofran de la piață, dar e doar rumeguș cu cerneală. Nu i-am zis nimic. Ia să afle singură!

*Miercuri, 20 mai*

Mama și tati au plecat la Karnak. Sissy a refuzat să meargă cu ei. Nu face decât să stea la ea în cameră, mănâncă smochine și-și masează umerii cu ulei.

În cele mai multe zile mi-e rău și mă doare capul. Aș vrea să fiu acasă, cu Lou și cu David, cu terebentină pe haine, bând în locul nostru preferat, de pe Floral Street. Mi-a scris Lou și mi-a zis că a vândut trei schițe în guașe și c-o să cheltuiască banii câștigați pe o pânză lungă de doi metri. Zice că s-a plictisit de arta reprezentațională. O urăsc!

Azi l-am văzut pe cerșetor mergând până la locul lui obișnuit. Merge adus de spate, ca și cum i-ar fi rușine. I-am făcut iar poză, pe urmă s-a așezat și a zăngănit cu o lingură de tinichea într-un castron de tinichea. Din Heliopolis a ieșit în fugă un bărbat, i-a pus pâine și măsline în castron și a intrat înapoi fără să spună o vorbă. Îl văd și acum acolo, în umbră, mâncând măsline și scuipând sâmburii pe stradă.

*Joi, 21 mai*

Azi am vorbit cu el. Stăteam la fereastră și mi-a făcut semn să cobor. Probabil a văzut soarele reflectat în obiectivul aparatului de fotografiat. Brațul lui arată ca și cum ar fi fost rupt demult și nimeni nu s-a sinchisit să pună osul la loc cum trebuie. Se uita fix la mine și mi-a făcut semn cu mâna și atunci m-am întrebat: de ce să nu mă duc? Oricum n-am altceva de făcut.

Arată și mai rău de aproape, cum stă sprijinit de zid și miroase urât: dacă ar fi câine, l-ar împușca cineva, să-i curme suferința. Brațul drept îi e distrus și cel stâng are un soi de boală – e acoperit de niște răni negre, ca ciupercile. E ceva în neregulă cu ochii lui: sunt alburii, dar nu pare orb. M-am gândit că o să-mi ceară bani. I-am zis:

– Ce vrei? De ce m-ai chemat jos?

Vorbește bine engleza. Mi-a zis că are ceva să-mi spună și apoi a început să plângă. A mormăit ceva, a plâns în hohote și și-a frecat nasul de braț, din cauza asta s-a ridicat coaja de pe una dintre răni și dedesubt era carne vie, roșie.

– Am să-ți spun ceva, te rog să nu pleci! mi-a zis.

M-am gândit că mă confunda cu cineva. Oamenii de aici au uneori impresia că sunt băiat, pentru că am părul scurt și nu port rochii.

– Dar nu mă cunoști, i-am spus. Sunt doar Anna Marney, din Londra. Nu sunt importantă. Nu ne-am mai întâlnit niciodată.

Apoi mi-a zis că-l cheamă Isimsiz și că a așteptat cincisprezece ani sosirea mea.

– Allah e milos și te-a trimis la mine! a continuat.

Dumnezeu nu există, evident, și, dacă ar exista, de ce m-ar trimite pe mine? I-am răspuns:

– Spui asta fiindcă ți-am făcut poză? Asta nu înseamnă nimic. Eu pozez tot aici. N-am altceva de făcut.

A îndrugat ceva, dar pe urmă ochii ăia groaznici s-au făcut mari și a început să țipe. Mi-am dat seama că până atunci nu auzisem pe nimeni țipând cu adevărat. Sissy își mai pierde firea când nu primește ce vrea, dar asta era cu totul altceva. S-a agățat de zid, ca și cum ar fi vrut ca peretele să se deschidă și să-l înghită și mi-a zis:

– Uite, uite, uite, uite, uite!

Așa că m-am uitat și mi-am dat seama că arăta fix la fereastra camerei mele. M-a întrebat:

– O vezi?

La început n-am zărit nimic, dar pe urmă cred că mi-a intrat soarele în ochi sau ceva, că am văzut cel mai ciudat lucru din lume. Nu era o persoană. Nu era o umbră. Era ca un roi de muște – ca un lucru alcătuit din multe alte lucruri mici și toate erau negre și se mișcau foarte repede. Pe urmă am clipit și au dispărut, iar cerșetorul era la picioarele mele, ca un maldăr de haine albe, murdare. A pipăit în jur cu mâinile, încercând să mă găsească, dar m-am dat în spate. Nu știu de ce, dar mi se făcuse rău și mi-era teamă. Nu era nimic acolo, știam asta – era imaginația mea, căldura, omul care țipa –, dar mă tot gândeam la Sissy, singură în camera ei, voiam s-o văd și să mă asigur că era bine, așa că am traversat drumul în goană.

Sigur că imediat ce am ajuns la noi în clădire, am auzit-o pe Sissy fredonând împreună cu gramofonul și pe Salma în bucătărie, scoțând pâinea din cuptor, și am știut imediat ce cretină fusesem. Salma m-a văzut, m-a chemat la ea și m-a certat.

– Să nu mai vorbești cu nebunul ăla bătrân! Și să nu-l atingi! Dumnezeu știe ce boli poartă.

– Dar de unde e? E egiptean? Mi-a zis că îl cheamă Isimsiz.

– Ăsta nu e un nume… E în turcă. Înseamnă „fără nume“. Poate că odată a avut un nume, dar acum nu-l mai știe.

M-am așezat pe scaunul din răchită dintr-un colț și am privit-o cum frământa aluatul.

– Mai povestește-mi despre el! am rugat-o.

– A fost prizonier de război – al englezilor, știi tu. Închis aici, în lagăre, împreună cu bărbații din armata turcă. Îi mai țin minte. Plictisiți și nefericiți, purtând fesuri, cerând ceva de citit. Englezii habar n-au de mâncare și i-au hrănit foarte prost. Au făcut toți pelagră. Ai văzut ce avea pe braț?

I-am răspuns că mi s-a părut că semăna cu o ciupercă.

– Da, arată ca o scoarță de copac, ca și cum n-ar fi om. Singurul doctor din lagăr era armean și Isimsiz n-a vrut să-l lase să-l atingă, așa că…

A ridicat din umeri. Și-a scos șorțul, mi-a cuprins obrajii în palme și mi-a spus:

– Nu-i oferi mila ta, Anna! Alți oameni o merită mai mult. I-ai văzut ochii, stinși de tot? Poate că e din cauză c-a stat prea mult în deșert, poate că e altceva.

A ridicat iar din umeri. Nimeni nu ridică din umeri ca Salma.

O auzeam pe Sissy cântând sus. Am mai întrebat-o:

– A venit cineva la noi azi? A fost cineva la mine în cameră?

M-a privit ca și cum eram nebună și mi-a răspuns:

– N-a venit nimeni, doar Fatima, ne-a adus făina și n-a stat să trăncănim, niciodată n-avem despre ce să vorbim.

*Sâmbătă, 23 mai*

Stau la mine la birou. Afară e așa de întuneric, de parcă tot orașul Cairo și-a stins luminile. Aș vrea să mă întorc, dar nu pot, fiindcă, dacă mă întorc, o să văd pe cineva stând la capul patului meu, așteptându-mă cu multă răbdare. Aud ceva mișcându-se și mă gândesc că poate e doar stiloul meu, în timp ce scriu, ori poate sunt hainele lungi, târâte pe podea.

Când m-am trezit ieri, mă simțeam vinovată. Isimsiz ăsta era doar un bătrân nebun, nici măcar nu-mi ceruse bani și eu fugisem. Atâția ani am crezut că eu sunt altfel – că nu sunt o englezoaică care zâmbește fals și care n-o să se priceapă niciodată decât să atragă un bărbat și să facă niște copii, m-am crezut gata să privesc lumea drept în ochi și, pe urmă, când lumea a venit la mine, eu am luat-o la goană. Așa că, după ce mi-am băut cafeaua, am rugat-o pe Salma să-mi dea o farfurie cu *ful medames* [32] și niște pâine făcută de ea și am mers peste stradă să i le dau cerșetorului. Era în același loc ca de obicei. Când m-a văzut, și-a întins castronul de tinichea și a înfulecat tot ce i-am dus fără să-mi vorbească.

– Ce vrei să-mi spui? l-am întrebat.

– Am știut că vei veni, căci nu este Allah cel mai milostiv cu cei care au cea mai mare nevoie de milostenia sa?

Apoi mi-a luat mâna și a sărutat-o și buzele îi erau ude de lacrimi și de zeama de măsline negre, dar nici n-am tresărit. S-a ridicat și parcă aș fi văzut cum se ridică în picioare pentru prima oară un animal nou-născut și m-am întrebat dacă sub haine, pe picioare, avea la fel de multe răni ca pe brațe.

– Vino cu mine! mi-a spus el.

O clipă m-am gândit la Sissy, la mama și la tati. M-am gândit la figurile lor, care seamănă cu figura mea, și la felul în care trăiesc ei, care nu este felul în care vreau eu să trăiesc. Apoi i-am răspuns:

– Vin.

M-a condus pe Strada Emad El-Din, auzeam tramvaiele și m-am gândit la Londra. Vedeam clădiri cu balcoane albe și slogane în arabă, scrise cu vopsea pe ipsos, și afișe în culori vii și bărbați care vindeau ziare la chioșcuri. Era o căruță fără măgar și fără încărcătură, iar la câțiva metri mai departe era un Ford parcat, cu motorul pornit, și pe bancheta din spate era o

femeie care se ruja. Erau negustori de coșuri și paravane de pânză, iar la capătul drumului, un minaret alb-auriu. M-am uitat într-o cafenea cu gresie verde pe jos, și niște bărbați în costume cenușii citeau niște hârtii cu semnul guvernului pe ele și două fete au trecut pe lângă mine, fumând, și țigările lor miroseau ca țigările pe care le fuma uneori Lou. M-am simțit fericită – aveam impresia că uitasem cum e fericirea – fiindcă găsisem tot ce crezusem că lăsasem în urmă: viața obișnuită, trăită rău și trăită bine, desfășurându-se peste tot în jurul meu! Apoi Isimsiz a cotit-o pe o alee pe care era un singur local. O cafenea care era goală, în afară de un tânăr care stătea în picioare lângă un samovar argintiu. N-a părut surprins să vadă intrând un cerșetor și o puștoaică englezoaică, ci ne-a adus cafea pe o tavă din cupru. Eu am băut din a mea până am dat de zațul de pe fundul ceștii, și apoi Isimsiz mi-a zis:

– Tot ce am să-ți povestesc acum tu vei scrie și îi vei pune titlul *Mărturia lui Fărănume și a lui Hassan* și pentru că Allah este cel mai milostiv cu cei care au cea mai mare nevoie de milostenia lui, e posibil ca eu, care sunt fără nume, să fiu apoi și fără viață, căci ce altă speranță pot să am?

Apoi a început să vorbească. Dar era ca și cum eram drogată, căci nu mai știu nimic din ce s-a întâmplat între atunci și acum. Nu-mi amintesc cuvintele lui, dacă am vorbit și eu sau dacă a mai intrat cineva în cafenea. Nu-mi amintesc nimic până m-am trezit la mine în pat, acum o oră, și când m-am trezit m-am simțit plină. Am știut imediat că până acum fusesem un vas gol, care ar fi sunat a sec, dacă ai fi lovit în el, și că acum eram plină, iar această plinătate aveam s-o simt grea și dureroasă tot restul vieții. Am stat întinsă, pe întuneric, până am văzut pe birou un teanc de coli de hârtie și stiloul tatălui meu și am știut că acum nu pot face decât să scriu toată povestea pe care Isimsiz a pus-o în mine…

# Mărturia lui Fărănume și a lui Hassan

S-a născut în 1890 într-o familie modestă din Constantinopol. Altan Sakir, tatăl lui, era croitor și făcea costume din postav negru și olandă într-o încăpere din casa lor, pedalând neobosit toată ziua la mașina de cusut. Fratele său, Hassan, era funcționar în cadrul guvernului. Cei doi frați erau prieteni. Se bucurau unul de compania celuilalt, și-ar fi căutat prietenia și dacă nu s-ar fi născut în aceeași casă, la distanță de optsprezece luni. Semănau ca înfățișare, ca sârguință, aveau aceeași aplecare spre orice activitate guvernată de reguli și aceeași incapacitate de a aprecia sau măcar de a tolera muzica sub orice formă. Toți trei bărbații Sakir aveau părul și ochii închiși la culoare, cu buze cărnoase, care ar fi fost rozalii ca de femeie, dacă nu le-ar fi crescut barba de foarte tineri. Zabel Sakir, mama lor, murise prea devreme pentru ca ei să mai aibă amintiri cu ea. Își admirau și își respectau tatăl, care i-a învățat să joace șah și le-a spus poveștile ce le sunt istorisite tuturor copiilor: despre lupul care a avut zece fii, despre sabia din oțel a lui Timur și despre Melmat, femeia care privește. Nici Fărănume și nici Hassan nu s-au căsătorit, fiind foarte timizi, dar și pentru că aveau sentimentul că, cel puțin deocamdată, viețile lor erau exact așa cum trebuiau să fie.

Când avea optsprezece ani, Fărănume s-a angajat într-un departament neînsemnat al unei instituții neînsemnate, nu departe de cea unde lucra Hassan. Acolo și-a dezvoltat talentul de a compune scrisori și documente ce treceau de pe un birou pe altul și aveau grijă ca roțile infinit de mici ale guvernului să se învârtă la nesfârșit. Dimineața cei doi frați făceau împreună drumul cu tramvaiul, se întorceau acasă tot împreună și uneori se întâlneau și în timpul zilei de lucru. Hassan și-a învățat fratele mai mic toate abilitățile necesare unui mic birocrat: eticheta corectă legată de titlul funcțiilor oficialilor guvernamentali, cea mai bună modalitate de a redacta un proces-verbal, cea mai apropiată cafenea unde se găsea cafea bună, tare.

Fărănume și Hassan se născuseră sub o stea care murea. Știau, așa cum știau toți băieții cuminți din Turcia, care le era datoria ca urmași ai Imperiului Otoman. Neamul lor fusese cel

care calculase cu precizie mișcarea Pământului în jurul Soarelui, care construise ceasul ce măsura timpul cu minute ce ticăiau, care descrisese, spre uluirea istoricilor încă nenăscuți, talentul unor chirurgi – unii dintre aceștia fuseseră chiar femei. Însă ultimul sultan, privindu-și cu teamă granițele, a înțeles că era înțelept să găsească o cale de a sublinia inferioritatea altor neamuri. Astfel, armenilor le-a fost interzis să-și enerveze vecinii cu dangătul clopotelor bisericilor în diminețile de duminică ori să-și ridice case chiar și cu un centimetru mai înalte decât cele ale vecinilor turci care, în definitiv, erau mai îndreptățiți să revendice stăpânirea acelui pământ. Tot armenii purtau pantofi și pălării roșii. Pe de altă parte, grecii purtau negru; evreii, turcoaz. Niciunii nu aveau voie să poarte caftane cu guler, mătase ori manșete din blana mieilor de Astrahan. (Între timp, în sătucurile ascunse în spatele dealurilor, sultanul Abdul-Hamid al II-lea își câștigase porecla de Abdul cel Blestemat, pentru întreprinderi mult mai directe și mai eficace; însă despre asta Hassan și Fărănume nu știau nimic.)

Într-o seară târzie, când mâncau miel la cină, Fărănume, Hassan și tatăl lor au auzit urletul unui animal.

– Auziți și voi? a întrebat Fărănume.

– Nu-ți fie teamă! i-a răspuns Hassan. O fi un câine călcat de tramvai. O să înceteze în curând.

Dar urletele au continuat și după o vreme au deslușit cuvintele unui băiat care plângea după mama lui. Hassan a lăsat din mână cuțitul și a spus:

– Stați aici! Mă duc eu să văd ce s-a întâmplat.

Când s-a întors, era palid de furie.

– Este Asil, de-alături. S-a întors din război, e rănit. I se vede mandibula, ca unui animal care moare în deșert. Să ne rugăm lui Allah să se stingă curând!

– E o tragedie, spune și Altan, tatăl lor. În fiecare zi mă rog ca voi să rămâneți la birourile voastre.

Fărănume și-a văzut tatăl, blând și domol din fire – și care, din câte știau ei, trăise până atunci o viață liniștită, civilizată –, scuipând pe jos.

– Am văzut-o, a continuat el. Nenorocirea pe care o lasă în urmă un glonț. Am auzit plânsetele femeilor. Mă rog ca voi să fiți cruțați.

Fărănume și Hassan au devenit neliniștiți, neîncrezători. Când, cu ocazia festivalului de Paște, Anoush Agopian, care locuia la cinci case distanță, le-a adus o pâine armeană împletită, *chorek* și ouă vopsite, ca dar între vecini, Fărănume a refuzat-o și i-a închis ușa în nas.

– E mai bine așa, mă gândesc, i-a spus el tatălui său, care cosea niște nasturi la o cămașă albă, din olandă. Dacă te culci cu orbul, te trezești sașiu.

Când Loys Gregorian s-a împiedicat și și-a rupt glezna căzând pe o piatră de bordură, Fărănume și Hassan, care până atunci nu provocaseră niciunui seamăn vreo clipă de durere, nici din întâmplare și nici din rea-voință, au râs și l-au înghiontit pe cel căzut și și-au văzut de drum.

În curând a ajuns să pară că neliniștea și neîncrederea contaminaseră apele Bosforului și erau băute cu litrul. Dimineața, în tramvai, Hassan îi spunea lui Fărănume:

– E important să înțelegi că, dacă ești turc, vei moșteni împărăția. Și nu pot exista falși moștenitori, căci atunci împărăția va fi dezbinată.

Tinerii se adunau prin cafenele și la poalele copacilor din piațetele orașului și alcătuiau societăți dedicate idealului otoman. Hassan s-a alăturat Vetrei Turcești. Fărănume s-a alăturat Puterii Turcești. Seara râdeau, jucau șah și se ciondăneau care dintre societăți era mai bună. Fiecare mergea un pic mai țanțoș seara, când era frumos afară și se plimbau pe Podul Galata, peste Cornul de Aur, salutându-și vecinii și prietenii, mâncând produse de patiserie scăldate în miere.

– Să nu vă neglijați studiile, le spunea tatăl lor, întinzându-le poemele lui Nejati [33]. *Căci, deși fiece frunză a fiecărui copac este fără îndoială o carte, în ochii celor ce nu înțeleg, pe întreg Pământul nicio frunză nu e.* Bătălia minții este războiul ce nu poate fi nicicând câștigat.

Acești tineri, cu pasiunea și cu vehemența lor, cu societățile și cu pamfletele, s-au transformat în timp în clasa conducătoare a țării. Sultanul Abdul-Hamid al II-lea, supranumit Sultanul Blestemat, a fost înlăturat de pe tron, mergând să locuiască în Palatul Beylerbeyi, de pe Bosfor, unde s-a apucat de tâmplărie.

– Unitate și progres! îi zicea Hassan lui Fărănume, ținându-se mai drept ca niciodată. Nu pot fi obținute fără anumite neplăceri, presupun, dar trebuie să ne gândim la scop, nu la mijloace. Apoi adăuga: Nu-i spune tatei! E bătrân. Sunt lucruri pe care nu e nevoie să le știe.

A venit apoi o vreme când nici Fărănume și nici Hassan nu s-au mai plimbat atât de des pe Podul Galata, peste Cornul de Aur. Se părea că talentele umililor funcționari publici nu erau mai puțin importante pentru eforturile spre unitate și progres decât cele ale miliției secrete despre care se spunea că bântuie satele din est. („Am auzit că e o revoltă în rândul armenilor", îi spunea Fărănume lui Hassan. „Am auzit că fac niște arme care

ar putea distruge în masă femeile și copiii turci! Așa că avem nevoie de trupele astea, ca să ne păzească granițele!“)

În primăvara anului 1915, Fărănume – într-un costum nou făcut de tatăl lui: la două rânduri, din flanel gri, cu o batistă din mătase albă în buzunarul de la piept – a fost solicitat să compună, în limbajul precis și lipsit de ambiguități pentru care era atât de apreciat, un memorandum despre mutarea unor anumite elemente ale populației dintr-o zonă în alta. A alcătuit cinci schițe, mai conștient ca niciodată că, prin fiecare silabă scrisă, contribuia personal la apariția unei noi epoci: a femeilor și bărbaților turci care trăiau în unitate sub semiluna de pe steagul stacojiu. Nu și-a permis niciodată să ajungă grandoman. Nimeni nu putea fi mai umil decât Fărănume, nimeni mai modest.

– Sunt doar o rotiță ce se învârte într-o mașinărie uriașă, spunea el.

Și, în definitiv, ce se schimbase? Florile tot îmboboceau în straturile lor din Piața Taksim. Tot ce făcea el părea în același timp de seamă și neimportant.

Memorandumul a fost aprobat și semnat în trei exemplare de superiorii lui și de superiorii superiorilor lui. Până în dimineața următoare, ajunsese pe birourile unor instituții răspândite mai departe în țară decât călătorise vreodată Fărănume; într-o săptămână, acele semne negre pe hârtie albă s-au transformat din vorbe în fapte, iar 235 de intelectuali armeni au fost deportați din Constantinopol la Ankara.

– E doar o măsură de precauție, i-a explicat Fărănume lui Hassan la micul dejun.

Mâncau pâine *lavash* cu gem de vișine și brânză de oaie.

– Sunt doar cei care fac probleme și agită spiritele. Intelectualii, știi? Cei care scriu pamflete și lucrări. Dacă ai avea o infecție la un deget de la picior, n-ai prefera să-ți pierzi laba piciorului decât tot piciorul?

Pe pervaz, trei plante tomate începuseră să înflorească.

– Presupun, a rostit Hassan, încălzindu-și mâinile pe ibricul din argint pe care mama lui îl primise de la mama ei în dimineața zilei în care se căsătorise, că mai trebuie date asemenea ordine, ca să se mențină pacea în rândul populației. Dar până la urmă, nu e țara lor, nu? E a ta și a mea, a tatălui nostru și a tatălui tatălui nostru.

Altan Sakir, care se trezea întotdeauna devreme ca să lucreze, și-a luat piciorul de pe pedala mașinii de cusut și le-a spus:

– Fiii mei, feriți-vă de orgoliul naționalist! Mai sunt și cei cărora le-a aparținut pământul acesta înainte să se fi născut

strămoșii noștri, vor mai fi și cei care îl vor revendica mult timp după ce numele voastre vor fi uitate. La fel de bine, o pasăre își poate face cuibul într-un copac spunând: „Nicio altă pasăre nu-și va face cuibul aici, ramurile astea sunt doar ale mele!“.

Mai târziu în același an, Fărănume și Hassan – ale căror conștiinciozitate, modestie, fire binevoitoare și înfățișare mai curând fragilă îi făcuseră îndrăgiți de toți colegii – au fost trimiși împreună în orașul de coastă Trabzon. Aveau 25 și 26 de ani.

(MAI E NEVOIE SĂ CONTINUI?)

N-au fost nici încântați, nici nemulțumiți de noile funcții. Nu era nicio creștere de salariu sau de statut, iar din cauza mutării fuseseră nevoiți să-și lase în urmă casa – troncănitul mașinii de cusut, care le acompaniase toată viața, roșiile de pe pervaz, pe care n-aveau să le mănânce niciodată, meciurile de șah cu tatăl lor, perfect echilibrate –, însă era o schimbare de atmosferă, iar din Trabzon puteau fi admirate priveliștea Mării Negre și a unei mănăstiri aflate sus, pe stâncă. Mai mult, Trabzonul era un pic mai aproape de ceea ce ajunseseră amândoi să considere a fi focul luptei: uneori, noaptea, se auzeau salve de armă și țipetele oamenilor. Îl tulburau pe Fărănume, care era pacifist din fire și grație educației, dar îi permiteau să simtă că la sfârșitul vieții avea să știe măcar că a contat: că toată conștiinciozitatea și exactitatea lui, chiar dacă fuseseră plictisitoare, făcuseră parte dintr-un tot măreț.

Fărănume și-a găsit munca din Trabzon anevoioasă. Trebuia găsită o modalitate practică de a muta 10000 de armeni către interiorul țării, ca să nu se poată pune pe rele.

– Problema este, îi spunea Fărănume fratelui său în micul apartament pe care îl închiriaseră împreună aproape de malul Mării Negre, că un om muncitor, puternic, poate face mai multe decât o femeie care tocmai a născut. În plus, mamele se agită mereu, nu? Se agită în legătură cu copiii și tot așa, se lasă mânate de sentimente, când, de fapt, e vorba de o simplă schimbare de domiciliu. Noi nu ne-am mutat? Și chiar fără să ne plângem... Uneori viața nu este atât de simplă pe cât ne-ar plăcea, dar gestul nobil este să mergi înainte.

În cele din urmă, s-a hotărât (Fărănume, așezat la masă alături de alți șapte bărbați, îmbrăcat în costumul făcut de tatăl lui, și-a înmuiat penița în cerneală și a scris procesul-verbal al ședinței) ca mai întâi să fie trimiși bărbații, ca să fie puși la

treabă, să facă ceva util. Între timp, femeile și copiii aveau să fie trimiși în provincia Mosul: era o plimbare lungă, fără îndoială, însă nu avea să li se întâmple nimic rău.

– Mosulul, i-a explicat un înalt oficial lui Fărănume, știind că el nu călătorise prea mult, nu e deloc neplăcut, pot să și înoate în Tigru.

– Și copiii care sunt prea mici ca să meargă atât pe jos? i-a răspuns Fărănume, lăsând jos stiloul; se gândea adesea cum ar fi fost ca, într-o bună zi, să aibă și el un fiu, iar acest gând duios îl îmblânzea. Nu i-am putea lăsa în grija unor familii musulmane de încredere?

Înaltul oficial l-a privit lung. Apoi a zâmbit și i-a răspuns:

– Ai o inimă blajină, Sakir! E o soluție bună. Bebelușii vor rămâne aici, în Trabzon.

Încurajat de lauda primită, Fărănume a adăugat:

– Înțeleg că cei de la consulatul american și-au cam băgat nasul. Să ia și ei copii în grijă. Să poarte și ei din povară, de ce s-o suporte doar turcii?

Apoi s-a întors la biroul lui (era primăvară și mirosul florilor sălbatice de sub fereastra deschisă făcea să pară că pe cărarea de jos se spărsese o sticlă de parfum) și, cu obișnuita-i conștiinciozitate, a pregătit procesul-verbal necesar și memorandumurile aferente.

În noaptea aceea, cu patru ore înainte de răsărit, l-a trezit un țipăt întretăiat. Aerul era încremenit, dar sunetul acela părea purtat de vântul ce se întețea și se domolea, apoi se întețea din nou. Într-o clipă era atât de puternic, încât parcă îl simțea în încăpere, chiar acolo, pe covor. În clipa următoare se estompa, nu-l mai putea auzi, oricât de tare se concentra. Avea impresia că erau niște voci, multe voci, însă nu-și dădea seama dacă de femei sau de bărbați. Apoi, cu o singură rafală a unei puști, s-a oprit și liniștea ce s-a lăsat după aceea era de nepătruns. N-a mai reușit să adoarmă la loc. Dimineața, în timp ce mâncau ouă și pâine, fratele lui i-a spus că o coloană de bărbați armeni, aflată pe drum către Gumuș Karna, fusese atacată de un grup din miliție [34]; le tăiaseră gâturile și le lăsaseră trupurile să fie devorate de câinii sălbatici.

– E cât se poate de regretabil, a adăugat Hassan, punând sare pe gălbenuș. Chiar e foarte regretabil. Dar ce putem face, frate? Suntem noi doi vinovați, responsabili pentru răufăcătorii și fanaticii care coboară din munți cu pumnalele la brâu?

Cu toate astea, în săptămânile care au urmat, Fărănume și Hassan s-au schimbat mult. Erau construiți din materialul cel mai important pentru mașinăria guvernamentală: suficient de moale pentru a fi modelat, suficient de tare pentru a nu ceda.

Însă acolo, în Trabzon, a devenit necesar să fie mai tari și mai tari. Cum altcumva ar fi putut continua să semneze și să contrasemneze, să pregătească programe și corespondență, când, în căldura din toiul zilei, încăperile erau inundate cu un miros ca de măcelărie, a cărei podea nu fusese bine spălată?

Când își vorbeau, nu făceau decât să depene amintiri, ca și cum trecuseră mulți ani, nu luni, de când jucaseră șah cu tatăl lor, Altan Sakir, și cum cel care reușise să-l bată prima oară fusese Fărănume, băiatul mai mic, nu Hassan, fiul mai mare. Despre munca fiecăruia dintre ei nu vorbeau niciodată.

Într-o seară de la sfârșitul lui iulie, Fărănume a pregătit ultimul document din cariera sa. Era vorba despre mutarea copiilor armeni din grija Consulatului American într-o instituție aflată la ceva distanță de Trabzon, unde aveau să li se alăture multor altor copii din aceeași națiune. *E mai bine așa pentru ei*, și-a spus el. *E mai bine să fie cu cei ca ei. Cine știe ce mănâncă sau ce povești pentru copii au ori cărui Dumnezeu se roagă?* A semnat acel document și l-a împăturit, așa cum fusese învățat, cu mare grijă, colț pe colț, și l-a așezat într-o tavă pentru a fi trimis către destinatar. Când s-a întors la el în cameră, a dormit bine, așa cum se odihnesc oamenii când știu că și-au terminat treaba.

Apoi a căzut la pat, lovit de o boală ce afectase tot orașul. Trei zile nu a făcut decât să vomite o spumă verzuie în ligheanul pe care i-l ținea fratele său. Noaptea visa o femeie care îl privea. În vis nu vedea la început decât o coloană de fum negru, ridicându-se în aer, ca și cum s-ar fi aflat la mare depărtare. Apoi, de fiecare dată, se schimba brusc perspectiva și-și dădea seama că nu era departe, ci aproape, foarte aproape, și se apropia chiar mai mult. Și că nu era fum, ci multe straturi de stofă neagră, fină, mișcându-se ca în bătaia vântului. În vis, știa că hainele acelea ascundeau un trup de femeie pe care el nu-l vedea, dar pe care, cumva, îl dorea. Iar deasupra acelui trup se afla un chip, pe care nu-l vedea, dar de care, cumva, se temea. Când se trezea, își dădea seama că se ridicase deja, ca și cum ar fi vrut s-o întâmpine, și de fiecare dată se prăbușea înapoi în pat, scâncind și sprijinindu-se de perete.

– Ea e! i-a spus el fratelui său, care îi aducea un pahar cu apă pe tavă. E Melmat, femeia care privește! În tot timpul ăsta a fost lângă mine, în spatele meu, m-a privit mereu, mă privește și acum! Hassan, dacă mă iubești, să nu mă lași singur!

Așa că Hassan și-a adus un scaun în camera fratelui său și l-a vegheat în timp ce dormea, minunându-se ce vise intense și

puternice îi zguduiau trupul, iar apoi, în căldura nopții și sub povara propriei oboseli, a adormit și el.

Hassan Sakir și fratele său, care acum era fără nume – doi tineri cu talente modeste și cu ambiții modeste, care-și admirau și respectau tatăl, pe Altan Sakir, și care fuseseră lumina ochilor mamei lor, Aysel Sakir; care toată viața își făcuseră treaba cu pricepere și conștiinciozitate și n-ar fi putut să lovească nici măcar un câine turbat – au fost treziți în aceeași clipă de dangătul clopotelor. Ecoul răsuna dinspre Muntele Negru, de deasupra Mării Negre, și zguduia geamurile din ramele ferestrelor. Mai întâi s-a trezit Fărănume, apoi Hassan, și-au stat înconjurați de sunetul ce intra în încăpere asemenea unui val de apă învolburată, lovindu-se de pereți.

– E mănăstirea [35]! a spus Hassan.

– Cum să fie? Au zis că-i părăsită și că toți călugării creștini au plecat acasă, în Grecia!

Posomorâți, au rămas în încăperea aceea micuță, la jumătatea drumului dintre somn și trezire.

– O să trezească tot orașul, a avertizat Fărănume, însă când a deschis ușa și a privit afară nu a văzut niciun geam luminat, n-a auzit nicio voce ridicată.

– Ar trebui să mergem, i-a spus Hassan.

– Pe noi ne cheamă?

– Așa cred. Ar trebui să mergem.

Dar n-au plecat încă, ci doar au stat ținându-se de mână, ca atunci când erau mici, înainte de moartea mamei lor, când o urmăreau prin piață, ținându-se după eșarfa roșie care îi acoperea părul. Clopotele au sunat și mai tare, suficient de tare, încât să trezească un om și din cel mai adânc somn, în cel mai comod pat, dar tot nu s-a auzit zgomotul bărbaților care se trezeau ori al femeilor care deschideau ferestrele, ori al câinilor și al copiilor care alergau pe stradă.

– Ar trebui să mergem, a mai spus Fărănume și au pornit.

Pe cer, stelele se stingeau una câte una, ca flacăra unei lumânări atunci când îi prinzi fitilul între degete. Aerul îl simțeau la fel de fierbinte ca sângele ce le curgea prin vene. Clopotele băteau întruna, chemându-i în jos, spre Marea Neagră.

Fărănume și-a strâns fratele de mână și a exclamat:

– Uite, vezi? Allah să ne aibă în pază… Trebuie să o vezi!

Ce vedea Hassan în clipa aceea nu era o femeie, ci doar umbra unei femei mișcându-se undeva în fața lor. Se oprea atunci când se opreau ei, porneau din nou atunci când porneau și ei, se grăbea către vreun colț de stradă, între magazine și minarete, și părea să rămână cumva în așteptare. Uneori se

sprijinea de ziduri, ca și cum ar fi fost teribil de obosită, alteori umbra pulsa, vibra și devenea mai întunecată la culoare, ca și când ar fi fost o cavernă în care se turnase toată răutatea din lume.

– Ea este, a rostit Fărănume calm, încet.

Și-au continuat drumul.

Orașul s-a sfârșit – drumul cobora direct pe țărm –, stâncile întunecate ale Muntelui Negru se ridicau din apa neagră și luna nu se vedea. Mănăstirea de sus, de pe stâncă, arăta ca un strat de vopsea albă pe piatră. Apoi clopotele au încetat și s-a lăsat liniștea de după furtună.

– E Melmat, îți spun! a rostit Fărănume. Ne-a privit… În tot timpul ăsta, ea ne-a urmărit, iar noi credeam că e doar o poveste de-ale tatei. Trebuie să mergem jos! Cum să stau aici, când știu că ea mă așteaptă?

Și-au continuat drumul.

– Ce-i asta de se vede aici? a întrebat Hassan. S-a scufundat vreun vas și toată încărcătura a ajuns la mal?

Pe tot țărmul erau împrăștiați niște saci; câte unul sau grupați câte doi-trei; unii erau mari și umpluți până la refuz, alții păreau goi. Hassan s-a aplecat să se uite și a văzut că erau saci de pânză, legați strâns cu sfoară.

– Un vas comercial, probabil, a spus el. Sunt saci cu grâu sau baloturi de stofă.

– Tu o auzi? l-a întrebat Fărănume.

Și Hassan auzea: un bocet jos, adânc, fără nicio speranță de consolare, care i-a redus la tăcere. Apoi, cel mai mare dintre saci s-a mișcat ori a părut să se miște – s-a deplasat un pic pe nisip, apoi și-a schimbat forma, încet de tot. S-a ridicat, s-a întins, până când cei doi bărbați au văzut clar pe fundalul cerului o femeie care stătea în picioare. Purta o rochie lungă, dintr-un material negru atât de fin, încât se ridica și plutea în jurul ei, ca și cum s-ar fi aflat sub apă. Avea părul negru și greu își acoperea fața. În brațe ținea ceva moale și întunecat. Uneori îl ridica la piept, ca o mamă ce își hrănește copilul.

– O aud, a rostit Hassan.

Apoi, repede, preț de o răsuflare, femeia a traversat cei câțiva metri care îi despărțeau și a ajuns foarte aproape de ei. Stofa fină, neagră, de pe pieptul ei se ridica și cobora cu fiecare respirație. Stătea aplecată spre legătura din brațe, suspina și îngâna un cântec. Apoi, cu o mișcare rapidă, aspră, a ridicat capul și bărbații i-au zărit chipul. Fărănume nu putea vorbi. Era figura după care jinduise și de care se temuse totodată, în visele lui: pielea era acoperită de umbre ce se mișcau, chipul era ba întunecat, ba palid ca ceara; buzele îi

erau cărnoase și-i dezveleau dinții. Ochii erau asemenea unor globuri de sticlă în care se mișcau fuioare de fum albăstrui. Sub ochi se vedeau oasele fine ce aruncau umbre cenușii pe piele. Când a vorbit, vocea ei era șuierată și blândă.

– Fraților, a rostit ea, ridicând legătura pe care o ținea în brațe și susurând un cântecel. Fraților, nu vă așteptați să mă găsiți aici? Nu mă cunoașteți? Nu-mi știți numele? Eu, care am văzut durerea mamei voastre atunci când v-a născut? Nu mi-ați văzut umbra pe pagină, în timp ce vă vedeați de treabă? Nu m-ați simțit privind peste umărul vostru, în timp ce vă transformați stilourile în cuțite?

Lui Hassan îi stătuse întotdeauna în fire să se mânie atunci când era acuzat pe nedrept. Așa că i-a răspuns:

– Ce vrei să spui că am făcut? De ce ne-ai adus aici? N-avem nimic de-a face cu tine.

– Dacă n-aveți nimic de-a face cu mine, cum de-mi știți numele?

Sacii uzi, de la marginea apei, s-au mișcat.

– N-avem nimic de-a face cu tine, a repetat Hassan.

Femeia a ridicat legătura. A mângâiat-o, i-a cântat și și-a lipit buzele de ea, iar Fărănume a văzut că avea gura roșie. Apoi a tras de sfoara ce lega sacul, a dat la o parte materialul gros și cei doi frați au văzut chipul unei fetițe. Avea obrajii moi și îmbujorați și câteva bucle fine pe frunte. Ținea ochii deschiși și erau de culoarea pălăriei unei ciuperci. Era goală și cineva îi tăiase gâtul. Femeia a întins brațele spre ei:

– Vedeți ce-ați făcut?

Fărănume a vomitat.

– Vedeți?

Icnind din nou, Fărănume a căzut în genunchi pe nisipul ud. Mănăstirea de pe stâncă era acum scăldată în lumină. Fărănume a văzut că toți sacii împrăștiați pe țărm se desfăcuseră și că în fiecare era câte un copil ori un bebeluș. În unii saci erau mai mulți, în alții doar câte doi. Apoi Hassan a căzut și el în genunchi, lângă fratele său, iar Fărănume l-a auzit numărând.

– Cincizeci și doi… cincizeci și trei… cincizeci și patru... – rostea încet, ca și cum ar fi putut fi chemat dimineața să dea raportul, ca orice funcționar conștiincios.

Apoi femeia a îngenuncheat lângă ei, pe nisip, și i-au văzut picioarele goale și însângerate. L-a atins încet pe obraz pe Fărănume. Avea mâna foarte fierbinte.

– Copiii ăștia erau în siguranță până când ți-ai pus tu semnătura, a comentat. Uite-l pe Taniel, care a învățat să scrie numele mamei lui cu doar trei zile înainte să moară! Uite-o pe

Siran, care poartă eșarfa surorii ei! Vezi? O să rămână pătată pentru totdeauna. Uite-l pe Petros, care și-a rupt piciorul în timp ce se juca și voia să se facă inginer! Vezi ce-ai făcut?

– N-am făcut nimic, i-a răspuns Hassan. N-am făcut nimic.

Femeia s-a apropiat și mai mult și i-a vorbit în șoaptă. Din veșmintele ei se ridica parfumul unor crini ce se ofileau într-o cameră încinsă.

– Mâna ta a fost cea care a ținut stiloul, mâna ta a sigilat plicul. Tu i-ai condus spre vapoarele din port, tu ai mânuit cuțitul și tu i-ai pus laolaltă pe cei vii și pe cei morți în saci, îngrămădindu-i pe punte. Ai crezut că n-am să văd? Ai crezut că nu era niciun martor?

Hassan era uluit și înspăimântat.

– N-am făcut nimic! Nimic!

– Ba ați făcut toate astea și încă și mai multe! a spus femeia.

Apoi, și-a deschis larg brațele și i-a tras spre ea pe cei doi frați: Fărănume, pe umărul stâng, Hassan, pe cel drept. Era un gest blând, însă niciunul dintre bărbați nu se putea elibera de mâna care îl ținea.

– Hai să vă arăt! le-a spus ea și i-au simțit răsuflarea caldă pe obraji. Hai să vă arăt!

Simțindu-se dintr-odată obosiți, Fărănume și Hassan s-au sprijinit de ea, pe jumătate visând. Au văzut un deșert și câini sălbatici care săpau deznădăjduiți în praf și, la ceva distanță, torsul unei femei căzute. Din ea nu rămăsese nimic de sub coaste în jos, unde-și făcuse cuibul un animal. Deasupra carcasei goale din oase, craniul zâmbea spre cerul albastru. Apoi au văzut piața centrală dintr-un oraș și au auzit murmurul unei mulțimi, oameni entuziasmați, dar politicoși. Iar în mijlocul pieței erau ridicați șase stâlpi pe câte trei picioare, din lemn, construiți cu mare atenție și cât se poate de solizi, chiar pentru ocazia aceea. De stâlpi atârnau, la capătul unor frânghii scurte, șase bărbați cu hainele albe, curate, și cu picioarele la niciun metru de pământ. Din când în când se mișcau și loveau cu picioarele ca niște băieței în curtea școlii. Apoi au văzut un copil pe un taburet, iar acel copil avea o cămașă albă, o pălărie din blană albă de astrahan și pantaloni buni, negri, cârpiți un pic la genunchi. A ridicat mâinile și și-a întins picioarele, iar la fiecare mână și la fiecare picior purta semnul crucificării. Pe chip avea zugrăvită o expresie de uluire, ca și cum lumea întreagă ar fi vorbit o limbă pe care el nu o știa și nici n-ar fi putut vreodată s-o învețe.

Apoi frații au fost treziți din visul lor straniu de niște hohote de râs. Ținându-i strâns în brațe, femeia râdea și râdea... Apoi a rânjit, mânată de o bună-dispoziție răutăcioasă, și le-a spus:

– Vedeți ce-ați făcut cu scrisorile și cu documentele voastre? Ce lucruri mărețe puteți realiza din spatele unui birou de lemn cu trei sertare și cu un fișet ordonat!

– Nu e corect! a strigat Hassan. Eu n-am făcut nimic! Eu n-am făcut nimic!

Și-a dus degetele mari la ochi și a început să-i apese tare, ca și cum ar fi crezut că-i poate scoate din orbite și, odată cu ei, să scape de toate lucrurile pe care le văzuse. Apoi s-a ridicat în picioare și sacii îl înconjurau din toate părțile, și soarele, care tocmai răsărea, lumina mâinile ridicate ale copiilor ce se prăvăleau din saci. A mers cu pași siguri, fără să se împiedice sau să se împleticească, până în mare. Când apa i-a ajuns la brâu, ceva ce plutea pe apă l-a atins, făcându-l să țipe.

– N-am făcut nimic! a mai strigat el o dată și a continuat să meargă, iar apa neagră l-a înghițit cu totul.

Fărănume a privit totul apatic, acceptându-și vina. Știa că era dincolo de orice izbăvire: nicio mână divină, miloasă, nu ar fi putut ajunge atât de departe, nicio lumină nu l-ar fi ajuns. Așa că n-avea să caute nici lumină și nici izbăvire. Auzea respirația femeii de lângă el.

– Melmat! a rostit el.

A auzit în propria voce dorință și teamă, în egală măsură. Ce-i mai rămăsese acum, în afară de ea, care știa tot ce făcuse? Cine altcineva i-ar fi putut ține tovărășie acum, în afară de ea, pentru care viața întreagă era o eternă pedeapsă?

– Melmat. Te cunosc așa cum și tu mă cunoști pe mine.

Femeia a mângâiat sacul aflat lângă ea pe nisip. I-a cântat, iar vocea ei domoală l-a fermecat și l-a înfricoșat.

– Ce știi despre mine? l-a întrebat.

– Că ești damnată, așa cum și eu sunt damnat.

– E adevărat, sunt damnată.

Umbrele care pluteau pe chipul ei au rămas nemișcate o clipă, iar Fărănume a văzut clar oasele late, subțiri, ale pomeților ei. Ochii erau ca de fum și în spatele lor ardea o lumină străveche.

– Ce altceva mai știi despre mine?

– Povestea de când eram copil: că tu cutreieri pământul privind tot ce-i mai josnic și mai rău în omenire – că, oriunde este păcatul cel mai crunt, acolo ești și tu, ești martoră. Am auzit că li te arăți oamenilor cuprinși de cea mai neagră disperare, că le întinzi mâna și le oferi prietenia ta, pentru că ești îngrozitor de singură.

– E-adevărat. Sunt singură.

– Atunci, ia-mă pe mine! a implorat-o Fărănume. Ce mi-a mai rămas acum? Fratele meu, cel mai bun prieten al meu a

murit… Nu pot să merg împovărat de vina asta la tata… Am provocat atâta suferință, încât ochii mei nu vor mai vedea altceva până în clipa în care voi muri.

– Vrei să-mi fii tovarăș? l-a întrebat, ridicându-se în picioare.

Soarele aluneca în spatele ei. Mătasea neagră a veșmintelor sale se ridica și cădea ca scufundată într-o apă limpede.

– Ia-mă cu tine! Dacă suntem amândoi damnați, de ce să nu fim osândiți împreună? Cum să mă întorc la viața pe care am avut-o, când era viața unui diavol? Nu merit să merg acasă, nu sunt demn de casa mea, de țara mea, de familia mea, de numele meu!

– De numele tău!

A început să râdă și veselia ei, în mijlocul sacilor răspândiți pe țărm, era mai înfricoșătoare decât orice văzuse el vreodată.

– Numele tău. Ia spune-mi numele tău!

Fărănume a deschis gura, dar limba n-a vrut să se miște. Zăcea nemișcată ca o bucată de carne stricată.

– Spune-mi numele tău!

Iar el și-a dat seama că-l uitase, că dispăruse, așa cum dispăruse fratele lui în mare.

Femeia a continuat să râdă și a vârât o mână printre faldurile veșmintelor. Când a scos-o, Fărănume a văzut că ținea în ea o scrisoare. Nu ca acelea care treceau adesea prin mâinile lui la muncă: era albă și foarte mică, iar numele de pe ea era scris cu cerneală albastră, estompată de mult.

– Am ceva pentru tine, i-a spus femeia, întinzându-i scrisoarea.

A zâmbit sardonic, privindu-l atentă, iar vechea flacără din ochii ei a prins și mai multă putere, luminând albastru. Fărănume a scos foaia de hârtie din plic. Era deja dimineață, iar lumina sumbră și apăsătoare era suficientă ca Fărănume să poată citi. În timp ce citea scrisoarea, a început să strige fără cuvinte, fără scop, fără vreo speranță de alinare. Învins, s-a prăbușit în nisip. Femeia ce rânjea a întins piciorul gol și l-a înghiontit o dată sau de două ori. Apa pleoscăia pe țărm. Ochii fetiței înfășurate în sacul ud priveau către soare. Fărănume a început să bâjbâie orbește prin nisip – o căuta pe Melmoth, căuta iertare… Dar nu găsea nimic. A trecut o oră. Când a ridicat capul, bărbatul era singur pe țărm.

*Aici se încheie jurnalul Annei Marney.*

# Nota editorului

1. În 1940, Marney a fost recrutată artist de război oficial de către Comisia Consultativă a Artiștilor de Război, din cadrul Ministerului de Informații. Ea a creat peste 3000 de schițe în cărbune, unele dintre ele aflându-se acum în colecția Muzeului Imperial al Războiului. Se disting prin stilul impresionist și prin prezența unei siluete întunecate, aflate spre marginea fiecărei lucrări, sugerând faptul că artista însăși se considera martoră. Anna Marney a murit la Cairo, în anul 1974, după o scurtă boală.
2. Jurnalele lui Marney prezintă o enigmă pentru istoricii care se ocupă de acea perioadă. Schimbarea de stil dintre primele însemnări în jurnal și stilul din *Mărturie*, precum și abandonarea abruptă a jurnalului, indică faptul că e posibil ca Marney să fi suferit de o boală psihică ce a declanșat un episod disociativ. Există opinii potrivit cărora jurnalul este o lucrare de ficțiune, lipsit de orice valoare istorică.
3. Întrucât mare parte din documentele oficiale legate de ordinele pentru deportare și de crearea milițiilor speciale în perioada 1914–1918 au fost distruse, nu este posibilă identificarea lui Fărănume sau a lui Hassan. Cu toate acestea, există câteva elemente de mare interes. Corespondența dintre un oficial al Consulatului American din Trabzon și Secretarul de Stat al SUA, din 1915, confirmă felul în care au fost tratați copiii armeni din zonă în perioada aceea, confirmare întărită de mărturia unui martor ocular, un locotenent turc, a cărui declarație scrisă a ajuns în 1916 la Cabinetul britanic de război. Constatările Crucii Roșii legate de situația prizonierilor de război turci, reținuți în lagărele britanice din Egipt, seamănă izbitor cu detaliile prezentate în jurnalele lui Marney. Documentele acestea, acum disponibile online, nu i-ar fi fost accesibile unei britanice aflate în Cairo în 1931. Mai mult, există o serie de nepotriviri semnificative: de exemplu, Mănăstirea Sumela, de lângă Trabzon, nu are clopotniță.

4. Poate cel mai frapant aspect legat de jurnalele lui Marney este o scrisoare descoperită printre pagini, reprodusă în continuare:

## Trabzon

*1889*

Fratele meu, îți sărut mâinile. Nu am să te mai văd niciodată. Am făcut rost de acte și mâine plecăm. La Constantinopol vom trăi sub semilună și sub stea, nu sub cruce. Vom fi turci cumsecade, nu armeni disprețuiți. Ai să mă crezi caraghios. Știu că tu crezi că Marile Masacre, pe care le-am văzut cu ochii noștri, aparțin trecutului, și nu viitorului. Dar am învățat să am mai puțină încredere în speranță decât în cunoaștere și noaptea încă aud bătaia tobelor.

Însă am speranța, frate, și aceasta îmi dă putere: speranța că suferința neamului nostru nu va trece neobservată – că generațiile ce nu s-au născut încă îmi vor ști numele, vor ști numele soției mele și pe ale copiilor mei atunci când oasele noastre vor fi de mult țărână.

Așadar eu, Hrant Hachikian, purtând de acum numele Altan Sakir, renunț de bunăvoie la nume, la casă, la credință, la datini și la moștenire, pentru a salva viața soției mele, Zabel Hachikian, de acum Aysel Sakir, pe cea a fiului meu Emmanuel Hachikian, de acum Hassan Sakir, și pe cea a copilului meu încă nenăscut, care se află în pântecele mamei sale și este încă fără nume.

Iartă-mă și roagă-te mereu pentru mine în fața Domnului!

Altan Sakir

Privește-o acum, dacă poți, pe Helen Franklin. E dimineață. Stă ghemuită în pat, cu fața la perete. A slăbit în zilele ce s-au scurs încet de la seara în care Rusalka i-a cântat lunii pictate: la spate, oasele i se deslușesc clar prin cămașa de noapte, asemenea coastelor unui trilobit [36]. Iarna a devenit necruțătoare. Helen tremură. Albína Horáková e prezentă în păianjenii care se bălăngănesc în florile uscate, în milieuri, în bibelourile urâte și inutile de pe poliță, e prezentă în mirosul de bețigașe parfumate vechi, de băutură veche, de mâncare veche. Noaptea, Helen o aude târșâindu-și picioarele și trăgând după ea covorașele, se trezește așteptându-se s-o vadă în pragul ușii, dar nu e decât ea acolo, clătinându-se ca beată până pe hol. Amintirea felului în care o văzuse ultima oară Helen – cu fața în sus, înfășurată în veșmintele elegante de nuntă, purtată pe sus, ca o ducesă, printre praghezii cu nasul pe sus care mergeau la Operă și care se trăgeau dezgustați din fața bătrânei ce era scoasă din clădire – nu reușește să înlăture senzația că bătrâna va apărea din clipă în clipă, cu o farfurie. Pe podea, lângă pat, e un telefon. Uneori i se luminează ecranul, sună, redevine tăcut. Este ignorat de fiecare dată.

*Mărturia lui Fărănume și a lui Hassan* e împrăștiată pe covor. Helen a citit-o de trei ori. Vede și în somn sacii uzi de pe malul Mării Negre. Nu se poate întoarce de la perete să privească prin încăpere, pentru că nu este singură. E și Hassan cu ea, ud leoarcă, tremurând, este și Fărănume, este și Josef Hoffman: au atât de multe să-și spună unul altuia! Iat-o pe Freddie Bayer: se sufocă, și nimeni n-o ia în seamă, pentru că nimeni n-o poate ajuta. Iat-o pe Rosa, în spatele lui Helen, chiar pe pat: râde, cu acel râs răgușit al ei, fără cuvinte, de ceva ce Helen nu poate auzi. Pe perete e o umbră, iar Helen o ocolește cu privirea. Este densă, adâncă – uneori pulsează, așa că Helen își trage genunchii, picioarele, se face cât mai mică, cât mai insignifiantă.

Este învinsă, așa cum ai bănuit că va fi. Să fie manuscrisele desertul înfulecat cu nechibzuință, plăcerile pe care nu le merita? Să fie cea care o privește, care chiar și acum – în clipa aceasta, în care ea tremură pe pat? – stă pe trotuar, în lumina rece și aspră a dimineții, cu ochii în sus, spre fereastra ei? Să fie biata Rosa: oare luptase împotriva dozei fatale, fusese, până la urmă, nu milă, ci crimă? Să fi fost Melmoth? Nu cumva fusese întotdeauna Melmoth: nu cumva ochii aceia sticloși,

calculați, privirea aceea plină de dor, nu erau doar povești de adormit copiii, ci chiar doi ochi ațintiți asupra ei în tot timpul acesta? Să fie (și poate ai să crezi că este mai curând așa) Arnel Suarez, fratele mai mare, eliberat din cotlonul în care îl ținea ascuns, acum hălăduind liber prin amintirile ei? Mulți puseseră mână de la mână ca să dărâme barierele dincolo de care se simțea protejată Helen Franklin. Acum este expusă atât plăcerii, cât și spaimei. Viața ei plină de restricții, suferința ei cuminte, penitența ei nu duseseră la nimic. Acum este mai neajutorată decât în clipa în care s-a născut, pentru că acum nu are pe nimeni care s-o aline.

Iar zbârnâie insistent telefonul. Lumina lui albastră se reflectă pe perete. Pe Helen o trezește foamea. Ridică fruntea de pe pernă și încet – foarte încet, ca un animal care nu se așteaptă decât să fie bătut – se întoarce pe pat (Rosa își acoperă fața cu mâinile și se rostogolește încet într-o parte). Odată ridicată în picioare, amețește, se învârtește camera cu ea și i se face greață. Pune mâna pe perete, încercând să-și mențină echilibrul, iar umbra de acolo devine și mai adâncă, se întinde, se mărește. Sună telefonul. Amorțită, Helen privește ecranul: e Thea, care a sunat de multe ori, care a lăsat mesaje. „Azi e!“ îi scrie ea. Helen ia telefonul, traversează covorul (Josef Hoffman îi oferă brațul), își ia halatul de pe ușă cu un gest foarte lent, tresărind, așteptându-se ca sub materialul roz, gros, să se afle Melmoth Martora, răbdătoare ca întotdeauna, privind-o ca întotdeauna.

În frigider e foarte puțină mâncare. E o farfurie cu prăjituri mici, glazurate, pe care Albína a lăsat o amprentă neîndemânatică. E carne care s-a stricat. Mirosul ei se amestecă deja cu cel al crinilor de seră ai Albínei, care se usucă în vază. Helen mănâncă, cu îmbucături mici și fără chef: pâine râncedă, brânză pe care a înflorit mucegaiul, o roșie acră (Franz Bayer stă și el la masă, mâncând coji de cartofi). „Azi este!“, scrie în mesaj. Bea apă de la robinet într-o cană nespălată. Cineva cântă afară, pe trotuar. Helen își privește telefonul. Și-o amintește, cu un efort dureros, pe Thea: stătea în scaunul ei cu rotile, la o masă dintr-o cafenea aflată nu departe de Podul Carol, în cașmir negru și olandă neagră, cu părul arămiu, pieptănat cu grijă.

– Nu mă refer chiar la un parastas, spusese ea, încruntându-se îngândurată. Nu asta. Dar nu se poate ca plecarea cuiva de pe lumea asta să treacă neobservată. Helen, de când n-ai mai dormit?!

Fusese și Adaya de față: Helen își amintește prezența ei senină, pantofii stângaci, înfățișarea de călugăriță novice. Spusese cu blândețe:

– Presupun că e tot sentimentul de vinovăție. E o povară tare grea. Te obosește, Helen?

Își atinsese ușor crucea de aur de la gât.

– Pari bolnavă. Nu cred c-ar trebui să mănânci, poate doar să bei niște ceai.

– Las-o în pace! își amintește Helen privirea mânioasă a Theei. Las-o în pace! I-a murit prietena. O jelește.

– O uram, răspunsese Helen.

Îi era dor de ura aceea, de căldura disprețului, mai mult decât îi era dor de tachinările lui Karel sau de afecțiunea neliniștită a tatălui ei.

– Chiar și așa.

Stângace, Thea dăduse la o parte cafeaua.

– Nu chiar un parastas, dar ar trebui să ne întâlnim după ce este incinerată, săptămâna viitoare, de exemplu, și să ciocnim în cinstea ei un pahar cu șampanie… Oh, era îngrozitoare, știu, dar nu-i așa c-a avut o moarte frumoasă? Atât de mult vin, perlele de pe podea. În somn, la Operă, de ziua ei…

Ezitând, Helen întrebase:

– Vi s-a părut totul normal – păsările de pe scenă, vrăjitoarea?

– Păi, păsările erau marionete, nu?

Ușa cafenelei se deschisese: Helen se uitase în altă parte.

– Și vrăjitoarea aia grasă și bătrână, cu ciorapii deșirați? Ce-mi place întotdeauna la teatru, spusese Thea, este să caut artificiul – să văd cine trage sforile.

Helen ia o gură din pâinea râncedă. Podeaua din bucătărie e atât de rece, încât îi înțepenesc picioarele de frig. Probabil fusese de acord să închine un pahar pentru Albína Horáková, cea care este singura ce lipsește dintre chipurile stăruitoare care o împresoară acum. Și de ce nu? Nu se teme de străzile orașului, de alei și de fundături – ce-ar putea s-o tulbure în sunetul pașilor ce-o urmăresc, când ea știe deja că este hăituită? Lasă jos cana murdară, pâinea. Afară, pe stradă, e foarte liniște: aerul e tăios, ninsoarea nu s-a oprit și zăpada îngheață imediat. Nu se joacă niciun copil. Cineva de afară cântă („… încăperi din marmură, înalte, nesfârșite, înconjurate de vasali și servitori"), însă Helen nici măcar nu tresare, nici nu încearcă să-și dea seama ce se petrece acum și ce este amintire. Acum este supusă. Își acceptă pedeapsa. Sună telefonul de pe masă. Thea începe să-și piardă răbdarea. Helen răspunde: „Vin".

Orașul s-a săturat de iarnă. Locul din Piața Orașului Vechi în care, cu doar patru săptămâni în urmă, bradul de Crăciun cânta

Strauss, este acum pustiu și acoperit de o pojghiță de gheață sclipitoare: chiar aseară a alunecat cineva și și-a rupt două oase la picior. Maestrul Jan Hus se zgribulește și mai tare în haina sa, poate că ar prefera flăcările focului de martiriu vântului tăios al iernii. În cimitirul evreiesc, bilete împăturite, cu mesaje de milă și căință, lăsate pe mormintele înghesuite îngheață cu totul, lipindu-se de pietrele funerare. Nu vor fi citite niciodată. Nimeni nu stă în fața cafenelelor, a restaurantelor: scaunele sunt puse unele peste altele și trase lângă ziduri. Aerul este tăios. Buzele moi ale copiilor se crapă din cauza frigului și bătrânii zac la pat, bolnavi de pneumonie. Vltava e înghețată la mal și în fiecare dimineață trebuie spartă gheața pentru a elibera câte o lebădă. Mai este un minut până la prânz. Helen e lângă râu. Cerul e palid și soarele alb ca un disc din hârtie este ascuns de un văl de chiciură. Helen nu poartă mănuși: are mâinile stacojii și o dor. Trece un minut și un sunet sinistru se ridică dinspre estul râului, apoi de la vest. Din spatele Teatrului Național, cu coroana lui aurie, dinspre tonetele cu bilete și chioșcurile cu pizza, dinspre spectacolele cu ultraviolete și dinspre Biblioteca de la Clementinum, unde un student aflat la pupitrul 209 dă paginile unui manual. O notă joasă, melancolică răsună din trotuare și din streșinile blocurilor – stăncuțele speriate sunt gonite de pe pervazuri și se ciondănesc pe crengile goale, negre ale teilor. Nota aceea joasă devine mai puternică, dar nimeni n-o ia în seamă. Unul sau doi turiști, înfruntând mușcătura rece a vântului, se opresc din mers, ridică un deget și exclamă uluiți. Dar de cele mai multe ori e ignorat. Helen ajunge la Podul Legiunii. E gol. Sirena se satură de propria voce și începe să se domolească, descrescând până la o notă joasă, care este întreruptă cu totul de un bărbat ce vorbește în cehă, dintr-o boxă aflată la trei metri deasupra lui Helen, pe un stâlp de oțel. Tăcerea ce rămâne în urmă este tulburătoare – ți-ai putea imagina orașul oprindu-se o clipă pentru a-și aminti vuietul tancurilor trecând peste pod, înainte de a-și continua treburile (deși, dacă asculți cu atenție, ai să auzi, încetișor de tot, în tăcerea aceea tulburătoare, cum cântă cineva). Helen se oprește pe bordură și așteaptă să treacă tramvaiul. E gol, cu excepția unei bătrâne care este prea curajoasă pentru a fi împiedicată de o amărâtă de ninsoare să-și facă tabieturile. Tramvaiul trece și în urma sa rămâne un bărbat pe trotuarul de vizavi. Are pantaloni negri și o haină căptușită, în care dârdâie de frig. Gluga neagră i-a căzut pe spate. Nu i-a mai rămas prea mult păr pe cap: linia părului s-a retras cu mult deasupra ochelarilor ieftini, cu o lentilă crăpată, iar deasupra urechilor este negru și foarte rar. Pielea are o paloare bolnăvicioasă și îi atârnă pe maxilar. Când

deschide gura să vorbească, se văd găuri negre acolo unde lipsesc dinți. Ridică mâna dreaptă; în stânga are ceva.

– Arnel, rostește Helen.

N-o surprinde deloc să-l vadă acolo, pentru că nu e singur: Josef Hoffman, puștiul de cincisprezece ani, e chiar lângă umărul lui. Sir David Ellerby, frământându-și mâinile, stă demn pe bordură.

– Frate mai mare, rostește Helen, însă nu răspunde salutului său, nu reacționează când își aude numele.

Amețită, trece dincolo de Podul Legiunii, pe Cheiul Smetana, de-a lungul malurilor înghețate ale Vltavei. Bărbatul cu ochelarii sparți o urmează. La fel și tovarășii lui.

Thea așteaptă în cafeneaua aleasă și se află acolo de la ora pe care au stabilit-o. Localul e luminat slab de niște veioze cu abajur din sticlă verde. Lumina este ca cea dintr-o pădure, la apus. La ferestre și la ușă atârnă draperii din catifea verde. Pe mese se află scrumiere din sticlă verde. Helen își amintește vag – ca și cum s-ar fi întâmplat cu mulți ani în urmă – că a stat odinioară aici, la masa asta, sub luminile astea verzui, în timp ce Karel Pražan rostea: *O vezi? A venit?* Thea face un gest comic de admonestare, arătând spre ceasul care ticăie pe peretele cu lambriuri. Ca și cum s-ar fi hrănit cu pierderi, cu suferință, cu șocuri, cu întâlnirile ei cu Melmoth Martora, arată foarte bine. Părul îi stă sârmos pe frunte, obrajii îi strălucesc de sănătate, dar și pentru că și-a dat cu o pudră cu sclipici auriu. E îmbrăcată în negru, în semn de respect pentru eveniment, însă pantalonii ei, bluza, pantofii din piele nu au nimic trist sau melancolic, nu sunt nici pe departe sumbri. Rujul roșu este aplicat ireproșabil. Vitalitatea ei are ceva aproape ostil, când o compari cu înfățișarea stoarsă de vlagă a lui Helen. Nu a venit în scaunul cu rotile, împinsă de vreun ajutor, ci sprijinindu-se în cele două cârje care acum stau rezemate de masă. Dacă efortul a obosit-o, nu se vede deloc. În rest, cafeneaua e goală, iar chelnerii, plictisiți, se sprijină de bar. Thea a pregătit două scaune lângă ea.

– Ai întârziat! Nu credeam c-o să apuc ziua în care o să întârzii tu. Dar Helen, draga mea, ai fost bolnavă… ai răcit? Dumnezeu știe cât de ușor e să răcești pe vremea asta. Nu vrei să stai jos? Ce e… Ce s-a întâmplat… Ce-ai văzut?

Helen se întoarce cu spatele spre Arnel Suarez și Alice Benet, care așteaptă răbdători afară. Ascultătoare, se așază. Pune o mână pe scaunul rămas gol. Oare ar putea să-i mărturisească Theei că vălul dintre ceea ce este real și ceea ce nu e real a fost rupt – că acum rătăcește amețită, uluită și că nu mai știe de care parte a vălului se află?

– E Melmoth? o întreabă Thea tachinând-o, fără urmă din tulburarea ascunsă cu care pronunța înainte acel nume, iar Helen își dă seama că Thea și-a încheiat socotelile cu Martora: după ce a dat mai departe toate manuscrisele despre Melmoth, s-a spălat pe mâini de toată afacerea. Jugul îi e ușor, nu-i mai poartă povara.

– Sunt toți, îi răspunde Helen.

O fată îmbrăcată într-o bluză albă le aduce trei pahare și o sticlă umezită de gheața topită.

– Melmoth, Fărănume, Hassan, Josef Hoffman. Sunt cu mine de zile întregi.

În aerul cald din cafenea, mâinile îi zvâcnesc, sângele a fost pus brusc în mișcare.

– Nu vrei să torni tu? o întreabă Thea.

E clar că a ajuns la concluzia că Helen se lasă purtată pe panta absurdului.

– Dacă mă apuc eu să torn, o să fac mizerie. A zis Adaya că vine și ea. E ciudat cât de repede se transformă un străin într-o cunoștință, nu? Foarte repede și parcă și fără să vrei.

– Azi-noapte am avut-o în pat pe Rosa.

– Bine, hai că torn eu, dar e vina ta dacă vărs. Înseamnă că ai avut febră aseară, de-ai văzut asemenea lucruri? Biata de tine, biata fată! Poate îi convingem să-ți facă un grog cald, dacă îi rugăm, ca în puburile din Anglia…

– Și e un loc pe perete unde umbra pare mai întunecată, mai adâncă și m-am gândit că, dacă pun mâna acolo, o să intre cu totul…

– Ce mă gândesc eu este că ne trebuie multă lămâie, pentru vitamine, și cel puțin două degete de whisky.

– Cred că m-a urmărit tot timpul ăsta. Cred chiar că poate n-aș fi făcut-o, dacă n-aș fi simțit că mă privește ea…

– Și scoate-ți haina! Altfel, nu-și face efectul, cum zicea maică-mea.

– În toate poveștile alea, nimeni n-a zis asta. Nimeni n-a spus: „Știam că mă urmărea, știam că mă alesese și de asta am făcut ce-am făcut.“

Helen face o pauză și apoi rostește, cu gura plină de o ranchiună delicioasă:

– Mă mir că mai ții minte sau că îți pasă cum ar fi zis biata maică-ta.

– Uite, Helen, ți-au făcut un whisky cu lămâie. Oprește-te un pic din vorbit și bea-l liniștită! Nu te porți foarte frumos.

– Nimeni n-a spus: „A fost vina ei – *și chiar a fost vina ei!* –, n-aș fi făcut-o niciodată dacă n-ar fi fost ea!“…

– Ce ciudat! E cineva pe trotuar. Stă afară, în frig, a rostit Thea, vărsând vinul.

– Ah, normal! zâmbește Helen. Ți-am zis doar. Hoffman, Alice, Arnel… Sir David Ellerby, care nu e îmbrăcat deloc bine pentru vremea asta.

De Melmoth nu pomenește, pentru că ar însemna și să spere prea mult și să se teamă prea mult. (Te întrebi ce ar răspunde dacă ar apărea acum Melmoth Martora și i-ar oferi lui Helen mâna? Ah, și eu mă întreb... și eu mă întreb!)

– Bea tot, până nu se răcește. E un bărbat cu o haină neagră, cu gluga ridicată. Arată pur și simplu deplorabil. Are ochelarii crăpați și pare bolnav.

Sângele lui Helen se învolburează în ea ca o maree chemată de lună.

– Bietul om ar trebui să intre un pic la căldură. Dârdâie.

– Înseamnă că-l *vezi* și tu?

Este o șoaptă: de speranță, de teamă, de uluire.

– Normal că-l văd. Oi fi eu o epavă, Helen, dar ochii-mi sunt la fel de buni ca întotdeauna. De fapt, să știi că se uită la tine.

Thea se încruntă. Are expresia unui avocat care analizează niște dovezi stranii. Oare e posibil să-i dea prin cap că acela este Arnel Suarez, care a traversat anii și continentele, apărând la o cafenea din Praga, unde suporturile pentru bere de pe mese înfățișează Podul Carol noaptea? Poate. Cu siguranță își pierde un pic din voioșie.

– E singur? o întreabă Helen.

– Da. E ciudat cât de liniște e azi.

Helen se întoarce pe scaun. Trupul ei se revoltă împotriva comenzii și trebuie să facă un efort imens ca să se miște. Cafeneaua are trei ferestre, lungi și adânci, care dau în strada pavată. Helen vede pe geam stâlpul de iluminat public, de care e legată o bicicletă, fațada unui magazin cu pahare din sticlă Moser, un panou plin cu fluturași de hârtie despre concerte în capele laicizate. Nu sunt trecători, nu sunt copii în paltonașe, nu sunt turiști cu pahare din hârtie, pline cu vin fiert. În mijlocul ferestrei – chiar în centru, parcă așezat de un artist într-un tablou – stă bărbatul cu haina cu glugă. Are fața lipită de geam. Răsuflarea lui îl aburește. Lumina i se reflectă în lentila crăpată a ochelarilor, dându-i o expresie de uimire oarbă. I se mișcă buzele: poate că spune ceva ori cântă, însă geamul e gros și Helen nu-l aude. Bărbatul ridică mâna și-și lipește palma de fereastră.

Helen Franklin se ridică în picioare. Se zguduie, lovește masa cu șoldul și paharul Theei cade, spărgându-se de podea.

– Îl cunoști? o întreabă Thea. Helen, ce s-a întâmplat, mă sperii?!

Moșmondește cu cârjele proptite de masă.

– E aici, rostește Helen, chiar e aici.

Cuvintele au fost doar o șoaptă, pentru că Helen simte o mână înghețată strângându-i gâtul. Își caută frenetic vechii tovarăși – Hoffman, Alice, Fărănume și fratele lui: dacă ei sunt aici, atunci Arnel nu este. Dar… nu. Se vede doar acea siluetă singuratică, așteptând răbdătoare.

– Cine e? Pari atât de înspăimântată.

– Chiar sunt înspăimântată!

Lui Helen i s-a făcut cald, simte căldura umedă de altădată a verii din Manila, de dinaintea sosirii ploilor. Fața îi este scăldată în sudoare, trupul la fel. O ustură ochii. Coboară privirea și vede gresia gri-verzuie de pe podeaua unui spital și urma însângerată a unui picior. Douăzeci de ani se desprind de ea ca pielea năpârlită a unui șarpe: are douăzeci și unu de ani, e pasionată, se crede aleasă, se crede miloasă și dreaptă; are douăzeci și doi de ani, e înspăimântată, doarme în patul din copilărie, știindu-se condamnată.

– Deci *el* era, încearcă Thea să se ridice în picioare, ținându-se de marginea mesei. El te-a urmărit în tot timpul ăsta?

– Ce vrea?

Vocea lui Helen – o aude, o disprețuiește – e ascuțită, arțăgoasă, plângăcioasă.

– A venit să mă pedepsească? Vai, cum trebuie să mă *urască*… Ce pot să fac? Ce pot să spun?

Cu un mare efort, ridică privirea. La fereastră nu mai este nimeni. Bărbatul a dispărut. Urmează un singur moment de ușurare și păsuire înainte de a-l zări din nou, la ușă. I-a căzut gluga și Helen aproape că poate să-l vadă. Sub pielea lăsată, de o paloare bolnăvicioasă din cauza încarcerării, dincolo de fruntea înaltă care și-a pierdut părul bogat, îl vede pe Arnel Suarez, care odinioară i-a ținut cu grijă brațul îndurerat și l-a întors într-o parte și în alta, care a stat cu ea la gura unui vulcan, care a mers pe stradă spre ea în pași de dans și a sărutat-o, care a stat toată noaptea alături de fratele lui, blând și îngrijorat, pentru că acesta nu putea suporta durerea.

– Eu am făcut asta, spune ea. Eu am făcut asta.

Pentru că nu doar timpul a fost cel care a degradat trupul lui Arnel, care i-a supt carnea de pe oase, care i-a rupt dinții din gură. Bărbatul este acum în prag și ține în mână o pungă de plastic. Băierile sunt rupte, așa că punga îi alunecă, iar el o trage înapoi stângaci. Atmosfera din încăpere e grea, apăsătoare, încărcată – cei doi chelneri sprijiniți de bar par

indolenți, au mișcările îngreunate de aerul încărcat. Thea, sprijinindu-se de masă și tremurând din cauza efortului de a se ridica pe picioarele-i neputincioase, spune:

– Va trebui să dai ochii cu el, Helen. Altă cale nu există, mă tem…

Și-a pierdut expresia plină de viață, voioasă. Adaugă:

– Cred că Melmoth s-ar descurca mai bine de atât.

– Dar cum a reușit? Cum m-a găsit? Cum a ajuns până aici…

– Oricine poate găsi pe oricine în ziua de azi, nu mai există locuri în care să te ascunzi!

Ușa se închide. Draperiile de catifea care o ascund foșnesc și apoi rămân nemișcate. Helen se aude respirând repede, iar fiecare suflare e un scâncet. Draperiile se dau la o parte și iată-l, bărbatul care a urmărit-o de la Pasig la Vltava, care-i cânta odată pe stradă, pe care ea, cu mândria și cu lașitatea ei, l-a condamnat la un fel de moarte. Lasă jos punga și își scoate ochelarii. Aburite, lentilele sunt alburii. Bărbatul trage de mâneca de la cămașă, își șterge cu grijă ochelarii și, tot cu grijă, îi pune înapoi pe nas. Apoi se apleacă să ia punga și o strânge tare la piept. Toate mișcările lui sunt lente, chibzuite, iar mâinile îi tremură. Lumina verzuie din cafenea îl face să pară și mai bolnav. Vine spre ele. Helen își dă seama că mintea și trupul îi sunt cu totul paralizate. Nu se poate mișca, de-abia poate gândi, este suspendată între groază și nerăbdare, între milă și teamă, e pur și simplu proastă, fără minte. Acum a ajuns la nici trei metri de ea. Se oprește.

– Helen? Surioară? Vocea i se frânge: Surioară?

Se aude un bufnet puternic. Speriindu-se, femeile sunt zguduite din uluirea lor, iar bărbatul tresare și scapă pe masă obiectul pe care îl cară. Se întorc cu toții. Sus de tot, pe fereastra din mijloc, se vede acum conturul, ușor de distins în lumina rece, al unei păsări. Aripile ridicate, pieptul neted și rotund sclipesc pe sticlă. Șocul o trezește pe Helen. Îl studiază pe bărbatul care acum stă mai aproape de ea, frământându-și mâinile. Nu e nimic care s-o înspăimânte, nimic care să justifice zilele petrecute tremurând de spaimă în pat. Bărbatul are expresia umilă, timidă a unui om care nu se așteaptă decât la dispreț și refuz, pe care consideră că le merită. E mai scund decât și-l amintea ea – mult mai scund, ca și cum ceva i-ar fi tocit oasele.

– Am bătut cale foarte lungă și-s foarte obosit, vorbește el. Pot să mă așez?

Vaga culoare pe care o mai avea în obraji dispare acum cu totul. Se clatină pe picioare. Thea, redobândindu-și treptat

stăpânirea de sine, îi spune:

– Sigur că trebuie să stai jos. Poftim! Ar fi bine să și mănânci ceva. Ar fi bine să bei ceva cald.

Urmează o pauză, în care ai putea vedea, dacă te uiți cu atenție, lupta care se dă între neliniștea Theei și bunele maniere – care în cele din urmă și câștigă. Îi întinde mâna:

– Eu sunt Thea, sunt prietenă cu Helen.

Bărbatul privește uluit mâna întinsă (iarăși e prezentă albina cea harnică din ochiul craniului de argint), iar apoi o apucă cu amândouă mâinile. Se agață de ea.

– Doamnă, vă mulțumesc. Vă mulțumesc. Eu mă numesc Arnel Suarez.

– Am dedus. Helen, stai jos! Domnule Suarez, dă-mi înapoi mâna.

Dar Helen nu poate să se așeze. Cum să ia parte la această pantomimă de bune maniere, de prezentări, de pahare cu vin și gustări? Cu o expresie absentă, își freacă cicatricea de pe antebraț, o freacă tare, aspru, ca și cum rana aceea mică ar fi de vină. Ca și cum totul – faptul că Rosa dormea acum cu ea în pat, că dezertase Karel, că umbrele de pe peretele din dormitorul ei erau tot mai adânci, însăși prezența lui Melmoth, cu ochii ei implacabili – nu se întâmplase decât pentru că unui gândac i se făcuse foame într-o noapte.

– Tu ești? îl întreabă ea.

Tot se îndoiește și pe bună dreptate: ce anume din bătrânul acesta slăbănog, umil, mic și temător, cu ochelarii sparți și cu punga de plastic ruptă, o putea duce cu gândul la iubitul ei? Arnel n-o poate privi în ochi. Încă nu și-a ridicat privirea spre ea.

– Cum m-ai găsit?

Neliniștea o face poruncitoare.

– Cum îndrăznești? Cum îndrăznești să mă urmărești până aici?

Bărbatul moșmondește ceva la punga de plastic și scoate din ea un caiet liniat, ca de școlar. E pătat, are colțurile umflate și rulate.

– N-am știut unde ești. N-am știut unde ai plecat. Nu puteam să-ți scriu sau să-ți telefonez. Așa că în tot timpul acesta, în toți anii ăștia, am făcut asta. Uite!

Deschide caietul cu grijă și adaugă:

– L-am făcut pentru tine. Îmi pare rău că nu mi-a ieșit mai bine. Am vrut să-ți arăt cum era. Am vrut să știi ce am făcut pentru tine.

– Dar ce *vrei*? Ce pot să fac? Ce pot să spun?

– Am mers la QAF în ziua în care am ieșit. Mama murise deja. Fratele meu e avocat, știi că era la Drept. N-aveam ce să caut lângă el. Așa că am mers la QAF și apoi le-am scris părinților tăi la vechea adresă, i-am întrebat unde ești. Îmi pare rău. N-am vrut decât să te văd.

Umil, împinge caietul pe masă. Helen nici nu se gândește să-l atingă. Până la urmă, e ceva familiar în felul în care i se așază părul de pe ceafă, în gestul cu care își îndreaptă ochelarii. Helen aude ca pe un ecou întârziat mulți ani propria voce, care, pe jumătate amuzată și pe jumătate duioasă, rostește: „Frate mai mare, mi-e sete, adu-mi ceva de băut!“ Adânc în stomac, acolo unde flăcările au fost de mult stinse, simte o scăpărare. Vede alunițele de pe gâtul lui, de sub gulerul tocit al paltonului. Le știe. S-au îngroșat, înăsprite de soare și de ani. O dezgustă și ar vrea să le atingă.

– Ia să mă uit!

Thea nu-și poate ascunde curiozitatea. Trage caietul spre ea și, cu mișcări stângace, îl frunzărește. Par schițele unui student: desene în cerneală și creion negru, adnotate, șterse, alte desene peste ele. Sau și mai bine: este asemenea unui caiet în care au desenat mulți studenți. Iată tufișuri de bougainvillea desenate cu atâta finețe, încât petalele parcă se desprind de pe pagină. Iată un bărbat pe vine lângă un zid, cu privirea ridicată, desenat cu linii vagi, parcă în grabă. Pe o pagină dublă se află ceva ce la început pare un roi de insecte în plină activitate, însă (Thea se uită un pic mai de-aproape; Helen nu se poate abține, se uită și ea) sunt oameni, zeci de oameni, văzuți de deasupra, întinși unii lângă alții și unii peste alții, închiși într-o cușcă.

– Nouăsprezece ani, spune Arnel Suarez. Le-am spus că sunt nevinovat. Dar pe urmă a durat atât de mult până la proces. Un an. M-am descurajat. Nu mi-a mai păsat.

– Uite! rostește Thea.

Nu e vorba că nu-i e milă de el, pur și simplu atenția ei e concentrată pe altceva. Arată spre o pagină, apoi dă mai departe, arată spre alt desen: vag conturată, se vede o siluetă în negru în fața unei ferestre cu gratii ori stând de veghe în colțul unei curți.

– Femeia asta, de aici, de la marginea paginii… și de aici, de la capul patului…

– Da, doamnă.

Arnel își scoate ochelarii și îi pune în buzunarul de la piept al cămășii. Gestul lui îi provoacă lui Helen o nouă durere atât de ascuțită, încât își apasă palma pe coaste.

– O mai vedeam uneori. Nu toți, doar unii dintre noi. Când era mai rău decât de obicei. Știți, eram prea mulți: n-aveam

destulă mâncare, iar ce aveam nu era bun. Vara, mirosul era îngrozitor, mai rău de la zi la zi. Ni s-a stricat pielea, ne-am îmbolnăvit. Și-atunci, uneori, o vedeam. Ne privea. Noi o strigam, o întrebam: „De ce nu ne ajuți, de ce nu mergi să spui cuiva cum trăim aici?“ Însă ea doar privea. Unii dintre bărbați îi spuneau Saksi și credeau că are să se întoarcă. Saksi înseamnă „martoră“.

– Ce vrei? îl întreabă din nou Helen.

Ține mâinile pe masă. Pe cea stângă are tatuată o cruce neagră, lângă degetul mare. Dreapta e plină de cicatrici la încheieturile pumnului și pielea e mult mai groasă, ca și cum ar fi lovit ceva tare în mod repetat. Îi răspunde modest:

– Nu trebuie să-mi dai nimic. Nu vreau bani. Vreau doar să știu că a fost corect ce-am făcut. Vreau să știu că a contat. Așa am putut să rabd, în tot acest timp, știind că tu ești liberă.

Acum o privește. Are ochii injectați și rămășița unei infecții îi înroșește și pleoapele.

– *Kuya*, rostește Helen. Frate mai mare…

Ascultă! Se aude un zgomot, se lovește ceva de fereastră, apoi încă ceva și încă ceva. Sunt stăncuțe – elegante, cu ochi albaștri, atenți – care vin de pe streșini și de pe pervazurile clădirilor de vizavi, vin de pe Vltava și coboară de pe umerii Sfinților Jacob și Ioan. Din clopotnița bibliotecii și dintre faldurile hainei maestrului Jan Hus. Vin atât de multe, încât lumina soarelui de iarnă este umbrită: cafeneaua se întunecă, veiozele luminează și mai arzător sub domurile lor verzui. Se mai aude o lovitură și chelnerii indolenți exclamă uimiți și pășesc în față, vin să stea lângă Thea și lângă Helen: acum geamurile sunt pline de semnele unsuroase lăsate de aripile rupte.

– Vine! spune Thea, fără surprindere sau groază. Uite-o că vine!

– Ah…

Helen, zguduită, se apropie fără să-și dea seama de bărbatul care s-a ridicat și el de pe scaun, se lipește de el instinctiv, tulburată și uluită.

– Adaya, rostește Thea, care stă în picioare.

Și iată: este Adaya, o vezi deja – uită-te în stânga, la prima fereastră, prin tumultul stăncuțelor. Părul ei des, deschis la culoare, se ondulează deasupra gulerului și pe lâna cenușie, ieftină a paltonului ei strălucește crucea de aur. Zâmbește, în felul acela ezitant, iar figura ei tânără e îmbujorată de frig. Apoi dispare o clipă și apare din nou, în fereastra în dreptul căreia a stat Arnel, de care își lipise el palma. Adaya e înaltă acum, zâmbetul îi este strălucitor, voios și roșu, iar părul îi este

întunecat și lung și i se ridică în jur, purtat de vânt. Iată, iarăși dispare, pășește acolo unde nu o poți vedea. Apare din nou, în cea de-a treia fereastră, ultima, care este lângă ușă. Este Adaya, dar nu este sub nicio formă Adaya: are veșminte negre, dintr-o stofă subțire, fină, în straturi nenumărate, care flutură în urma ei asemenea unei umbre, care prinde ca într-o capcană stăncuțele speriate, ce picură asemenea cernelii vărsate în canale. Este monstruos de înaltă, sigur va trebui să se aplece ca să intre pe ușă. Pe chipul ei cadaveric pâlpâie umbre trecătoare. Zâmbește sardonic.

Helen Franklin nu este surprinsă, nici speriată. Își amintește privirile blânde, timide, ale Adayei și felul în care o întreba: „Și crezi că ai fost pedepsită? Te simți copleșită de disperare?“ Și-o amintește la masa din marmură rece de vizavi de Teatrul Național, cum culesese o perlă micuță și îi spusese „Ce lucru înfiorător ai înfăptuit!“

Și iat-o acum, în pragul ușii, între draperiile date la o parte: Melmoth Martora, pribeaga, cea blestemată, singură, dincolo de orice suferință. Cea care, vicleană, se ascunsese: se făcuse utilă, avusese grijă de Albína, de Thea, de Helen – le oblojise micile răni, le ascultase mărturisirile –, cu gesturi atente și duioase. Zâmbește. Are picioarele goale și însângerate.

– Am sosit. Helen, prietena mea, ai știut că sunt eu? Am vrut să știi… Am sperat că ai să-ți dai seama: ți-am spus chiar și numele meu adevărat, pe care nu l-am mai auzit rostit din zilele păcatului meu!

– Adaya, repetă Helen, și toate luminile din cafenea se estompează.

– Propria-mi mamă mi-a dat numele de Martoră [37]: oare mi-a cunoscut blestemul chiar din clipa în care m-a născut? Ah, Helen, iubita mea, cea căreia i-am dăruit numele meu… M-ai așteptat destul!

Helen se întoarce și vede că totul în jurul ei e înmărmurit. Chelnerii sunt la fereastră, strigând la o stăncuță, care se zdrobește de geam. Thea a căzut înapoi pe scaun: e siderată, înfricoșată. Mâna dreaptă și-a dus-o la gură. Arnel stă în picioare și a întins o mână, ca pentru a se feri de ceva ce nu vrea să vadă. Dar stăncuța se zbate întruna, chelnerii strigă. La nesfârșit, Thea își rotește ochii speriată și respiră greu în spatele mâinii. Arnel se clatină întruna, iar mâna ridicată îi tremură.

– Ah, n-am nevoie de ei, rostește Melmoth cu un gest disprețuitor către Thea și Arnel, către chelnerii de la geam.

Se apropie și mai mult. Se aude scrâșnetul oaselor din picioare, se rup în timp ce merge.

– Doar pentru tine am venit!
– Am știut.
Helen nu-și poate desprinde privirea de ochii Martorei, aceasta se uită la ea fără să clipească, neclintită.
– Știu de mult. Te-am simțit… noaptea, când nu puteam să dorm, la mine în cameră, când eram tânără…
– Da! Da!
– Tu erai în camera Rosei… lângă ușă… pe scaun…?
– Scaunul era pus acolo pentru mine.
– M-ai văzut? M-ai privit când eram amândouă pe pat…
– Te-am văzut. Te-am auzit cântând.
– Atunci, știi ce sunt! Știi ce-am făcut!
Acum e foarte aproape, foarte atentă: ochii ei, pe figura întunecată și cadaverică, sunt asemenea petrolului vărsat în apă. Întinde încet o mână, o atinge pe Helen pe umăr. Are palma caldă și foarte moale, iar Helen, care și-a refuzat atât de multe, simte ceva asemănător dorinței.
– Iubirea mea – mâna se mișcă mângâietor –, știu ce ești. Am știut dintotdeauna. Cum m-ai fi putut păcăli pe mine, când ochii mei nu te-au părăsit nicio clipă?
– În ultimele zile mi-am ieșit din minți… I-am văzut pe toți… Erau în patul meu… Erau la masa mea…
Helen se simte slăbită. Se clatină pe picioare, își ascunde fața.
– Nu cred, nu cred că ești aici. Sunt bolnavă, mă doare capul. Nu știu ce văd…
Cum e posibil? E fantastic, e bizar. Pur și simplu a citit prea mult, a dormit prea puțin, și-a purtat povara rușinii prea multă vreme. Nu e decât o umbră care se mișcă pe perete. Mirosul de crini o înconjoară. E puternic, bolnăvicios și se mai simte ceva, ca dulceața lucrurilor lăsate să putrezească.
– Nu crezi că sunt aici? O, Helen, prietena mea, draga mea! Ești obosită… Nu vrei să-ți rezemi capul de umărul meu?
Apoi Helen este trasă în brațele care o învăluie ca un cearșaf înfășurat în jurul ei. Nu se poate mișca – nici nu vrea să se miște. Aude bătăile bătrânei inimi a lui Melmoth, rapide și puternice. O aude murmurând:
– Hai să-ți arăt ce-ai făcut!
Helen, pe jumătate visând, vede o celulă de închisoare. Nu e mai mare decât dormitorul ei și în ea se află douăzeci de bărbați. Zac pe podeaua din beton, udată de ploile musonice, ce curg prin jgheaburile din tavan. Bărbații sunt apatici și costelivi. Cu toții au leziuni și iritații care lasă la vedere carne vie. E o găleată plină-ochi cu mizerie. Iată-l pe Arnel, tânăr,

așezat pe vine, cu fața îngropată în palme, iar lângă el, un băiat de șaisprezece ani se ține cu mâinile de stomac și strigă după mama lui. Arnel îl mângâie pe mână, pe păr, îi spune că l-ar ajuta dacă ar putea. Apoi iată-l din nou pe Arnel, mai în vârstă, înnebunit de disperare, lovind cu pumnii într-un zid până ce pielea se rupe pe fiecare deget. Nu simte durerea, iar Helen știe, dincolo de orice îndoială, că se gândește la ea. Și iarăși: Arnel, pe un pat supraetajat, mâncând un fel de supă și păstrând pentru mai târziu cei câțiva tăieței, cele câteva firicele de carne, pentru că se teme că nu va mai primi nimic de mâncare. Nu a mai rămas nimic din el: nici furie, nici bunătate, nici disperare, nimic: a fost golit de el însuși, a rămas pustiit.

– Vezi? murmură Melmoth cu o voce blândă, dulce, cu vocea unei iubite. Vezi ce-ai făcut? Ar fi fost mai bine pentru el, pentru mama lui, pentru oricine l-a iubit, dacă tu nu te-ai fi născut. Cine să te mai vrea acum? Cine ar suporta să te privească, dacă ar ști ce știu eu… Dacă ar vedea ce-am văzut eu!

– Știu. Știu.

Helen este supusă. Stăncuța își sparge ciocul în fereastră.

– Atunci, vino cu mine! Ce te mai așteaptă aici, în afară de rușine și ocară? Vino cu mine, micuța mea Helen – fii prietena mea, fii tovarășa mea! Nu ți-e milă de mine? Ia-mă de mână! Am fost atât de singură!

Inima cea bătrână bate lângă obrazul lui Helen, mirosul de flori este îmbătător și sufocant. E obosită. Ar fi așa de ușor și de dulce să se supună.

O întreabă:

– Nu mai e nicio speranță?

– Niciuna. Ce speranță să mai fie? Dar poți avea, în disperarea ta, o tovarășă iubitoare.

*Deci nu mai e nicio speranță*, își spune Helen, dar nu-i vine să creadă. Mai e ceva – ceva în ea, ca o fluturare slabă, care de-abia se face simțită. Se gândește la cutia de sub pat, în care se află relicvele vremurilor în care trăise. Apoi se gândește la altă cutie, la altă fată. Odată cu capacul ridicat, tot răul fusese eliberat în lume. Dar și atunci mai rămăsese ceva – speranța, foarte mică, foarte fragilă, asemenea unei molii care caută o flacără. Duce o mână la pântece și-și imaginează că o simte: nu ceva arzător, nu ceva spectaculos: doar un imbold ușor care o trage spre lumină. Apoi se gândește la Karel Pražan și la decizia luată de acesta, la faptul că Melmoth fusese, până la urmă, cea care trezise în el credința că dreptatea cerea ca el să fie martor. Melmoth nu îl făcuse temător și disperat, ci mai puternic și mai liber.

Își coboară privirea și acolo, pe masă, este caietul lui Arnel. A rămas deschis la o pagină pe care el a desenat o grădină. O grădină aflată într-o vale, iar deasupra este un munte al cărui vârf e ascuns de nori. Florile din prim-plan înfloresc pe pagină – caprifoi și flori de bougainvillea și frunze de mentă. Departe, în vale, de-abia conturate cu un creion tocit, se văd două siluete apropiate. Helen atinge încetișor hârtia. Schița aceasta micuță îi oferă un lucru pe care îl credea imposibil – posibilitatea izbăvirii prin răsplătirea speranței cu speranță.

– Nu.

– Nu?

Ciocul stăncuței se sparge.

– N-am să vin cu tine.

E azvârlită din brațele lui Melmoth și ochii ce atârnă pe chipul acela cadaveric ard cu o flacără albastră.

– Mă respingi? Tu, o criminală, o lașă?! M-ai părăsi, m-ai lăsa aici în durerea mea, în singurătatea mea?

– Îmi pare rău – și este adevărat, pentru că ceea ce simte acum Helen este milă, când privește picioarele goale ce sângerează pe dușumea –, însă chiar am speranță, o simt aici, e ca o durere! Trebuie să încerc, trebuie!

Melmoth se schimbă. Ea, care era toată numai blândețe, numai căldură înșelătoare, care păstrase ceva din privirea timidă și atrăgătoare a femeii în care se întrupase pentru scurtă vreme, se înăsprește, devine rece ca piatra tare din zidul cetății. Se apleacă sub tavanul jos și întunecat, iar părul ei, în șuvițe negre și slinoase, se ridică și plutește în jurul ei. Rânjește acum, iar gura îi este lată și roșie. Strigă „Idioato!“ și începe să râdă, un râs în care se ghicesc și nefericire, și răutate.

– Idioato! Atunci, am să te las aici, să te scalzi în rușinea ta. Crezi că poți fi izbăvită? Crezi că ai ceva de oferit în schimbul atâtor ani? Nu există izbăvire, nu există speranță, nu există nimic ce poți face pentru a echilibra balanța!

Crezi că doar răutatea o face să-i vorbească astfel lui Helen? Crezi că e doar ranchiuna? Nu, e mânată de singurătate, de durere! Umbrele de pe perete se adâncesc, pulsează, capătă substanță: Helen îi vede în ele pe Josef Hoffman, care stă în genunchi, și pe Freddie și Franz Bayer, care stau deasupra lui și-l chinuiesc cu lovituri și cu șuturi; îi vede pe Fărănume și pe Hassan printre sacii de pe malul Mării Negre. O vede pe Rosa, aude hârșâitul mâinii pe cearșaf, geamătul de durere și de ușurare. Sub abajururile lor din sticlă verde, veiozele se sting una câte una și la geam se simte o mișcare: stăncuțe cu sutele, ca turbate, se năpustesc pe stradă, se izbesc, împinse de o furie fără minte, de fereastră. Melmoth urlă, însă Helen nu distinge

cuvintele din cauza zgomotului, din cauza sunetului trupușoarelor ce se lovesc de geamuri, al ciocurilor crăpate, al aripilor rupte. Apoi fereastra se sfarmă și stăncuțele sunt peste tot în jurul ei: pe covor, zbătându-se, dând neputincioase din aripi, deschizând ciocurile: – *De ce? De ce? Cum? De ce?*

Apoi e din nou lumină, lumina aceea ca dintr-o pădure, ca și cum razele soarelui ar fi filtrate prin frunziș. E lumină, iar Thea tocmai rostește „Vine!“ și se ridică pe jumătate de pe scaun. Lângă geam, chelnerii în cămăși albe strigă ceva, iar fereastra e crăpată, se vede conturul unei păsări.

– Ah! exclamă Thea, încruntându-se și așezându-se la loc. Mi s-a părut că o văd pe Adaya… Mi s-a părut c-o văd venind pe drum.

Ridică din umeri, nu vede cât de palidă este Helen, cum se sprijină de Arnel.

– E ciudat, continuă Thea, cât de liniște e azi.

– A fost aici, spune Helen.

Lămpile verzi strălucesc pe pereți.

– A fost aici și acum a plecat.

– Helen, intervine Arnel modest, calm. Surioară! Nu vrei să stai jos? Nu vrei să stai cu mine un pic? Nu-ți cer nimic. Nu vrei să te așezi și să stai un pic cu mine?

– Da, așază-te, pentru numele lui Dumnezeu! intervine și Thea.

Întotdeauna a avut o anume nerăbdare, o anumită asprime când a venit vorba despre fragilitatea altora.

– Păsările te-au tulburat așa? A fost prea bine spălat geamul, asta-i tot: au crezut că pot să zboare prin el.

Chelnerii ridică din umeri, ating ușor sticla acolo unde s-a crăpat și trag draperiile. Lumina blândă, verde, devine astfel și mai blândă și mai verde. Aduc câteva lumânări și le așază pe masă, în boluri din sticlă verde.

Lui Helen îi tremură picioarele. Inima îi bate la fel de tare cum bătea inima lui Melmoth. Arnel pune mâna pe scaunul de lângă el și o privește: o chemare timidă, dar directă. Helen se așază și rostește:

– Am atât de puține să-ți povestesc.

– Așa.

Thea îi privește pe amândoi cu un aer mulțumit, placid, ca și cum prezența lor împreună – improbabila, uimitoarea lor prezență în aceeași încăpere, la aceeași masă – i se datora ei întru totul.

– Așa. Acum, Arnel: ne permiți să ciocnim un pahar? Am venit aici ca să închinăm în memoria unei prietene care a

murit. Era bătrână și insuportabilă, dar ne e dor de ea.

– Chiar îmi e dor! exclamă Helen și începe să râdă, iar chipul lui Arnel, care până acum a fost atât de trist și de bolnăvicios, e luminat de un zâmbet. Știi, am urât-o, continuă Helen pe un ton de confidență, privind-o pe Thea, care apucă sticla cu ambele mâini și toarnă șampania în pahare. Nici nu-mi aduc aminte de ce am urât-o.

– Dacă îmi permiteți să vă întreb, doamnă, de ce a murit?

– A murit de viață, așa cum presupun că murim toți, până la urmă.

Thea parcă-i o regină: părul îi este coroana aurită.

– Un toast, deci! rostește ea și ridică paharul. Pentru Albína Horáková, care nu va muri niciodată, câtă vreme Rusalka va cânta!

– Pentru Albína Horáková! spune și Helen Franklin.

Paharul din mâna ei este rece. Acum se aude muzică. Lângă ea, Arnel își șterge ochelarii pe mânecă și ea cunoaște perfect gestul acesta. Bărbatul ridică timid privirea spre ea. Apoi se uită în altă parte.

– Pentru Albína Horáková! repetă ea.

Lămpile strălucesc pe fundalul draperiilor verzi și pe pereții verzi: totul e înverzit, cald, ca o pădure vara, la apus, iar Helen închide ochii. Se află pe o cărare dintr-o pădure întunecată ce o împresoară. Copaci sunt, deși nu e niciun pic de lumină. Drumul se îngustează și șerpuiește. Apoi se văd o casă printre crengi și ceva strălucind prin întuneric. E o lumânare așezată pe un pervaz. A ars atât de mult timp, încât flacăra e mică, jos de tot, la baza fitilului carbonizat – dar tot mai arde, tot mai luminează. Îl luminează pe David Ellerby, care o ține de mână pe Alice Benet și i-o încredințează Domnului. Îl luminează pe Josef Hoffman, un băiat frământat de gânduri, și singurul său gest nobil. Îl luminează și pe Arnel Suarez, pe patul său îngust din închisoare, refuzând să se lase pradă disperării. Îl luminează pe Hrant Hachikian când se apleacă asupra scrisorii lui, sperând doar ca numele să nu-i fie uitat. O luminează pe Rosa, care ține în mână o bucată de stofă roz și își așteaptă prietena.

Helen deschide ochii. Thea e întoarsă spre Arnel, preocupată, pentru că acum nu mai este ea persoana cea mai fragilă de la masă. Arnel îi spune:

– Zăpada nu-i atât de tare pe cât mi-am imaginat.

O lumânare arde în bolul ei din sticlă verde. Helen ridică paharul iar și iar, în tăcere, cu ochii în lacrimi. Pentru Alice Benet, cu rana ei sacră, pentru Freddie Bayer și pentru fratele ei, dansând în pantofii albi, cu catarame. Pentru Rosa, care

dogorește în patul de spital. Pentru Karel Pražan, care a dispărut o vreme; pentru Sir David Ellerby și Josef Hoffman; chiar și pentru Fărănume, chiar și pentru Hassan. Căci nu oamenii care au fost ei înșiși iertați sunt cei care pot ierta cel mai ușor?

Sticla e goală. Helen lasă paharul jos. Cineva deschide ușa, iar dincolo de ea după-amiaza și-a pierdut din asprime: vântul care vine dinspre râu nu se mai ascute pe streșini, doar vuiește în marchizele cafenelelor și printre standurile din piață.

– Mergem? întreabă Helen și se ridică în picioare.

Thea își golește repede paharul și lasă niște bani pe masă. Arnel închide caietul și îl îndeasă în palton.

Străzile sunt aglomerate și nimeni nu o bagă în seamă pe Helen: stăncuțele de pe pervazuri sunt ocupate cu alte treburi și maestrul Jan Hus, care simte că se schimbă anotimpul, își scutură haina. Arnel se împiedică în pietrele de râu din caldarâm și Thea, în cârje, merge încet.

– Hai! rostește Helen și îi oferă fiecăruia câte un braț.

O barcă de agrement înaintează purtată de curenții râului, pe sub umbra podului. De pe punte se aude muzică, urcă pe străzi ca un parfum.

– Hai! spune Helen.

*Iată!* Este miezul nopții pe Vltava. Malurile sunt albe, acoperite de lebede adormite și de gheața care se furișează de la est la vest. Nu prea are ce să-l distreze pe Sfântul Ioan Nepomuk de pe Podul Carol: în lumina felinarelor stradale ca niște flori cu tulpini de oțel nu se zăresc niciun trecător, nicio pereche de îndrăgostiți, niciun copil lăsat afară până târziu. Dar nu e nici pustiu, nu chiar: privește silueta asta singuratică, sprijinită de o balustradă de piatră, cu fața spre apele râului, de o singurătate eternă, absolută! Gândește-te la un vapor negru, ce plutește în derivă pe ape liniștite… Gândește-te la ultima stea ce arde pe un cer pustiu! Nu se aprinde o scânteie de milă în inima ta – nu jinduiești să-i întinzi mâna?

Cititorul meu, dragul meu… o cunoști, ai așteptat-o: este Martora, femeia care a cutreierat tot Pământul, osândita, singură dincolo de orice suferință, în fața ochilor căreia se dezvăluie toată ticăloșia lumii! Ah, iubitul meu, tovarășul meu… Sunt eu, Melmoth, a mea a fost vocea pe care ai auzit-o în toate orele acestea, în toate zilele acestea, în paginile acesta, eu am fost cea care ți-a pus întâia oară în mâini scrisoarea lui Hoffman! Eu ți-am spus să citești și să fii martor… Eu ți-am arătat cât de depravați suntem cu toții, cât de mult am decăzut față de ce-ar fi trebuit să fim! N-ai știut? N-ai ghicit?

Inima mea, te privesc de atât timp. Am fost lângă tine când erai copil și te întrebai cât te iubesc părinții… Am fost acolo când stăteai treaz noaptea, pe întuneric, și te întrebai a cui era umbra de la picioarele patului. Nu există lacrimă pe care s-o fi vărsat tu și care să nu-mi fi udat obrazul, nicio bucurie a ta care să nu-mi fi încântat sufletul!

Ah, și am văzut ce-ai făcut atunci când n-ar fi trebuit… Știu gândurile care te frământă cel mai mult, când nu-ți poți controla mintea, știu ce nu poți mărturisi, nici măcar când ești singur, nici măcar după ce închizi toate ușile dintre tine și familie ori prieteni! Știu ce mincinos ești, ce impostor – pe mine nu m-ai păcălit nicio clipă: știu cât de vanitos ai fost, cât de slab, de capricios și de crud! Ce-ar spune lumea, dacă ar afla?

Chiar nu știi că te-ai născut pentru a trăi în tristețe, așa cum scânteile se nasc pentru a sări din foc? Eu am văzut deja tot! Am văzut cum durerea îți va frânge oasele! Dar, iubirea mea, n-am să te las să înduri tot singur… Am venit la tine cu picioarele însângerate: cine crezi că te-ar mai putea dori așa?

Ah, prietenul meu, dragul meu… Ia-mă de mână! Sunt atât de singură!

# Note

1 - Pergament sau papirus de pe care a fost ștearsă scrierea inițială pentru a fi reutilizat suportul și pe care se văd încă urmele vechiului text (n. tr.).

2 - În engleză, înfiorarea este descrisă prin expresia „piele de gâscă“, sensul fiind acela din expresia românească „a (i) se face pielea de găină“. Se spune că atunci când cineva se înfioară înseamnă ca i-a trecut o gâscă peste mormânt.

3 - Ordinul trapist – ordin monahal catolic, ce se remarcă prin regulile de conduită deosebit de severe; călugării trapiști ocolesc conversațiile inutile, vorbind doar atunci când este strict necesar (n. tr.).

4 - Eticheta sistemului de justiție din Marea Britanie cere ca toți reprezentanții Curții (atât avocați, cât și judecători) să poarte robe și peruci. Această tradiție datează din secolul al XIV-lea (n. tr.).

5 - Spectacole ce au loc pe un fundal negru, pe o scenă întunecată, folosindu-se lumini ultraviolete și costume fosforescente, care creează iluzii vizuale deosebite. Cele din Praga sunt faimoase și foarte apreciate (n. tr.).

6 - Moldau, numele german al râului Vltava, care străbate capitala cehă.

7 - Eger, așa cum îl știam eu atunci, și-a pierdut numele german și acum apare pe hartă ca Ohre. E o glumă veche, care spune că Ohre trebuie să fie singurul râu cald din ținuturile cehești, fiindcă *ohrát* înseamnă „cald“; dar, când eram copil și mergeam să înot în el, ieșeam întotdeauna din apă dârdâind. Curge până în orașul care acum se numește Terezín, dar căruia eu îi spuneam atunci Theresienstadt (n.a.).

8 - Moser, companie producătoare de obiecte de lux din sticlă. Înființată în anul 1857, ca atelier pentru șlefuire și gravare, a devenit unul dintre cei mai cunoscuți și apreciați producători de sticlă, obiectele deosebite create în Boemia ajungând pe mesele palatelor regale și ale celor mai selecte restaurante.

9 - În 1786, la o întâlnire a Societății Științifice din Boemia, a fost prezentat în fața întregii adunări un obiect straniu. Un soi de piatră transparentă verzuie, ce se găsea doar în valea râului Moldau, care a primit numele de *moldavit*. Pentru că semăna atât de bine cu sticla verde, s-au gândit că poate

apăruse fiindcă fabricanții de sticlă din pădure aruncaseră bucăți sparte în râu, cu o mie de ani înainte. Însă știința a contrazis această poveste, spunându-ne că pietrele acelea sunt fragmente dintr-un meteorit care a lovit Nördlinger Ries cu 14 milioane de ani în urmă. Cele mai bune specimene sunt deschise la culoare, transparente și au o structură ca de ferigă, asemenea înghețului ce desenează forme pe fereastră. Întrucât Moldau poartă acum numele Vltava, piatra este cunoscută și ca *vltavín*. Eu mi-am prețuit sfărâmătura de piatră mai presus de orice altceva și am pierdut-o când aveam 13 ani (n.a.).

10 - Carol al IV-lea, Sfânt Împărat Roman, născut în 1316, supranumit Venceslau în onoarea Regelui cel Bun, a dat din întâmplare peste un izvor termal, în timp ce cutreiera călare pădurile din Boemia. Găsind că apele s-au dovedit binefăcătoare pentru o rană veche pe care o avea la picior, datorită lui s-a construit un micuț și frumos oraș chiar lângă izvor, de care să se bucure curtea și companionii săi. Acesta a devenit un sclipitor oraș pe malurile râului Eger, cu colonade Art Nouveau, lungi de nenumărați metri, unde doamnele se plimbau printre stâlpii din piatră albă. Mulți oameni renumiți au venit să se bucure de apele acelea binefăcătoare: Beethoven, Paganini, Gogol; dar și Purkyně, anatomistul, care a descoperit glanda care secretă transpirația și care odată, după ce a consumat multă nucșoară, a avut halucinații zile întregi. Apa se revărsa aburindă în vase din bronz, din gurile din bronz ale unor șerpi de mare; pe întinderea colonadelor se aflau ceasuri asemenea celor din gările marilor orașe, iar pe niște plăci din bronz, țintuite în dușumea, era afișată temperatura apei în grade Celsius. Toate acestea există încă. Acei mari oameni au dispărut. De pe hărți și de pe indicatoarele rutiere a dispărut și numele – acum trebuie să-i spunem acelui oraș Karlovy Vary (n.a.).

11 - Anežka Hruzová, tânără croitoreasă catolică, de doar nouăsprezece ani, fusese descoperită pe 1 aprilie 1899 cu gâtul tăiat. În pădure, unde fusese ucisă, erau băltoace de sânge, era sânge pe pietrele din jurul ei, ca și pe hainele ce-i fuseseră sfâșiate. Leopold Hilsner – un tânăr evreu, pribeag, cu un ușor handicap, cu minte de copil – fusese arestat pe baza zvonurilor. În batjocura de proces care a avut loc s-a insinuat că uciderea fetei făcea parte dintr-o conspirație evreiască, urmărind răpirea copiilor creștini pentru ca sângele lor să fie folosit în ritualuri obscure, diavolești. Fiind condamnat la moarte, Hilsner a auzit din celula lui

tâmplarii care îi construiau eșafodul. În cele din urmă, a fost grațiat, însă nu a fost niciodată iertat (n.a.).

12 - Cotidian liber-democrat de limbă germană, din Boemia (până în 1918) și din Cehoslovacia (din 1918 până în 1939).

13 - „Sergent Novák" – în lb. cehă în orig. (n. tr.).

14 - „În Praga se conduce pe partea stângă a drumului." – în lb. germ. în orig (n. red.)

15 - Perle naturale, de dimensiuni foarte mici, de maximum doi milimetri în diametru (n. tr.).

16 - Instrument muzical similar cimpoiului (n. tr.).

17 - Jan Hus (1369–1415) – teolog, filosof, decan și rector al Universității Caroline din Praga; a reformat Biserica, fiind un important predecesor al protestantismului și o personalitate-cheie a reformării Boemiei. O statuie care îl înfățișează se află în Piața Orașului Vechi din Praga (n. tr.).

18 - Ziua Sfinților Arhangheli Mihail, Gavriil și Rafael; în calendarul bizantin este sărbătorită la 8 noiembrie, iar în cel latin, la 29 septembrie (n. tr.).

19 - Persoană care respinge doctrinele Bisericii Anglicane (n. tr.).

20 - „Te simți bine?" – în lb. germ în orig. (n. red.).

21 - Jan Nepomuk a fost aruncat peste pod în martie 1393, pentru că a refuzat să dezvăluie secretele reginei Sofia soțului ei, regele Vladislav al IV-lea.

22 - Jan Palach (1948–1969), student ceh care și-a dat foc în Piața Venceslau din Praga, la 6 ianuarie 1969, în semn de protest față de invadarea Cehoslovaciei de către forțele Pactului de la Varșovia (n. tr.).

23 - „Cântec către lună", parte din opera *Rusalka* a compozitorului ceh Antonin Dvořák (1841-1904) (n. tr.).

24 - La 27 mai 1942, Reinhard Heydrich – Protector al Boemiei și al Moraviei, Măcelarul din Praga – a fost rănit când un grup de bărbați a aruncat o grenadă în mașina cu care se deplasa. Chiar doctorul lui Himmler s-a ocupat de el. Însă trupul îi era plin de fragmente de tapiserie din păr de cal, împlântate în carne de fragmente de oțel. Acestea s-au infectat, iar o săptămână mai târziu i s-a făcut rău în timpul mesei de prânz și a doua zi a murit. Întâi s-a propus ca pentru acel singur suflet de neamț să fie impus tariful de 10000 de vieți cehești. Dar soluția aceasta nu era fezabilă: cine ar mai fi servit drept personal în fabricile de muniții ale Pragăi, dacă forța de muncă ar fi fost văduvită de atâția oameni? Așa că a fost ales un alt oraș drept țap ispășitor: Lidice, un orășel aflat la nord-vest de Praga. Camioanele militare au dus toți bărbații și băieții din orășel în livada

comună, unde florile începuseră să cedeze locul fructelor. Acolo au fost împușcați mai întâi în grupuri de câte cinci, apoi în grupuri de câte zece, pentru mai multă eficiență. Femeile și fetele au fost trimise în lagăre. Livada din Lidice, biserica, gospodăriile și latrinele au fost arse până la temelii, iar rămășițele carbonizate au fost îngropate cu ajutorul plugurilor. Când, după război, cei câțiva supraviețuitori s-au întors în oraș, nu au găsit decât un câmp pe care începuse să crească iarbă. (După încheierea războiului, câteva sate germane au avut parte de același tratament. Acesta este motivul pentru care nu mă pot întoarce acasă, în sătucul de lângă Eger, în care m-am născut: din el n-a mai rămas nicio piatră. Există doar câțiva tei pe malul râului și, undeva în pământul acela, îndrăznesc să spun, se află și moldavitul pe care l-am pierdut (n.a.).

25 - Lagăr de concentrare înființat de germani în Al Doilea Război Mondial în orașul Terezin, situat pe teritoriul Cehoslovaciei (n. red.)

26 - Crucea Roșie a trimis un tânăr să viziteze Theresienstadt și să prezinte un raport complet. Bărbatul a găsit că totul era în regulă. Populația avea tot ce îi trebuia: o școală, un loc de joacă, un tribunal pentru cei care încălcau legea. Dar nu era decât un sos turnat peste o carne de mult putrezită. Privise cum un băiețel alergase spre Comandant și-l trăsese de mânecă, spunând: „Unchiule, tare sper că nu mai primim și în seara asta conservă de sardine… Ne-am plictisit toți de ele. Hai să mâncăm și altceva!“ și priviseră cum fusese recompensat pentru obrăznicia lui nostimă cu o monedă de argint. Dacă ar fi privit cu atenție, ar fi observat că toți dinții stăteau să-i cadă, de-abia ținându-se de maxilarul slăbit de foame. Lagărul nu era supraaglomerat, a fost concluzia raportului. Chiar nu era, deoarece, doar cu o săptămână înainte, 10000 de prizonieri fuseseră transferați la Auschwitz, unde nu existau nici martori și nici vizite (n.a.).

27 - Aparat pentru finisat sau apretat țesăturile, prin presare la cald (n. tr.).

28 - Personajul citează din *Sonetul 116* de William Shakespeare, fără ca autoarea să folosească semnele citării (n. red.).

29 - Limba tagalog – limbă austroneziană, vorbită ca limbă principală de un sfert din populația filipineză și ca limbă secundară de majoritatea populației din Filipine (n. tr.).

30 - Râu din Filipine, care trece prin capitală și își împrumută numele unei zone intens urbanizate și deosebit de prospere din Manila (n. tr.).

31 - Insula Lindisfarne sau Insula Sfântă este o insulă aflată în apropierea coastei de nord-est a Angliei şi a fost un important centru al creştinătăţii celtice în anii 600–700 (n. tr.).

32 - Gustare arăbească, pe bază de boabe (un soi de fasole cu bobul lat), condimentată cu chimion şi usturoi (n. tr.).

33 - Isa Nejati (d. 1509), poet otoman (n. tr.).

34 - Armată nepermanentă sau în rezervă, care poate îngloba şi trupe speciale.

35 - Mănăstirea Sumela, lăcaş religios, întemeiat în anul 386 d. Hr., în prezent important monument istoric şi cultural. Se bucură de o amplasare spectaculoasă, fiind sculptată în stânca Muntelui Negru, la o altitudine de 1200 de metri (n. tr.).

36 - Animal artropod marin, fosilă din era paleozoică (n. tr.).

37 - *Adaya*, în ebraică „martoră a lui Dumnezeu” (n. tr.).

# Table of Contents